

TERS DALGA

Tarih ve Pratik

— Volkan Yaraşır —

el Yazmaları ”

*Sosyalizm davasının iki güzel insanına:
Hayatımda tanıdığım için onur
duyduğum, dostum, kardeşim,
yoldaşım Nejdet Aydemir'in ve aynı
lisede okuduğumuz, okula adını
verdiğimiz devrimci arkadaşımız,
1 Mayıs 1977 katliamında yitirdiğimiz
sevgili Jale Yeşilnil'in anısına.*

Kapak illüstrasyon:
Adam Maida,
8/21/17 New Yorker

Yayın tarihi:
Haziran 2021

Yayına hazırlayan:
Erkan Gökber

TERS DALGA

— Volkan Yaraşır —

İçindekiler

Önsöz	9
Arjantin Descamisados:	17
Gömleksizlerden işsiz işçiler hareketine	
Brezilya	73
Viva a terra livre! Yaşasın özgür toprak!	
Filipinler	165
1 Mayıs Hareketi ve halk grevleri	
Güney Afrika	209
Kara öfkenin örgütü: COSATU	
Güney Kore işçi hareketi	273
Estetik militanlık	
Hindistan	
Sivil itaatsizlikten halk grevlerine.....	319
Genel boykotlardan SEWA'ya	
Kaynakça	393

ÖNSÖZ

Bu çalışma özünde, küresel düzeyde hayata geçirilen neo-liberal karşı devrim sürecinde, sarsıcı örgütlenme ve pratiklerle iz bırakmış; direniş ve karşı duruş hareketine dönüşmüş ve halihazırda bir kısmı iç evrim geçirerek devam eden işçi hareketlerini inceliyor. İkinci kuşak kapitalist ülkeler diye tanımlayabileceğimiz bir dizi ülkede, tarihsel birikimlerinin yanında farklı moment ve eksenlerde ortaya çıkan, yarattığı zengin pratiklerle ve aşağıdan örgütlenme yöntemleriyle, sermayenin yanında bürokrat, korporatist, neo-korporatist sendikal yapıların sınıf üzerindeki hegemonyasını kıran; sınıfın yeni kompozisyonuna cevap üreterek sınıfın değişik katmanlarında derinliğine örgütlenen; sınıfın yeniden yapılanmasında üstün performans gösteren bu işçi hareketleri ya da örgütlenmeleri ağırlıkta olağanüstü rejimlere karşı gelişti. Faşist ya da askeri diktatörlüklere karşı sınıfın kolektif duruşunu yaratarak, sınıfsal öfkeyi ve kını açığa çıkardı, hızla kitleselleşti ve ezilen yığınlar nezdinde olağanüstü meşruiyet kazandı. Bu manada, çalışma bir karşı tarih çalışması olarak okunabileceği gibi küresel işçi hareketinin yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkmış zengin deneyimler olarak da okunabilir.

Bilindiği gibi 1980'lerin başı küresel düzeyde neo-liberal politikaların radikal bir şekilde hayata geçirildiği dönem oldu. Neo-liberal politikalar, kriz karşıtı bir programı içeriyordu ve 1970'lerin ortalarından sonra kapitalist sistemin içine girdiği yapısal/genelleşmiş krize yönelik

küresel finans kapitalin hamlesi olarak gerçekleşti. Kapitalist yıkımın en şiddetli şekilde hayata geçirilişini kapsayan neo-liberal politikalar yakın döneme damgasını vurdu ve bu dönem dünya tarihinin en kararlılık dönemlerinden biri olarak iz bıraktı.

Dünyanın son 40 yıllık tarihinde yaşananlar bunun somut göstergesidir. “Başka alternatif yok” sloganıyla hayata geçirilen bu politikalar ölüm, sömürü ve şiddetli yıkım anlamına geldi. Radikal neo-liberal politikalar metropollerde sosyal devletin tasfiyesi, devletin sosyal yönünün metalaştırılması şeklinde biçimlendi. Devlet giderek “gece bekçisine” dönüştü. Çevre ülkelerde ya da bu kitapta konu olan ülkelerde ise neo-liberal politikalar faşist ve askeri diktatörlüklerin ekonomi-politiği olarak hayata geçirildi. Türkiye’de de 24 Ocak Kararları ve 12 Eylül darbesini bu perspektifle ele almak gerekir. Kitapta incelenen ülkelerden Güney Kore ve Filipinler’in 1980’lerden sonra içine girdiği siyasal süreç, bu ülkelerde devletin dönüşümü, faşist diktatörlüklerin inşası ve izlenen politikaların, Türkiye’nin yakın tarihiyle son derece benzerlik taşıması ilginçtir. Hatta bir adım daha atmak gerekirse bu iki ülkenin 1980’li ya da 1990’lı yıllarda yaşadıkları, adeta Türkiye’nin 2010’dan bugüne kadar yaşadığı ve devletin total devlete dönüştüğü koşulları anlatmaktadır. Devletlerin ve iktidarların refleksleri, izledikleri yöntemler, korku ve reaksiyonları son derece benzerlik göstermektedir. Neo-liberal devlet yapılanması ve sınıf tahakkümünün biçimlenişinin bu ortak özellikleri bizlere Türkiye’de bundan sonra yaşanacaklar üzerine de projeksiyon yapma şansı verebilir. “Ne yapılmalı?” gibi Leninist bir sorunun yanıtı bu iki ülkede gelişmiş ve son derece militan karaktere sahip işçi hareketlerinde saklıdır. İzlenecek yol ve yöntemler yaşanan pratiklerden açığa çıkar. Bu manada uluslararası sınıf mücadelesinin birikimleri ve deneyimleri öğretici ve derslerle yüklüdür.

Brezilya’da 1964’te gerçekleşen darbe aslında yeni bir emperyal konseptte geçişi simgelemiştir. Darbe 1970’li yıllarda Şili, Arjantin, Uruguay ve bir dizi Latin Amerika ülkesindeki karşı devrimci dalganın başlangıcı olarak dikkat çekmişti. Türkiye’de bu konseptin ilk yansıması 12 Mart 1971 askeri darbesidir. Ardından daha köklü ve yıkıcı bir

karşı devrim olan 12 Eylül de aynı konseptin ürünüdür. Aynı süreçte, Pakistan ve Güney Kore de askeri darbelere sahne olmuştur.

Neo-liberal politikalar özünde yeniden sömürgeleştirme politikalarını içeriyordu ve bu politikalar finans kapitalin ihtiyaçlarına ve manik karakterine göre biçimlendi. Kendini, kuralsızlaştırma, serbestleştirme ve özelleştirme şeklinde dışa vuran bu politikalar hızlı ve yaygın metalaştırmanın önünü açtı, sosyal yıkımın yanında doğanın olağanüstü tahribini beraberinde getirdi. Virüs yayıldı. Enkazlaştırma, talan, yağma, katastrof ve yoketme neo-liberalizm ruhunu belirledi. Finans kapitalin önündeki her türlü engelin kaldırdığı bu süreçte devlet, bütün toplumsal meşruiyet zeminleri “gözardı edilerek”, bir nevi sermayenin organik parçası haline dönüştü. Devlet, faşist devlet aracılığıyla tam anlamıyla kök devlet haline geldi ya da faşist devletin inşası bir kök devletleşme şeklinde biçimlendi. Devlet, finans kapitalin ihtiyaçlarına uygun en agresif hamleleri gerçekleştiren makro bir aygıt ve sermayenin güvenlik şebekesi olarak işlevlendi. Toplumun devletin içinde eritilmesi yönünde sistematik şiddetin yanında çok boyutlu ideolojik ve kültürel politikalar derinlemesine hayata geçirildi. Toplumun çözülüşü, çöküşü ve çürümesi ve eklem yerlerinden kırılması için sosyal Darwinist, individualist, hedonist ve kültürel politikalar ya da kültürün endüstriyel üretimi rafine şekilde uygulandı. Kapitalizmin yeniden yapılanmasının bir ifadesi olan bu politikalar, sınıfa ontolojik saldırıları içerir. Sınıf, sistematik ve rafine saldırılar sonucu hızla amorf ve atomize oldu.

İçine girilen süreç iki boyutta gelişti: bir yandan karlılık krizine karşı hızlı ve derin metalaştırma yönünde adımlar atıldı öte yandan tarihin gördüğü en yoğun mülksüzleştirme ve proleterleşme süreci yaşandı. Bir nevi dünyaya yayılmış modern çitleme gerçekleştirildi. Bu çitleme hareketi son derece acımasız ve yıkıcı gelişti. Örneğin Çin’in son 30 yılda yaşadığı süreç, modern kapitalist ülkelerin ortaya çıktığı ilk 150 yıllık tarihe eş alt üst oluşları yarattı.

Neo-liberal kapitalizm, kapitalist entegrasyonun derinleşmesini ve yeni uluslararası işbölümünü koşulladı. Çevre ülkeler küresel atölye işlevi görmeye başladı ve ucuz emek coğrafyalarına dönüştü. Bu

süreç geleneksel proletaryanın demografik yapısında farklılaşmayı beraberinde getirdi. Çevre ülkelerde yoğun proleterleşme yaşandı ve bu ülkeler geleneksel proletaryanın yeni ana üsleri oldu. Bu durum dünyanın fabrikalaşmasının ya da atölyeleşmesinin bir yansımasıydı. Bu konjonktürde özellikle, kapitalist entegrasyon ve kapitalist gelişme düzeyi bir aşamaya gelmiş, ikinci kuşak kapitalist ülkeler ya da “dünyanın güneyi” öne çıkarak proletaryanın ana merkezleri haline geldi. 1990’dan sonra başta Çin, Uzak Asya, Hindistan, Brezilya, Güney Afrika, Kuzey Afrika ve Doğu Avrupa küresel fabrikanın atölyeleri olarak konumlandı. Doğu Asya krizinden sonra Güney Kore, 2000’li yılların başından itibaren Çin küresel tedarikçi ülke olmanın yanında, yüksek teknolojik ürünler üretmeye başladı ve dünya piyasalarında etkili bir güç oldu. Hindistan ve Brezilya da dünyanın önemli ekonomik aktörleri haline geldi. Metropoller ise ağırlıkta tasarım, organizasyon, koordinasyon merkezleri olarak işlevlendi. Profil olarak çekirdek işgücünün yanında, farklı ve yeni emek kategorileri ve hizmet işkolu ağırlık kazandı.

Bu durum ya da proletaryanın yeni küresel fay hatları özellikle Batı solunda tarihsel zeminleri bulunan ve 1968’de yeniden gündeme gelen özne sorunu ve proletaryanın tarihsel rolüne ilişkin tartışmaları alevlendirdi. Aynı yıllarda reel sosyalizmin çözülüş ve çöküş süreci tartışmalara boyut kattı. I. Sol Dalga diye tanımlayabileceğimiz Ekim Devrimi’nin yarattığı sarsıntıyla 1918-23 Alman Devrimi’yle başlayan, İtalya, Macaristan, Avusturya yaşanan ayaklanma ve konsey pratikleriyle biçimlenen Avrupa’daki devrimci süreç, İspanya İç Savaşı yenilgisiyle geri çekilmişti. Arada 1968 küresel isyan hareketini saymazsak Avrupa, 20. yüzyıl tarihinin son üç çeyreğinde ve 2000’li yıllarda devrimci kitle hareketlerine sahne olmadı. Avrupa kapitalizminin yüksek absorbe etme gücü ve kendini rektifiye etme kapasitesi sol düşüncede yansımalar buldu. Ayrıca Sovyet Marksizminin skolastik ve tahrip edici etkileri, Batı solunda teoriyle pratiğin kopmasına, diyalektik bir kırılmaya ve donmaya yol açtı. Bu durum Batı solunun karakterini ve içinden doğan eğilimlerin sistematüğünü, düşünsel yönelimi belirledi. Ağırlıkta teorik yönelim ve tartışmalar siyaset fel-sesfi üzerinden yürütüldü. Marksizme ve özne sorununa yaklaşım

da aynı doğrultuda oldu. Marksizmin en temel özelliği olan eylem kılavuzluğu ve değişimi esas alması terk edilerek, spekülâtif bir eksen- de “sert” tartışmalar ve konumlanmalar gerçekleşti, bir sistematığın ruhu böylece kadavralaştırılmaya çalışıldı. Bu noktada öznenin ölümü ya da ikame öznelere ortaya çıkması kaçınılmazdı. Özellikle sermayenin yeniden yapılanması süreci, yeni emek rejimleri ve yeni emek kategorilerinin ortaya çıkması proletaryanın ya da tarihin gördüğü en yaygın ve kapsamlı proleterleşme sürecinin “Güney’de” yaşanması, “görünmezliğini” koşulladı. Özne sorunu spekülâtif bir olgu olarak ele alındı ve siyaset felsefesinin ana temalarından biri olmaya devam etti. Benzer tartışmaları ya da öznesiz tarih ve pratik analizlerini kapitalizm yapısal krizinin dışı vurduğu 2008 sonrası ortaya çıkan Arap Ayaklanmaları ve Avrupa’yı saran sınıf ve kitle hareketlerinin değerlendirilmelerinde görebiliriz.

Marx teoriiyi üretirken Avrupa’da proletaryanın sayısı 40 ya da 50 milyona ulaşmıştı, bugün yalnızca Güney Kore’de proletaryanın sayısı bu noktaya gelmiştir. Ne var ki bu muazzam niceliksel büyümeye karşılık, sınıfın organik birliğinin dağıldığı, kompozisyonun değiştiği, sınıf içi hiyerarşinin belirginleştiği, fay hatlarının yer değiştirdiği, yeni emek kategorilerin ortaya çıktığı koşullarda elinizdeki çalışma sınıfının otomisine, kendini özgürleştirme kapasitesine özel bir vurguyu içermekte ve sınıfın dönüştürücü gücünün ve kapitalist toplumdaki tek devrimci sınıf olduğunun altını çizmektedir.

Ters Dalga, gerçek manada kapitalist sistemi yıkacak dalgaya ve yıkıcı sosyal anafora işaretler. Çünkü şunun altını çizmekte yarar var: sınıf deneyimleri hem teorik, hem de pratik anlamda olanaklar yaratır. Teorinin spekülasyon alanına sıkışmasını engeller, devrimcileşmesini sağlar. Aslanan dünyayı değiştirmekse sınıf deneyimleri muazzam bir biriktirme ve değiştirme kudretine sahip olmayı beraberinde getirir. Çalışma uluslararası sınıf deneyimleri analizlerinde, teorinin ve tarihin merkezine proletaryayı ve onun eylemini koymaktadır.

Neo-liberal kapitalizmin yıkıcı etkilerinin ortaya çıktığı koşullarda, ikinci kuşak kapitalist ülkelerde tarihsel köklere dayanan, uzun ve özgün mücadele deneyimlerine sahip, son derece önemli ve sarsıcı işçi

örgütlenmeleri ve hareketleri doğdu. Güney Amerika'da Brezilya ve Arjantin işçi sınıfı müthiş deneyimler ve örgütlenmeler yarattı. Brezilya'da, Brezilya İşçi Partisi, COB, Topraksız İşçiler Hareketi; Arjantin'de tarihsel Gömleksizler Hareketi ya da yakın süreçteki İşsiz İşçiler Hareketi gibi... Asya ve Uzak Asya'da önemli deneyimler gerçekleşti. Özellikle Hindistan, Filipinler ve Güney Kore işçi hareketleri neo-liberal kapitalizme ve sermayenin yeni tahakküm biçimlerine karşı sarsıcı ve militan örgütlenmeler yarattı. Hindistan işçi hareketi zengin birikimlerle Hindistan tarihine damgasını vurdu. Örgütsüz işçilerin örgütlenmesi deneyimleri ve sınıfın marjinal kesimlerinin örgütlenmeleri güvencesiz işçilerin arayışlarına örnek oluşturdu. Filipinlerde Huk deneyimi, Bayan örgütlenmesi, Maya Uno örgütlenmeleri sınıfın son derece yaratıcı pratikleri olarak iz bıraktı. Güney Kore, tarihindeki illegal işçi faaliyetleriyle dikkat çekti. Vahşi Kedi Grevleri adı verilen kendiliğinden ve şiddetle patlayan grevler, Güney Kore işçi sınıfının militan ruhunu açığa çıkardı. Daha sonra bir iç dinamik olarak doğan KCTU deneyimi önem taşıdı. Güney Afrika'da sınıf mücadelesi son derece sert gelişti. ANC, Fasotu ve Cosatu deneyimleri mücadeleye damgasını vurdu. Elinizdeki çalışma bu deneyimleri yani bahsi geçen ülkelerdeki mücadele, örgütlenme, direniş pratiklerini ve tarihini incelemektedir. Tabii ki bu sürecin ayrılmaz parçası olan devrimci, komünist, anarşist, sendikal militan kişi ve örgütlenmeler de konular içinde yerlerini aldı. Bir başka yönüyle çalışma ülkelerin aşığıdan siyasi tarihi olarak da okunabilir. Kitabın her bölümü bağımsız olarak ele alındığından okuyucu istediği ya da dikkatini çeken bölümden kitaba başlayabilir.

Ters Dalga'nın stratejik alana yönelik çalışmalara ve anti-kapitalist bilincin gelişmesine ufak bir katkı yapması, kitabın yazım amacına ulaştığını gösterecektir.

Son bir vurgu yapmak gerekirse, özellikle 2000'li yılların başından itibaren incelediğimiz ülkelerin bazıları dahil aynı kuşakta yer alan ülkelerde, yeni sınıfsal örgütlenmeler ve arayışların ortaya çıktığını belirtelim. Özellikle Çin işçi sınıfı küresel işçi hareketi açısından özel olarak incelenmeyi hak ediyor. Çin işçi sınıfı 2000'li yıllarla birlikte

ciddi bir mobilizasyon gösteriyor, çok yaygın grev ve direnişlerle bir anlamda yeniden yapılanıyor. Ayrıca 2008'de dışavuran kapitalizmin küresel krizi sonrası kendini metropoller dahil, çevre ülkelerde kent isyanları ve kent hareketleri şeklinde gösteren sınıf ve kitle hareketlerinin özel olarak analiz edilmesi gerekiyor. Bu eylemler içinde etkin bir şekilde rol alan sınıfın yeni fraksiyonlarını ya da segmentini görmek ve sınıfsal şekillenmelerini incelemek, bir ilişki ve süreç olarak sürekli oluşlarına özel olarak bakmak kaçınılmaz bir görev. Bir başka ifadeyle Avrupa'yı saran sınıf ve kitle hareketleri, Arap Ayaklanmaları, Rojava'daki heterodoks devrim süreci ve küresel düzeye yayılan kitle direnişleri, meydan işgal eylemleri, genel grev senkronları, barikat savaşları üzerine aktüel vurguların dışında yoğunlaşmak gerekiyor.

Şimdiden 21. yüzyıl sınıf mücadelesinde kent isyanları ve kent hareketlerinin rolünün belirleyici olacağını düşünmek yanıltıcı olmaz. Bu manada 2011, 2012, 2013 yılları küresel düzeyde devrimci imkanların arttığı yıllar oldu. Ne yazık ki bu devrimci kabarışın iyi değerlendirilememesi ve geri çekilişi, küresel düzeyde karşı devrimci bir sürecin önünü açtı. Kapitalizmin yapısal krizinin açtığı bu yüksek konjonktür hala devam etmektedir.

2016-2018 yılında Hindistan'da yaşanan tarihin en büyük genel grevi, Sarı Yeleklilerin eylemleri ve küresel feminist grevler sarsıcı pratikler olarak dikkat çekti. 2019 yılının sonunda 44 ülkeyi saran küresel ayaklanma senkronları son derece önemli gelişmeler oldu. Bu dinamiklerin analiz edilmesi ve devrimci imkanlar üzerine bir çalışma, başlı başına başka bir kitap çalışmasının konusudur. Elinizdeki çalışmanın kapsamından dolayı bu konular ve pratikler ele alınmadı, sadece küçük alt çizimler yapıldı. Umarım yukarıda kısaca vurguladığım konuları inceleyen bir başka kitabı yazmaya olanak bulurum.

Volkan Yaraşır

Ocak 2021

Semana Roja (Kızıl Hafta) 1 Mayıs 1909

ARJANTİN DESCAMISADOS GÖMLEKSİZLERDEN İŞSİZ İŞÇİLER HAREKETİNE

Arjantin 19. yüzyılın ilk çeyreğinde sömürge statüsünden kurtularak “bağımsızlığına” kavuştu.

Ülke -kendi özgünlüğünde- hızlı bir kapitalistleşme sürecine girdi. Kırdaki feodal ilişkilerin çözülüşü¹, kentlerde sanayileşme Arjantin işçi sınıfının doğuş koşullarını hazırladı. 1850'lere doğru özellikle kırlar, tarım emekçileriyle latifundistler² arasında sert mücadelelere sahne oluyordu.

Kırsal emekçilerinin, direniş ve ayaklanmalarının kentlere yansımaları uzun sürmedi. İşçi sınıfı ağır çalışma ve yaşam koşullarına karşı tepkilerini göstermeye başladı. 1847'den sonra Avrupa'dan başlayan göçmen dalgası Arjantin'in sosyal yapısında bir dizi değişikliklere yol açtı. Göçmen işçiler, işçi sınıfının mücadelesine katkı sağlarken, arayışlarına da yön vermeye başladı. Bu işçilerin zengin örgütlenme

1. Arjantin'de 1853'e kadar tarımda köle emeği hakimdi. Kölelik 1853'te kaldırıldı. Bu durum ülkede proleterleşme sürecine hız verdi. İlk sendikal oluşumlar kent merkezli ve sanayi işçileri odaklı gelişmedi.

2. Büyük toprak sahipleri

deneyimlerine sahip olması ve ideolojik tercihleri Arjantin işçi sınıfı üzerinde önemli etkiler yarattı.

Göçmen işçiler bir anlamda ideoloji taşıyıcısı olarak anarşizmin, Marksizmin ve ütopyik sosyalizmin ülkede tartışılmasını ve sınıf içinde nüfuz etmesini sağladı. Özellikle işçi sınıfının ilk döneminde (1860-1920 arası) anarşist düşüncenin sınıf içindeki hakimiyeti oldukça fazlaydı.

Göçmen işçilerin Avrupa'da siyasal ve sendikal birikime sahip olmaları Arjantin işçi sınıfının sendikal arayışlarını hızlandırdı. Göçmenlerin bazılarının 1871 Paris Komünü'ne katılmaları ve komünar olarak Arjantin'e gelmeleri özel bir durumdu. Aynı zamanda I. Enternasyonal'e üye olan yüzlerce göçmen işçinin Arjantin'deki sınıf mücadelesi içinde rol almaya başlaması önem taşıyordu. Ayrıca Alman göçmenler içinde sosyal demokratların ağırlığı bulunmaktaydı. Bu işçiler de Arjantin'de sosyal demokrat kulüpler kurarak, II. Enternasyonal'e üye olmuşlardı.

Anarşist eylem ve düşün adamı Malatesta'nın da bir dönem Arjantin işçileri arasında faaliyet yürütmesi anarşizmin sınıf içindeki etkisini artırmıştı.³

Bu faktörler Arjantin işçi sınıfının bir yandan ideolojik donanımını oluştururken, öte yandan sınıfın şekillenmesinde önemli birikimler sağladı.

İŞÇİ HAREKETİ ŞEKİLLENİYOR

Arjantin işçi hareketinin gelişmesinde önemli faktörlerden biri de, Uruguay işçi sınıfının erken sendikal ve siyasal örgütlenmeler yaratması oldu.

3. *Errico Malatesta 1871'de Enternasyonal'in İtalyan seksiyonuna katıldı. Doğrudan eylemi savundu ve İtalya'da bir dizi ayaklanma örgütledi. 1885'te Arjantin'e kaçtı ve enternasyonalist olarak bu ülkede dört yıl kaldı. İşçi sınıfının içinde aktif bir militan olarak çalıştı. Malatesta'nın yaşamı, eylemleri ve anarşist düşünce içindeki yeri için bkz; Peter Marshall, Anarşizmin Tarihi, İmge Kitabevi, 2003.*

Uruguay'da ilk sendikal örgütlenmelerin kuruluşu 1860'lara dayanır. 1860 yılında faaliyete başlayan Montevideo Matbaacılık Cemiyeti bu yapılardan biridir. Sendikal yapılar kısa sürede ülke çapında yayılarak federasyonlaştı. 1875'de Uluslararası İşçi Birliği'nin kurulmasıyla Uruguay işçi sınıfı ciddi bir örgütsel düzeye ulaştı. Aynı yıllarda ilk grevler yaşandı.

1880'de Cnupiru altın madeninde, 1882'de hastanelerde, 1884'de ve 1886'da tramvay, matbaa ve makarna fabrikalarında yapılan grevler bunlardan birkaçıdır. 1896'da kurulan Sosyalist İşçi Merkezi'nin önderliğinde, Uruguay'da ilk 1 Mayıs kutlandı.⁴

Uruguay işçi hareketinin mücadele deneyimleri ve örgütsel adımları, Arjantin işçi hareketi tarafından yakından izlendi ve örnek alındı. Bir anlamda Uruguay Arjantin işçi hareketinin izleyeceği yolu gösteriyordu.

Yüzyılın başında Uruguay işçi sınıfının mücadelesi giderek siyasallaştı. 1905 yılında kurulan Uruguaylı Bölgesel İşçiler Federasyonu-FORU bir yandan işçilerin çalışma ve yaşam koşullarını düzeltme uğraşı verirken, öte yandan sosyal ve siyasal sorunlarla da ilgilendi ve müdahale etti.

Arjantin'de ilk sendika 1857'de dizgi işçileri tarafından kuruldu. 1890'a kadar ülke düzeyinde değişik sektörlerde sendika kurma faaliyetleri sürdü. Özellikle 1891 yılında Arjantin Cumhuriyeti İşçileri Sendikası'nın kurulması, işçi hareketi açısından önemli bir gelişme oldu. Sendika federasyon tarzı örgütlenmeyi hedeflemekteydi ve Uruguay sendikal geleneğinin özelliklerini taşıyordu. Anarşistlerin deneyimindeydi, ilke ve duruş olarak hiçbir siyasi partiye angaje olmamıştı ve "burjuva demokrasininin" tüm işleyiş ve kurallarını reddediyordu.

Kısa bir dönem süren bu sendikal deneyimi, yine anarşistlerin önderliğinde 1894 ve 1896'da tekrarlanan federasyon tarzı sendikalaşma çabaları izledi.

4. "Uruguay İşçi Sınıfının Mücadelesi ve CNT", *DİSK Dergisi*, sayı 65-66-67, sf. 56-63, Mayıs-Haziran-Temmuz, 1980

1890'dan sonra göze çarpan en önemli gelişmelerden biri de yayın faaliyetleri oldu. Anarşistler o dönemin dünya çapındaki en yüksek tirajını yapan ve Malatesta tarafından kurulan “La Protesta Humana”yı çıkarıyordu. Gazete daha sonraki yıllarda “La Protesta” adıyla yayın faaliyetine devam etti.⁵

1896'da Arjantin Sosyalist Partisi kuruldu. Parti, 1880'de Bismark'ın anti-sosyalist yasasından sonra Almanya'dan sürgüne gelen Alman Sosyal Demokrat Partisi üyeleri tarafından inşa edildi. Alman göçmenler faaliyetlerini ağırlıklı Rio de la Plata'da sürdürmekteydi. 1882'de Bickert bira fabrikasında “Vorwaerta” (İleri) derneğini kurmuşlardı ve aynı yıl “İleri” adıyla Buenos Aires'te yayın faaliyetine başlamışlardı. Bu çalışmalar partinin kurulmasıyla daha organizeli yürütülmeye başlandı.

1900'lerin başları işçi sınıfının ekonomik ve demokratik haklarını almak için harekete geçtiği bir dönem oldu. Bir çok sektörde grevler yapıldı. Devlet güçleri bu eylemlere şiddetle saldırdı. Grevlerin çoğu yenilgiyle sonuçlandı. Anarko-sendikalist hareket sınıf içinde etkinliğini korumaktaydı. Öte yandan Marksist yönelimli yapılanmalar da ortaya çıkmıştı ve sınıf içinde çalışmalarını yoğunlaştırıyorlardı.

1901'de anarşistler ve sosyalistlerin birleşik gücüyle Federacion Obrera Argentina (FOA) kuruldu. Ne var ki birlik uzun sürmedi ve bir yıl sonra dağıldı. Sosyalistler UGT adında yeni sendikal yapı kurdular.

Anarko-sendikalistler “emek ile sermaye arasındaki ekonomik mücadelede, genel grevi esas mücadele biçimi” olarak görüyorlardı. Anarşistlerin “genel grev”i esas mücadele biçimi olarak ilan etmelerine karşılık siyasi iktidar hızla önlemler almaya başladı. “Ley de Residencia” yasasını çıkararak, özgürlük idealiyle hareket eden her göçmenin tutuklanarak geldiği ülkeye geri gönderilmesinin “hukuki” boyutunu hazırladı. Bu yaklaşım bir anlamda Arjantin işçi hareketinin (anarko-sendikalist ya da Marksist eğilimli) taşıyıcı unsurlarının tasfiyesi

5. *Osvaldo Bayer, Arjantinli Anarşistler, Özgür Hayat, sayı 33, s.6, Eylül 2003.*

demekti.

Devlet güçleri anarşistlere ve sosyalistlere yönelik yoğun baskı uygulamaya başladı. Kovuşturmalar ve tutuklamalar birbirini izledi. Özellikle anarşistler devletin baskı politikalarına aynı şiddette yanıt üreterek, işçi sınıfı içinde prestijlerini ve nüfuzlarını artırdılar.

FOA'nın her eylemi, mitingi, direnişi, grevi son derece militan bir karakter taşıyordu. FOA 1904'te adını değiştirerek Federacion Obrera Regional Argentina-FORA adını aldı. FORA 1904'teki kongresinde "Grevlerin bir isyan olduğunu ve bunun devrime hizmet etmesi için mümkün olduğunca devrimci tarzda yürütülmesi" gerektiğini ilan etti.

Anarşistler doğrudan eylemi esas alarak, sınıf içinde örgütleniyorlardı. Doğrudan eylem devletin sistematik baskılarına bir yanıtı. İşçi sınıfının yaratıcı ve yıkıcı gücünü ortaya çıkarmaktaydı. Genel grevler sistemi felç edici bir içerik taşıyordu.

1 Mayıs 1904 Arjantin işçi hareketinin görkemli bir şekilde ayağa kalkışını simgeleyen bir gün oldu. Buenos Aires'teki (o zamanki nüfusu yaklaşık 1 milyonu.) 1 Mayıs mitingine 70 bin işçi katıldı. Miting o zamana kadar Arjantin'de yapılan en büyük kitle gösterisiydi.

Miting sonunda atlı polislerin kitleye saldırmasıyla şiddetli bir çatışma çıktı. Anarşistler polise karşı direnişin önderliğini yaptılar. Çatışmalar bittiğinde iki işçi ölmüş, yüzlercesi yaralanmıştı.

Siyasi iktidar, olayı bahane ederek baskı politikalarını artırdı. Anarşistlere yönelik geniş kapsamlı operasyonlar düzenleyerek, lokallerini kapattı; yayınlarını toplatıp, yasakladı. Göçmen anarşistlerin bir kısmını ve bazı işçi önderlerini ve yerlileri sürgüne yolladı.⁶

Sürgün yeri Arjantin'in Sibiryası kabul edilen Feverland'dı. Sürgünler burada sistematik bir işkence merkezi olan hapishaneye konuluyorlardı. İşkence altında ve olağanüstü zor koşullarda yaşayan mahkumların bir çoğu kısa zamanda Feverland'de yaşamını yitiriyordu.

6. *Agm.*, s.6

Bu süreç anarşist hareket içinde bir yol ayrımına neden oldu. Bir grup anarşist pasif eylemlerle bir yere varılamayacağı düşüncesiyle şiddet eylemlerine yönelmeye başladı.

Devlet güçlerinin baskıları anarko-sendikalistlerin faaliyetlerini engellemedi. 1905'te sert grev ve direnişler sonucu iş yasalarında bazı düzenlemelere gidildi. Pazar günü tatil günü ilan edildi.

Özellikle liman, fırıncılar ve tarım işçilerinin mücadelesi süreklilik arz ediyordu.⁷ İşçi sınıfı eylem ve direnişler içinde şekilleniyor ve geliyordu.

Arjantin'de 1 Mayıs 1909'da son derece görkemli kutlandı. Devlet güçleri yeni bir provokasyonla işçi hareketini ezmeye çalıştı. Çıkan çatışmalarda 5 işçi yaşamını yitirdi, 40'a yakın işçi çeşitli yerlerinden yaralandı. 1 Mayıs sonrasında polis operasyonları devam etti. İşçi dernekleri, gazeteler, tiyatrolar ve kütüphaneler kapatıldı.

Yüzlerce işçi ve işçi önderi tutuklanıp hapse atıldı. FORA baskı dalgasına karşı sessiz kalmadı. Hemen karşılık vererek süresiz grev ilan etti. Öldürülen işçilerin cenazeleri FORA'nın önderliğinde kitlesel protesto gösterilerine dönüştü. Kızıl ve kara bayrakların altında 60 bin kişi yürüdü.

Katliamı tezgahlayan polis şefi anarşist Simon Radowitzky tarafından cezalandırıldı. Bazı anarşist grupların şiddet eylemlerine karşılık, anarko-sendikalistler işçilerin temel silahının genel grev olduğunu

7. *Tarım işçileri arasında anarşistlerin önemli bir gücü vardı. Tarımda kapitalist ilişkilerin yaygınlaşmasından, bir başka ifadeyle proleterleşme sürecinin başından itibaren anarşist militanlar devrede oldu. İlk tarım işçileri sendikası yine anarşistler tarafından kuruldu. Anarşistler işçi kütüphaneleri kurarak okuma grupları oluşturdular. Ayrıca yerli diliyle yazılmış, ağaların sömürü ve baskılarını anlatan oyunlar oynayan tiyatro grupları kurarak tarım işçilerini aydınlattılar. Payadores adı verilen anarşist halk ozanları pampa (Kızılderili) bölgesinde şarkılar söyleyerek anarşist düşünceyi yayıyorlardı. Bunun yanı sıra çıkartılan 60 çeşit dergi ve gazete kolektif ajitatör ve propagandist gibi hareket ediyordu.*

ısrarla belirtiyorlardı.

Süreç hızla sertleşmekteydi. Anarşist hareket kendi içinde yaşadığı yol ayrımları ve ağır baskı koşullarından dolayı giderek zayıflamaya başlamıştı.

1916 yılında gizli oyla ilk başkanlık seçimleri yapıldı. Bu süreç bir yandan I. Dünya Savaşı'nın etkilerinden korunmak, diğer yandan toplumsal dengeleri sağlamak için sistemin rektifikasyonunu zorunlu kılıyordu. Seçimleri ulusal-liberal çizgiyi savunan oligarşinin bir kandaşını temsil eden Radikal Parti kazandı. Seçim sonuçları Radikal Parti'nin 14 yıl sürecek iktidar döneminin habercisi oldu.

Radikal Parti'nin iktidarı döneminde devlet ve toplum ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi yönünde adımlar atıldı. Önemli sosyal uygulamalar hayata geçirildi.

1917'de Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesi, tüm dünyada sarsıcı etkiler yarattığı gibi, Arjantin'de de büyük yankı buldu. Arjantin proletaryası devrimi coşku ve sevinçle karşıladı. 20. yüzyılın başından itibaren sürekli büyüyen işçi sınıfı, gerçekleştirdiği eylemlerle birleşik bir güç haline gelmesinin ne derece önemli olduğunu kavramıştı.

Resmi kayıtlara göre 1908'de Arjantin'de 32 bin fabrika ve 329 bin işçi vardı. 1914'de fabrika sayısı 48 bine, işçi sayısı 410 bine yükseldi. İşçi sınıfı nicel büyümesiyle birlikte, nitel düzeyde de gelişmekteydi.

1915'te 80 grev yapılmışken bu sayı 1916'da 300'e ulaştı. Grevci işçilerin sayısı 25 binden, 300 bine yükseldi. Aynı yıllarda iş yasaları

1907'de artan kiralara karşı başlayan Kiracı Grevi'nde La Marcha de las Escobas (Süpürge yürüyüşü).

Vasena atölyelerine hammadde ve grev kırıcılarını taşıyan araçlar yakıldı.

çıkartıldı. 8 saatlik iş günü hakkı elde edilirken, asgari ücret yürürlüğe girdi. Hizmet sektöründe çalışanlara ve memurlara emeklilik hakkı tanındı.⁸

1918 Aralık sonunda metal fabrikası Vasena'da bir işçinin işten atılması üzerine 2500 işçi greve çıktı. Grev Buenos Aires'te anarşist ayaklanmanın kıvılcımı oldu. İşçiler genel grev kararı aldılar.

Patronların grevleri kırmak için grev kırıcıları fabrikalara sokmak istemesi üzerine grevci işçiler fabrika kapılarını tutarak karşılık verdiler. Bir çok grev kırıcı linç edilmekten zor kurtuldu. Polisin devreye girmesi, fabrika önlerinde sert çatışmaların yaşanmasına yol açtı.

2 Ocak 1919'da polisin silah kullanması sonucu 4 anarşist yaşamını yitirdi. Ölümler karşısında FORA devrimci genel grev çağrısı yaptı. Bu çağrı üzerine başka illerde çalışan anarko-sindikalistler iş yerlerini terk ederek, Vasena'da toplanmaya başladı. Vasena genel direnişin odağı oldu. Askeri birliklerin ve polis güçlerinin direnişi işçilere saldırması işçi yığınlarını harekete geçirdi. Artık Vasena sokakları günlerce sürecektir sokak savaşlarına sahne olacaktı. İşçiler silah dükkanlarını basarak silahlandılar. Silahlı işçi birlikleriyle devlet güçleri arasında yoğun çatışmalar yaşanıyordu. Bu çatışmalarda ölen işçilerin cenazeleri, yeni ve görkemli işçi gösterilerine neden oluyordu.

8. Osvaldo Bayer, *agm.*, s.6

Vasenada katledilen işçilerin cenazesi için gerçekleştirilen yürüyüşten...

*Semana Trágica (Trafik Hafta)
Ocak 1919'da acımasızca
bastırılan ayaklanma,
Rodolfo Fucile'nin çizgileriyle...*

9 Ocak'ta ölen anarşist işçilerin cenazeleri büyük bir kitle gösterisiyle kaldırılırken, ordu, polis ve sivil milisler korteje saldırdı. Saldırı sonucu onlarca işçi yaşamını kaybetti.

Çatışmalar yayıldı. Ordu birlikleri tam bir katliama girişti. Bu arada pogrom başlatıldı. Buenos Aires'in Musevi semti paramiliter güçler tarafından basıldı. Yahudiler katledildi, her yer talan edildi, dükkanlar ve sinagoglar ateşe verildi.

Çeşitli kaynaklarda Vasena ayaklanmasında ölenlerin sayısı 70 ila 700 arasında değişmekteydi. Ama herşeye karşın Vasena isyanı, işçi sınıfının asaletini ve boyun eğmezliğini simgeledi. İşçi sınıfının cesurca ayağa kalkışını ve direnişini gösterdi.

“Popülist” Radikal Parti bu gelişmelerden son derece tedirgin oldu. Parti yetkilileri, çatışmaların sürmesi karşısında ordunun devreye girmesinden korkuyordu. Ama asıl korkusu her şeye karşı direnen ve direniş ateşini Arjantin topraklarına yayma gücüne sahip işçi sınıfıydı.

Devlet başkanı İrigoya, FORA'yla görüşmelere başladı. FORA'nın ileri sürdüğü temel taleplerin çoğunu kabul etti. Vasena ve diğer kentlerde tutuklanan 1500 işçi serbest bırakıldı. İşten atılan bütün işçiler işlerine geri döndü. Bazı sendikal talepler yerine getirildi. FORA yaşanan gelişmelerden sonra mücadele etmenin risk olduğu ve alınacak bir yenilginin şimdiki kadar kazanılmış haklarının kaybına mal olacağı ve ciddi oranda kadronun yitirildiği düşüncesiyle 13 Ocak 1919'da genel greve son verdi.⁹

İki yıllık “durağanlık” olarak kabul edilebilecek bir dönemden sonra 1921'de Patagonya'da başlayan ayaklanma Arjantin'de anarko-sendikalist hareket açısından bir dönüm noktası oldu.

1921'de Patagonya'nın Estancias bölgesinde anarko-sendikalistlerin önderliğindeki işçiler ağırlıkla İngiliz ve İspanyol kökenli büyük toprak sahiplerine karşı ayaklandı. Genel grevin örgütlenmesi mükemmel

9. Anarşist hareket içinde doğrudan eylem taraftarı kesimler, FORA'nın bu tavrını son derece sert eleştirdi.

organize edildi. Grev üç aya yakın sürdü. Üç ay boyunca bölge anar-ko-sendikalistlerin inisiyatifindeydi. Gelişmeler karşısında İrigoya iktidarı bölgeye süvari alayları yollayarak, sistemli bir katliama girişti. Ayaklanma kanla bastırıldı. Tutuklanan işçilerin bir kısmı kırbaçlandı, acımasız işkencelerden geçirildi, bir kısmı sokak ortasında öldürüldü ya da asıldı. Patagonya kan gölüne döndü. Ayaklanma bastırıldığında ölü sayısı 1800'e ulaşmıştı.

Katliamı yönlendiren üsteğmen Varela'ydı. Varela'ya bu nedenle daha sonraları "Patagonya Sırtlanı" adı takıldı.¹⁰ Arjantin oligarşisininin 20. yüzyılın başlarındaki Kızılderili topluluklarına karşı gerçekleştirdiği bu katliam, ileriki yıllarda yaşanacakların habercisi oldu.

Arjantin'de 1920'li yıllar anarşist hareketin dağılma dönemidir. İşçi sınıfı içinde kök salmış ve işçi hareketinin gelişimini olağanüstü etkilemiş anarşist hareket Bolşevik Devrimi'nin saflarında yarattığı yol ayrımaları ve devlet güçlerinin (özellikle 1930 askeri darbesinin) yoğun baskı ve şiddet politikaları karşısında etki gücünü giderek yitirdi.¹¹

Özellikle 1927-1930 arası "kamulaştırma anarşizmi" diye de tanımlanan anarşist ekolün altın yılları olacaktı.¹²

10. "Patagonya Sırtlanı" Varela, 1922 yılında anarşist militan Kurt Wilkens tarafından cezalandırıldı. Wilkens önce Varela'nın ayaklarına bomba attı daha sonra altı kurşun sıkarak onu öldürdü.

11. Anarşist hareket içinde Bolşevik Devrimi'nden etkilenen bir grup anarşist, Lenin ve Bolşevik politikalarını desteklemeye başladılar. Bazı Anar-ko-komünistler ise Ekim Devrimi üzerine tartışmalarını sürdürdü. Devrimin hedefleri ve amaçları temel tartışma konusuydu. Ve devrimin amaçlarından saptığı ve bir parti diktatörlüğüne dönüştüğü iddia ediliyordu. Ağırılıkta bu gruplar Rus göçmenlerinden oluşuyordu. Bu grup yayın organları finanse etmek için "kamulaştırma" faaliyetlerinde bulundu. Ayrıca 1921'de FO-RA'dan ayrılan anarşistler, anarşist otonomlar kurdu. İdeolojik planda ise iki ana gövde oluştu; pasifist ve şiddete karşı olanlar ve şiddet yanlıları.

12. Bu yıllarda İspanya Devrimi'nin iki önemli anar-ko-sendikalist lideri Bu-enaventura Durriti ve Francisco Ascaso'nun Küba ve Şili'de başlayan soygun eylemleri Arjantin'de de sürmüştür. Durriti ve Ascaso Arjantin'de sansas-

ANARKO-SENDİKALİST HAREKETİN GERİLEYİŞİNDEN SENDİKAL KORPORATİZME YÖNELİŞ

1930 askeri darbesi işçi hareketinin siyasal ve sendikal yapıları için büyük saldırı anlamı taşıdı. Aynı yıl kurulan Confederacion General del Trabajo (CGT) Genel İşçi Konfederasyonu, yaşanan baskılar karşısında varlık gösteremedi, ilk ataklarını ancak 1936 yılında yapabildi.

Anarşist hareket geri çekilirken, Sosyalist Parti ve 1920'li yıllarda kurulan Komünist Parti ağır baskı koşullarında şiddetli sarsıntılar geçirdi. Örgütsel güçleri dağıtıldı. Arjantin işçi hareketi bir geri çekiliş sürecine girdi. Aynı yıllarda ülkede yaşanan sanayileşme süreci sarsıcı sonuçlar yarattı, işçi sınıfının profilinde de farklılaşmalar yaşandı. 1933-1939 arasında Arjantin ekonomisi yılda ortalama yüzde 8 oranında büyüdü. Sanayideki işgücü oranı yüzde 50 oranında arttı.

İşgücü talebi Avrupa'dan gelen göçmenler yerine, ülkenin iç bölgele-
rindeki yerli halktan karşılandı. Avrupa kökenli işçilerin aksine bu iş-
çiler bir sendikal birikim ve deneyime sahip değillerdi. Ayrıca Avrupa
merkezli ön yargılar sonucu dışlanmaktaydılar.

Yeni işçi kitlesinin cabecitas negras (kara kafalılar) olarak anılması ve bazı sol yaklaşımlara göre sınıfın bu kesimine toplumsal değişimde bir rol verilmemesi bunun somut göstergeleriydi. Sosyalist Parti ve Komünist Parti bu kitleye yönelik (bahsettiğimiz eğilimlerden dolayı) politikalar geliştirmede. Yeni işçi kitlesi Arjantin'in sanayi kentlerinde özellikle Buenos Aires'te örgütsüz büyük bir yığın oluşturmaktaydı.

Yeni işçi kitleleri, bir önceki dönemin ideolojik açıdan gelişmiş, sert sınıf mücadelesi pratikleri içinde siyasallaşmış profilden uzak, ör-

yon yaratan bir çok soygun gerçekleştirerek anarşist harekete ciddi katkılar yaptı. Durriti ve Ascaso hakkında daha geniş bilgi için bkz., Volkan Yaraşır, Uluslararası İşçi Hareketleri, Tüm Zamanlar Yay., 1997, s. 259-329.; Volkan Yaraşır, Gücün Reddi, Mephisto Yay., 2004.

gütsüz, sınıfsal ve sendikal bilinçten yoksun bir karakter taşıyordu. Anarşist hareketin dağılma sürecine girmesi, Sosyalist ve Komünist Partinin bu kitleye yönelik hiç bir politika geliştirmemesi hatta son derece mesafeli olması, bu yığınların daha sonraki yıllarda iş başına gelecek Peronizm'in korporatist politikalarına kolayca eklenmesinin zeminlerini yaratacaktı.

1930'da General Uriburu liderliğinde ordunun yönetime el koyması, Arjantin'de II. Dünya Savaşı'na kadar geçen yılların "rezil bir on yıl" olarak anılmasına yol açacak bir dönemin başlangıcı oldu. Bu yıllarda devlet kurumları güçlendirildi. Ülkeye göç sıkı bir denetime alındı. Sol örgütler ve hareketler ezildi. 1930'dan 1940'ların başına kadar farklı askeri klikler iktidara elkoydu.¹³

II. Dünya Savaşı yılları Arjantin'de yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Arjantin oligarşisi savaşı ekonominin gelişmesi için fırsat olarak görüyordu. Savaşın taraflarından birini tercih etmek yönünde tavır sergilemedi. Ne var ki ülke içi dengeler ve dış politika da bazı gelişmeler, 1943'te yeni bir askeri darbenin önünü açtı.

1940'ların başında egemen güçlerin bir kesiminin göstermelik de olsa parlamenter rejime geçme eğilimi böylece engellendi.

ABD'nin çıkarlarıyla uyumlu bir çizgide olan liberallerin yapılması düşünülen seçimleri kazanma olasılığının doğması, tahıl, yün ve et ihracatçısı büyük toprak sahiplerinin çıkarları doğrultusunda hareket eden ordu içinde gizli bir teşkilat kurmuş subayların devreye girmesi ve 1943 askeri darbesini yapmalarına neden oldu.¹⁴

Aynı yıl İtalya ve İspanya'da görev yapan ve özellikle Mussolini faşizminden son derece etkilenen Albay Juan Domingo Peron da ülkeye döndü. Sonraki yıllarda Arjantin siyasi tarihine damgasını vuracak olan Peron, darbe hükümetinde pek önemsenmeyen bir mevkiyi, ça-

13. *Özelde Arjantin genelde Latin Amerika'da askeri devletler ve özellikleri için bkz.; Latin Amerika'da Askeri Devlet, Alan Yay., 1986.*

14. *(Der) Masis Kürkçügil, Latin Amerika'nın Kaynayan Damarları, İthaki Yay., 2004., s.214.*

İşma bakanlığı görevini üstlendi.

Peron, 1930'lu yıllarda başlayan sanayileşmenin yarattığı proleter kitleye yaslanmanın öneminin farkındaydı. Peron'un bu tavrı yalnızca askeri yönetimin emekçi yığınlar tarafından destek görmesini sağlamayı amaçlamıyordu. Ülkenin toplumsal ve siyasal kurumlarını yeniden biçimlendirmenin bir tasarımıydı. Peron için üstlendiği çalışma bakanlığı bu amacına yönelik çok yönlü olanaklar sundu.

Peron'un tasarımının özü korporatizme dayanıyordu. İtalyan faşizminin uygulamalarından esinlenen Peron, faşist korporatist devlet politikalarıyla Arjantin devletinin güçlenmesini ve ülkenin yeni toplumsal ve siyasi kimlik kazanmasını hedeflemekteydi.

Peron 1944'de politik projesini şöyle açıklıyordu: "Deneyler bana prestij sahibi gerçek bir devlet örgütünün, iyi niyet, işçi sınıfına insanca ve adil bir yaşam sağlamaya yönelik sağlam bir anlayış ve işbirliği ve devletin talimatları doğrultusunda, onunla uyum içinde örgütlenen bir sendikal hareket temelinde kurulabileceğini göstermiştir."

Peron 1944'ten 1945 yılına kadar iş yaşamına ilişkin birçok yasanın çıkmasını sağladı. İşçi ücretleri yükseltildi. İş mahkemeleri kuruldu. Sendikaların varlığı ve siyaset yapma hakkı resmen tanındı. Ücretli yıllık izinler yürürlüğe girdi. Sol siyasi yapıların ve sendikaların önem vermediği ve ilişki kurmadığı yeni işçi yığınlarına örgütlenme hakkı tanındı. Bir yıldan daha az bir zamanda 2 milyon işçi toplu sözleşme hakkı kazandı.

Korporatist modelin en rafine biçimi olan Justicialisme Arjantin kuruldu. Justicialisme Arjantin bir nevi korporatist sendikacılığın mayalandığı zemin oldu ve kısa zamanda CGT'nin kitlesini kendine çekti ve işselleştirdi. FORA'nın örgütsel gücüne ağır darbeler indirdi.

Özünde işçileri kapitalist sisteme entegre etmeyi amaçlayan bu politikalar sendikal hareketin sınıfsal özünü boşaltıyor, sistemin aksesuarına dönüştürüyordu. Tüm bu gelişmeler, ilkesel olarak askeri yönetime ve devlet sendikacılığına karşı olan Arjantin sendikal hareketini güç duruma düşürdü.

Peron bizzat sendikaların görevlerini üstleniyor ve geniş yığınların desteğini kendinde topluyordu. Peron ülkenin “köpek balıkları” olarak kabul edilen Sanayiciler Birliği tarafından da destekleniyordu. Sol sendikal önderlikler yıllardan beri savundukları taleplerin hızla gerçekleşmesi karşısında politika geliştiremiyor sadece gelişmeleri izleyen bir tutum sergiliyorlardı.

Komünist Partinin Peron’u “kapitalist gericiğin temsilcisi, baskıcı, gerici ve faşist bir tip” olarak nitelemesi de pek fazla anlam taşımıyordu. Bu arada Peron muhalif siyasal ve sendikal önderleri tutukluyor, sürgün ediyordu. Sendikal yönetimlere “normalleştirme” politikası çerçevesinde Peronistler yerleştiriyordu.

Bütün bunlara rağmen Peron’un başarısının arkasında yeni işçi kitleleriyle bütünleşmenin yollarını bulması yatmaktaydı.

Toplu pazarlık hakkının tanındığı 1940 yılında bu haktan, 400 bin işçi yararlanıyordu. Bu işçilerin 300 bini CGT üyesiydi.

Peron iktidarı döneminde izlenen ithal ikameci sanayileşmeye bağlı olarak sendikalı işçi sayısı hızla arttı. 1945’te 500 bin olan sendikalı işçi sayısı iki yılda üç misli artarak 1 milyon 500 bine ulaştı.¹⁵

CGT bu süreçte korporatist sendikacılığın mızrak ucu gibi hareket ediyordu. FORA ise iyice güçten düşmüş, etkinliğini kaybetmişti.

Peron’un kişiliğinde yeni bir siyasal akım doğuyordu. Peron’un gide-rek bağımsız bir rol üstlenmesi, orduyu rahatsız etmekteydi. Bazı muhafazakar çevreler de Peron’a karşı orduyla ittifak içindeydi. Önemli oranda sanayici Peron karşısı safta yer almaktaydı.

Öte yandan ithal ikameci politikalarından palazlanan yeni sanayici çevreler Peron’u desteklemekteydi. Bürokrasi ve 1930’lu yıllardan bu yana uygulanan otoriter rejimlerin yarattığı devlet memurları içinde Peron’un etkisi oldukça fazlaydı. Yeni işçi kitleleri de bütünüyle Peron’un yanında yer alıyordu.

15. Yüksel Akkaya, *Arjantin’de Sendikal Hareketin Evrimi, Cosmopolitik, sayı;2, s.84.*

1946'da yapılması düşünülen başkanlık seçimleri Arjantin'de egemen güçler arasında hesaplaşmanın ya da yeni siyasal dengelerin kuruluşunu simgeleyecekti.

Bu arada Arjantin'e Amerikan büyükelçisi olarak atanan Braden muhalefet partilerini örgütlemeye, Peron karşıtı organizasyonlara başladı. Sosyalist Parti ve Komünist Parti bağımsız bir politika geliştiremeyecek, trajik bir biçimde Braden'in operasyonlarını destekledi. Ülke bir rejim krizi içine giriyordu. 1945 Haziran'ında 319 işveren örgütü, orduyu göreve çağırdı. Ekim'de kriz doruk noktasına ulaştı. Ardından Peron askeri yönetim tarafından tutuklandı.

Fakat Arjantin'de önemli bir siyasal aktör haline gelmiş olan Peron'un eşi Eva Peron'un çağrısıyla CGT harekete geçti. CGT genel grev çağrısı yaptı. Greve katılım olağanüstü oldu. Yüz binler sokaklarda Peron'un serbest bırakılmasını istedi. Peron'un yeni bir hayat sunduğu, haysiyet kazandırdığı, kendi varlıklarını hissettirdiği yeni işçi yığınları ya da Descamisados-Gömleksizler Peron'a sahip çıkıyordu.

17 Ekim 1945'te, Plaza de Mayo'daki kitlesel işçi gösterisinde Martín García adasında hapsedilen Juan Domingo Perón'un kurtarılması talep ediliyor. Bugün, Peronizmin kuruluş günü olarak kabul edilir .

Descamisados yoksul banliyölerden çıkarak Buenos Aires'i işgal ettiler.

“Ayak takımı” Arjantin tarihinin en büyük kitle gösterisini yaparak Ekim’de Peron’un serbest bırakılmasını sağladı. Artık Arjantin tarihine damgasını vuracak Peronizm dönemi başlıyordu. Arkasında Gömleksizlerin büyük desteğiyle...

PERON’UN İKTİDAR YILLARI: GÖMLEKSİZLER’İN HALÜSİNASYONU

Peron artık denetimi elinde tutmaktaydı. Yoksul yığınlar arkasındaydı. Ordu da Peron’a tabi olmuştu. Sadece anayasal prosedürün yerine getirilmesi gerekiyordu. Partido Laborista-PL İşçi Partisi’nin kuruluşuyla bu adım da atıldı.

İşçi Partisi, tüzüğünde sendikalarla bütünleşmeyi öngörmekteydi. Sendikaya üye olan her işçi otomatik olarak parti üyesi olacaktı. Sendikalar kanalıyla her üyenin aktivist olması hesaplanıyordu. Ayrıca iş yerlerinde parti birimlerinin açılması amaçlanmaktaydı.

1946 Şubat’ında yapılan seçimlere PL, içinde komünist, sosyalist ve radikal partinin bulunduğu ayrıca muhafazakar yapılardan kopmuş politikacıların da yer aldığı Unione Democratique-UD Demokratik Birlik ile karşı karşıya geldi.

PL’nin başkan adayı şüphesiz Peron’dü. PL’nin seçimleri kazanması zor olmadı. Seçimlerin sonucunda yalnızca Peron devlet başkanı seçilmedi. Meclis ve senatonun büyük bir çoğunluğunu Peronistler kazandı. Benzer durum valilik seçimlerinde de yaşandı. Arjantin’de Peronizm yılları başlıyordu.

Parlamentoda çoğunluğun Peronistlerin elinde olması Peron’a, politikalarını kolayca hayata geçirme şansı veriyordu. Kitle seferberliğiyle iktidara gelen Peronistler, “çoğunluğun diktatörlüğünü” inşa etmeye başladılar.

Justicalism (Adaletçilik) adını verdikleri ekonomik ve siyasal felsefe,

totaliter bir rejimin ideolojik mayası olacaktı.

Savaş yıllarında Avrupa'nın temel ihtiyaç maddelerini (beslenme ve giyinme gibi) karşılamanın getirdiği gelir, Arjantin halkının refah düzeyini artırmıştı. Peron bu durumdan son derece iyi yararlanarak belirli bir millileştirme siyaseti izledi. Ana yönelimlerini İtalyan faşizminden alan popülist politikalar karizmatik liderle (Peron'la) bütünleştiriliyor, yoğun propaganda faaliyetleriyle kitleler ajite ediliyordu. Sendikal yapı korporatist karakteriyle sınıf işbirlikçisi konuma getiriliyordu.

Peron açıkça şöyle diyordu: "Kapitalist baylar, benim sendikalizminden çekinmeyiniz; kapitalizm bugünkü kadar emniyette olmamıştır... Sisteme entegre olmadıkları için örgütsüz işçi kitleleri tehlikelidirler. Çağdaş deneyim, en iyi yöneteceğimiz ve yönlendireceğimizin kesinlikle en örgütlü işçi kitleleri olduğunu göstermekte(dir)."

Gömleksizlerin anası görevini üstlenen Eva Peron kitle desteğinin diri tutulmasını sağlamaktaydı. Peron, milliyetçilik ve popülizmin en konsantre uygulamalarını kendi kişilik kültüründe birleştirme becerisi göstererek iktidarını sürdürmekteydi.

Peron, sendikalardan aldığı destekle ekonomik ve siyasal alanda önemli bir müttefik edinmişti. Gömleksizlerin katılımıyla sendikalı üye işçi sayısı da giderek artmaktaydı. Bu iş birliği son derece üst noktalara yükselmişti. 1947-1948'de yaşanan büyük grevlerin hükümetin çağrısıyla düzenlemesi bunun somut göstergeleri oldu. Gömleksizlerin yaşadığı halüsinasyon Peron'un politikalarına tam angajmanla sonuçlanıyordu.

CGT korporatist sendikacılığın taşıyıcı organı gibi hareket etmekteydi. Ayrıca Peron sendikaları rüşvet, kayırma ve tasfiye operasyonlarıyla Peronizmin temel araçlarından birine dönüştürmüştü. PL ile CGT tam bir kaynaşma ve bütünleşme yaşamaktaydı. Peron sendikaları iktidarın bir parçası olarak görmüyordu. Bu yapılardan iktidarını pekiştiren bir araç olarak yararlanıyordu.

Bu durum 1949 yılına kadar sürdü. Peron hükümetiyle sendikalar ara-

sında önemli bir sorun yaşanmadı. Özellikle işçi ücretlerinin düzenli artışı yeni işçi kitlesini memnun ettiği gibi, sendikal yönetimlerin de statükolarını sağlamlaştırıyordu. İşçi sınıfının yaşadığı ideolojik dejenere ve kırılma da önemli bir faktördü.

1949-1950 yıllarında uygulanan ithal ikameci sanayileşme modelinde sıkıntılar yaşanmaya başladı. Sanayide ve tarımda problemler arttı. Ekonomi hızla içinden çıkılmaz bir kısır döngüye giriyordu.

Peron ekonomik durumun kötüye gitmesi karşısında önlemler almaya çalışsa da durum olumsuzdu. Enflasyon hızla yükseliyor, temel ihtiyaç mallarının fiyatları düzenli artıyordu. Ücretler dondurulmuştu, ne var ki fiyatları “dondurmak” mümkün olmuyordu.

Peron, iktidarının ilk yıllarında gelir dağılımını işçiler ve yeni sanayiciler lehine çevirmeyi başarabilmişti. Ama şimdi diğer mülk sahibi sınıflar kendi şartlarını ve taleplerini dayatıyordu.

Özellikle ekonomik tedbir olarak ücretlerin fiilen dondurulmasından ve yüksek enflasyonun yakıcı sonuçlarından etkilenen işçi sınıfı, 1949 başlarından itibaren tepkilerini göstermeye başladı. Dipten gelen dalganın sarsıcı etkilerini göstermesi uzun sürmedi. 1949 Ekim’de patlak veren grevler Peronist CGT’ nin işçi sınıfı üzerindeki denetimini sarıyordu. İşçi sınıfı korporatist sistemi tehdit etmeye başlamıştı.

Peron bütün gelişmelere karşın 1951’de yeniden devlet başkanı olarak seçilmeyi başardı. Eva Peron’un 1952’de ölmesi Peronist iktidarın çok güçlü bir propagandistini ve aktörünü kaybetmesi anlamına geldi. Eva Peron’un cenazesi bir azizenin cenazesinin kaldırılışı gibi oldu. Gömleksizler “analarına” sahip çıkıyordu. Ama bu cenaze bütün görkemine rağmen Peronizmin ya da korporatist sistemin çözümlüşünün erken habercisi olacaktı.

Eva Peron’un ölümünden sonra Peronist rejim otoriter kimliğini daha fazla açığa çıkardı. Güçlü bir polis örgütüyle gelişmeleri kontrol etmeye çalıştı.

Savaş sonrası Avrupa’nın iktisadi olarak yeniden yapılanma sürecine girmesi, ihracatın azalmasına, sanayi yapılarında daralmalara neden

olmaktaydı. 1951-1952 yıllarında tarımda yaşanan rekor azalması sorunları artırdı. Özellikle demiryollarının millileştirilmesinin (İngiliz şirketine çok yüksek bir bedel ödenmişti) yarattığı bütçede açık ve bunun doğal yansıması olarak işçi ücretlerinde yaşanan düşüş, Peronist rejimi 1952'den sonra iyice zor durumda bırakmaya başladı. Gelişmeler Peron'la Gömleksizlerin yollarının iyice ayrılmasına yol açıyordu.

Peron son bir atakla halk desteğini korumaya girişti. Toprak dağıtımını teşebbüsü, burjuvazi ve ordunun bir kısmını tedirgin ederken, kilisenin sert muhalefetine yol açtı. Peronist rejimi yıkan 1955 Eylül darbesi bu koşullarda gerçekleşti. Darbe karşısında Peron'un temel desteğini oluşturan CGT hiçbir tavır geliştirmede. Peron gizlice ülkeden kaçarak Paraguay'a geçti. Peron için uzun sürgün dönemi böylece başlamış oluyordu.

Arjantin'de 1955-1958 yılları, iktidarı elinde tutan ordunun çeşitli kliklerinin saray darbelerine sahne oldu.

Bazı Peronist gruplar askeri yönetime karşı eylemlilik içine girdiler. Peron'un mesaj ve konuşmalarını yayan bir yeraltı örgütlenmesi kuruldu. Bu yapılar 1955-1957 arasında özellikle büyük şehirlerde sistemli bombalamalar gerçekleştirdi.

Ordunun yönetime el koymasından sonra yaklaşık bir yıl kadar suskunluk içine giren sendikal hareket, yavaş yavaş tepkilerini göstermeye başladı.

Korporatist özelliklerinden sıyrılmaya çalışan ve daha bağımsız bir görünüm kazanan sendikalar, 1956'dan başlayarak grev ve grev dışı eylemler gerçekleştirdi. 1956 yılında çok az sayıda grev yaşandı. 1957'de grev ve benzeri eylemlerle kaybolan iş günü sayısı 34 milyon güne ulaştı. Askeri yönetimin iktidarda kaldığı 1955-1958 yılları arasında toplam 213 grev ve grev dışı eylem gerçekleştirdi. Bu eylemlerle kayıp iş günü sayısı 45 milyonu aştı.¹⁶

16. *Agm.*, s. 86.

Askeri rejim döneminde göze çarpan diğer bir gelişme ise, sınıf işbirlikçisi bir tavır sergileyen Peronist rejimle son derece uyumlu ve hatta rejimin bir parçası haline gelmiş sendikal önderliğin yerini daha radikal kesimlerin ve genç kuşaktan gelenlerin almasıydı. Bu durum sendikal hareketin bağımsız bir çizgide hareket etmesinin önünü açarken, işçi mücadelesinin de derinleşmesini sağladı. 1955-1958 yılları arasında işçi mücadelesinde görülen yükseliş bunun somut göstergesiydi.

Korporatist sistemin kitesini oluşturan Gömleksizler silkiniyor, bağımsız sınıf kimliği inşa ediyor ve geliyordu. Her eylem, her direniş bu kimliğin gelişmesinde birikim sağlıyordu. Hızla “meşruiyet” zeminlerini kaybeden askeri rejim, 1958 yılında seçimlerin yapılacağını ilan etmek zorunda kaldı.

PERONİST DÖNEM BAŞLIYOR / SOL PERONİZM DOĞUYOR

1958 seçiminin en güçlü adayı Frondizi’ydi. Radikal Parti ve Frondizi askeri darbeyi desteklemişti. Seçim öncesi Frondizi yurt dışındaki Peron’la temas kurdu ve uzlaşmaya vardılar.

Uzlaşma, bir genel af ilanı, halkın yaşam standardının yükseltilmesi, CGT ve diğer sendikaların faaliyet yürütmesine izin verilmesi, Peronist partinin yasallaşması ve yeni bir anayasanın oluşturulması üzerinde kuruldu. Peron bunun üzerine halkın Frondizi’ye oy vermesini istedi.

Frondizi seçimleri büyük bir oy çoğunluğuyla kazandı. Fakat Peron’un bu uzlaşma politikası Peronist saflarda ayrılıklara yol açtı.

Askeri rejim döneminde yeraltında Peronist faaliyet yürüten ve halk nezdinde saygınlık kazanmış “taktik yeraltı komandoları” adlı radikal çekirdek, Frondizi-Peron anlaşmasını reddederek halkı boş oy vermeye çağırdı. Frondizi’nin bağımsızlıkçı bir politika yürütemeyeceğini ve “uzlaşma” zeminlerini terk edeceğini ileri sürdü. Peronist komandoların boş oy politikası, seçmenler arasında ciddi bir karşılık buldu.

Fronidizi, seçimlerde kendisini destekleyen ve seçimi kazanmasında rol oynayan sendikaları en azından kısa vadede “elinde tutmak” için işçi ücretlerine yüzde 60 oranında zam yaptı. Fakat Frondizi'nin sendikalarla bu flörtü kısa sürdü. 1958 sonuna doğru ABD'yle imzaladığı petrol anlaşmasına karşı sendikaların genel grev kararı alması üzerine, geniş çaplı bir tutuklama kampanyası başlattı. Sendikal faaliyetleri kısıtlayan önlemler aldı.

Ocak 1959'da Lissandro del Torre'de başlayan grev, dayanışma grevleriyle yaygınlaştı. 17-20 Ocak'ta genel greve dönüştü. Genel grev 3 bin polisin, panzerler eşliğinde müdahalesiyle bastırıldı. Yenilgiye rağmen genel grev, işçi sınıfı üzerinde sarsıcı etki yarattı. Ayrıca sermaye de genel grevden önemli sonuçlar çıkardı. Büyük burjuvazi egemenliği sürdürmesi açısından sivil rejimlerin yetmediğini gördü ve daha otoriter rejimlere ihtiyaç duymaya başladı.

Parlamentar sistem her ne kadar işler görünse de istikrar sağlayamıyordu. Ordu içinde darbeci organizasyonlar faaliyetlerini artırırken, radikal parti içinde ayrılıklar yaşanıyordu. Frondizi'nin politik yönelimlerini önceden tespit eden Peronist komandolar ya da sol Peronistler de, Frondizi'ye karşı mücadeleleri geliştiriyor ve silahlı oluşumlar içine giriyordu.

Fronidizi yaşanan politik polarizasyon karşısında 1962 yılında devlet başkanlığından ayrılmak zorunda kaldı. Devlet başkanlığının yetkisi askerlerden oluşan bir konseye bırakıldı. Konsey bir yıl sonra devlet başkanlığı seçimlerinin yapılması kararı aldı.

Temmuz 1963'te yapılan seçimleri Radikal partiden Jos'e-Maria Guido kazandı. Seçimlerde Peronistler boş oy kullandı. “Boş oy” tavrı yüzde 20 oranında destek buldu.

Seçimler Arjantin'e istikrar getirmekten öte istikrarsızlığı derinleştirdi. Ülkede siyasal tansiyon giderek yükseliyordu. Sendikal harekette gözle görülür bir gelişme yaşanıyordu. Yalnızca CGT'nin üye sayısı 2,5 milyona ulaşmıştı. Sendikalar ülkede yaşanan gelişmelere aktif tavır alıyorlardı.

Sonuçta ABD'nin desteği ve yönlendirmesiyle, 1966'da yeni bir askeri darbe gerçekleşti. General Organia liderliğindeki askeri cunta, ABD'nin bir karşı devrim projesi olan Ayaklanmaya Karşı Mücadele Konseptini yani yeni kontrgerilla taktiklerini devreye soktu. Bu konsept, Ulusal Güvenlik Doktrini'nin genişletilmiş bir şekliydi ve ilk kez Brezilya'da muhalif güçlere karşı uygulanmaya başlamıştı.

Arjantin askeri rejimiyle, 1964'te darbe yapan Brezilya askeri cuntası arasında son derece "iyi" ilişkiler kuruldu. İşçi sınıfının sendikal örgütlerine, komünist, sosyalist ve sol Peronistlere karşı yoğun bir şiddet dalgası başlatıldı.

Cordoba'da Genel Grev yürüyüşü. Aydınlatma ve enerji işçileri, 29 Mayıs 1969

*17 Mayıs 1969 Cuma günü,
Ulusal Rosario Üniversitesi
öğrencilerinin eylemi...*

Sendikalar faaliyetler yeraltında sürdürülmeye başladı. Organia, Bonapartist bir rejim inşa etmeye çalıştı.

Askeri diktatörlüğün sendikaları farklı yöntemlerle engelleme çabalarına (tehdit, görevden alma, önder işçileri işten atma, sistemli tutuklama gibi) rağmen sendikalar varlıklarını bir düzeyde korumayı becerdi.

1968 yılında CGT'de bir ayrışma yaşandı. Genç kuşaktan radikal işçi önderleri Confederacion General de los Argentina-CGTA adında yeni bir sendika kurdular. Bu arada sol Peronist, Montoneros silahlı mücadeleye başladı.

1969'da başta Rosario ve Cordoba'da olmak üzere işçiler ve öğrenciler ayaklandı. Bu hareketler içinde Peronistlerin ciddi etkisi vardı. Rejim hükümet değişikliği yaparak durumu yatıştırma uğraşı içine girdi. Mülk sahipleri ve ordu yeni bir darbeyle gelişmelere hakim olmaya çalıştı. Haziran 1970'de Organia'nın darbeci yönetimine karşı, yeni bir askeri darbe yapıldı. General Marcelo Tevingstone iş başına getirildi.

GERİLLA HAREKETİ : PRT DENEYİMİ

Partido Revolucionario los Trobajadores-PRT Devrimci İşçi Partisi, 1965'te Che'nin çizgisini savunan gruplarla IV. Enternasyonal'e bağlı Troçkist grupların birleşmesiyle kurulan, son derece özgün özelliklere sahip bir gerilla örgütüdür.¹⁷

17. Arjantin'de ilk gerilla deneyimi 1955 darbesinden sonra ortaya çıktı. Peronist Komandolar 1955-1957 arasında bir dizi bombalama eylemi gerçekleştirdi. Özellikle 1959 Ocak grevlerinde etkin rol oynadılar. İşçi semtlerindeki ayaklanmaların silahlı gücü gibi hareket ettiler. Şehir merkezli gelişen bu hareketler özellikle Küba Devrimi'nin etkisi ve iç tartışmalar sonucu siyasal bir önderliğin yaratılması ihtiyacı doğrultusunda kır merkezli bir yönelime girdiler. 1959'da kırlarda "Kaplan Adamlar" adıyla gerilla çekişirdeği oluşturuldu. 20 kişilik bir çekirdeğin lideri Commandante Puma'ydı. Bir kaç silahlı eylem yapan Kaplan Adamlar, merkezi Peronist yapılarla bağ kuramamasından dolayı ciddi problemler yaşadı. 1960 yılının sonuna doğru dağıldı. Direkt Che tarafından yönlendirilen ikinci deneyim ise Bolivya'nın Arjantin sınırında başlatıldı. 1963'te kurulan Halkın Gerilla Ordusu Arjantin

Küba Devrimi'nin sarsıcı etkisi PRT'nin doğuş koşullarını hazırladı. İki farklı çizginin yakınlaşmasını sağladı.

PRT bir boyutuyla da Arjantin siyasal geleneğinin ezberini bozdu. Peronistler ve Radikaller olarak şekillenen bu gelenek dışında yer alınamadığını ve farklı şeyler yapılabileceğini gösterdi. Hem de radikal ve militan bir tarzda...

PRT, toplumsal dayanakları olan bir örgüttü. Güçlü ve donanımlı yeraltı örgütüne sahipti. Parti içinde devrimci özne konusunda farklı fikirler olsa da işçi sınıfı içinde ve işçi semtlerinde ciddi faaliyet bir yürütülmekteydi. Parti kadroları çok geniş bir siyasal yelpazeden (Hıristiyan Devrimci, Maoist, Sol Peronist, Komünist Kökenli) oluşmuştu.

PRT, 1969'da IV. Enternasyonal'e katıldı. 1970'te yaptığı V. Kongrede Vietnam deneyimini örnek olarak ERP'yi, Halkın Devrimci Ordu'su'nu kurdu.

Kongrede alınan karar şöyleydi: "Marksizm açısından Ordu ve Parti, birbirini tamamlayan görevleri olan iki farklı örgüttür. Devrimci halkın silahlı mücadelede burjuvazinin ordusuna karşı kullandığı ordu, işçi sınıfı ve halkın silahlı kolu, askeri gücüdür. Parti ise mücadelenin tüm alanlarında bütün halkın siyasi önderliği göreviyle donanmış salt proleter, kalite olarak yüksek bir örgüttür.¹⁸

PRT'nin inşa edilen kır gerillası Tucuman bölgesinde faaliyet yürütmeye başladı. Kentlerde ise faaliyetler ağırlıkla fabrikalarda ve işçi semtlerinde yoğunlaştırıldı. İşçi sınıfıyla stratejik ve iddialı bir bağ kurulmaya çalışıldı.

PRT en güçlü olduğu dönemde 5 bin aktif üyeye, 15 bin sempatizana sahipti.

1971'de PRT'nin tarihsel önderlerinden Mario Santucho (diğeri

sınırını geçtikten sonra ordu birlikleri tarafından imha edildi. Daha geniş bilgi için bkz; Volkan Yaraşır, Reddin Gücü, Mephisto Yay., 2004, s.33.

18. Gaby Weber, Gerilla Bilanço Çıkartıyor, Belge Yay., 1991., s.44.

Nergito Fernandez'dir) yakalandı. Mario Santucho'nun yakalanması PRT için ağır bir darbe oldu.¹⁹ Fakat örgüt yaygın işçi ilişkileri sayesinde durumunu koruyabildi.

Santucho kısa bir müddet sonra hapisshaneden firar etti. Örgütü yeniden şekillendirdi. Bu arada son derece şık ve estetik askeri eylemler gerçekleştirildi. İşçi önderlerinin militanlaşması sağlayacak askeri programlar hayata geçirildi. İşçi kadrolarına direniş ve bombalama teknikleri öğretildi.

PRT 1973'te IV. Enternasyonal'den ayrıldı.

Aynı yıl yapılan seçimler Peronizmin yükselişine sahne oldu. PRT seçimleri boykot tavrı aldı.

Yine 1973 sonrasında Arjantin egemenlerinin Anti-Komünist İttifak (AAA) adıyla örgütlediği ölüm mangaları devreye sokuldu. PRT ve halk ordusu oluşumlarına yönelik karşı suikast, katliam, adam kaçırma, kaybetme operasyonlarına girişildi. ERP bu zor koşullara rağmen, bölük ve tabur şeklinde örgütlenecek aşamaya geldi.

1974'te Peron'un ölümünden sonra siyasal ortam giderek sertleşti. Ölüm taburları saldırıları artırdı.

1975'te CIA programı olan ayaklanmaya karşı mücadele teknikleri doğrultusunda (Vietnam tecrübesi çerçevesinde) General Domingo Bussi, kentlerde başta PRT olmak üzere muhalif ve sol güçleri tasfiye etmeyi amaçlayan organizasyonlara başladı. Kırlarda ise gerillayla çatışmadan kaçınarak, gerillanın yaşam alanlarını yok etmeye girişti. Bu yönde "Savunma Köyleri" oluşturuldu. İkmal yolları kesilen gerilla hareketi zamanla zayıfladı.

19. PRT 1968 yılında askeri yönetime karşı yürütülen ilk silahlı mücadele konusunda içinde ciddi tartışmalar yaşandı. Ve tartışmalar ayrılıkla sonuçlandı. Nahuel Moreno'nun liderliğindeki grup ayrılacak önce PRT.V daha sonra PST' yi kurdular. Bu yapıdan daha sonra ayrılanlar bu gün Arjantin solunda etkin olan ve işçi sınıfı içinde ciddi oranda nüfuz etmiş MAS-Sosyalizme Doğru Hareketi kurdular. Arjantin'de toplumsal örgütler için bkz., Der, Masis Küçükgil, Latin Amerika'nın Kaynayan Damarları, 2004., s. 250-255.

Arjantin açısından kara bir dönemin başlangıcı olan 1976 darbesi gerçekleştiğinde, PRT cuntaya karşı mücadelesini fedakarca sürdürdü. Aldığı ağır darbeler sonucunda aynı yıl içinde PRT dağıldı, örgütsel varlığını sürdüremez hale geldi. Cuntanın terörü sonucunda 3 bin PRT militanı katledildi. Öldürülenler içinde örgütün lideri Santucho da vardı. Örgüt 1979'da yurtdışında yaptığı kongreye ideolojik ve örgütsel ve stratejik hatalar yaptığını açıkladı ve kendini feshetti.

PRT / ERP Arjantin halkının baş eğmez çocuklarıydı. Onlar burjuva siyasetin dışında başka seçeneklerin de olabileceğini gösteren asilerdi. Kırlar, fabrikalar, işçi semtleri, direnişler onların beslendiği, güç aldığı kaynaklardı. Buralardan Arjantin'e seslendiler ve özgün bir gerilla hareketi yarattılar.

1976: KARA DARBE

1973'te Peron Arjantin'e muhteşem bir dönüş yaptı. Aynı yıl yapılan devlet başkanlığı seçimlerini büyük bir oy desteğiyle (oyların yüzde 90'ını alarak) kazandı. Hemen korporatist bir re-organizasyona girişti. İşçi hareketi 1966 yılında yaşadığı gerileme sürecini aşmış, özellikle 1969 Cordoba isyanıyla güçlenmişti. Sendikal hareket hızlı bir toparlanma dönemine girerek özellikle CGT önderliğinde örgütlülüğünü yaygınlaştırıyordu.

Peron "toplumsal anlaşma" adı altında sendikalarla, işverenleri ortak bir çalışma zeminine çekmeye çalıştı. Bu doğrultuda ücretlerin iki yıl dondurulmasını isteyerek, yaşanan ekonomik sorunların aşılmasını ve beraberinde (iki yıl sonra) sendikalara sendikal etkinlikte bulunma hakkı verileceğini açıkladı.

Peron bu korporatist taktiklerle bir yandan sendika yöneticilerine önemli ayrıcalık sağlayıp, onları kendine tabi kılmaya, diğer yandan Arjantin kapitalizmini rayına sokmayı amaçlıyordu. Peron sendikaların kontrolünü kendi iktidarı için son derece önemli görmekteydi. Ne var ki bu politikaları hayata geçiremeden 1974 Temmuz'unda kalp krizi sonucu yaşamını yitirecekti.

Peron'un ölümü ülkede siyasal tansiyonu hızla artırdı. PRT seçimler

döneminde ara verdiği eylemlere ve gerilla faaliyetlerine yeniden başladı. AAA adındaki ölüm komandoları muhalif kimliklere ve yapılara yönelik saldırılarını yoğunlaştırmaya başladı.

Peron yerine karısı Isabel Peron seçildi. Isabel Peron sol muhalefetin tasfiyesi yönünde aktif politikalar geliştirdi. 1975'te orduya gerillayı yok etme emri verdi. Buna PRT ve sol Peronist gerilla örgütü olan Montoneroların cevabı sert oldu. Büyük şehirlerde muazzam kitle gösterileri başladı.

Buenos Aires ayaklanması diye adlandırılan kitle gösterileri sonucu 1975 Temmuz'unda üç bakan ve ölüm mangalarının başkanı Lopez Rega azledildi. Bu, hükümetin faşist kanadının düşmesi anlamına geliyordu.

Bir iktidar boşluğu doğmuştu. Montonerolar Isabel Peron'un istifasını ve yeni seçimlerin yapılmasını istediler. Süreç hızla ilerliyordu. Ordu için artık Isabel Peron bile sorun haline gelmişti.

1976 yılında siyasal kutuplaşma hat safhaya ulaşmıştı. Aynı yıl Peronistler tarafından yapılan grev çağrısı ordunun darbesiyle sonuçlanacaktı.

Arjantin'deki askeri darbe bir boyutuyla Ulusal Güvenlik Doktrini ve Ayaklanmaya Karşı Mücadele konsepti çerçevesinde hayata geçirildi. Ülke iç dengeleri kadar dış gelişmelerde darbenin gerçekleşmesinde etken oldu.

“Ayaklanmaya Karşı Mücadele konsepti, gizli servislerin geliştirilip, güçlendirilmesini, baskı metotlarının daha rafine olarak kullanılması ve medyanın etkin bir ideoloji üreten mekanizma haline getirilmesini ve temelde sokağın kazanılması peşi sıra insan beyninin kazanılmasını hedefliyordu. Artık yeni fetih alanı insan beyniydi. Sistemli bir şekilde uygulanan baskı, şiddet ve zor politikaları, beyinlerin fethedilmesiyle pekiştiriliyordu.”²⁰

20. Volkan Yaraşır, *Gerçeğin Çölüne Hoşgeldiniz*, 11 Eylül, Gendaş Yay., 2001, s.35.

Amaç, neo-liberal politikaların etkin bir şekilde hayata geçirilmesi için tüm muhalif unsurların yok edildiği bir ortamın yaratılmasıydı. Ama bu ortam, yalnızca halk hareketleri tarafından tehdit edilen burjuva düzenini yeniden kurmakla sınırlı kalmıyordu, asıl istenen yeni bir toplum modeliydi. Bunun için Latin Amerika ülkelerinin bir çoğunda ABD destekli askeri diktatörlük devreye sokulmuştu.

Bu sürecin başı 1964'te Brezilya'da gerçekleşen askeri darbe oldu. Brezilya'dan sonra benzer süreç 1971'de Bolivya'da yaşandı. Ardından 1972 Honduras'ta, 1973 Uruguay'da ve Şili'de, 1975 Peru'da ve 1976'da Arjantin'de askeri diktatörlükler kuruldu.

ABD uluslararası düzeydeki yeni emperyal politikalarını önce "arka bahçesinde" hayata geçiriyordu.

Diktatörlük 20. yüzyılın en vahşi katliamlarından birini gerçekleştirdi. Kendi tanımlamasıyla "toplumsal patolojiyi" ya da "hastalıklı dokuları kökünden söküp attı." Bunun anlamı tüm muhalif güçlerin yok edilmesiydi. Arjantin'de baskı dalgası 1977-1980 arasında en şiddetli biçimde yürütüldü. Arjantin ölümlerin ve kayıpların ülkesi haline geldi. 30 binin üzerinde muhalif "kaybedildi". Binlerce insan tutuklanıp, cezaevine konuldu. Arjantin, başta Buenos Aires olmak üzere seyyar işkencehanelerin kurulduğu "modern" Auschwitz haline getirildi.²¹

Askeri zoru, ekonomik zor izleyecekti. İzlenen neo-liberal politikalarla Arjantin küresel finans kapitalin av sahası haline getirildi. Bu süreç Arjantin ekonomisini kısa sürede felç edecekti. Arjantin halkı açlık, yoksulluk, işsizlik ve zulümle karşı karşıyaydı. Diktatörlük açık zor ve ideolojik zoru sistematik olarak kullandı. Bunun yanında ekonomik zorla "yeni" bir toplumun yaratılmasına girişildi. Arjantinliler terörün ve tüketim terörünün kurbanı haline getirildi.

Askeri rejim, işçi hareketinin örgütsel gücünü dağıtarak ve tüm muhalefet güçleri tasfiye ederek özelleştirme, ticaretin serbestleştirilmesi

21. Arjantin'de kayıplar ve onların hüznü verici hikayeleri için bkz; Reddin Gücü, "Perşembenin Delileri", Mephisto Yay., 2004, s.39.

ve kuralsızlaştırma uygulamalarını hayata geçirdi. “Endüstriyel üretim 1976-1980 arası yüzde 25 düştü. Baskının en şiddetli olduğu bu dönemde sendikal hareket iyice geri çekildi. Darbe sonrasında zaten tüm sendikal faaliyetler yasaklanmış, yüzlerce önder işçi, sendika yöneticisi tutuklanmış, işkence görmüş, bir çoğu “kaybedilmişti.”²²

Şiddet dalgası yine de işçi sınıfının örtük de olsa tepkilerini engelleyemedi. İşçi sınıfı işten kaçma, sabotaj, yavaş çalışma, işi yavaşlatma, teknik problemler oluşturma gibi yöntemlerle diktatörlüğe karşı tepkileri dışa vurdu. Sendikal ilişkiler tam illegalite kurallarına göre yürütüldü. İlegal komiteleşmelere gidildi. Tutuklu işçilerin ve sendikacıların aileleriyle dayanışmayı sağlayan organlar yaratıldı. Özellikle işçi ücretlerinde cunta sonrasında yaşanan hızlı düşüş ve yoğun şiddet politikaları sınıfın içten içe kaynamasına, yer yer lokal düzeylerde de olsa patlamalara yol açtı.

Bu pratikler yavaş yavaş korku duvarının parçalanmasını, sınıfın daha radikal çıkışlar ya da tepkiler göstermesini sağlayacak birikimler oldu. 1981 yılı bu anlamda işçi hareketinin yeni bir döneme girişini simgeledi. İşçi sınıfı 1981’de gerçekleştirdiği bir dizi eylemle daha militan bir çizgiye ulaştı: Cunta karşıtı tutumunu gösterilerde, iş yavaşlatmada ve farklı direnişlerde net olarak ortaya koyuyor, toplumsal muhalefetin eksenini oluşturarak diktatörlük karşıtı cephenin şekillenmesinde belirleyici rol oynuyordu.

Bu cephenin genişlemesi askeri rejimin sonunu işaretledi. 1982 yılı işçi sınıfının dağınıklığını ve parçalanmışlığını aştığını ve hızla toparlandığını gösteren bir yıl oldu. 1982’de Falklands meselesi nedeniyle İngiltere’yle başlayan savaş, diktatörlüğün sonunu getirdi. Ordunun iktidarı sivillere devretmesiyle Arjantin’de, diktatörlük döneminin kurum ve işleyişinin devam ettiği bir geçiş sürecine girildi.

22. Juan E. Corradi, “Yıkım Tarzı: Arjantin’de Devlet Terörü”; George Philip, “Arjantin Ordusunun Çöküşü”; Latin Amerika’da Militarizm ve Demokrasi Dosyası, Alan Yay., 1985, s.135-165.

ASKERİ DİKTATÖRLÜĞÜN “ÇÖKÜŞÜ”

Falklands bozgunu diktatörlüğün “çöküşünü” simgeledi. 1983 yılında yapılan başkanlık seçimlerini Radikal Parti'den Raul Alfonsin kazandı. Arjantin'de “Kontrollü Demokrasi”²³ süreci böylece başlamış oldu.

Fakat ülke diktatörlük döneminin açtığı, kendini her düzeyde hissettiren bir travma yaşıyordu.

Arjantin'de “düzenin” temel güvencesi olan orta sınıf daralmış, yoksullaşma yaygınlaşmıştı.

Hem bu faktörler, hem de baskı, terör, şiddet dalgası ve generallerin ayyuka çıkmış yolsuzlukları rejime karşı halkın öfkesini artırdı. Bu şiddetli öfke Alfonsin'i iktidara taşıdı. Ne var ki Alfonsin, diktatörlüğün bütünüyle tasfiyesi yerine, “düzenin muhafazası ve bekaası adına” orduyla uzlaşan, Arjantin halkının öfkesini ve reaksiyonunu nörtletmeyi amaçlayan politikalar izledi.

1985'te diktatörlüğün kullandığı terör, baskı ve yok etme yöntemlerini açığa çıkaran “Bir Daha Asla” komisyonu raporunun yayınlanmasıyla, ordunun üst düzey komutanlarının yargılanması gündeme geldi. Bazı üst düzey general ve komutanlar ve polis şefleri ağır cezalar aldı.

Geçmişle radikal bir hesaplaşmanın zemini olan bu gelişme orduyu harekete geçirdi. Yargılanmayı bekleyen onlarca değişik kademedeki asker “nihai son” ve “emirlere uyma yasası” çerçevesinde, 1986 yılında serbest bırakıldı. Alfonsin “ulusal uzlaşma” adında, kan, gözyaşı ve ölümle anılan bir dönemin üstünü kapattı. “Devletin bekaası” gereği işkence ve katliam sanıkları “normal” hayata geri döndü. “Kontrollü demokrasi”lerin hafızası yoktu ve düzenin devamı esastı. Düzenin iskeletini oluşturan orduyla olası bir hesaplaşma, her an “kontROLSÜZ” kitleleri devreye sokabilirdi. Bu da egemenlerin tahammül edemeyeceği bir gelişmeydi.

23. Bakınız, Volkan Yaraşır, 11 Eylül Gerçeğin Çölüne Hoş Geldiniz, Gendaş Yay. 2001.

Alfonsin'in iktidara geldiği koşullarda sendikal hareket yeniden toparlanma dönemine girdi. Özellikle Falklands savaşı dönemi ve seçimler sürecinde toplumsal alana müdahale etmeye ve diktatörlük karşıtı mücadeleyi yükseltmeye çalıştı. Ağırlıkta Peronist bir çizgide hareket eden sendikalar, seçimlerde de Peronist adayın kazanması için uğraştı.

Yaşanan "geçiş süreci" sendikal hareket için bir çok yeni ihtimalin ya da bağımsız yönelimlerin ortaya çıkmasını da sağlamıştı.

Sürmekte olan ekonomik kriz ve izlenen radikal neo-liberal politikalar sonucu sanayi yatırımlarının azalması, özelleştirmeler nedeniyle yaygın işyeri kapatmaların ve toplu tensikatların yaşanması işçi sınıfı içinde tepkileri arttırırken, yeni ve bağımsız sendikal arayışları beraberinde getirdi. Bununla birlikte askeri diktatörlük döneminde sendikal bürokrasinin ayrıcalıklı konumlarını kaybetmeleri, bağımsız sendikal eğilimlerin güçlenmesine yol açmaktaydı. İşçi sınıfı diktatörlük karşıtı mücadele içinde iyice politize olmuş ve militan bir karakter sergiliyordu.

Yaşanan konjonktürün iyi değerlendirilememesi ne yazık ki bağımsız sendikal yapıların doğuşunu engelledi. Sendikal arayışlar devletin yeniden yapılanma sürecinin yarattığı denge ve uzlaşmalar sonucu giderek eridi ve kolayca mecrasından çıktı.

Alfonsin yönetimi bir yandan diktatörlük döneminden devralınan neo-liberal ekonomik politikaların aksamamasını istiyor, diğer yandan işçi sınıfından gelebilecek protestoların ordunun reaksiyonuna neden olmaması ve bunun "geçiş sürecini" kesintiye uğratmaması için uğraşıyordu. Bu amaçla sendikal bürokrasinin önünü açmaya ve onlara belirli düzeyde ayrıcalıklar vermeye çalıştı. Amacı sendikal hareketi denetim altında tutmaktı. Peronist sendikal bürokrasi bu politikalarla çıkar sağlayarak, hızla yeni yönetimin isteği doğrultusunda hareket edip, korporatist politikalara yöneldi.

Ne var ki korporatist politikalar istenen hakların alınmasını sağlamadı. Bu durum sendikal harekette yeni kıpırdanmalara yol açacaktı. Ayrıca sendikal hareketin Peronist Partido Justicialismo'yu desteklemesi

de problemleri artırıyordu.

Sendikal hareketin bu tutumu Alfonsin'in iktidarda olduğu 1983-1989 yılları arasında değişmeden sürdü.

Alfonsin döneminde ekonomik sorunlar derinleşti ve yoksulluk oranı hızla yükseldi. Kentlerde 1983'te yoksulluk oranı yüzde 7 iken, 1989'larda bu oran yüzde 15'e ulaştı. Kırlardaki durum daha da vahimdi, aynı tarihlerde yoksulluk oranı yüzde 10'dan yüzde 20'lere yükseldi.

Bu yoksullaşma sürecinde Peronistlerin egemen olduğu CGT örgütsel gücünü artırsa da, sendikal faaliyetler ağırlıkta siyasal iktidarlarla kurulan "sıcak" ilişkilerle sınırlı tutulduğundan, sorunlar yaşanmaya başladı. CGT içinde iç dengeler sarsıldı ve farklı muhalif güçler ortaya çıktı.

CGT'nin Alfonsin yönetimine karşı mücadelesi varolan statükosunu korumak şeklinde gelişti. Alfonsin yönetimi ise sınıfın organik birliğini parçalamak yönünde çalışma yaşamına müdahalelerde bulundu. Ayrıca sendikaların siyasi alanda etkisizleşmesini sağlayacak politikalar izledi.

Özellikle endüstriyel yaşamda esnek çalışma modelleri yaygınlaştırılarak ücret ve istihdamda yeni düzenlemelere gidildi. Bu düzenlemelerin işçiler için anlamı işsizlik, ağır çalışma koşulları ve hızlı bir yoksullaşma demektir.

Ayrıca işçi sınıfının organik birliği parçalanırken, yoğun bir atomizasyon süreci yaşanıyordu.

Sendikal hareket klasik refleksleriyle bu süreci kavramakta aciz kaldı ve yeni sürece uygun örgütlenme modelleri yaratamadı. Sendikal harekette de tıkanıklık ve kriz şiddetli bir şekilde hissediliyordu.

MENEM'İN İKTİDARI VE 1989 HALK AYAKLANMASI

1989 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde Peronist parti

adayı Menem, işçilere önerdiği reform programı ile büyük destek aldı ve seçimleri kazandı. İşçi sınıfı işsizlik, yoksulluk anaforundan çıkış umudu olarak Menem'i görüyordu ve seçimlerde onu destekledi.

Fakat Menem'in başkanlığa seçilmesinin ikinci haftası dolmadan ülkenin ikinci büyük kenti Rosario'da yoksulluğa karşı başlayan halk ayaklanması, Menem'in işinin hiç de kolay olmadığını gösterdi. Yoksulluk içindeki yığınlar dayanma sınırını aşmış, bir volkan patlamıştı.

Rosario'daki halk ayaklanması ordu birlikleri ve polis güçleri tarafından şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışıldı. Çatışmalarda onlarca kişi hayatını yitirdi. Ayaklanma Buenos Aires'e sıçradı. Ayaklanmanın Arjantin'in sanayi kentlerine yayılması uzun sürmedi. Açlık ayaklanmaları Arjantin'i 10 gün boyunca sarstı. Teneke ve mukavva mahallelerden kent merkezlerine inen yoksullar, süpermarketleri yağmaladılar. Sokak çatışmaları yaşandı. Çok sayıda kişi yaralandı ve tutuklandı. Öfke sokakları işgal ediyordu.

Peronist Menem'in "üretken devrim" ve "büyük ücret" gibi demogojik vaatleri daha başından çöküyordu. Bu yön bir başka açıdan Peronizmin geçmişteki gibi halkçı hareketleri yönlendirme ve manipüle etme

Enflasyon, Nisan 1989'da yüzde 33'e, Mayıs'ta yüzde 79'a yükseldi. 24 Mayıs'ta yoksullar sokakları zapt etti, yağma hareketi ve çatışmalar yaşandı.

imkanlarını kaybettiğini göstermekteydi. Askeri diktatörlük döneminde sergilenen uzlaşmacı tutumlar ve yine aynı dönemde dış borçların ulaştığı hacmin herhangi bir reforma izin vermemesi, Peronist hareketin giderek halktan kopmasına yol açmaktaydı.

Aynı yıl sosyalist hareketin diktatörlük koşullarının travmalarından kurtularak toplumsal muhalefet içinde kök salmaya başladığını gösteriyordu.²⁴

1989 yılında 1 Mayıs'ın Komünist Parti ve MAS'ın önderliğinde 50 bin kişiyle kutlanması bunun ilk göstergelerinden biri oluyordu. Aynı yıl yapılan seçimlerde Izquierda Unida (IU) Birleşik Sol bir milletvekili çıkardı. IU sanayi kentlerinde oyunu yüzde 6'ya ulaştırmayı başardı.

Peronist Menem iktidarı döneminde neo-liberal politikalar derinleştirildi. Arjantin uluslararası sermayenin cenneti haline getirildi. Ülkenin tüm yeraltı ve yer üstü kaynakları, ulusal sanayisi, kamu hizmetleri yabancı sermayeye satıldı. Dolarizasyona geçildi. Radikal özelleştirme operasyonlarında 40 milyar dolarlık gelir elde edilmesine karşın, dış borçlar iki katına ulaştı. Sıcak paranın ülkeye girişiyle dönemsel olarak sahte bir bolluk yaşanması, Menem tarafından "Birinci Dünyaya" girdik açıklamasına yol açsa da ülke ekonomisi mafyatik bir karaktere bürünüyordu.

Radikal özelleştirmeler ve dolarizasyona geçiş Arjantin'i uluslararası sermaye için son derece çekici bir ülke haline getirmişti.

İşçi sınıfı içinse bunun anlamı işyeri kapatmaları, işsizlik ve yoksulluk demektir. 1990'ların başında Peronist sendikal hareket korporatist ilişkileri geliştirerek, güçlendi. Sendikal bürokrasi Alfonsin döneminde elde etmeye çalıştığı ayrıcalıkları, Menem döneminde kazanmaya başladı. Bu gelişmeyle birlikte sendikal hareket içinde yeni arayışlar da gündemdedi. 1992'de kurulan CTA-Arjantin İşçiler Kongresi bu arayışlardan biriydi. CTA 1997 yılına kadar yasal bir statü kazanamamasına karşın sendikal faaliyetlerini sürdürdü. 1994 yılında kurulan

24. *Der. Masis Küçükgil, a.g.e., s.228-229.*

MTA-Arjantin İşçiler Kongresi de bir başka sendikal oluşumdu.

CTA ve MTA, CGT'den ayrılmış yapılarıydı. CTA, Menem'in özelleştirme politikalarına karşı kurulan bir konfederasyondur. Esas olarak kamu işletmelerinde çalışan işçilerin sendikası olan ATE-Devlet Emekçileri Birliği ve eğitim emekçilerinin sendikal yapısı olan CTE-RA-Arjantin Cumhuriyeti Eğitim Emekçileri Konfederasyonu'nun birleşmesiyle oluştu. MTA ise kamyoncular, otobüs, metro çalışanlarının federasyonunun girişimiyle kuruldu. İki yapı da Peronist sendikal hareket CGT içindeki parçalanmayı göstermekteydi. Bu sendikal yapılar farklı partilere angaje oldular.

İSYANA DOĞRU

Menem 1995 başkanlık seçimlerini oyların yüzde 50'sini alarak kazandı. Neo-liberal politikalara karşı ciddi bir toplumsal muhalefet olmasına rağmen bu politikaların "başarısı", siyasi rakiplerinin alternatif ekonomik strateji yaratmamasından kaynaklanmaktaydı. Neo-liberalizmin "dayanılmaz seçeneksizliği" Menem'i iktidara taşımıştı. Menem neo-liberal politikaları, pervasızca hayata geçirmeye başladı.²⁵

Menem yönetimi 1996'da sosyal hakların gaspına yönelik adımlar attı. Grev hakkını sınırladı. Grevlerin etkisizleşmesini sağlayacak "yasal" düzenlemelere girişti. Kamu çalışanlarının ücretlerini düşürdü. İşçi ücretlerinin artışını verimlilik esasına dayandırdı. Çalışma yaşamına yönelik bu ve benzeri hak gaspları işçi sınıfı tarafından tepkilerle karşılandı. CGT'nin korporatist ilişkiler çerçevesinde bu gelişmeler karşısında suskun, tepkisiz hatta onaylayan bir tavır sergilemesi, sendikal yapının tabanında ciddi rahatsızlıklar yaratmaktaydı.

CTA ve MTA ise grev ve grev dışı hareketlere yönelerek, işçi sınıfından yükselen tepkilerini örgütlü bir karşı duruşa dönüştürdü. CTA ve MTA'nın bu tavrı CGT'yi zor durumda bırakıyordu. Konfederasyonlar arasında rekabetin yarattığı basınç, CGT'yi de harekete geçmek

25. G. Yalman-Pınar Bedirhanoglu., "Neo-liberalizmin açmazları ya da Arjantin fiyaskosunu tartışmanın önemi", *Birikim*, Şubat 2002, sayı 154, s.20.

zorunda bıraktı. CGT'nin yer yer gerçekleştirdiği eylemler tabandan sendikal bürokrasiye karşı yükselen tepkileri nötrleştirmeyi amaçlıyordu.

Arjantin ekonomisinin 1990 sonrası büyüme potansiyeli doğrudan doğruya yabancı sermaye girişlerine ve bu yolla elde edilen yurtdışı tasarruflarına bağımlıydı. Ve bu durum son derece hassas dengelerle sürdürülmekteydi. 1995'te bu kaynakların azalmasıyla ulusal üretim kapasitesinde derin daralmalar yaşandı. Bu daralma, 1997 Doğu Asya, 1998 Rusya krizlerinin etkisiyle derinleşti. 1999'da Brezilya'nın devallüasyon kararıyla birlikte Arjantin ihracat pazarlarını da yitirecekti.²⁶

İthalat ise çok pahalıya maloluyordu. Bu dönemde IMF'nin art arda "yardımları" dış borcu giderek şişirdi. Özelleştirme ve dolara eşit peso uygulamalarının bilançosu 1996'da 120 milyar dolar dış borç olarak kendini dışa vuracaktı. Bunun anlamı ülkenin tüm maddi kaynaklarının satılmasına karşılık, vaad edildiğinin tersine hiç bir hizmetin ucuzlamamasıydı.

Halk elektrik, telefon borçlarını ödeyemez, özelleştirilen okullara çocuklarını gönderemez duruma gelmişti. Ne özelleştirilen hastanelere gidebiliyor, ne trenlere ne de uçaklara binebiliyordu. Öte yandan verimliliği artırmak adına çalışanların yarısı işini kaybetmişti, çalışanlar ise iki kat daha fazla çalışmak zorunda kalıyordu.

Bu süreçte CGT saflarında sendikal bürokrasiye yönelik sert tepkiler gündeme geldi. Peronist iktidarın yolsuzluk skandalları CGT yönetimini zor durumda bıraktı. Özellikle CGT ve Peronist Parti arasındaki ilişki şeklinin yeniden tanımlanmasına yönelik yoğun tartışmalar yaşandı. CGT içinde Menem'i destekleyen "gelenekseller"le, reddedener arasında sendikal politikalara ilişkin farklılıklar doğdu. İkinci grup grevlere destek vermeye başladı. Menem iktidarı hızla sona eriyordu.

Peronist iktidar boyunca korporatist ilişkilerle faaliyetini sınırlayan CGT bürokrasisi, başkanlık seçimlerinde Menem'in bozguna uğra-

26. Erinç Yelman, "Neo-liberalizmin gözde ekonomisi Arjantin Çökerken", *Birikim*, Şubat 2002, sayı 154, s.26.

ması sonucunda tam bir şaşkınlık içine düştü.

1999'da adı uluslararası yolsuzluklara karışan Menem, iktidardan düştü. Yerine devlet başkanlığına Radikal Parti'den Fernando de la Rúa seçildi.

Aynı yıl Arjantin'de yoğunlaşan krizin idaresini bizzat IMF üstlendi. Önce 3 milyar, daha sonra 13,7 milyar dolar kredi vererek ekonomiyi canlı tutmaya çalıştı. Ne var ki ekonomide hiç bir iyileşme sağlanamadı. İhracat gelirleri borçların ancak beşte birini karşılayabildi. IMF kredileri borç taksitlerinde kullanıldı, yine de yeterli olmadı. Özel emeklilik paralarına el konuldu. Ücretler yüzde 13 oranında azaltıldı. Yerli bankalar devlet tahvili almaya zorlandı. İç borçlanma giderek arttı. Aylarca devlet memurlarına maaş ödenemedi. Borç taksitleri ekonominin tüm kaynaklarını yutmaya başladı.²⁷

Rúa'nın yeni iş yasası hazırlaması CGT ile hükümet ilişkilerini gerdi ve korporatist ilişkilerde tıkanmalara yol açtı. İktidara yolsuzluklarla ve yoksullukla mücadele edeceğine dair vaatlerle gelen Rúa'nın, IMF "istikrar" paketini onaylaması ve Menem dönemi politikalarına yönelmesi, ekonomik bir iyileşme sağlamadığı gibi yoksullaşmanın hızla yaygınlaşmasına neden oldu. Ayrıca kapitalist sistemin bel kemiğini oluşturan orta sınıf çökmeye başladı. Ülkede işsizlik yüzde 20'yi geçti, gelirler yüzde 30 oranında azaldı.²⁸

IMF, Rúa yönetimini ihracatı artırmak için finans politikasına çeki düzen vermeye çağırırdı. Bunun anlamı devalüasyon yapılmasıydı. Personun değerinin dolardan ayrılması ve dalgalanmaya bırakılmasıydı.

Arjantin burjuvazisi bu gelişme karşısında hemen harekete geçip, dışarıya para transfer etmeye başladı. Bu operasyonda yabancı bankalara 150 milyon dolar aktarıldı. Miktar Arjantin'in dış borçlarına denk düşmekteydi.

27. Michael Mussa, *Arjantin ve IMF, Yeni Hayat Kütüphanesi, 2003., s.33-40.*

28. James Pertas, "Halk Mücadelesinin 18 Ayı-Bir Bilanço", *Küreselleşme Kısıcacında Arjantin, Cosmopolitik Kitaplığı, 2003., s.62-63.*

O sırada Arjantin'deki bankalarda 45-60 milyar dolar olduğu tahmin ediliyordu. Rua hükümeti 19 Aralık 2001'de bu paraları dondurma kararı aldı. 5 milyon orta sınıfının tüm birikimlerinden yoksun kalması demek olan bu hamleyle Rua hükümeti, IMF'ye ödeme yapmanın ön zeminini hazırlıyordu. Arjantin burjuvazisi 10 yıldır uygulanan dolarizasyon politikası yükünden de böylece kolayca kurtuluyor ve bütün yük halka yükleniyordu.

Ama Arjantin halkı bir öfke patlamasıyla harekete geçecekti.

19-20 Aralık 2001'de yüzbinlerce yoksul ve orta sınıf ayağa kalktı. Halk isyanı bütün ülkeye yayıldı. De la Rua, başkanlık sarayından helikopter aracılığıyla kaçmak zorunda kaldı ve hemen istifa etti. Artık Arjantin'de "düzen" sürmüyordu. Kitleler kendi gelecekleri için sokaklardaydı. Öfke sokakla buluşmuş, umut isyana dönüşmüştü.

Kitleler doğrudan eylem yöntemiyle kendi kaderlerinin efendisi olmaya ve doğrudan demokrasinin son derece orijinal örneklerini yaratmaya başladılar. İsyanın muhteşem zenginliği, hayatı gökkuşağına çevirerek, kitlelere ışık tutuyordu.

Hayatın içinden, hayata ilişkin ve bir gelecek tasavvuruyla yeni ve yaratıcı toplumsal mücadele örgütleri doğdu. Ve toplum içinde kök salmaya başladı. "Başka bir Arjantin" rüyasının en önemli örgütsel yapılarından biri ve halk isyanının militan gücü Piguetero Hareketi-İşsiz İşçiler Hareketi'ydi.

"YOL SAVAŞÇILARI": İŞSİZ İŞÇİLER HAREKETİ

Aralık 2001 isyanı sınırlı bir gündemi olan bünyesinde geniş halk yığınlarını (yoksullardan, küçük burjuvaziye ve orta sınıflara kadar) kapsayan kendiliğinden bir halk isyanıydı. İsyanın ateşleyici ve sürükleyici gücü Movimiento de los Trabajadores Desocupados-MTD İşsiz İşçiler Hareketiydi.

MTD, radikal neo-liberal politikaların yarattığı toplumsal altüst oluşun sonucunda, 'hayatın içinden' doğdu. Özelleştirme dalgasının yarattığı anaför kamu ve özel sektörde binlerce işçinin işten atılmasına

yol açtı. Yaşamın her alanının metalaşması yoksulluğu yaygınlaştırdı. Sendikalara yönelik saldırılar sendikal örgütlenmelerinin gücünü zayıflatırken, üye işçilerin işsiz kalmasına neden oldu. Halkın yaşam standartları olağanüstü derecede geriledi.

1997'de Arjantin ekonomisinde görülen resesyona, 2001 yılında tam bir ekonomik bunalıma dönüştü. İş gücünün yüzde 30 ila yüzde 80'i işsiz ya da eksik istihdam edilir duruma geldi. Buenos Aires'te yüzde 16-18 olan işsizlik oranı hızla ikiye katlandı. Kentin varoşlarında, işsizlik yüzde 30-50'lere ulaştı.²⁹

Ekonomik koşulların zorluğu, politik gelişmelerle daha da derinleşti. Radikal Parti ve Peronist Parti bu duruma karşı bir kaç popülist adım atmaya deneseler de başarılı olamadı. Buenos Aires ve tüm sanayi kentlerinin etrafını saran varoşlar; özelleştirmeler sonucu hayalet dönüşmüş işçi kasabalarına benziyordu. İşsiz yığınlar yaşamlarını en asgari koşullarda sürdürmenin olanaklarını aramaya başladılar.

Önce belediyelere, eyalet ve federal yönetime dilekçeler gönderdiler. Barışçı gösterilerle taleplerini dile getirdiler. Ne var ki işsizler bu eylemleriyle bir sonuç alamadılar. Hiçbir yetkili somut bir adım atmadı.

İşçilerin bir kaç yıl süren bu çabaları hayal kırıklığına yol açmıştı. Bunun üzerine işsizler taktiklerini değiştirip belediye ve eyalet yönetim binalarını işgal etmeye ve seslerini böylece duyurmaya çalıştılar. Bazen de öfke patlamaları sonucu resmi binalar ateşe verildi. Bu eylemlerle işsizler, dikkati çekmeye başladılar ve bir şeyin farkına vardılar, doğrudan eylemler sonuç alıcı ve etkileyici oluyordu. İşsizler öğrenerek yapıyorlar, yaparak öğreniyorlardı. Refleksleri onları yol kesme, trafiği bloke etme ve işleyişi felç etme taktiklerine yöneltti.

Yol kesme ve kitlesel nöbet tutma eylemi ilk olarak, Arjantin iç kesimlerinde yer alan iki kentte, Cutrol Co ve Plaza Huincal'da Haziran 1996 ve Nisan 1997'de başladı. İşten çıkarmalara ve tesis kapatmalara

29. James Petros, "Arjantin'de İşsiz İşçiler Hareketi", *Cosmopolitik*, Kış 2002, sayı 2, s. 93.

karşı yapılan eylemlere binlerce kişi katıldı.³⁰

Eylemler müthiş bir etki yarattı. Hızla ülke düzeyine yayılmaya başladı. İşsizler deneme, yanılma yoluyla ve toplumsal yaratıcılıklarının sonucu son derece etkili bir silah bulmuşlardı: Yol kesme ve yollarda kolektif oturma. Eylemlerin stratejik noktalarda yapılması ekonomik işleyişi sarsmaya başladı.

Bu silah ya da eylem tarzı bir müddet sonra genel bir taktiğe dönüştü. 1990'ların sonuna gelindiğinde Buenos Aires'in işçi sınıfı varoşlarında da yaşanmaya başladı.

“Buralarda özelleştirilmiş elektrik santrali ve dağıtım şirketlerinin yolladığı yüksek elektrik faturalarını ve bu faturaları ödeyemeyen işsizlerinin elektriklerinin kesilmesi protesto ediliyordu. 2000'lere gelindiğinde eskinin zengin petrol çıkararak kentleri Neuquen ve General Mosconi'de kitlesel gösteriler başladı. Özelleştirme, iş alanlarının kapatılmasına ve kitlesel işten çıkarmalara karşı devlet alternatif iş alanları açma sözünü IMF'ye borç ödemek için bütçe kısıntıları yaptığından yerine getiremeyince yapıldı.”³¹

Neo-liberal rejime karşı militanca bir karşı çıkış olan ve rejimi felç eden bu eylemler 1997'den 2001 Mayıs ayına kadar 142 defa tekrarlandı. “1997'de onbir (yol kesme eylemi olurken), 1998'de dört, 1999'da yirmibir, 2000'de kırkiki, 2001'de altmışdört (defa gerçekleşti).”³²

İşsiz işçilerin örgütlenmesinin elverişli nesnel koşulları ve bilinçli örgütlenme stratejileri MDT'yi son derece önemli toplumsal muhalefet gücüne dönüştürdü.

MDT toplumsal zemini, örgütlenme kapasitesi ve eylem zenginliğiyle dikkat çekti. James Petras, “ (1) Kentin diğer bölümlerinden san-

30. *Agm.*, s.92.

31. *Agm.*, s.98.-*monthlyreview.org*

32. James Petras. *Herry Vetmeyer*, “ *Parçalanma ve Devrim Arasında*”, *Küreselleşme Kısacasında Arjantin, Cosmopolitik Kitaplığı*, 2003., s.31.

ki ayrılmış ve nispeten homojen ve alt-orta sınıf etkilerine çok fazla maruz kalmayan Barrio'larda işsiz sanayi işçilerinin, hiç işe girmemiş gençlerin ve aile reisi kadınların yüksek düzeyde yoğunlaşması: (2) Barrio'larda sendika deneyimi olan ve kolektif mücadeleye aşına, oldukça büyük sayıda işsiz sanayi işçisi: (3) Krizin uzun süreli doğasının, erkeklerden daha büyük oranda militan kadını harekete geçirecek düzeyde ailelerin geçim düzeylerini mahvetmesi: (4) Barrio'ların büyük kentler arasında ve ülke dışına malların ve yolcuların seyahat ettiği büyük ana yollara yakın olması"nı³³ işsizlerin örgütlenme ve eylem kapasitelerini artırdığını belirterek, ayrıca MDT'nin "sendika bürokrasisinden, seçim partilerinden ve devlet aygıtından özerk biçimde Barrio'lar içinde örgütlenerek geçmişin tuzaklarından kaçmayı tecrübeleriyle öğrenmiş olmalarından dolayı..."³⁴ doğru bir örgütlenme stratejisi ve taktikleri geliştirdiğini söyler.

33. James Petras, "Arjantin'de İşsiz İşçiler Hareketi", *Cosmopolitik*, Kış 2002, sayı 2, s.93.

34. James Petras, "Arjantin'de İşsiz İşçiler Hareketi", *Cosmopolitik*, Kış 2002, sayı 2, s.93.

İŞSİZ İŞÇİLER HAREKETİNİN ÖZELLİKLERİ

MDT'nin en temel özelliği bir taban hareketi oluşuydu. MDT başından itibaren düzen partileriyle, bürokrat ve korporatist yapılarla arasına net bir mesafe koyup, özerk ve bağımsız bir şekilde örgütlendi. Doğrudan eylem, hareketin karakterini belirledi.

Bu tutum alıfta eskinin sanayi işçileri ve şimdinin yeni işsizleri belirleyici oldu. Bu kesimin hareket içinde önemli bir ağırlığı vardı. Kolektif örgütlenme ve hareket etme yeteneği ve tecrübelerine sahiptiler ayrıca geçmişin sendika üyesiydiler. Eski sanayi işçileri sendikal yapıların çürümüşlüğüne yaşayarak görmüştü.

MDT, özerkliğine azami dikkat etti. Hareketin bu yönü bir anlamda onun başarısının temeli oldu. Özerklik, doğrudan demokrasi pratikleriyle pekiştirildi. MDT, Barrio'lar (varoşlar) ve belediyeler çevresinde örgütlendi. Adem-i merkezîyetçi bir anlayışla hareket etti.

“Her belediyenin, kendi sınırları içindeki Barrio'lara dayanan kendine ait örgütlenmesi vardır. Bir Barrio içinde, çok bloklu alanların gayri resmi liderleri ve militanları vardır. Her bir belediye, tüm aktif üyelerin katıldığı genel meclisiyle örgütlenir. Politika mecliste kararlaştırılır; yol kesme eylemlerinin talepleri ve örgütlenmesi kolektif olarak mecliste belirlenir. Bir ana yol ya da ana arter tespit edilir edilmez meclis Barrio'lar içinde destek örgütler.”³⁵

Kolektif iradeyi yansıtan meclis, kolektif karar almanın ve uygulamanın zeminini ördü. Kitleler bu sürecin başından itibaren içinde yer aldı ve belirleyici rol üstlendi. Eylemler kolektif olarak gerçekleştirildi.. Her birey, birey olarak devrede olduğu ölçüde kolektifin parçası haline geldi. Kolektifin parçası olduğu ölçüde de bağımsız bir bireye dönüştü. Sürecin bütünü kendi diyalektiğini yarattı..

“Yüzlerce hatta binlerce kadın, erkek ve çocuk yol kesme eylemine katılır, yolun kenarında çadırlar ve çorba mutfakları kurarlar. Polis tehdidi söz konusu olunca komşu teneke mahallelerden yüzlercesi daha

35. *James Petras, Agm.*

akın eder. Hükümet görüşmeye karar verirse, hareket görüşmelerin yol kesme eylemine katılan tüm Piqueterolar'la yapılmasını talep eder. Kararlar kolektif meclisler tarafından eylem mahalinde alınır.”³⁶

İşsiz İşçiler Hareketi gücünü, kapitalizmin yarattığı modern cangılla karşı geliştirdiği ya da örgütlediği alternatif toplumsal ilişkilerden aldı. Hareket içindeki bireyler, aralarında birebir insani temasa dayanan ilişkiler kurarak, yardımlaşmacı, dayanışmacı ve samimiyet esaslı komşuluk ilişkileriyle güçlendi. Karşılıklı güvene dayalı ilişkiler hareketin militan karakterinin beslendiği zemin oldu. İşsizler modern cangılda birbirlerine dayanarak ve birbirlerine omuz vererek ayakta kalmayı ve alternatif ilişkiler örmeyi başardı. Gündelik yaşamın içinde sistemle başetmeyi öğrenirken, aynı zamanda sistem karşıtlığı da örüldü.

İşsiz İşçiler Hareketi içinde kadın aktivistlerin rolü belirleyici oldu. Hareketin taşıyıcı gücünü, neredeyse yüzde 60'ını kadınlar oluşturdu. Kadın aktivistlerin dikkat çeken yönü ise (büyük oranda) eski sanayi işçilerinin eşleri olmalarıydı. Kadınlar militanlıkları ve koordinasyon yetenekleriyle öne çıktılar.

Kadınların eylemlere “ ... yüksek katılımı ve militanlıkları kayda değerdir. Kocaları artık uzun işsizlik dönemi sonucu moralini neredeyse tamamen yitirdiği için aile sorumluluğu daha çok üstlenmektedir. Kocalarını yol kesme alanlarına çağırın ya da iş elde etmek için daha çok eyleme katılmaya zorlayan onlardır. Çünkü eğer yol kesme eylemi sırasında orada bulunmazlarsa komite toplandığında iş alma hakları da yok demektir.”³⁷

MDT varoşlarda halkın doğrudan inisiyatifiyle kendi gelecekları üzerinde karar vermesini, alternatif toplumsal ilişkiler yaratmasını ve alternatif ekonomik organizasyonlara girmesini sağladı. MDT taleplerini de bu doğrultuda dile getirdi.

36. James Petras, *Agm.*

37. www.zmag.org

“İşsizler hareketinin yerel yönetimlerin denetiminde devletin finanse ettiği istihdam alanı gibi acil taleplerinin dışında şunlar bulunur: Yiyecek paketlerinin dağıtılması, hapisteki yüzlerce işsiz militanın serbest bırakılmasının yanı sıra su, kaldırımı yollar ve sağlık tesislerine çok sayıda kamu yatırımının yapılması. İstihdam talepleri geçimlik geçici işin ötesine geçer ve yaşanabilir bir ücreti olan istikrarlı istihdamı içerir... Bazı işçi mahallelerinde İşsizler Hareketi (kendi özgünlüğünde) kurtarılmış bölgeler yarattı. Çünkü bunların gücü ve hareket yeteneği yerel yetkililerin ya elini kolunu bağlamakta ya da onlardan daha üstün çıkmaktadırlar ve devlete ya da federal iktidara söz konusu konuda meydan okumaktadırlar. Sınırlı ölçüde de olsa yaratılan “paralel ekonomi” işsizlerin kendileri ve çevrelerindeki insanların yaşamlarını kendi kendilerine yönetme yeteneklerini açığa çıkarmaktadırlar. Bu da (hareketin unsurlarının dışında) halk desteği kazanmasına yol açtı.”³⁸

MDT doğrudan demokrasi pratikleriyle işsizlerin hem söz, hem karar, hem de yetki sahibi olmasını sağlarken, doğrudan eylem pratikleriyle de değiştirici ve dönüştürücü güçlerini açığa çıkardı. Eylem içinde şekillenen işsizler, doğrudan/tabandan demokrasi deneyimleriyle kendi kaderlerinin hakimi haline geldiler.

Doğrudan demokrasi işsizlerin her düzeyde kararın alınmasından, uygulanmasından, yol blokaj eylemlerinin örgütlenmesinden sonuçların değerlendirilmesine ve yaşamsal bazı düzenlemelere kadar aktif olarak yer almasını beraberinde getirdi.

MDT'nin karakteri kısaca şöyle tanımlanabilir: Yerlilik, adem-i merkezîyetçilik ve eylem özerkliği... Doğrudan demokrasi ve doğrudan eylem ise hareketin yaşayan, dönüşen, dönüştüren gücünü ve yeteneklerini açığa çıkardı. Kitle mobilizasyonu bunun üzerinden şekillendi ve militanlık hareketin doğası haline geldi.

38. *monthlyreview.org.*, s.10

YENİ GREV BİÇİMİ: YOL BLOKAJLARI

Marksist terminolojide sanayi proletaryası üretim sürecindeki stratejik konumdan ve kolektif aksiyon yeteneğinden dolayı toplumsal dönüşümün merkezinde yer alır. İşsiz işçilere yaklaşım ise zayıf, en azından oldukça boşlukta bırakılan bir konudur. Hatta bazı “Marksizan” analizlerde işsizler deklase ya da sınıf dışı unsurlar olarak görülür.

İşçi sınıfının organik parçası olan ve her zaman en zor örgütlenen sınıfın bu kategorisi hem teorik düzeyde, hem de pratik düzeyde tartışılan bir konu olmuştur.

Kökleri 1970’lerin ortalarına dayanan kapitalist üretim sürecinde yaşanan önemli değişimlerle özellikle metropollerde sanayi işçisi görece küçüldü. Yeni sermaye birikim rejiminin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde üretim “Güneye” kaydı. Başta Uzak Asya olmak üzere olağanüstü bir proleterleşme süreci yaşandı. Bu süreç aynı zamanda güvencesizleştirme , esnekleştirme olarak işledi. Sınıfın kompozisyonunda ciddi değişikliklere yol açan bu durum, sınıfın parçalanmasına da beraberinde getirdi. Aynı sürecin bir başka yansıması ise tarihin en yoğun işsizlik

Buenos Aires otoyolunda bir yol kesme eylemi - La Plata, Şubat 2002.

dalgasının doğmasıydı. Küresel düzeyde sınıfın ana gövdesini güvensiz, örgütsüz, taşeron işçiler oluşturdu. Sınıfın bu ana gövdesi ve taşıdığı yıkıcı potansiyel göz ardı edilerek, atipik ya da “marjinal” kesimler olarak yorumlandı.

Yaşanan bu gelişmelerin (sanayi işçisinin metropollerde azalmasına paralel olarak), radikal toplumsal değişim ve dönüşümü geciktirdiği hatta olanaksız kıldığı yönünde yorumlar yapılmaya başlandı.

İşçi sınıfının parçalı iş yapısından kaynaklı yaşadığı atomizasyon süreciyle ekonominin ana sektörlerinden nispi oranda uzaklaştığı ifade edildi. İşçi sınıfının böylece birikim sürecini sekteye uğratacak gücünü kaybettiği öne sürüldü.

Bu “yorumculara” göre yeni proleter kitle ya da sınıfın “marjinal” kesimleri ücretlerin aşağı çekilmesine ve istihdam edilen işçilerin her düzeydeki taleplerinin sınırlandırılmasına neden oluyor ve bu süreç kapitalizmin yararına geliyor.

Kapitalist rasyonalizasyonu savunan bazı kesimler ise özellikle istihdam yapısındaki değişimleri olumlu olarak değerlendirip, yaşanan sürecin yeni kent sosyolojisine bağlı olarak kentli kitleleri mikro faaliyetlerle; günlük geçim ekonomisi uğraşısı içinde ve karşılıklı gelişen sosyal ilişkilerle bağımsızlaştırdığını ileri sürüyor.

İşsiz İşçiler Hareketi varoluşuyla hiç hesaba katılmayan ya da örgütlenemez kabul edilen bir kesimin, son derece mükemmel bir şekilde örgütlenebileceğini gösterdi. Uluslararası çapta olağanüstü boyutlara yükselmiş işsiz işçilerin deklase bir özellikten öte, sınıfın organik bir parçası olduğunun altını çizdi.

İşsiz işçilerin örgütlü bir güç haline gelmesiyle, işsizlerin toplumsal muhalefetin temel unsurlarından birine dönüşebileceği pratik olarak ortaya çıktı. İşçi sınıfının bugün yaşadığı atomizasyon ya da organik birliğinin parçalanmasına karşılık, MDT sınıfın organik birliğinin hangi alanlarda, nasıl ve ne biçimde sağlanabileceğinin verilerini sundu.

İşsizlik sorunu kapitalizme içkin bir sorundur. Kapitalizmin işsizle-

ri ya da “rezerv işçileri”, aktif işçilere karşı bir tehdit unsuru olarak kullanıp, sınıfın gücünü bölmeye çalışır. MDT deneyimi işsizlerin toplumsal bir güç olarak kapitalizmin başına nasıl bela olabileceğinin örneğini oluşturdu.

Sınıf mücadelesinin yeni momenti, nasıl ki işçi sınıfının önüne bir dizi (ideolojik, politik, örgütsel düzeyde) sorunlar koyduysa, yine bu momentin zengin yeni açılımlara ve yönelimlere sahip olduğunu MDT pratiği ortaya çıkardı. MDT örgütlenemez denilen bir kesimin sofistike bir tarzda örgütlenmesinin yaşayan pratiği olarak, farklı post-Marksist eğilimlere ve ortodoksi yorumlara karşı hem pratik, hem de kuramsal düzeyde açıkça meydan okudu. Çünkü MDT sınıf mücadelesinin zenginliği içinde kendini yaratırken, sınıf mücadelesine de yeni zenginlikler kattı. Bugüne kadar en fazla takviye bir güç (ağırlıkla olumsuz, dejenere edici bir karaktere sahip olduğuna inanılmasına karşın) olarak ele alınan işsizlerin, 21. yüzyılın sınıf mücadeleleri içinde vazgeçilmez ve üzerinde önemle durulması ve düşünülmesi gereken bir dinamik olduğu görüldü.

Bugün özellikle Latin Amerika’da yeni kent merkezli hareketler içinde işsizlerin örgütlenmeleri ve mücadeleleri giderek ön plana çıktı. (Dominik’te işsiz ve yoksul örgütlenmeleri, Venezüella’da Chavez’i desteklemiş teneke mahallelerin sakinleri, Bolivya’da suyun özelleştirilmesine karşı sendikalarla ortak hareket eden işsizler ve varoşlarda yaşayan yoksullar, yine kıta geneline yayılmış barrio-varoş temelli örgütlenmeler gibi) dün neo- liberal politikaların laboratuvar kıtası olan Latin Amerika, şimdi de uluslararası düzeyde sınıf hareketinin yeni dinamiklerinin laboratuvarlığını yapıyor. Dünyanın her köşesindeki işsiz yığınlarına deneyim ve birikim aktarıyor.

Arjantin İşsiz İşçiler Hareketi’nin ve bir çok Latin Amerika ülkesindeki benzer örgütlenmelerin en temel mücadele taktiği yol kesme eylemleridir.

Bolivya’da koka ekiminin serbest bırakılması, sağlık ve eğitimde sosyalizasyonun sağlanması, kredi taleplerinin karşılanması ve alt yapı organizasyonlarının yapılması için on binlerce köylü, yerli, işsiz de-

falarca yol kesme eylemleri yaptılar. Ekvator'da ekonominin dolarizasyona geçmesine karşı ve dağlık bölgelere kamu yatırımlarının yapılması için kitlesel yol kesme, ana caddelerin bloke edilmesi gibi eylemler gerçekleşti. Kolombiya, Brezilya ve Paraguay'da da benzer acil taleplerin yanı sıra neo-liberal politikalara ve sonuçlarına karşı yol kesmeler, kitlesel protesto yürüyüşleri ve toprak işgalleri düzenlendi.

Yol blokajları “marjinal” gruplar olarak adlandırılan toplumsal güçlerin, hiç beklenilmeyen bir boyutta ne derece etkili bir güç olabileceklerini ortaya koydu. İşsizlerin, yoksulların, köylülerin, yerlilerin, çiftçilerin, küçük üreticilerin sermaye güçleri tarafından “toplumsal safra” kabul edilmelerinden ya da ekonominin “tali” noktalarında yer almalarından dolayı stratejik sektörlerin (ihracat, finans, banka, lüks mal ithalatı, petrol ve kıymetli madenler gibi) faaliyetlerini engellemeyeceği düşünülüyordu. Ayrıca ekonomik yaşamdaki yerleri, etkiledikleri sektörler gözden çıkarılacak alanlar olarak görülmekteydi.

Ama unutulunan bir şey vardı: Mal ve sermaye akışının pazarlara ulaşması için ana yolların, arterlerin açık olması ve serbest geçişin düzenli olması gerekiyordu. Bir anlamda mal ve sermaye akışının pazarlara ulaşmasını sağlayan yollar, kapitalist işleyişin sinir sisteminin oluşturur. Buraya yönelik yapılacak bir hamle ya da atak sinir sistemini (geçici de olsa) felç edecektir.

İşte “marjinal” grupların doğrudan eylemi olan yol blokajları sinir sistemine indirilen bir darbe niteliği taşımaktadır. Bu eylemlerle doğrudan sermaye birikim süreci engellenmekte, en azından aksamakta ve bozulmaktadır. Ve bugüne kadar hafife alınan, önemsenmeyen başta işsizler olmak üzere diğer “marjinal” kesimler “birdenbire” kapitalist işleyişi etkileyecek stratejik aktörler haline geldi.

Bu yön bir boyutuyla da sınıflar mücadelesindeki yeni dinamiklerin kavranmasına ve zengin mücadele deneyimlerinin ortaya çıkmasına yol açtı. İşçi sınıfının şekillenmesindeki temel mücadele araçlarından biri olan grev, yeni dönemde zenginleşerek ve farklı boyutlar kazanarak kendini yeniden üretmektedir. Klasik grev hareketi, fabrika sistemi içinde sanayi işçisinin şalterleri indirip, üretimi durdurması ve

karın realize edilmesinin engellenmesiyle etki gücünü ortaya koyar. İşsizlerin yol kesme eylemi, yeni bir grev biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu, fabrika dışındaki bir kitlenin, sınıfın bugüne kadar ihmal edilmiş ama onun organik parçası olan işsizlerin grev hareketidir.

İşsizler yol kesme eylemleriyle, kapitalist ekonomik işleyişi engelleyip sermaye birikimini bozarak grevlerini yapmaktadırlar. Sanayi işçisi, makineleri ve üretim hattını durdurarak karın realizasyonuna darbe indirirken; işsizler ve müttefikleri ise yolları keserek değerin yaratılmasına darbe indirmektedir.

İşçi sınıfının mücadele tarihi, farklı momentlerde değişik, etkili ve zengin mücadele biçimleri ve örgütlenmelerin yaratıldığını ortaya koyar. Ludizm-Makine Kırıcıları makineyle özdeşleşmiş bir sisteme, kapitalizme karşı işçi sınıfının dizginsiz öfkesinin ifadesiydi. Grevler ise işçi sınıfının gücünün farkına varmasında ve kapitalizmle hesaplaşmasında önemli bir adımdı. Genel grevler işçi sınıfına, kolektif gücüyle kapitalist sistemi nasıl kilitleyebileceğini gösterdi. İşçi denetimleri ya da özyönetim pratikleri ise işçi sınıfının nasıl bir gelecek istediğinin yaşayan örnekleri olarak iz bıraktı.

Fabrika işgalleri işçi sınıfının militan ruhunun ayaklanışını simgeledi. İşçi sınıfı her tarihsel dönemde, o döneme uygun eylem ve mücadele pratikleri geliştirdi. Ya da bulduğu mücadele taktiklerini derinleştirdi. İşsiz işçilerin yol kesme eylemleri de işçi sınıfının güncel mücadele pratiklerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Özellikle işçi sınıfının uluslararası düzeyde yaşadığı sorunların aşılmasında, sınıfın yeniden şekillenmesinde ve farklı katmanları arasındaki atomizasyonun aşılmasında ve anti-kapitalist mücadelenin güncel şekillenişinde önemli birikimler sağladı ve sağlamaya devam ediyor.

İŞSİZ İŞÇİLER HAREKETİNİN ZAYIFLAMASI VE SÖNÜMLENMESİ

Hareketin 5 Eylül 2001'de Matanza ve La Plata'da gerçekleştirdiği

iki ulusal toplantı, örgütsel gücünün nitelikleşmesi anlamında önemli bir merhaleydi. Ulusal toplantılar, MDT'nin lokal düzeyde ve acil talepler için sürdürdüğü faaliyetlerin yanında siyasal iktidara ve izlediği sosyo- ekonomik politikalara karşı yürüttüğü mücadelenin bir yansıması oldu. Toplantılar 2 binin üzerinde işsiz, sendikacı, öğrenci, sanatçı ve sivil toplum örgütlerinden gelen temsilcilerin katıldığı delegeyle yapıldı ve şu ortak kararlar alındı:

“Eylemler arasında bağlantıyı artırmak, fikir alış verişinde bulunmak, ulusal bir program oluşturmak ve bunun için mücadele planı yapmak.”³⁹

La Plata'daki toplantıda 6 tane acil talep belirlendi. Ekonomide kemer sıkma politikalarından vazgeçilmesi, polisin ateş açma yetkisinin kaldırılması, her işsize yiyecek yardımının yapılması ve küçük köylüye ödeme yapılması gibi...

Meclis aynı ay içinde taleplerine destek sağlamak için iki yol kesme eylemi gerçekleştirdi. Ve ayrıca 5 stratejik hedef belirledi: “(1) Hileli ve yasadışı dış borçların ödenmemesi (2) Emekli ödentilerinin kamu kontrolü (3) Bankalar ve stratejik konumdaki işletmelerin yeniden millileştirilmesi (4) Küçük çiftçilerin borçlarının affı ve ürünlerine uygun koşullarda fiyat ödenmesi (5) Açlığa yol açan rejimlerin ve politikacıların def edilmesi ve yer değiştirilmesine son verilmesi.”⁴⁰

İşsiz İşçiler Hareketi'nin ulusal bazda örgütlenme, ortak eylemler geliştirme kararı alarak, ulusal düzeylerde taleplerde bulunmasının 20 Aralık ayaklanmasından üç ay önce gerçekleşmesi önemliydi. Hareketin geldiği boyutu ve gücünü gösterdi. Gelişme dinamiğini doğrudan eylem üzerinden kazanan hareket, özerkliğini ve eylem özgürlüğünü özenle korudu. İşsiz İşçiler Hareketi içinde yaşanan bazı tartışmalar yapının zenginliğini açığa çıkardı.

Hareketin bazı liderleri yaşam deneyimleri sonucu ulusal düzeyde

39. *monthlyreview.org.*, s.11

40. *agy.s.11*

yapılan toplantılara ve örgütlenme çabalarına karşı mesafeli bir duruş gösterdi. Özellikle hareketin yerele dayanması ve kitle katılımının özenle korunmasını istediler. Ayrıca otoriteryen ve elitist eğilimlerin gelişmesine karşı hassasiyet gösterdiler.

İşsiz İşçiler Hareketi adem-i merkezîyetçi karakterini ve eylem özerkliğini korumak için özenli davrandı. Temsili demokrasinin formal bazı uygulamalarına, seçimlere katılma gibi, net bir karşı tutum sergiledi. “İsyan günlerinde” ve sonrasında bazı ittifaklar içine girmelerinden kaynaklanan sorunlar, yapı içinde sert tartışmalara yol açtı. CTA ve ATE’yle işsizlerin yaptığı bazı ana arter kapatma eylemlerinde, alternatif yolların açılması işsiz kitleler tarafından sert eleştirilerle karşılandı. Bu tavır eylemin içeriğini boşaltma ve geleneksel sendikaların çıkarlarına hizmet etme olarak görüldü. Ayrıca bazı sol grupların Piquetero liderlerini seçim listelerinde gösterme isteği de aynı nedenlerle reddedildi.

Diğer bir gelişme ise hareketin eylem özerkliğinin deforme edilmesi ve radikal gücünün düzen partileri tarafından eritilmesi amacıyla yapılan girişimlerdi. Düzen partilerinin (başta Peronistlerin) Piqueteroların bazı isteklerine sahip çıkar gözükmemesi, hükümetle ve yetkililerle görüşmelerde aracılık yapma girişimleri bunun göstergeleri oldu. Piqueterolar bu girişimlere karşı net tavır sergiledi. Ama düzen partilerinin bu girişimleri sürdürdü.

2003 yılı içinde İşsiz İşçiler Hareketi’nin “özerklik” tavrının giderek aşırılaştığı yönünde yorumlar da yapıldı. Yaşanan pratikler bu yorumu doğrular nitelikte oldu. Aşırı “özerklik” eğiliminin hareketin gelişim dinamiklerini olumsuz etkilediği ve toplumsal muhalefetin birleşik gücünü oluşturmada, problemler yarattığı ortaya çıktı.

Arjantin İşsiz İşçiler Hareketi, işçi hareketine yeni bir soluk getirdi. İşsizlerin kolektif eylemleriyle ekonomik sistemi felç edebilecek güçleri olduğunu gösterdi. Ayrıca siyasi iktidardan mücadeleyle önemli hakların koparılıp, alınabileceği deneyimlendi.

İşsizler Hareketi varoşlarda kitlelerin öz inisiyatifleriyle, her türlü hiyerarşik ve bürokratik mekanizmayı kırarak, “tabanın” söz ve karar hak-

kını ve yetki donanımını inşa etti. Bire bir ve somut ihtiyaçlar temelinde örgütlendi. Ayrıca hareket içinde liderlik ve demokrasi yapay bir ilişkiden öte yatayda eşit haklar ve hakuklar içinde belirlenen, kendi doğallığında şekillenen bir ilişkiye dönüştü. Her şeyden önce liderlerle, “sıradan” hareket üyelerinin aynı sınıfsal kökenden gelmesi önem taşıdı. Açık müzakereler ve toplantılar doğal denetim mekanizmalarını yarattı. Zaten doğrudan eylemin kendisi başlı başına ayrıştırıcı, elemine edici ya da misyon yüklenici bir işleve sahip oldu.

Taban toplantıları herkese açık niteliğiyle, taleplerin ve eleştirilerin dile geldiği ve doğrudan eylemin örgütlendiği temel alanlar oldu. İşsizler Hareketi gücünü hayatın içinden, hayatı dönüştürme gayretinden ve militanlığından aldı. Barikatlar, mermiler ve varoşların meşakkatli yaşamı sıradan üyeyi, aktivisti ve liderleri şekillendirdiği gibi hareketi de hayatı dönüştürmenin temel aracı haline getirdi.

Son derece önemli ve zengin bir deneyim olarak dikkat çeken hareket, Arjantin’de siyasal sürecin değişmesi ve kapitalist rasyonalizasyon yönünde atılan adımlarla farklı bir evreye girdi. 2003 yılı bu anlamda son derece önemli bir tarih oldu.

2003 yılında sol Peronist Nestor Kircher’in başkan seçilmesi hareketin gelişim sürecini şiddetle etkiledi. Kircher’in iktidara gelişi Arjantin’de bir kapitalist “normalleşme” döneminin başlangıcı oldu. İzlenen sosyal politikalarla işsizlik bir kaç yıl içinde sürdürülebilir noktaya geldi. Emekçi kitlelerin barınma, beslenme ve çalışma hakları yönünde yapılan iyileştirmeler hareketin zayıflamasına yol açtı. Ayrıca uzun süre özerklik konusunda hareketin gösterdiği hassasiyet tam ters bir yönelime girdi. Giderek aşındı ve kayboldu. Moment kırılmıştı. 2009 yılında neo- korporatist karakterdeki sendikalarla girilen ilişkiler, farklı angajmanları ve eklenmeleri beraberinde getirdi. Bu süreç aynı zamanda hareketin giderek zayıflaması ve sönümlenmesinin önünü açtı. Hareketin bünyesinde taşıdığı sorunlar ağırlaştı. Heterojen yapısı negatif sonuçlar yaratmaya başladı. İşsiz İşçiler Hareketi’nin kolektif bir kimlik inşa edememesi ve kolektif örgüt haline dönüşmemesi hareketin örgütsel zeminini hızla eritti.

Sol Peronist iktidarların izlediği korporatist politikalar ve farklı sübvansiyonlar yıkıcı bir karaktere sahip bir sınıf dinamiğinin ve müthiş bir örgütlenmenin etkisizleşmesine yol açtı.

İşsiz İşçiler Hareketi muazzam bir deneyim olarak iz bıraktı. Deneyimin sadece yerel düzeyde değil, küresel ölçekte sarsıcı etkileri oldu. Sınıf mücadelesi öğretmeye devam ediyordu.

BREZİLYA

VIVA A TERRA LIVRE!

YAŞASIN ÖZGÜR TOPRAK!

Bir kıta ülke olan Brezilya'nın sömürgecilik tarihinde özel bir yeri vardır. Latin Amerika ülkelerinin geneli İspanya tarafından işgal edilmesine karşın, Brezilya, Portekiz sömürgeciliği tarafından işgal, talan ve yağma edildi.

16. yüzyıldan itibaren Portekiz'in tahakkümüne giren Brezilya, bu sömürgeci gücün gerilemesine paralel olarak bir dizi ekonomik ve siyasal değişimler yaşadı. Avrupa'da Napolyon savaşları bu süreci başlatan gelişme oldu. 1807 yılında Portekiz'in Napolyon tarafından işgal edilmesi üzerine Brezilya fiilen Portekiz imparatorluğunun merkezi haline geldi. Rio de Janerio kraliyetin geçici başkenti ilan edildi.

Kral Joano, Britanya'nın desteği sayesinde ancak 1821'de Portekiz'e geri dönebildi. Oğlu I.Don Pedro'yu Brezilya'nın hükümdarı olarak görevlendirdi. 1822'de Portekiz Cortes'inin (Meclisi) Brezilya'yı tekrar sömürge statüsüne indirmesi üzerine, ülkenin üç büyük ekonomik merkezi olan San Paolo, Minas Gerais ve Rio Grande do Sul eyaletleri şiddetli tepki gösterdi.

Toprak sahiplerinin çevresinde bir araya gelen egemenliğini yitirmiş elit, Brezilya'nın geleceğini monarşi dışında aramaya başladı.

Brezilya 1889 yılına kadar I. ve II. Pedro'nun yönetimi altında imparatorluk olarak kaldı. 1889'da Field Marshall da Fonseca komutasındaki askeri kuvvetler Rio'ya girerek, 400 yıl süren Portekiz sömürgeciliğine son verdi.

Brezilya Birleşik Devletler Cumhuriyeti böylece resmen kuruldu. Kurucu güç rolünü ordu üstlendi. Oluşturulan anayasada gerektiğinde orduya müdahale hakkı tanınıyordu. Devlet kuran bu güç, 20. yüzyıl içinde sık sık devreye girip darbeler ve askeri diktatörlükler aracılığıyla siyasal düzenlemeler yapacaktı.

Brezilya'nın Portekiz tarafından sömürgeleştirilmesiyle başlayan kölelik rejimi 1888 yılına kadar sürdü. Portekiz sömürgecileri yerli halkı köleleştirdiği gibi, ülke yoğun bir köle ticaretine ve trafiğine tanıklık etti. Tarım plantasyonları yüz binlerce kölenin kanı, alın teri ve acısıyla çalıştırıldı. Köle emeğine dayalı plantasyonlarda yerli nüfusun "ihtiyaçları" karşılamaması üzerine Afrika'dan kitlesel köle nakilleri yapıldı. Bu olgu süreç içinde Brezilya'da egemen olan Afro-Latin kültürüne katkı yapacaktı.

Brezilya sömürgeci zulmü dört asır yaşadı. Ama bu dört asır boyunca vahşi ve kırbaçlı sömürüye karşı kölelerin isyanı da görüldü. Ülkedeki en önemli köle isyanlarından biri 17. yüzyılda gerçekleşti. 1624-1649 yılları arasında yerliler ve siyahlar, Bahia ve Pernambouc'un Hollandalılar tarafından işgal edilmesine karşı Portekiz asıllı toprak yarı köleleri ile birleştiler. Bu dönemde tarım plantasyonlarını terk eden köle toplulukları, liderleri Ganga Zimba ve Zumbi'nin yönetiminde Alagoas eyaletinin içlerine çekildi. Burada güvenli bir bölge oluşturarak, sömürgeci güçlere karşı bu alanı elli yıl boyunca savundular. Yaşadıkları topraklara Palmereler özgür siyah toprağı adını verdiler. Bu siyah "ütopya" ülkesi kölelerin uzun yıllar hayallerini ve umutlarını ayaklandırdı.

19. yüzyılda ise ağırlıkta yerel çiftçilerin çıkarlarını imparatorluğa karşı savunan ayaklanmalar yaşandı. 1833-1836 arasında Parada Cabanda ayaklanması, 1825-1845 arasında Grande do Sul'da gelişen "Farrapolar Devrimi", 1838-1841 arasında Maranhão'da süren Balai-

*Bağımsızlık
ya da Ölüm
(Ipiranga'nın
çılgığı)
Pedro
Américo,
1888*

ada ve Pernambouc'ta patlak veren Praieria ayaklanmaları, 19. yüzyılın ikinci çeyreğine damgasını vuracaktı.

Kölelik rejimine muhalefet, Fransız Burjuva Devriminden esin alan düşüncelerle yaygınlaştı. Özellikle üniversite gençliği kölelik karşıtı muhalefetin önemli güçlerinden biri olarak öne çıktı. Bu mücadeleler sonucu 1888'de kölelik kaldırıldı.

20. YÜZYIL BAŞLARINDA ANARKO-SENDİKALİZM

Brezilya 20. yüzyılın başlarında değişik Avrupa ülkelerinden yoğun göç aldı. Latin Amerika'ya gelen milyonlarca göçmenin hemen hemen yarıya yakını Brezilya'ya yerleşti. Göçmenlerin büyük kısmını İtalyan köleler oluşturuyordu. Ardından sırasıyla Portekizliler, İspanyollar, Almanlar, Polonyalılar, Ruslar ve Hollandalılar geliyordu.

Göçmen akınının yaşandığı yıllarda Brezilya tam bir tarım ülkesi görünümündeydi. Köleliğin kaldırılması özellikle kahve plantasyonlarında yoğun bir iş gücü açığı yaratmıştı. Büyük toprak sahipleri siyah kölelerin yerine yine köle gibi çalıştırılacak beyaz Avrupalıları çalıştırmayı amaçlıyordu.

Göçmenler bir müddet Brezilya kırsalında son derece ağır koşullarda çalıştılar. Ama umutları onları daha iyi çalışma ve yaşama koşulları sağlamak için kentlere sürükledi. Özellikle Brezilya'nın en önemli sanayi kentlerinden Sao Paulo ve Rio de Janerio'ya yerleştiler. Ama burada da hayal kırıklıkları onları takip etti. İşçiler son derece kötü

koşullarda en temel insani ihtiyaçlarını bile karşılamadan yaşayıp, fabrikalarda olağanüstü zor şartlarda çalışıyorlardı.

Göçmenlerin kentlere yerleştiği dönemde, Brezilya şekerinin dünya pazarındaki payının düşmesine paralel olarak ülkenin kuzey bölgelerinden de kentlere akın başlamıştı. Patronlar kırsal alandan göçen yerli Brezilyalıları karşı mesafeli bir tutum takındılar. İş müracaatlarını geri çevirdiler. Fabrikalarında Avrupa kökenli göçmenlerin çalışmasını tercih ettiler. Patronların bu tavrı göçmenlerle Brezilyalı yerliler arasında hızla gerilimin artmasına neden oldu.¹

Avrupa kökenli göçmenlerin iş tecrübesine sahip olması ve kalifiye özellikleri patronların tercihini belirliyordu. Brezilyalı yerliler yeni proleterleşme sürecine girmiş, uzun yıllar tarım alanında kırbaçlı sömürüye maruz kalmış yığınlardan oluşmaktaydı.

Brezilya'da sosyalist ve reformist partiler göçmenlerin vatandaş olması ve seçimlere katılması yönünde çabalarda bulundu. Göçmenlerin önemli bir kısmı, devletten hiçbir beklentisinin olmamasından dolayı, vatandaşlık talebinde de bulunmuyordu. Brezilya onlar için yeni bir dünyayı ve yeni bir hayatı simgeliyordu. Bu eğilimin beslendiği kaynak Güney Avrupa kökenli göçmenlerin anarşizm tutkusuydu.

Brezilya'da anarşist düşüncenin kökleri 1870'lere dayanmaktaydı. Proudhon ve Bakunin'in fikirlerinin Brezilya'ya ulaşmasıyla, ülkede ilk anarşist gruplar ortaya çıktı. Anarşist Giovanni Rossi Parana'nın 1890'da kurduğu Cecilla Kolonisi, Latin Amerika'daki ilk anarşist topluluk olarak anıldı.

Yüzyıl başına kadar anarşist çevreler olarak kalan hareket, 1902'de anarşistlerin sendikalarda örgütlenmesiyle Brezilya'nın en önemli siyasi güçlerinden biri oldu.

Brezilya'da ilk sendikal örgütlenmeler sanayi işçileri tarafından kurulmadı. Zanaatkar ve kalifiye işçiler öncülüğünde ilk sendikal adımlar atıldı ve anarko-sendikalist bir çizgide gelişti. Anarşist düşüncenin en

1. Der. Elif Çakır, *Viva a Terra Lıvre, Özgür Hayat*, sayı 60, Ocak 2005

yaygın olduğu kesim Sao Paulo'daki taş ustalarıydı. Maaşlı çalışmayan, aldıkları işin bitimine göre ödeme alan taş ustaları hem yetenek gerektiren bir iş yapıyorlardı, hem de hükümete ve işverene ihtiyaçları olmadan çalışıyorlardı. Küçük işçi grupları halinde iş görüyorlardı. Vasıfı işçi olduklarından, yerlerine hemen başkaları ikame edilemiyor ve doğrudan eylemlerinin etkisi hemen görülebiliyordu. Fabrikalarda çalışan işçiler için ise durum tam tersiydi. Kalifiye olmadıklarından yerlerine hemen bir başkası bulunabiliyordu. İşçi sirkülasyonunun etkisiyle örgütlenme ve eylem yapabilmeleri daha zordu.²

Zanaatkarların ve kalifiye işçilerin ilk anarko-sendikalist örgütlenmeleri, Brezilya'da sendikal hareketin mayalanmasına zemin yarattı. Ancak bu zemin üzerinden sanayi işçilerinin sendikal örgütlenmeleri gelişme dinamiği buldu. Sanayi işçilerinin hızla anarko-sendikalist oluşumlar içine girmeleriyle, Brezilya'da ilk geniş çaplı işçi eylemleri, direnişleri ve grevleri görülmeye başlandı.

İşçi hareketinin hızla şekillenmesine bağlı olarak, 1906 yılında ilk işçi kongresi toplandı. Kongre, anarko-sendikalist Congresso Operario Brasileiro'nun (COB) kuruluşuyla sonuçlandı. Bu gelişme işçi hareketinin mücadelesine önemli bir ivme kazandı. COB'un kuruluşunun hemen ardından, anarko-sendikalistlerin örgütlendiği grevler gündeme geldi. 1906'da yaşanan grevler içinde Compahia Paulista'da demiryolcuların yaptığı grev öne çıktı. Grevin başlamasıyla hükümet bölgeye bir askeri birlik yolladı. Askerler grevi zorla bastırmaya çalıştı. İşçilerin evleri basıldı, kaldıkları barakalardan zorla dışarı atıldılar. Bu operasyonlara kilise açıkça destek verdi ve hükümetle işbirliği yaparak grevcileri karalamaya çalıştı.

Anarşistlerin kiliseye yaklaşımları son derece net ve sertti. Kilise insanları yaşadıkları sefalete katlanmaya, her türlü zorbalığa boyun eğmeye yönlendirdiği için anarşistler, kiliseye açıkça saldırıyor ve bağış toplamasına ve etkinlik sürdürmesine izin vermiyordu.

Grev kilisenin gerçek yüzünü bir defa daha ortaya çıkarmıştı. Grevci

2. Elif Çakır, *agm*.

işçiler kilisenin yürüttüğü propagandaya ve hükümetin tüm baskılarına rağmen bir müddet daha grevi sürdürmeyi başardı. Bu arada Santos kentindeki işçiler de demiryolcuların grevine destek vermek amacıyla bir dayanışma grevine çıktılar. Hükümetin Santos işçilerine tavrı da benzer oldu. Ordu birlikleriyle kent sarıldı. Hem Compahia Paulista'da hem Santos'da grevler zor ve şiddetle bastırıldı.

1906 grevleri her ne kadar yenilgiyle sonuçlansa da, yeni grevlerin habercisi olacaktı. Daha bir yıl geçmeden 1907 yılında Sao Paulo'da tekstil işçilerinin başlattığı grev kenti saracaktı. Grev kısa sürede bütün sektörü kapsayan genel greve dönüştü ancak bütün çabalara rağmen uzun süre yürütülemedi ve başarısızlıkla sonuçlandı. Ama bu grevler Brezilya'da işçi sınıfının artık toplumsal maddi bir güç olduğunu gösterirken, anarko-sendikalizmin de Brezilya işçi sınıfının hem örgütsel hem de düşünsel olarak yönünü belirlediğini ortaya çıkarıyordu.

1906-1912 yılları arası anarko-sendikalistler işçi sınıfı içinde örgütlenişini genişletti. Ülkenin sanayi kentlerinde işyeri bazında sektör ya da farklı sektörlerde aynı anda gerçekleşen değişik çapta grevler örgütlediler. Bu yıllar bir yanıyla da anarşist yayınların çıkarıldığı ve yaygınlaştığı dönem oldu. A Terra Livre (Özgür Toprak), La Battaglia (Mücadele), Aurora (Şafak) anarşist yayınlardan bir kaçıydı.

Anarko-sendikalistler bir liman kenti olan Santos'ta son derece güçlüydüler. Avrupa ve Güney Amerika ülkelerinden gelen anarşistlerin ilk uğrak yerinin Santos olması kenti hem entelektüel, hem de anarşist örgütlenme olarak öne çıkarmıştı. COB'un Santos'ta on binlerce üyesi bulunuyordu. Santos'un bu özellikleri o yıllarda kentin "küçük Barcelona" olarak anılmasına neden oluyordu.³

1913 yılında COB ve Sao Paulo İşçi Federasyonu (FOSP) gibi anarko-sendikalist yapıların üye sayısı 60 bini geçmişti. Aynı yıl Rio de Janeiro'da ikinci işçi kongresi düzenlendi. Kongrede çalışma saatlerinin indirilmesi, daha iyi ücret alınması ve çalışma koşullarının düzeltilmesi için mücadelenin yükseltilmesi kararı alındı.

3. *Elif Çakır, agm.*

Genel Grev sırasında yapılan bir miting, São Paulo, 1917

Özellikle FOSP'un gelişim süreci ve anarşist idealleri örgütlenmelerine yansıtması, kongreye Güney Amerika'nın değişik ülkelerinden katılan anarşistlerin dikkatini çekti. 1915 yılında yine Rio de Janeiro'da Güney Amerika anarko-sendikalistleri konferansı düzenlendi. Konferansın ana gündemi Avrupa'daki savaşa karşı çıkacak bir hareketin örgütlenmesi oldu. Bu birikimler, anarko-sendikalist hareketi 1917-1920 arasında Brezilya'nın en güçlü siyasal yapısı haline getirdi.

1917 yılının başlarında ülkede yakacak ve yiyecek fiyatlarının artması üzerine FOSP ve diğer anarko-sendikalist yapılar hayat pahalılığını protesto eden çeşitli gösteriler düzenlediler. Bu eylemler yaygınlaştı. 1917 "sıcak" geçeceğe benziyordu, öyle de oldu.

Gösteriler yaz boyu devam etti. 11 Temmuz'da yapılan bir eyleme polis müdahale etti. Antonio Martinez adında bir işçi polis tarafından dövülerek öldürüldü. Martinez'in cenazesi geniş çaplı bir kitle gösterisine dönüştü. Polisin cenaze törenine saldırması, Sao Paulo'da kitle ayaklanmasına yol açtı. 12 Temmuz'da (ertesini gün) 15 bin işçi greve çıktı. 13 Temmuz'da grevcilere 5 bin işçi daha katıldı. Bir müddet sonra da genel grev ilan edilmesiyle şehirdeki tüm hayat durdu. Bunun üzerine hükümet sıkıyönetim ilan etti ve grevci ve direnişçilere ordu birlikleriyle saldırarak genel grevi şiddetle bastırdı. Ama 1917 Sao Paulo genel grevi, bir dizi başka grevi tetikleyen işlev gördü.

Lokal düzeyde bir çok sanayi kentinde grevler yapıldı. FOSP'un 22 Temmuz'daki genel grev çağrısı, bir dalga biçiminde Brezilya'ya yayıldı. Ülke çapında gerçekleşen genel greve 100 bin işçi katıldı. Fabrikalarda şalterler inerken, fabrikalardaki tüm denetim işçilerin eline geçti. Hükümet acil önlemler olarak 26 Temmuz'da sıkıyönetim ilan etti. Ordu ve polis birlikleri işçilere saldırdı. Fakat grevler kırılmadı. Bunun üzerine hükümet varolan gerilimin yaratacağı sonuçların sarsıcı etkisinden çekinerek, işverenleri işçilerin taleplerini kabul etmeye zorladı. Ağustos ayında çalışma saatlerinin azaltılması ve ücretlere zam yapılması üzerine grevler bitirildi. Zafer işçi sınıfınındı. 1917 grevleri Brezilya işçi sınıfının şekillenmesinde önemli bir adım olacaktı.⁴

1917 grevi anarko-sendikalist hareketin işçi sınıfı üzerindeki nüfuzunu iyice artırdı. Anarko-sendikalistlerin uzlaşmaz ve radikal tutumları ve doğrudan eylem tarzları, sınıfı anarko-sendikalist yapılara yöneltti. Geleneksel reformist çizgideki sendikal örgütlerin mücadele biçimleri ve yöntemleri giderek iflas etmeye başladı. İşçi sınıfı "kopara kopara" almanın gücünü fark ederek hem nesnel düzeyde, hem de öznel düzeyde gelişmeler kaydetti.

Geleneksel sendikalar etki güçlerini hızla yitirdi ve taban zafiyetine uğradı. Anarko-sendikalistler ülke çapında genel grev örgütleyecek bir güce ulaştı. Anarşistlerin eylem ve örgütlenme kapasitesi Brezilya oligarşisini iyice tedirgin etmeye başladı. Her türlü polisiye tedbir ve müdahale işçi sınıfının direnci karşısında çözülyordu. Bunun üzerine oligarşi yeni bir saldırı stratejisi belirleyerek hem anarko-sendikalistleri, hem de sınıfın yükselen mücadelesini kırmaya çalıştı.

Bulduğu strateji milliyetçi dalgayı yükseltmek ve ülkeyi bir savaş hali durumuna sokarak anarko-sendikalistlere karşı sistemli bir baskı kurmak oldu. 1917 Eylül'ünde Alman ordusu Güney Atlantik'te Brezilya gemisini batırmıştı. Bu saldırı sonrasında Brezilya Almanya'ya karşı savaş açtı. Daha çok "diplomatik" içerikli bir savaş kararı olan bu gelişme özellikle iç politikada etkin bir şekilde kullanıldı.

4. *Elif Çakır, agm.*

Ülkede milliyetçi hava yükseltilerek Temmuz ve Ağustos grevlerini örgütleyenler, Almanya ve İtalya'dan gelen ajanlar olarak lanse edildi. Bu ve benzer dezenformasyon ve manipülasyon politikalarına, baskı ve şiddet dalgası eşlik etti. Yüzlerce sendika lideri, öncü işçi sürgüne yollandı. Birçok gazete ve dergi kapatıldı. Basına yoğun bir sansür uygulandı. Grevlere katılanların sürgün cezasına çarptırılacağı açıklandı. Bu baskı dalgası çok sayıda işçinin sendikalardan istifa etmesine neden oldu. Ama her şeye rağmen anarşist hareketin gücü dağıtılmadı. Hareket güçlenerek büyümeye devam etti.

Bu gelişmeler anarşist hareket içinde genel grevlerin yetersizliği üzerinde tartışmalara neden oldu. Bazı anarko-sendikalistler Brezilya devletinin toptan imhası için şiddet eylemlerinin yoğunlaştırılması gerektiğini düşünerek biraraya geldiler. 40 kişilik çekirdek niteliğindeki anarşist grup, Rio de Janeiro'da bir ayaklanma planı hazırladılar. Hedefleri Rio'da başlayacak ayaklanmanın kısa sürede yayılarak devletin ortadan kaldırılmasıydı. 1600 bomba tedarik eden grup, şehrin bütün enerji, ulaşım ve iletişim gibi kilit noktalarını belirlediler ve bu noktaları havaya uçurmak için benzer eğilimdeki anarşistlerle görev dağılımı yaptılar. Ayrıca hükümet binası gibi resmi kurumları, karakolları ve bankaları yakmak için 40 varillik benzin depoladılar. Ayaklanma, ilişki içinde oldukları 4 bin anarşist militanla gerçekleşecekti. Ordu ve polisle sert çatışmalara hazırlandılar. Son derece iyi organize edilmiş plan, gizli toplantılara sızabilmiş bir polis ajanının ihbarı sonucu hayata geçirilemedi. Anarşistlerin toplantısı polis tarafından basıldı. Çıkan çatışmanın ardından ayaklanmayı organize eden anarşistler tutuklandı. Brezilya oligarşisi ayaklanma planını deşifre ederek anarşistlere yönelik bir insan avı başlattı. Bu organizasyonlarda da çok sayıda anarşist tutuklandı.⁵

Estirilen terör dalgasına rağmen 1 Mayıs 1919, Sao Paulo'da anarşistler tarafından görkemli bir şekilde kutlandı. 1 Mayıs'a 60 bin işçi katıldı. 1 Mayıs eylemini, üç gün sonra Rio de Janeiro'da 50 bin işçinin katıldığı grev izledi. İşçi sınıfı ayakta, anarko-sendikalistler mücade-

5. Elif Çakır, *agm*.

lenin ön saflarındaydı.

Mayıs ayının hareketliliği, Haziran ayında da devam etti. Rio de Janeiro'daki grevler sürerken, Haziran ayında Sao Paulo işçileri hareketlendi. 20 bin işçi greve başladı. Grevler Temmuz ayında devam etti. Devletin polisiye önlemleri ve kilisenin grev aleyhtarı ve grevcileri caydırma propagandaları sonuçsuz kaldı. Grevciler taleplerinde ısrarcıydı.

En sonunda işveren ve hükümet, grevci işçilerin ve uzun süreden beri Brezilya işçi sınıfının temel taleplerinden biri olan çalışma süresinin 8 saate düşürülmesi talebini kabul etmek zorunda kaldı. Ve işçi ücretlerine yüzde 20 oranında zam yapıldı.

Ama bu başarılarla rağmen işverenler ve hükümet, işçilerin anarşist sendikalardan ayrılmalarını istiyordu. Sermaye taviz veriyor işçilerden de taviz talep ediyordu. Ve yapılan pazarlıklar sonucu, son derece olumsuz bir gelişme olarak, işçilerin büyük bir kısmı anarşist sendikalardan istifa etti.

İşverenler ve hükümet işçilere bazı temel haklarını verip, radikal yönelimlerini nötrleştirmeyi amaçlıyordu. Ve bu taktikleri de sonuç alıcı olmuştu.

Hükümetle pazarlığa oturmanın devrimden vazgeçmek olduğunu savunan anarşistler, Ekim sonuna doğru Santos'ta baskıları protesto etmek için genel grev çağrısı yaptılar. Fakat çağrı sonuçsuz kaldı. Çalışma saatleri 8 saate inen, ücretlerine zam yapılan işçiler atalet içindeydi ve baskılara karşı tepkisizdiler. İşverenler ve hükümet "taktiklerinde" başarılı olmuştu.

Brezilya oligarşisi korporatif ilişkilerin kurumsallaşmasına çalışıyordu. Anarşistlerin Santos'taki genel grev çağrısının başarısızlığının benzeri Rio de Janeiro'da yaşandı. İşçiler, devletin stratejisine uygun bir şekilde anarko-sendikalist yapılardan ayrılıp, reformist sendikalara geçmeye başladı. Grev hareketlerine katılım azalıyordu. Hatta bazı grevlere bir fabrikanın farklı bölümlerinde çalışan işçiler dahi iştirak etmiyordu. Sınıf hareketinde gözle görülür bir durgunluk yaşanıyor-

du. Korporatist ilişkilerin yaygınlaştırılmasıyla, sınıfının mücadelesini geriletildi. Sendikal ve sınıfsal kimliği deforme edildi.⁶

Aynı dönemde Brezilya oligarşisi, saldırısını uluslararası bir boyuta sıçrattı. Uruguay, Arjantin ve Paraguay hükümetleriyle ortak bir anlaşma yapıldı. Anlaşma karşı-devrimci saldırıların Güney Amerika sathına yayılmasını amaçlıyordu.

Ülke çapında anarşistlere yönelik operasyonlar başlatıldı. Yüzlerce anarşist tutuklandı, yüzlercesi sürgüne yollandı. Sendikalar kapatıldı. Anarşist sendika önderlerine suikastlar düzenlendi. Bu suikastlar sonucu birçok anarşist lider katledildi. İşyerlerinde gizli polis aracılığıyla ispiyonculuk yaygınlaştırılmaya çalışıldı. Yeraltına çekilen anarşistleri ispiyon edenler ödüllendirildi. Anarşistler kentlerde işçi çalışmalarını yürütemez bir noktaya geldi.

Anarko-sendikalistlerin büyük şehirlerde etkisi giderek azaldı. Anarşistler daha küçük kentlerde ve kırsal alanda toprak işçileri arasında faaliyet yürütmeye çalıştılar. 1917-1920 arasında Brezilya'da görkemli bir şekilde sürdürülen anarko-sendikalist faaliyetler, 1920'lerden sonra yaşanan baskı, şiddet, sürgün, kovuşturmalar ve katliamlar sonucu hızla yavaşladı. Hareket ağır darbeler yiyerek dağılmaya başladı.

Yirmili yılların ilk yarısı böyle geçti. Son anarşist hamlelerden biri 1924'te Sao Paulo'da yapılan askeri darbeye yaşandı. Darbe sırasında yaşanan çatışmalarda bin kişi öldü, dört bin kişi yaralandı. Kuşatma altındaki şehirde yaşayan insanlar açlık tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Bunun üzerine halk yiyecek depolarını yağmaladı.

Darbenin ardından yönetimi yeniden ele geçiren hükümet, yaşananların sorumlusu olarak yine anarşistleri gösterdi. Anarşistlere yönelik operasyonlar yeniden başlatıldı. Çok sayıda anarşist tutuklanıp sürgüne yollandı.

Brezilya'da bir döneme damgasını vuran anarko-sendikalistler,

6. Jason Adams, "Latin Amerika Anarşizmleri", *Özgür Hayat*, Sayı 61, Şubat 2005, s.7., Elif Çakır, agm.

1925'lerden sonra eski gücünü ve etkisini kaybetti. Yine de idealleri, mücadeleleri, militanlıkları ve özgür ruhlarıyla sonraki kuşaklara önemli bir miras bıraktılar.

Brezilya'da anarşist hareketin yenilgisinde devletin sistematik baskı ve terörü yanında, Bolşevik Devrimi'nin yarattığı sonuçlar da etkili oldu. Jason Adams, bu yenilgiyi ve Latin Amerika'daki benzer gelişmeleri şöyle değerlendirmektedir: "Brezilya'daki anarşist hareketin çöküşü birçok nedenden dolayı başladı; bunlardan biri, nüfusun kırsal kesimde yaşayan çoğunluğuna ulaşmakta başarısız olunmasıydı. Bir diğer neden ise, Bolşevik Devrimi'nin başarısının anarşist ideolojik üstünlüğünün sonunun geldiğini söylemesiydi. Arjantin ve Uruguay'da anarşist hareket iki kampa ayrıldı: Bolşevik taraftarı ve Bolşevik aleyhtarı."⁷

BREZİLYA'DA "UZUN YÜRÜYÜŞ": PRESTES VE UMUDUN ORDUSU

Ekim Devrimi, Sao Paulo grevlerinde zirvelerini yaşayan ve işçi hareketine egemen olan anarko-sendikalistler içinde görüş ayrılıklarına yol açtı. Bazı anarşistler devrimi büyük bir coşku ve sempatiyle karşıladı, büyük çoğunluğu ise devrime mesafeli bir tutum aldı. Hatta Bolşevizmin yaklaşımlarını "işçi sınıfı adına, işçi sınıfı üzerinde diktatörlük kurma" olarak değerlendirip, sert bir şekilde eleştirdi.

1917 içinde anarko-sendikalistlerden küçük bir grup ayrılarak Marksist Birlik adında bir oluşum içine girdi. Marksist Birlik Brezilya'daki ilk komünist örgütlenme oldu. İlk başlarda komünist faaliyetler oldukça cılızdı. Özellikle 1917-1920 arasında Brezilya anarşist hareketin anaforunu yaşamaktaydı ve anarşizm hem ideolojik olarak, hem de örgütsel olarak işçi sınıfı içinde etkindi. Bu yıllarda farklı komünist gruplar ortaya çıktı. Ekim Devrimi'ne ilişkin kitaplar ve Lenin'in eserleri Brezilya'da yayınlanmaya başlandı.

7. Jason Adams, *agm*.

Her düzeydeki beş yıllık birikim sonucu 1922'de Brezilya Komünist Partisi kuruldu. Aynı yıl içinde başta anarko-sendikalistler olmak üzere her türlü muhalefeti ezme yönünde ilan edilen sıkıyönetim, partinin yeraltına çekilmesine neden oldu. Zaten sınıf içinde etkisiz bir konumda olan komünistler daha sonraki üç yıl boyunca ayakta kalmaya ve varlıklarını sürdürmeye çalıştılar. Hükümetin faaliyetlerine izin verdiği Brezilya Kooperatif Sendikalist Konfederasyonu içinde çalışmalar yürüttüler.

Ancak anarşist dalganın geri çekilişi ve işçi hareketinde yeni arayışların baş gösterdiği 1925'ten sonra komünist hareket etkisini yaymaya başladı. 1925'te partinin ikinci kongresi toplandı. Toparlanma sürecine giren parti birçok kentte etkin şubeler oluşturdu. Aydınların ilgisini çekti. "İşçi Sınıfı" adında bir yayın organı çıkardı. 9 bin tirajla yayına başlayan dergi partinin çalışma alanlarında; fabrikalarda ve mahallelerinde elden satılıyordu. 1929'da derginin tirajı 30 bine ulaştı. Yayın faaliyetinin başarısı genel faaliyetlerin başarısının bir göstergesiydi.

Komünist Partinin işçiler arasında ısrarla yürüttüğü çalışmaları yıllar geçtikçe sonuç vermeye başladı. Hem sendikal birikim, hem de anarko-sendikalist geçmişin etkisiyle özellikle ideolojik donanımına sahip liman işçileri ve denizciler üzerinde duruluyordu. Anarko-sendikalizmin kalesi Santos, 1920'lerin sonunda, anarşist hareketin yaşadığı örgütsel problemlerin de etkisiyle, komünistlerin kalesine dönüşmüştü. Bunda birçok işçi önderinin anarko-sendikalist gelenekten kopup Komünist Partiye geçmesinin de rolü vardı. 1927 yılında Rio de Janeiro'da anarşistlerle komünistlerin birlikte hareket ederek ayaklanma başlatmaları ve denetimi bir müddet ellerinde tutmaları, sınıflar mücadelesinde önemli bir ivmeyi göstermekteydi. Yine aynı dönemde, komünistlerin sendikal örgütlülükleri kontrolü giderek arttı. Geçmişte anarşistlerin inisiyatifinde olan sendikalar, komünistlerin denetimine geçti.

1929 yılında Brezilya Genel İşçi Konfederasyonu kuruldu. Konfederasyonun kuruluşunda komünist parti belirleyici bir güç olarak hareket etti. İşçi sınıfının sendikal birliğinin yaratılmasında önemli bir adım olan konfederasyon, ilk başlarda 60 bin üyeye sahipti. Komünist

Parti 1927'de seçimlere katılabilmek için bir işçi-köylü bloğu oluşturdu. Ne var ki blok kayda değer bir başarı gösteremedi.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, Brezilya'yı da sarstı. Hem toplumsal muhalefetteki şekillenme, hem de yaşanan ekonomik kriz⁸, oligarşinin baskı politikalarını yoğunlaştırdı. Baskı dalgasından o dönem iki kanat altında faaliyet yürüten Komünist Parti ağır darbeler aldı. Örgütsel yapısı çökertildi. İşçi hareketi de zor, şiddet ve sistematik polisiye operasyonlarla ezildi.

Brezilya ordusunda genç subayların başlattığı Tenentismo hareketi daha önceleri birçok askeri ayaklanmayı gerçekleştirmişti. Bu operasyonlar, lokal düzeyde kalmış ve başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Darbeci bir karaktere sahip olan hareket, 1930'da yeni bir teşebbüste bulundu. Tenentismo üyelerinin gerçekleştirdiği hükümet darbesi, başarıyla sonuçlandı. Darbe sonucunda devlet başkanlığına Rio Grande del Sul Vargas getirildi. Önceleri popülist eğilimleriyle öne çıkan Vargas, dünya bunalımının da etkisiyle devletin ekonomik alandaki rolünü artıran politikaları devreye soktu. Sanayileşme yönünde önemli yatırımların yapılmasını sağladı.

1930'lu yıllar Brezilya'da son derece özgün bazı gelişmelere gebeydi. Vargas, 1930'a kadar ekonomide hakim olan tarımsal ihracat politikalarının sağladığı sınırlı sermaye birikimi sayesinde, yeni gelişmeye başlayan burjuvazinin desteğiyle iktidara gelmişti. İktidarının ilk yıllarından itibaren hızla korporatist bir devlet yapısının oluşturulması yönünde hareket etti. Bu süreç bir yönüyle de pro-faşist karakterli diktatörlüktü.

Vargas, Tenentismo hareketinin bir kanadının önderi olarak, 1930 "devrimini" gerçekleştirirken, diğer kanadının önderi efsanevi özel-

8. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, Brezilya ekonomisini felç edici etkilerde bulundu. Ülke ihracatının neredeyse tamamını oluşturan kahve ve kauçuğun alıcısı olan ABD, İngiltere ve Almanya'nın Brezilya'yla ticaretini kesmesi bunun temel nedeniydi. Ayrıca ABD bankalarının Brezilya'nın borçlarına uygulanan faizleri artırası ekonomik sorunları içinden çıkılmaz bir hale sokmuştu.

liklere sahip Prestes de bir süre Troçkistlerle daha sonra da Komünist Partisi'yle ilişki kurdu.

Prestes, Vargas'a karşı muhalefeti örgütlemeye girişti. Prestes'in bu girişimini anlamak biraz da Tenentismo hareketinin niteliğinin ve bu hareket içinde kişisel rolünün kavranmasıyla olanaklıdır.

Luis Carlos Prestes, kökleri 1922 yılında Rio'da Copacabana kışlasındaki askeri isyana dayanan Tenentismo'nun en önemli simalarından biriydi. Hareket tarımsal oligarşiye karşı çıkarak, demokrasi ve ulusal bağımsızlığı savunuyordu.

1924'te yüzbaşı rütbesiyle Prestes, kahve yetiştiricileri oligarşisine ve onları temsil eden hükümete karşı bir askeri isyan örgütledi, isyan başarısızlıkla sonuçlandı. Prestes binlerce isyancı asker ve subaydan oluşan kolorduyla, ricat taktiğinin gereği olarak büyük kentlerden Brezilya içlerine çekildi. Oligarşinin yok etme operasyonlarından başarıyla kurtulan "Prestes kolordusu" üç yıl boyunca Brezilya'yı kuzeyden güneye ve doğudan batıya savaşıarak kat etti. Bu yirmi beş bin

Copacabana Kalesi Ayaklanması'nın (5-6 Temmuz 1922) Tenantist İsyancıları "ölüm yürüyüşü" nde. Soldan sağa teğmenler Eduardo Gomes, Siqueira Campos, Nilton Prado ve sivil Otávio Correia

*1927'de
Bolivya'ya
sürgün
edildiğinde
isyancı
ordudan
geriye
kalanlar ve
Luis Carlos
Prestes.*

kilometre yaya olarak gerçekleştirilen ricat taktiği ve direniş “uzun yürüyüş” olarak anılmaya başlandı. Prestes bir halk kahramanına dönüştürerek “umudun şövalyesi” diye adlandırıldı.⁹

1926'da isyancılardan arda kalanlar Bolivya'ya sığındı. Bu süreçten sonra Prestes Marksist literatürle tanıştı. Prestes'in yarattığı efsane, komünist hareketin de dikkatini çekti. Prestes, bir süre sonra Bolivya'dan ayrılıp Arjantin'e geçti. 1928 yılında Buenos Aires'e yerleşti. Arjantin Komünist Partisi ve Komintern'in Latin Amerika seksiyonu başkanı olan Rodolfo Ghioldi ile tanıştı ve arkadaş oldu. Bu arada Brezilya Komünist Partisi'yle ilişkileri gelişti. Brezilya'da öylesine ün-lüydü ki komünist partisi ondan başkanlık seçimlerine aday olmasını istedi. Prestes bu öneriyi, teğmenlerinin onayını alma şartıyla kabul etti. Ancak bu politik hamle başarısızlıkla sonuçlandı.

1930'da yapılan hileli seçimleri P. Julio kazandı. Ne var ki P. Julio, iktidara gelemedi. Getulio Vargas başkanlığa getirildi. Vargas'ın iktidara gelmesiyle başkentte bulunan Prestes tutuklandı ama kısa bir süre sonra serbest bırakıldı. Bu arada Komünist Parti ile Prestes'in arası açıldı. Prestes, yine de III. Enternasyonal'in davetlisi olarak 1931 yılında çağrıldığı Moskova'ya gitti. Moskova gezisi ve sonraki yıllar, Prestes'in ideolojik olarak komünizmi benimsediği ve bir halk devri-

9. *Fernando Morais, Olga, Belge Yay., s.11-15, 1990*

minin Brezilya'nın kaderini değiştireceğine inandığı bir dönem oldu.¹⁰

Komintern 1934 sonunda Brezilya'da ayaklanma planlarını desteklemeye karar verdi. Moskova'da düzenlenen Latin Amerika Komünist Partileri toplantısında anti-empyralist bir halk cephesinin oluşturularak ayaklanmanın gerçekleştirilmesi kararı alındı. Konu, Komintern'in VII. Kongresi'nde de tartışıldı. Komünist Parti'ye danışmanlık yapmak için birçok Komintern temsilcisi Brezilya'ya yollandı. Artık Komintern'in temsilcilerinden biri olan Prestes, ayaklanmayı yürütmekle görevlendirildi.

Komintern daha önce Brezilya'da olası bir ayaklanmaya sıcak bakmamış, çekimser kalmıştı. Ne var ki Brezilya'nın bir kıta ülkesi olması, Latin Amerika'nın kaderinde oynayacağı rol ve giderek ülkenin ABD'nin hegemonyasına girmesi Komintern'i harekete geçirdi. Brezilya'nın hem jeo-politik, hem de jeo-stratejik konumu ve gerçekleşebilecek bir sosyalist devrimin etkileri Komintern'in çabalarını yoğunlaştırmasına neden oldu.¹¹ 1935'te Prestes, Komünist Parti'nin önderliğini üstlendi ve ayaklanmayı örgütlemeye başladı.

Oluşturulan ittifakta, Aliança Nasyonal Libertadora-ANL içinde sol çevreler ve komünistler bulunuyordu. ANL onursal başkanlığını da Prestes yürütmekteydi. ANL hızla güçlendi. ANL'nin yönetiminde eski tenentistalar yer almaktaydı. Aktivistlerin hemen hemen tamamını komünistler oluşturuyordu. 1935 yazının başlarında ANL, 1600 bölgesel birim oluşturacak güce ulaştı. Aynı dönemde ANL aktivistleriyle Entegralist Parti yandaşları arasında sık sık sokak çatışmaları yaşanmaya başladı.

ANL'nin programı ulusalcı ve demokratik reformları içermekteydi, bir halk cephesi stratejisiyle hareket ediyordu. Mücadele yöntemi olarak silahlı ayaklanmayı seçmesi, ANL'yi klasik halk cepheslerinden ayıran temel özellikti.

10. *Fernando Morais, age., s.17-18.*

11. *Fernando Morais, age., s.72.*

5 Haziran 1935'te yapılan bir gösteride Prestes'in Vargas hükümetinin ideallerine ihanet ettiğini açıklaması ve "Bütün iktidar ANL'ye" çağrısında bulunması, ayaklanma sürecini hızlandıran gelişmelere yol açtı. Vargas gösteri sonrası ANLYi yasadışı ilan etti. Bu tavra karşılık Prestes ayaklanma hazırlıklarına hız verdi.

Kasım 1935'te Brezilya'nın kuzeyindeki Natal ve Recife kentlerinde küçük rütbeli subayların önderliğinde ayaklanmalar başlatıldı. Özellikle Natal'daki tüm kontrol isyancıların eline geçti. Ve devrimci halk hükümeti kuruldu. Ne var ki Vargas'a bağlı birliklerin güneyden bölgeye getirilmesiyle, birkaç gün içinde ayaklanmalar bastırıldı.

Kasım sonuna doğru Rio de Janeiro'da bazı askeri birlikler ayaklandı. Diğer birliklerin ayaklanmaya katılması beklenirken, isyancılara katılım gerçekleşmedi. İsyan birkaç saat süren çatışmalar sonucunda kolayca bastırıldı.

Ayaklanmanın başarısızlığa uğramasından sonra yoğun bir terör dalgası başlatıldı. Kitlesele tutuklamalara girişildi. İşkenceli sorgular sonucu on binlerce isyancı hapse atıldı. Hapse atılanların içinde Prestes de bulunuyordu.

Prestes göstermelik bir yargılama sonucunda on yıla mahkum edildi. Komintern militanlarından olan karısı Olga, Alman yurttaşı olduğu gerekçesiyle Nazi Almanyasına iade edildi. Olga gönderildiği toplama kampında katledildi. Yine Komintern militanlarından Arthur Ewert gördüğü işkencelerden dolayı aklını yitirdi.¹²

1935 Ayaklanması, Latin Amerika'da komünist partilerin başını çektiği silahlı ayaklanmaların son örneği olarak yerini aldı. Komintern'in yönlendirmesiyle kurulan ANL ise ileride Komintern'in izleyeceği halk cephesi politikalarının ilk örneklerinden biri olması açısından önem taşıdı.¹³

12. *Fernando Morais'in "Olga" adlı kitabı bu süreci bütünüyle anlatan önemli bir çalışmadır.*

13. *Halk Cephesi politikaları ve sonuçları hakkında bakınız; E.H.Carr, Komintern ve İspanya İç Savaşı; İletişim Yay., 2010. Fernando Claudin, Ko-*

VARGAS DİKTATÖRLÜĞÜ: KORPORATİST DEVLET

Vargas'ın "1930 Devrimi" diye adlandırılan iktidara geliş süreci, ege- men sınıflar arası bir uzlaşmanın ürünüydü. Özellikle Vargas yeni gelişen burjuvazinin desteğini almıştı. Vargas Estado Nuevo (Yeni Devlet) olarak tanımladığı, korporatist bir siyasal yapının inşasına girişti. Bu süreç bir yanıyla da Brezilya'da kapitalizmin hızlı gelişme- sinin önünü açtı.

Özellikle Nazi Almanyası ile yakın ilişkiler geliştirildi. Naziler Brezilya'da sanayileşmenin altyapılarından biri olan temel makine tek- nolojilerini kurdu. Vargas'ın Yeni Devlet ideali Nazilerden ve onların kurduğu teknolojik altyapıdan besleniyordu. Naziler ayrıca Brezilya ordusunun modernizasyonuna girişti.¹⁴

"Yeni Devlet" korporatist bir tarzda sendikaları kendine bağladı. Böy- lece işçi sınıfı ve örgütlenmeleri sıkı bir denetime tabi tutuldu. Gev- şek federal yapı terk edilerek, devletin merkezileşmesi yönünde katı müdahalelerde bulunuldu. Bu adımlarla iç pazarın bütünleştirilmesi amaçlandı. Tarımsal dış satımdan elde edilen "katma değer" sanayi yatırımlarına aktarılması yönünde düzenlemeler yapıldı. İkinci Dün- ya Savaşı'nın yaşandığı bu yıllarda savaş ortamının da yarattığı etki- lerle iç pazara dönük bir sanayi sermayesi birikimi sağlandı.

II. Dünya Savaşı'nın bitimi, Vargas'ın siyasal iktidardan düşürülme- sini beraberinde getirdi. Savaş döneminde ordunun modernizasyonu için Nazi Almanyası ile girilen ilişkiler ABD'de büyük tepkilere ne- den olmuştu. Vargas'ın bir politik figür olarak, politik sahneden çekil- mesi gerekiyordu ve kansız bir darbeye o da hayata geçirildi.

1946'da yeni bir anayasa hazırlanarak "çok partili" sisteme geçildi. Ku- rulan Sosyal Demokrat Parti (PSD), egemen kliklerin (bürokratlar,

mintern'den Kominform 'a; I, II cilt, Belge Yay., 1990., J. Danos- M. Gibe- lin, İşçi Sınıfı Arafta; h2o kitap, 2013.

14. *Erdir Zağ, Domingos Fialho, LuLa'nın Uzun Yolu, Express, sayı 20, s. 20, Aralık - Ocak 2002.*

büyük toprak sahipleri, sanayiciler ve bankacıların) temsilcisi olarak siyaset sahnesine atıldı. Sosyal demokrasiyle bir ilişkisi olmayan bu parti yapılan seçimleri kazandı ve beş yıllık iktidar döneminde daha liberal politikalar uygulamasına rağmen, Vargas döneminin ithal ikameci ekonomik politikalarının ana yönlerini hayata geçirdi. PSD savaş sonrası yaşanan ekonomik krizi çözmekten öte daha da derinleştirdi.¹⁵

1950'de Vargas'ın PSD'ye partner olarak siyaset sahnesine soktuğu Brezilya Emek Partisi (PTB), çok geniş bir yelpazenin (işçi sınıfı, yeni orta sınıf, devlet memurları, zanaatkarlar ve sol entelektüellerin) desteğiyle seçimlere girdi. Vargas PTB'nin başkan adayydı, ayrıca PSD'yle ittifak kurulmasıyla oyların yüzde 60'ına yakınına alarak, yeniden devlet başkanı seçilip siyaset sahnesine döndü.

Vargas ekonomik olarak petrol ve demir-çelik alanlarına kamu ağırlıklı yatırımlar yaptı. Bu dönemde son derece kapsamlı bir iş kanunu hazırladı. İşçi sınıfı toplu sözleşme ve grev hakkı gibi temel hakları elde etti.

Bu düzenlemelerin egemen klikleri son derece rahatsız etmesi, dış ticaret açığının yükselmesi, enflasyonun yoğunlaşması, korporasyon ilişkilerinde tıkanma ve denge politikalarının bozulması, Vargas'ın sonunu getirdi. Ordu devreye girdi, Vargas kendine karşı yapılmak istenen soruşturmayı reddederek intihar etti.

Brezilya'da, (Vargas'a uygulandığı gibi) farklı yöntemlerle politik figürlerin devre dışı bırakılması ve dış politikada hızlı bir biçimde eksen değiştirilmesi, oligarşinin, korporatist devlet geleneğinin bir özelliği ve devletin iskeleti olan bürokratik aygıtın sistemi ayakta tutan "esneklik" kabiliyetinin dışavurumuydu:

"... Bazen askeri diktatörlüğe, bazen demokrasiye geçmek için kullandığı, gerektiğinde Almancı dış politikadan Amerikancı dış politikaya atlama opsiyonu olan, yerine göre muhafazakar sağı veya sosyal demokratları işaret edebilen bürokratik "by-pass aygıtı", cumhuriyetin

15. *Agm*, s. 20

başlıca sigortasıydı.”¹⁶

1955'teki seçimlerini sosyal demokrat Kubitschek kazandı. Reformist bir politik çizgide hareket eden Kubitschek'e "Brezilya'nın Kennedy'si" lakabı takıldı. Alt yapı yatırımlarına önem verdi. Başkent Brazil'i yeniden inşa etti, Sao Paulo eyaletini bir ağır sanayi bölgesi haline getirdi. Yabancı sermaye yatırımlarının gelişmesi için düzenlemeler yaptı. İthal ikameci sanayide atılımlar yaparak özellikle otomotiv sanayisinin ciddi ölçüde ilerlemesini sağladı.

1960'dan sonra sermaye birikim sürecinde yaşanan problemler, IMF "istikrar" paketinin uygulanmasını beraberinde getirdi. İstikrar paketi özünde kemer sıkma politikalarına dayanıyordu. Bu da toplumsal tepkileri artırıcı sonuçlar yarattı.

1961 seçimlerini PSD ve PTD'nin tek listede girmesine karşın ana muhalefet partisi Ulusal Demokratik Birlik-UDN'nin kazanması siyasi iktidarsızlığı zirve noktasına çıkarttı. Fakat UDN'li başkan J. Quadros hiçbir önemli ekonomik ve politik adım atmadan yönetimden çekildi. Yerine PTD'li Goulart başkanlığa getirildi. Yaşanan ekonomik kriz ve IMF dayatmaları popülist politikaların ve Goulart'ın da sonunu hazırlayacaktı. Egemen sınıfların o güne dek sürdüğü egemenlik biçimlerinde farklılıklar yaşanıyordu. 31 Mart 1964'te gerçekleşen askeri darbe Brezilya'da popülizmin ve Brezilya'ya "özgü" demokrasi deneyiminin sonunu işaretledi.¹⁷

1964-1985 arasında Brezilya askeri diktatörlükle yönetildi. Brezilya'nın kaderi cuntanın elindeydi, cuntacılar "Brezilya mucizesi" diye adlandırılan "mucizeyi" baskı, şiddet ve zulümle gerçekleştirmeye ça-

16. *Agm*, s. 21.

17. *Bu darbe ABD'nin yeni emperyal politikalara geçişinin ve yeni dönemdeki konseptinin ilk uygulandığı pratik olarak görülebilir. Tarih olarak erken gerçekleşse de daha sonra Latin Amerika'da gerçekleşen askeri diktatörlükler (Şili, Arjantin, Uruguay, Bolivya gibi) aynı konseptin ürünüdür. ABD'nin uyguladığı dönemsel emperyal politikalar için ve darbelere ilişkin daha geniş bilgi için bakınız, Volkan Yaraşır, 11 Eylül, Gendaş Yay., 2001.*

lıştılar. Diktatörlüğe karşı mücadele de hızla gelişti. Sol değişik mücadele biçimleriyle direnişin örülmesi için çabaladı.

BREZİLYA DEVRİMCİ SOLU, MARİGHELA VE ŞEHİR GERİLLACILIĞI

General Castello Branco başkanlığındaki darbe hükümeti ilk iş olarak rejimin restorasyonuna girişti. Anayasa değiştirilip, iki partiye dayanan parlamenter görünümlü örtük faşist bir rejim inşa edildi.

Cuntaya karşı direniş özellikle 1960'ların başında ortaya çıkan komünist partinin dışındaki sol gruplarca yürütülmeye çalışıldı. 1960'lar komünist partinin kendi bünyesinde, hem köylü ve yerli hareketinde, hem de Katolikler içinde yeni radikal ve sol oluşumları yaratmıştı. Brezilya solu Sovyetler Birliği'nde Kruşçev döneminin etkileri ve SBKP ile ÇKP arasında yaşanan problemlerden etkilendi.

Komünist Parti içinde, bir grup ayrılarak Maoist bir çizgiyi savunan ve Latin Amerika'daki ilk Maoist parti olan Brezilya Komünist Partisi-Bolşevik'i (PC do B) kurdular. Maoist temel tezler doğrultusunda kır-kent diyalektiğini içeren bir perspektifle halk savaşını savunarak, anti-emperyalist ve anti-feodal bir halk iktidarının kurulmasını hedefliyorlar ve silahlı mücadeleyi zorunlu görüyorlardı.

BKP-B 1960'larda Castrocu grupların ALN ve MR-8 gerilla mücadelesine sıcak bakmadı ve silahlı eylemlere girmedi. Parti 1971-1973'te Amazon bölgesinde silahlı bir köylü gerilla hareketi başlattıysa başarılı olmadı, kısa sürede ordu birlikleri tarafından tasfiye edildi.

Brezilya'da dünya solunu etkileyen ÇKP, SBKP kutuplaşmasının yansımaları yaşandığı gibi, Küba Devrimi'nin kıtayı saran sarsıcı etkilerinin yansımaları da görüldü. Pro-Sovyetik bir çizgide hareket eden komünist parti, darbe öncesi popülist iktidara bütünüyle angaje olmuştu.

Temel argümanlarını ulusal burjuvaziyi ürkütmeme üzerine kuran parti, 1964 askeri darbesi karşısında tam bir şaşkınlığa düştü. Diktatörlük koşullarında dahi "sekte ve aşırı sol eğilimleri", ulusal burjuvaziyle olası birliği zedeleyeceği gerekçesiyle eleştirmeye devam etti.

Parti içinde yoğun tartışmalara yol açan bu durum, Küba Devrimi'nin gerçekleşmesiyle bazı grupların yol ayrımını hazırladı. Özellikle Küba Devrimi'nin en önemli savunucularından ve parti yöneticilerinden olan Carlos Marighella, partinin devrimci niteliklerini kaybettiğini, burjuva ideolojisiyle yozlaştığını ileri sürdü.

Marighella ilerlemiş yaşına karşın (o dönemler 50'sini geçmişti) Latin Amerika'da bir proleter önderliğin görevinin, yalnızca kentlerde değil kırlarda da olması gerektiğini, Brezilya'da devrimcileri birleştirmenin ve halk iktidarını kurmanın gerilla mücadelesinden geçtiğini ileri sürdü. Partiden ayrılarak Brezilya'da silahlı mücadeleyi başlattı. Marighella'nın partiden ayrılması, parti kadroları içinde sarsıcı etkiler yarattı. Birçok kadro Marighella'yla ortak tavır aldı.

1968 yılındaki bu gelişmelerden sonra, Marighella'yla birlikte hareket eden grup, yeni bir parti fikrine karşı olduklarını açıklayan, ama parti bürokrasisinin yıkılmasının gerektiğini vurgulayan bir bildirge hazırladı. Bildirge aynı zamanda sağlıklı, esnek ve hareket kabiliyeti olan bir yer altı örgütünün ya da öncü bir örgütün yaratılmasının gerekliliği üzerinde duruyordu.

Marighella kır ve kent diyalektiğini iyi kuran, son derece esnek ve hareket kabiliyeti yüksek bir gerilla örgütü yaratılmasını düşünüyordu. Bu perspektifle 1968 sonunu ve 1969 yılını kapsayan dönemde 100'e yakın banka soygunu gerçekleştirilerek, önemli bir finansal zemin hazırlandı. Şehir gerilla taktikleri başarıyla hayata geçirildi. Bankalara, kırsallara, askeri odaklara ve cuntaya danışmanlık ya da uzmanlık yapan Amerikalılara karşı çeşitli eylemler düzenlendi. Şehir gerillası faaliyetlerinin ana üsleri sanayileşmiş ve gelişmiş kentler olarak belirlendi.

Gerilla hareketi kendini ALN olarak lanse etti. ALN'nin son derece seçici ve estetik özellikler taşıyan eylemleri sol kamuoyunda ve cunta karşıtı güçler arasında büyük sempati yaratıyordu. Eylemler bazı özerk gruplara da ilham ve esin kaynağı oluyordu. Bu arada ALN cuntanın önemli destekçilerine ve kurumlarına yönelik eylemlere yöneldi. Özellikle CIA ajanı Charles Chandler'e yönelik suikastın başarıyla

sonuçlanması, ciddi sansasyon yarattı. Amerikan ticaret kurumlarına yönelik seri bombalamalar gerçekleştirildi. Çeşitli radyo baskınlarıyla ALN etkin ajitasyon faaliyetini yürüttü.

ALN, uçak kaçırma gibi sansasyonel eylemlerin yanında cezaevi baskınlarıyla devrimcilerin özgürleşmesini sağlayan bir dizi etkili eylem yaptı. Cunta güçlerini şaşkına çeviren bu ve benzeri eylemler, Brezilya halklarının umudunu besledi.

Cunta güçleri bütün dikkatini hareketin önderi Marighella'ya yöneltti. Bir konspirasyon ustası olan Marighella uzun süre Rio ve Sao Paulo'da saklanmayı ve hareketi koordine etmeyi başardı. 4 Kasım 1969 akşamı, polislin Marighella'yla doğrudan ilişkisi olan bir rahibin verdiği ipucu sonucu kaldığı yer tespit edildi. Çıkan çatışmada Marighella yaşamını yitirdi. Öldüğünde 58 yaşında, "genç", dinamik ve militan bir şehir gerillasıydı. ALN deneyimi ve Marighella daha sonraki yıllarda şehir gerillacılığının emsal kişiliklerinden ve pratiklerinden biri olarak anıldı.

1960'larda köylü ve yerli örgütlenmeleri önemli bir ivme kazandı. Ülkenin kuzeydoğusunda Köylü Birlikleri-Ligas Camponesas adında bir hareket gelişti. Francisso Juliao önderliğinde gelişen hareket köylüler içinde kısa sürede etkin bir güç oldu. Ayrıca öğrenci gençlik ve aydın kesimlerinden destek aldı.

Köylü hareketinde benzer örgütlenmeler yaygınlaştı. Emekçi Parti kökenli Lionel Brizolla önderliğinde Rio Grande do Sul'da anti-emperyalist nitelikli propaganda grupları oluştu. Aynı dönemde önemli örgütlenmelerden biri de Açaõ Popular-Halk Hareketi'ydi. Katolik

Carlos Marighella'nın Brezilya Komünist Partisi üyelik kartı. 1945'ten 1947'ye kadar yasal parti üyelerine veriliyordu.

hareket içinden kopan, devrimci Hıristiyanlar kilise hiyerarşisiyle bağlarını kopararak bu örgütlenmeyi yarattı. Hareket ağırlıkta öğrenci gençlik ve aydın gruplarının birleşiminden doğdu.

Halk Hareketi köylü sendikalarıyla ortak çalışmalar yürüttü. Kitlelerin kültürel düzeyde gelişmelerini sağlayacak faaliyetler gerçekleştirdi. Okuma yazma kampanyaları yanında, halk kültürünün gelişmesi yönünde kültür merkezleri açtı. Siyasal eğitim programları uyguladı. Hareket burjuvazinin tüm katmanlarının hızla emperyalist entegrasyon içinde olduğunu ileri sürdü. Özellikle politikasını “ulusal burjuvazi” endeksli yürüten komünist partinin tutumu karşısında, Halk Hareketi daha sistematik ve doğru argümantasyonlar ileri sürmekteydi. Kitleler içine uzun vadede nüfuz etmeyi amaçlayan ve siyasal, toplumsal mücadeleyi, kültürel ayağını eksik bırakmadan yürüten Halk Hareketi, askeri cuntaya karşı en etkili ve ilk tavır koyan örgütlenmelerden biri olarak öne çıktı.

1966-1968 arasında öğrenci gençliğin sokaklarda ve üniversitelerde yürüttüğü muhalefetin koordinasyonu Halk Hareketi tarafından gerçekleştirildi. Ancak 1968 Ocak'ında gerçekleşen yeni askeri darbeden sonra objektif olarak kitlesel protesto olanaklarının kalmadığı koşullarda hareket, yeni bir sürece girdi. Artık konjonktür değişmişti ve cuntaya karşı silahlı mücadelenin dışında başka bir mücadele biçimi de kalmamıştı. Zaten Marighella'nın silahlı mücadeleyi başlatma kararı aldığı tarihler de aynı günlere rastlıyordu.

Ağustos 1969'da (1964 ve 1968'den sonra) üçüncü askeri darbe gerçekleşti. Yönetimi General Emilio Garastazu Medici ele geçirdi. Medici, çıkardığı “Ulusal Güvenlik” yasasıyla ülkeyi tam bir hapisaneyeye çevirdi. Tüm siyasal partileri kapattı. Muhalefeti büyük bir şiddetle ezdi. Bu dönem ilerde Latin Amerika'da birçok ülkede uygulanan askeri darbelere “model” oluşturacak içerik taşıdı. Brezilya kontrgerilla üssü olarak işlev gördü.

ABD'nin hegemonyasındaki birçok ülkenin, özellikle Latin Amerika ülkelerinin siyasi polisi ve istihbarat uzmanları Brezilya'da eğitim gördü. İşkence ve sorgu teknikleri konusunda yetiştirildi. Daha da

önemlisi 1969 darbesi, karma ekonomiden ve ithal ikameci ekonomik modelden, neo-liberal uygulamalara geçişin bağımlı ülkelerde kurgulanışının ilk deneyimi olarak ortaya çıktı. İlk adım 1964'te atılmasına rağmen, 1969 darbesi Latin Amerika askeri darbeler dönemi ekonomi-politiğinin hayata geçirildiği pratik olacaktı.

“BREZİLYA MUCİZESİ” VE “TATLI RÜYANIN SONU”

Brezilya'da askeri hükümet rejimin restorasyonu doğrultusunda hareket etti. Anayasa değişikliği yapılarak, iki partiye dayanan “melez” karakterli, konsantre faşist bir rejim inşa edildi. (Mahir Çayan'ın sistemiğindeki örtük/ gizli faşizm kavramına uygun bir gelişmeydi)

Askerlerin ve orduya yakın sivillerin oluşturduğu resmi iktidar partisi Ulusal Yenilenme İttifakı-ARENA ve rejimin “muhalif” partisi olarak devreye sokulan Brezilya Demokratik hareketi-MDB 1966 yılında kuruldu. MDB her ne kadar güdümlü bir parti olsa da cuntaya karşı muhaliflerin desteklediği bir parti olarak şekillendi. İki partiye dayanan güdümlü sistemin çok fazla işlevi olmadı. ARENA'nın seçimleri kazanması için seçim sisteminde bir dizi değişiklikler yapıldı. Özellikle askeri rejimin rektifikasyonu olarak gerçekleştirilen 1969 darbesinden sonra radikal neo-liberal politikalar hayata geçildi.

Askeri zoru ekonomik zor tamamladı. Toplumsal muhalefete yönelik estirilen terör, ekonomik zorun daha rahat hayata geçmesini sağladı. Askeri yönetim, yeni sermaye birikimi ya da yoğunlaşmasını sağlamak yönünde sert uygulamalara girişti. Bu sömürünün inanılmaz oranda artışıyla mümkündü. Sermaye yoğunlaşması bir boyutuyla da küçük sermaye birikimlerinin iflası demektir. Her ne kadar devletin ekonomideki rolüne olumsuz vurgu yapılsa da, askeri rejim altında devlet müdahalesi artarak sürdü.

Fakat bu müdahale bazı karakteristik özellikler taşıyordu. Bir sacayağına benzer sistem kurulmuştu. Devlet girişimi, özel şirketler ve çok uluslu şirketler arasında oluşturulan sacayağı, ekonomik yatırımları yönlendiriyordu. Yabancı şirketlerle ortaklıklarda devlet girişiminin

payının hızla artması dikkat çekiciydi. Bu pay özel girişime oranla on yıl içinde hızla arttı ve özel girişimin önüne geçti. 1974 yılında ülkedeki 20 büyük şirketten 19'u, 100 büyük şirketten 40'ı devletin denetimi altındaydı. Brezilya "mucizesine" giden yolun önü böylece açılmıştı. Hızlı sermaye yoğunlaşması ve artı-değer gaspının inanılmaz boyutlara ulaşmasıyla mucize, kan, ter ve gözyaşıyla yaratılıyordu. Ordunun ekonomide belirleyici ve yönlendirici bir işlevi vardı. Diktatörlük karşıtı her türlü muhalefet şiddetle bastırılmıştı. İşçi sınıfının her düzeydeki örgütlülüğü dağıtıldı, korporatist sendikacılık cunta işbirlikçisi olarak hareket ediyordu.

1968-1974 arasında Brezilya'da yaratılan "mucizeyle" makina alan ülke konumundan, makina satan ülke haline geldi. Enflasyonda düşüş sağlandı. Göreceli ekonomik istikrar yaşandı. Ülke hızla bir ekonomik büyüme içine girdi. Özellikle metalürji ve otomotiv sektöründe önemli yatırımlar yapıldı.

Ne var ki bu tatlı rüya çok uzun sürmeyecekti. 1974'te dünya kapitalizminin bunalımıyla birlikte, Brezilya modeli de tıkanmaya başladı. "Mucize" çökmüştü. IMF ve Dünya Bankası'nın yarattığı borç batığına saplanan Brezilya, 1980'e gelindiğinde 60 milyar dolara ulaşan dış borçlarıyla dünyanın en borçlu ülkesi olacaktı.

1974, 1976 ve 1978 seçimleri askeri rejime yönelik eleştirilerin ve tepkilerin yükseldiği platformlara dönüştü. Artık sistem tıkanmıştı. 1977'den itibaren askeri diktatörlük karşıtı kitlesel muhalefet yükselmeye başladı. Gecekondu halkı, işçiler, öğrenciler, kamu çalışanları harekete geçti. İnsan hakları mücadelesi gelişti. Af kampanyaları yaygınlaştı. Toplumsal muhalefet, giderek kitleselleşerek şekillenmeye başladı.

İŞÇİ SINIFI AYAKTA: GREV DALGALARI VE YENİ SENDİKAL HAREKET

1977 yılında gelişen kitle radikalizasyonu toplumsal muhalefetin gelişiminde yeni bir dönemin başlangıcı oldu.

1968 yılından sonra ilk kez patlayan kitlesel öğrenci hareketleri, toplumun farklı kesimlerine yayılan ve yoğunlaşan genel af kampanyaları ve demokratik hak talepleri, Katolik Kilisesi'nin başını çektiği "Hayat Pahalılığına Karşı Hareket" in¹⁸ giderek büyümesi kitle radikalizasyonunun göstergeleriydi. 1964'te başlayan, 1969'da hızlandırılan sermaye birikim modeli, sosyo-ekonomik bir dizi değişiklik yaratırken, 1970'lerin sonlarına doğru yeni işçi sınıfının doğumuna da yol açmıştı. Öte yandan devlet denetimindeki sendikalarda 1977 yılı içinde belirli düzeyde kıpırdanmalar yaşanıyordu.¹⁹

1977 Ağustosunda bir grup sendika önderi ve aktivisti, İçişleri Bakanı Delfin Neto'nun 1973-1974 hayat pahalılığı endekslerinde tahrifat yaparak gerçek ücretlerde düşüşe yol açtığını açıkladı. Daha sonra Autenticos-Gerçek Sendikacılar diye adlandırılacak olan bu grup, işçi hareketinin yükselişinde son derece önemli rol oynayacaktı. Aynı yılın Eylül ayında Sao Paulo eyaletindeki sendikalar ücretlerinin yeniden ayarlanması için bir kampanya başlattı. Bir kıvılcım etkisi yapan bu çaba kısa sürede başka bölgelere yansıdı. Kitle katılımlı bir dizi toplantı yapılarak kampanya yaygınlaştırıldı. Onlarca sendika kampanyaya iştirak etti.

Bu dönemde Sao Paulo'nun en büyük sanayi bölgesi olan Sao Bernardo'da Metal İşçileri Sendikası'nın başlattığı ücret artışı kampanyası "ücret artışlarının hükümetin müdahale ettiği bir süreçte değil, sendikalarla işverenlerin doğrudan pazarlığı sonucunda saptanması"

18. 1964 askeri darbesinin temel dayanaklarından biri Katolik Kilisesi'ydi. Özellikle 1969 darbesinden sonra kilise muhalefet saflarında yerini aldı. İnsan hakları ihlallerine, işkence ve devlet terörüne karşı sert eleştiriler yaptı. Daha önce kilise hiyerarşisinden kopan devrimci Hıristiyanların (Halk Hareketi Militanlarının) bu süreçte önemli rolleri oldu.

19. Brezilya'da sendikal hareket Vargas dönemiyle birlikte korporatif bir içeriğe büründü. Devlet tarafından sıkı bir şekilde kontrol edildi. 1964 darbesi sendikal hareketi ciddi düzeyde gerilettilti. Diktatörlük sınıfın özgüvenini kırdı, inancını sarstı, örgütsel arayışlarını şiddetle bastırdı. 1970'lere yaklaşıldığında işçiler bir korunma ya da sığınma refleksiyle yeniden devletçi sendikalara yaklaştılar.

talebiyle yürütülüyordu. Bu talepler “basit” gibi gözükse de işçi sınıfının bağımsız mücadelesinde önemli ve radikal adımlardı. Yine Eylül ayında bazı işçi önderleri sendikal özerklik ve ifade özgürlüğü taleplerini açıkça ilan ettiler. Bu açıklama, somut sendikal haklar için yürütülen mücadelenin birbirini tamamlayan içerikte olduğunu göstermekteydi. Ve diktatörlüğe karşı yürütülen mücadelede önemli bir ivmeyi işaretliyordu.²⁰

1977 sonlarına doğru kitle radikalizasyonunun taşıyıcı gücü işçi sınıfı oldu. Bu gelişme 1978 yılında sınıfın kitle grevlerine yönelmesinin zeminlerini hazırladı. 1978 Nisan’ında Autenticos grubunun önemli isimlerinden ve Sao Bernardo Metal İşçileri Sendikası’nın önderi Luis Ignacio da Silva, halk arasında “Lula” diye çağrılıyordu, 10 bin kişinin katıldığı bir toplantıda; “artık yeter” diye haykırıyordu: “Bu duruma yeter demenin zamanı geldi (...). Evlerimize yalnız oy toplamak için gelen politikacılara; makamlarını terk etmeyen yetkililere ve şirket patronlarına inanmama sorumluluğunu göstermenin zamanı herkes için geldi çattı. Tek tek her işçinin cesaretine ve işçi sınıfının mücadelesinin gücüne inanmak zorundayız.”²¹

Bu toplantı ve Lula’nın sözleri Mayıs ayında gerçekleşecek grevlerin bir nevi işareti olacaktı.

12 Mayıs’ta Sao Bernardo’daki SAAB-Scania otomobil fabrikasında çalışan 3 bin işçi²² kartlarını bastıktan sonra, işbaşı yapmayıp makineleri durdurdular. Grev, ücretlerin yüzde 20 oranında artırılma talebinin reddedilmesiyle başlamıştı. Grevçiler ayrıca şirketin aralarından seçilecek temsilcilerle doğrudan görüşmesini istiyorlardı. Mevcut sendikaların ve Çalışma Bakanlığı’nın görüşmelere karışmasını ve müdahale etmesini kabul etmiyorlardı.

20. Orhan Dilber, *Brezilya İşçi Partisi Deneyimi Üzerine, Zemin Aylık Sosyalist Dergi, Sayı 1, s.46, Ekim 86.*

21. *Agm., s.46.*

22. *Agm., s.46. Bazı kaynaklarda fabrikada çalışan işçilerin sayısı daha az belirtilmektedir.*

Lula, grev esnasında konuşuyor. São Bernardo do Campo'da, 1979 (üstteki resim)

ABC Grevleri sırasında sendikalar Sao Paulo'nun merkezindeki caddeleri ve meydanları işgal eder. Viaduto do Chá kavşağı, 1978 (alttaki resim)

Grev birinci haftasını doldurmadan, önce Wolkswagen ve Mercedes-Benz fabrikalarına, kısa bir süre sonra da Chrysler, Kharman-Gia, General Electric, Perkins Motors, Ofis Elevators, Firistone, Pirelli fabrikalarına sıçradı. Grevler hızla Sao Paulo sanayi kuşağını sardı. Bir iki hafta içinde bu kuşaktaki otomobil sanayi çalışanı 60 bin işçi, ücretlerin artırılması ve işverenlerle doğrudan görüşme talebiyle grevdeydi. Bu grevler Sao Paulo eyaletinin üç sanayi bölgesinin baş harflerinden hareketle, Sao Andre'nin A'sı, Sao Bernardo'nun B'si ve Sao Caetonu'nun C'si bir araya getirilerek, ABC genel grevi diye adlandırıldı.

ABC genel grevine bazı işyerleri yalnızca on beş dakika katılırken, birçok iş yeri günlerce iştirak etti. ABC grevi, 1970'lerin ortalarına kadar Brezilya işçi sınıfının en ayrıcalıklı kesimlerinden biri sayılan otomotiv işçilerinin ya da sanayi işçilerinin politik arenaya radikal bir şekilde dönüşünün habercisi oldu. Otomotiv işçileri, 1970'lerin sonlarına doğru yaşadıkları toplu tensikat, işten atılmalar ve işyeri kapatmalardan kaynaklanan yoksullaşma ve işsiz kalma tehdidine karşı kolektif bir şekilde harekete geçmiş, toplumsal mücadele içinde yerini almıştı. Grev 1968'den beri Brezilya'da yaşanan ilk grevdi. Ve sınıf mücadelesi içinde yeni bir momenti simgelemektedir. Bu yeni moment ileride CUT'un (Santral Union dos Trabalhadores-Merkezi İşçi Birliği) ve PT-Brezilya İşçi Partisi'nin temellerini hazırlayacaktı.

SINIFIN BAĞIMSIZ GÜCÜ CUT VE AUTENTICOS: GERÇEK SENDİKACILAR

ABC genel grevi, işçi sınıfının yeniden yapılanmasının somut göstergesi oldu. İşyeri örgütlenmelerine dayanan bu grevler sendikal hareketin örgütlenme biçimi ve mücadele tarzında ve izlediği politikalarda köklü değişikliklere yol açacaktı.

Fabrika komiteleri şeklindeki örgütlenmeler, işçi sınıfının birliğini sağlayan temel organlar olarak öne çıkacaktı. ABC grevlerinin bir başka özelliği de direkt tabanın denetiminde grevlerin organize edilmesi ve grevlerin sürdürülmesini sağlayan birimlerin oluşturul-

masıydı. İşyerlerinde yapılan seçimlerle işyeri delegeleri seçilmiş bu delegeler işyeri sorunlarından, grev koordinasyonuna kadar bir dizi görevi üstlenmişlerdi. Ayrıca işyerlerinde oluşturulan grev komiteleri aracılığıyla yaygın bir örgütlülük düzeyi yaratılmış, grevlerin son derece koordinasyonlu bir şekilde yürütülmesi sağlanmış ve değişik çaplarda kitlesel sokak gösterileri düzenlenmişti. 1978 yılında, ABC genel greviyle başlayan grev dalgası artarak sürdü. Eylül ayında Minas Gerais eyaletinin Joao Monleade kentinde metal işçilerinin grevi başladı. Bu grevi de örgütleyen ve başarıyla sonuçlandıran Autenticos'tu.

Aynı yılın Ekim ve Kasım aylarında Sao Paulo, Osasco ve Guaralhos kentlerinde 250 bin işçinin katıldığı büyük bir grev gerçekleşti. İşçilerin grevin sürdürülmesi doğrultusundaki bütün ısrarlı çabaları sonuçsuz kaldı. Grev, resmi sendika yöneticileri tarafından çeşitli manevralarla sona erdirildi. Ekim-Kasım grevleri her ne kadar başarısızlıkla sonuçlansa da, Brezilya işçi sınıfının kitlesel bir şekilde sermayeye karşı duruşunun ifadesi olacaktı.

Bu gelişmenin ardından kasım ayında yapılan genel seçimler ülkede giderek artan politizasyon sürecini hızlandırdı. Aralık ayında Lula, somut olarak bir işçi partisi kurulmasının gerekliliğini açıkladı.

Lula bu açıklamasında şöyle diyordu: "Bu parti patronlardan, formenlerden ve işçileri satanlardan arındırılmış bir parti olmalı. Bu parti, işçilerin ekonomik, demokratik hakları ve sosyalizm için mücadele eden bir parti olmalı."²³

Lula'nın bu önerisi kendisinin dahil olduğu Autenticos grubu içinde kabul görüyordu ve başta Sao Paulo olmak üzere ülkenin tüm sanayi kuşaklarında kabul görecekti. 25-26 Ocak 1979 günü Metal İşçileri Sendikası'nın Lins kentinde yapılan 9. Kongresinde, 1 milyon işçiyi temsil eden delegeler ve ezici çoğunlukla bir işçi partisinin kurulması onaylandı ve bu partinin inşası için ulusal düzeyde hazırlıkları yürütecek bir komisyonun kurulması çağrısında bulunuldu.

Yeni yıl hareketli başlamıştı. Yeni seçilen devlet başkanı Joao Batista

23. *Agm.*,s.47

de Figueiredo görevine başlamadan önce kamu çalışanları ve sanayi işçileri eyleme geçti. 12 Mart'ta Rio de Janeiro ve çevresindeki devlet okullarında görev yapan 80 bin öğretmen çalışma koşullarının düzeltilmesi ve ücretlerinin artırılması talebiyle greve başladı. Bu grevi ertesi gün başlayan Sao Paulo sanayi bölgelerinde çalışan 200 bin işçinin grevi izledi. İşçiler yüzde 78 ücret artışı ve sendika delegelerini seçme hakkı taleplerini ileri sürdüler. Aynı günlerde öğrenci gençlik de tepkilerini dışa vurmuş, ülkenin çeşitli üniversitelerinde akademik özgürlüklerin kısıtlanmasına karşı boykot başlatmışlardı. Porto Alegre'de metal işçileri, Rio de Janeiro'da hasta bakıcı ve doktorlar, Rio Grande de Sul'da ise öğretmenler grev hazırlıkları içindeydi. Öte yandan de Brasilia, Rio de Janeiro, Porto Alegre ve birçok büyük kentte kitlesel protesto gösterileri yaygınlaşıyordu.²⁴

Bu koşullarda başkanlık koltuğuna oturan Figueiredo siyasal yapının "restorasyonu" yönünde düzenlemeler yapmayı gündemine aldı. İki partili sisteme dayalı siyasal yapının işlevsizliği üzerine kurgulanan bir programla "çok partili demokrasiye" geçiş yönünde adımlar atıldı.

Özellikle kitle radikalizasyonu diktatörlüğün kurumsallaşma projelerini zora sokmaktaydı. Figueiredo baş danışmanı General Golbery'nin yönettiği bir strateji doğrultusunda muhalif unsurları üç dört parçaya bölerek, siyasal hegemonyanın yeniden tahsisini amaçlıyordu.²⁵ Ayır-

24. Agm.,s.47

25. İki partiye dayanan işleyişle "istikrar" hedefleyen askeri diktatörlük, Arena ve MDB'ye dayalı muvazaa sistemi oluşturmuştu. MDB "muhalif" bir parti görünümünde olası kitle hareketlerini maskeleyen aracı olarak devreye sokulmuştu. Ne var ki solun önemli bir kısmının bu parti içinde kalma ısrarı ve kitle hareketinin dizginsiz yükselişi MDB'yi yetersiz kılmıştı. Aynı dönemde burjuva muhalefeti ve kilise bile ne Arena ne de MDB tarafından kontrol edilemiyordu. Korporatist sendikalar da işçi hareketini denetleyemiyor, sınıfın bağımsız mücadelesi ve örgütlenmesinin önüne geçemiyordu. Diğer toplumsal kesimler de sokaktaydı. "Sokakta Politika" her düzeydeki kontrol mekanizmasını işlevsiz bırakmıştı. "Brezilya Mucizesinin" çöküşü, ekonomik bunalımı tetiklerken, siyasal bunalım da hızla derinleşiyordu. Figueiredo'nun "restorasyon" politikaları işte bu zemin üzerinde uygulanmaya çalışıldı.

ca kısmi af ve demokratik hakları kısıtlayan, 5. madde olarak anılan yasanın değiştirilmesi gündemdeydi. Bu düzenlemeler, yeni partilerin kurulma zeminini hazırladı. Resmi partiler de kabuk değiştirerek yeni bir “meşruiyet” kazanmaya çalıştı.

“Demokratik açılımlar” yönünde gelişmeler yaşanırken, Brezilya tarihinin en büyük grevlerinden biri olan 13 Mart’ta başlayan genel grev devam ediyordu. İşçilerin ücretlerine yüzde 78 oranında artış istekleri, işverenler tarafından kabul edilmiyordu. İşverenlerle işçiler arasında bir anlaşmanın sağlanamaması üzerine hükümet devreye girerek grevleri yasadışı ilan etti. Sendika önderlerini görevlerinden aldı, 1600 kadar grev sözcüsü tutuklandı. Bunun üzerine işçiler 28 Mart’ta greve son verme kararı aldı. İşçi ücretleri konusunda tartışmalar ise devam ediyordu. İşçi hareketinin geri çekileceği kanısı uyanmışken, tam tersine başka sanayi bölgelerindeki işçilerin, ABC işçilerinin talepleriyle greve başlamaları sınıf mücadelesinde yeni bir ivmeyi işaretliyordu. Nisan’ın ortasında Nileroi’de 10 bin liman işçisi 14 gün sürecek bir grev başlattı. Ardından Rio Grande de Sul eyaletinde öğretmenlerin grevi patlak verecekti. Bu grev de 12 gün sürecekti. 1 Mayıs günü Brasilia’da 11 bin öğretmen, Sao Paulo eyaletinde 200 bin kamu çalışanı greve çıkıyordu. Birçok üniversitede öğrenciler ve öğretim görevlileri boykottaydı.

İşçi hareketinin yükselişe geçtiği bu koşullarda 1 Mayıs da son derece kitlesel bir şekilde kutlanacaktı. Sao Bernardo’da Vila Euclides stadyumunda 200 bin kişi 1 Mayıs’ı coşkuyla kutladı. Bu kutlama 1964 askeri darbesinden sonraki en kalabalık 1 Mayıs kutlamasıydı. Ayrıca birçok ilde kitlesel 1 Mayıs kutlamaları gerçekleştirildi.

13 Mayıs’ta hükümetle ABC işçileri arasında anlaşmaya varıldı.²⁶ Grev, ekonomik kazanımlar anlamında bir zafer olarak değerlendiril-

26. Hükümet grevde kaybedilen iş günlerinin fazla mesai ve ücretlerden kesilerek telafi edilmesi koşuluyla ücretlere yüzde 63’lük zam yapılmasına razı oldu. ABC işçileri de görevden alınan önderlerinin görevlerine iade edilmesi ve tutuklanan grev sözcülerinin serbest bırakılması üzerine anlaşmayı kabul ettiler.

mese de, özellikle sendika önderlerinin hükümet tarafından muhatap olarak kabul edilmesi, tekrar görevlerine geri dönmeleri, tutuklu grev sözcülerinin serbest bırakılması Brezilya sendikal hareketinin tarihinde bir ilkti ve yeni bir dönemin içine girildiğini gösteriyordu.

1979 yazına doğru işçi partisi üzerine değişik çevrelerin tartışmaları da yoğunlaşıyordu.²⁷

26 Ağustos'ta Rio de Janeiro'da ulusal sendika önderlerinin katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantı sonucunda yayınlanan bildiride, önemli demokratik ve siyasi talepler ileri sürüldü. Genel greve hazırlık yapılması, genel af kampanyalarının yoğunlaştırılması, bir kurucu meclisin inşası, birleşik bir işçi sendikaları konfederasyonunu kurulması ve toplu sözleşmeleri denetlemek için seçilmiş fabrika komitelerinin devreye girmesi yönünde talepler ileri sürdü. 1978-1979 yıllarında yaşanan grevler, işçi sınıfının hızla nesnel ve öznel düzeyde şekillenmesini sağladı.

İşyeri örgütlenmeleri ve faaliyetleri üzerinde yükselen bu grev dalgası, militan karakterli ve sınıfın iç dinamiklerini açığa çıkaran yeni bir sendika tarzında zeminlerini yaratacaktı. 1960'lı yıllarda korporatist sendikaların çürümüşlüğüne karşı işyerlerinde faaliyet sürdüren Autenticos adı verilen işçi militanları, sınıf sendikacılığıyla korporatist sendikacılık arasında net bir ayrımı ortaya koymaya çalıştılar.

Devletten ve sermayeden bağımsız bir sendikal çizginin inşası için ve emekten yana tarafılığını açıkça ortaya koyan faaliyetlerini yoğunlaştırdılar. İşyeri merkezli yürütülen bu çalışmalar kısa bir zaman içinde işçiler arasında ilgi ve sempatiyle karşılandı. Autenticos, "gerçek sendikacılar" olarak anılmaları da çalışmalarını sınıf içindeki etkisini göstermesi açısından önem taşıyordu.

1978 yılında yapılan Sanayi İşçileri Kongresi'nde "Sendikal Muhalefet" tarafından yayınlanan "İlkeler Mektubu" bağımsız sendikal faaliyetin eksenini belirtiyor, sendikal bağımsızlığa ve acil demokratik

27. Brezilya İşçi Partisi'nin doğuşu ve gelişim süreci ileriki sayfalarda daha özel inceleneyeceğinden burada sadece bazı kısa vurgular yapılmaktadır.

düzenlemelerin gerekliliğine vurgu yapıyordu. 1979 yılında Sao Paulo işçilerinin ilk açık muhalefet toplantısında “Sendikal Muhalefet”in amaçları net bir şekilde ortaya konuluyordu: “Sendikal Muhalefetin rolü, mevcut yapıyı parçalamak ve fabrika örgütlenmeleri üzerinde yükselen, devletten ve hükümetten bağımsız yeni bir yapı oluşturmak”tır.²⁸

Mayıs 1978 grevlerinde, sendikal demokrasi üzerinde önemle durulurken, sendikal özerklik talepleri ileri sürülüyor, işverenlerle doğrudan toplu sözleşme görüşmeleri çağrısı yapılarak, korporatist sendikal yapıların ve çalışma bakanlığının devre dışı kalması isteniyordu. Bu bir anlamda korporatist sendikacılığa karşı yeni ve militan bir sendikacılığın örülme çabasıydı. Grevlerin birçok sektörü içine alarak yayılmasıyla ve gerçekleştirilen etkin direnişlerle bu çabalar niteliksel bir boyut kazanacaktı.

Yeni ve militan sendikacılık, askeri diktatörlüğün (özellikle 1969 darbesinden sonra) hızlandırılmış sermaye birikim modeline uygun, “gelişen” sanayi alanlarında ve korporatist sendikaların etkisi dışında kalmış işçi kesimlerinde hızla vücut bulmaktaydı.

Hareketi inşa eden işçi önderleri, devlet güdümlü ya da korporatist sendikal yapıların niteliğini yaşayarak gören, deneyimleriyle kavrayanların arasından çıkmışlardı. Bu önderler yaparak öğreniyor, öğrenerek yapıyorlardı.

Ağırlıkta ilkokul düzeyinde formel eğitim almış ve çıraklık eğitimi gibi teknik bazı kurslar bitirmişlerdi ve belirleyici çoğunluğu gençti. Genç militanlar yeni işçi kuşağının temsilcileri olarak kapitalist işleyişi ve bu işleyiş içinde işçilerin nasıl ve neden sömürüldüğünü kendi deneyimleriyle kavramışlardı. Onlar “sendikacılığın ilkelerini Kapital okuyarak değil, makina başında çalışarak 12 parça ürettikten sonra, sadece 2 parçanın değeri kadar ücret alarak anladılar. Grevin sadece yasak bir eylem biçimi olmayıp, yasak olsa bile gerekli bir eylem biçimi-

28. Akt., Çiğdem Çıdamlı, “Brezilya’da ‘Yeni Sendikacılık’”, Yön, Sayı 4, Ağustos-Eylül 1995, s.22.

mi olduğunu da öğrendiler.”²⁹

1979 yılındaki ABC grevleri ise işçi sınıfının bağımsız kimliğinin bütünüyle açığa çıkışını, yeni ve militan sendikacılığın karşısında korporatist sendikacılığın çözümlüşünü ve devletin giderek denetimini kaybederek acz içine düşüşünü açığa çıkardı. ABC grevlerinin bitirilmemesinden sonra anlaşma gereği, sendikal önderlerin göreve iade edilmesi ve tutuklanan grev gözcülerinin serbest bırakılması bu durumun somut göstergesiydi. Brezilya sendikal tarihinde ilk kez yaşanan bu durum işçi sınıfının toplumsal ve maddi bir güç olarak siyasal arenaya yeniden dönüşünü simgelemektedir.

1979 ABC grevlerinin bir diğer önemli özelliği de, işçi sınıfının çalışma alanlarıyla (işyerleriyle) yaşam alanları (oturduğu ve sosyal ilişkilerini geliştirdiği yerler) arasında mücadele bağı kurduğu, bu diyalektik yavaş yavaş kavrandığı ve hayata geçirildiği pratik olmasıydı. Grev koordinasyonundan başlayarak gelişen bu ilişki, grev boyunca derinleştirildi. ABC grevi bir anlamda halklaştı ve kent halkı da grevcilerle özdeşleşti.

Özellikle grevin yasadışı ilan edilmesiyle ve grevcilere yönelik devlet şiddetinin başlatılmasıyla, 80 binin üzerinde işçi ailesi harekete geçti. Grev fonu oluşturmak için yerel bir stadyumda toplantı yapılması ve 32 bin işçinin ihtiyaçlarının oluşturulan fondan karşılanması, dayanışmanın gücünü gösterirken grevin de halklaşmasının muazzam örneklerinden biri oluyordu. Ayrıca mahalle örgütlenmeleri aracılığıyla grev kırıcılarının çeşitli yöntemlerle enterne edilmeleri, grevin uzun solukluluğunu sağlamaktaydı.

Grev mücadelesi böylece bir yandan geniş bir politik meşruiyet kazanırken, diğer yandan devletin grevcilere yönelik saldırılarını kolektif bir karşı duruşla boşa çıkarıyordu. Mücadelenin diyalektikliği, direncin ve örgütlülüğün sağlamlığını beraberinde getiriyordu. 1980 yılı işçi hareketinde yükselişe tanıklık etti. İşçi partisinin kurulması yönünde hazırlıklar yoğunlaştırıldı. Mart ayında yeniden ABC bölgelerinde

29. Akt., *Çiğdem Çidamlı, agm., s.22.*

grev başladı. 150 bin otomobil ve metal işçisinin katıldığı greve hükümet şiddetle karşılık verdi. Güvenlik güçlerinin bütün baskılarına rağmen grev sürdürüldü.

Bu süreci Brezilya İşçi Partisi yöneticilerinden Eduardo Meto şöyle değerlendiriyordu; "İşçi sınıfı fabrikada örgütlendi, sokakta üstünlüğü ele geçirdi, askeri rejimi ve şartlı-kontrollü sivil geçişi boşa çıkardı; çizilen sınırları çiğneyip geçerek, askeri rejimin ve geçiş hükümetinin koyduğu yasal sınırlara rağmen partileşti... İşçi sınıfı sendikal düzeyde epeyce toparlanmış ama, gösterdiği performans ve ortaya koyduğu eylem potansiyeli ile sendikal çerçeveyi aşıyordu."³⁰

1980 Mart grevi giderek sertleşti. Lula ve 30 sendikacı tutuklandı. Grevcilerle güvenlik güçleri arasında yer yer barikat savaşları yaşandı. Sokak gösterileri yaygınlaştı.

1 Mayıs 1980 Sao Bernardo'da kutlandı. 100 bin işçi "işçi hükümeti" sloganıyla alandıydı. Bu siyasi talep diktatörlüğe karşı bir kafa tutmaydı. İşçi sınıfının yükselen mücadelesine paralel 500 bin çiftçi ve tarım işçisi soya ihraç vergilerindeki ayarlamalara karşı ülke çapında ayaktaydı. Kilise ezilenlerin mücadelesine tanık olmuştu ve hükümetle ilişkileri giderek gerginleşiyordu.

ABC grevi 41. günün sonunda bitirildi. Grev her ne kadar istenilen taleplerin kazanımıyla sonuçlanmasa da Mart, Nisan ve Mayıs ayındaki toplumsal mücadeledeki kabarış, Brezilya İşçi Partisi-PT'nin hem taraftar, hem politik etkinlik bakımından gelişmesini sağlamıştı. 28 Mayıs'ta PT resmen kuruldu.

1981-1982 yılları işçi sınıfı için bir yandan PT merkezli siyasal faaliyetlerini yoğunlaştırdığı dönem olurken, diğer yandan sendikal bağlamda bağımsız birleşik bir işçi federasyonunun inşasına yönelik çabalarını artırdığı dönem oluyordu. 1983 Temmuz'unda 1979'dan beri gerçekleşen en büyük genel grev yaşandı. Genel grev işçi sınıfının mücadelesine yeni bir ivme kazandırdı. Bu coşkunun yaşandığı günlerde yapılan II. Conclat (İşçi Sınıfı Kongresi), "temsili demokratik (esasta),

30. "Eduardo Meto ile Görüşme", *Sınıf Bilinci*, Sayı 8, Aralık 90, s.124.

devletten, patronlardan ve siyasi partilerden bağımsız” bir Birleşik İşçi Federasyonu-CUT’un kurulmasını kararlaştırdı. 1981’de yapılan I. Conclat alınan CUT’un kurulma kararı, 1983’te II. Conclat’da bütün engellemelere rağmen hayata geçirildi ve bu karar bir boyutuyla da PT’nin zaferi anlamına gelmekteydi.³¹

CUT kurulmasının ardından hızlı ve aktif örgütlenme çalışmaları yürüttü. CUT’un devletten, sermayeden ve siyasi partilerden bağımsızlığına vurgu yapması ve politikalarını bu yönde geliştirmesi işçi yığınlarınca büyük bir sempatiyle karşılandı. Çeşitli sektörlerden CUT’a yoğun katılımlar başladı. CUT’un sendikal işleyişini, çalışma alanlarıyla yaşam alanlarının bütünselliği üzerinde kurması, politik işçi muhalefetinin oluşmasını sağlayacaktı.

CUT: İŞYERLERİNDEN MAHALLELERE, MAHALLELERDEN İŞYERLERİNE

1970’lerin başında diktatörlüğün hayata geçirdiği yeni sermaye birikim rejimi hem işçi sınıfının profilinde farklılaşmalara yol açmış, hem de kent sosyolojisinde bir dizi değişiklikleri beraberinde getirmişti.

CUT yeni işçi kuşağının sınıflar mücadelesi içinde ortaya çıkardığı bir örgütlenmeydi. Bu örgütlenmenin bir ayağını da işçi sınıfının yaşam alanları ya da işçi mahalleleri (Barrio) oluştuyordu.

Askeri diktatörlüğün uyguladığı katı neo-liberal politikaların bir boyutu kentin yeniden yapılandırılarak, sermayenin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi oldu. Amaç, büyük kentlerin etrafını saran gecekondu-
ların, “favela”ların “temizlenerek” bu alanların büyük sermaye gruplarına peşkeş çekilmesiydi. Yeni rant alanlarına çevrilmeye çalışılan bu bölgelerde yaşayan yoksullar ise daha uç bölgelere sürülmesi yönünde adımlar atıldı. 1970’li yıllarda Brezilya nüfusunun aşağı yukarı üçte biri büyük kentlerin varoşlarında yaşıyordu. Varoşlar işçilerin, işsizlerin, marjinal sektörde çalışan ya da güvencesiz işçilerin bir arada yaşa-

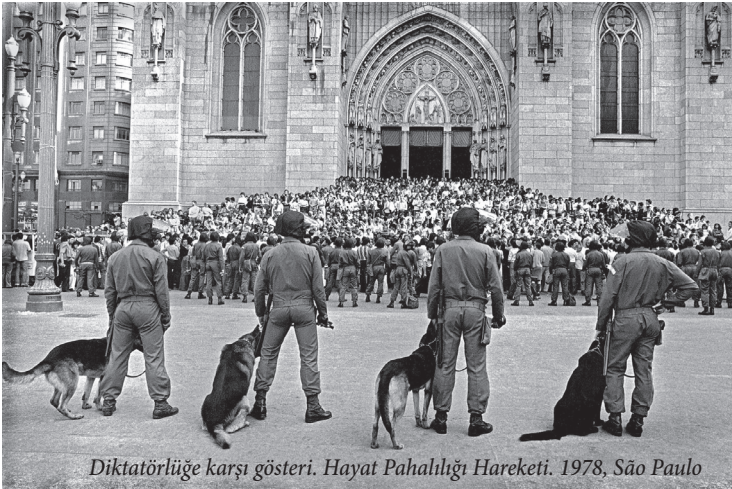
31. Orhan Dilber, *agm.*, s.51.

diği, yoksulluğun bir kader gibi dayatıldığı yaşam alanıydı.

Varoşlar başka bir açıdan ise Brezilya'nın toplumsal ve politik bölünmüşlüğünü gösteriyordu. "Lümpen Kapitalizmin" doğal sonucu olarak çarpık kentleşmenin, gecekondu bölgelerini toplumsal, sınıfsal gerilim alanlarına çevirmesi uzun sürmedi. En temel insani ihtiyaçlardan (barınma, beslenme, temiz su ihtiyacı vs.) mahrum olarak gecekondualarda yaşayan emekçiler, hem kentsel çürümeye karşı hem de yaşamsal ihtiyaçlarını sağlamak için 1970'li yılların ortalarında bir dizi örgütlenme yarattılar. Yığınlar sağlık, temiz su ihtiyacı, temel alt yapı hizmetleri ve konut sorunları için arayış ve çabalarını ortaklaştırdılar.

Askeri rejimin kentleşme politikasının bir diğer sonucu toplu taşımacılık sisteminin çökmesiydi. Sistemin iflası işçilerin işe gitmek için yolda harcadığı zamanı 3-4 saate kadar yükseltebiliyordu. Gecekondualarda biriken sorunlarla, kamu ulaşımında yaşanan sorunların birleşmesi emekçi yığınlarda öfkenin hızla birikmesine yol açtı.

1970'lerin ortasında emekçi yığınların öfkesi toplu ulaşımın yavaşlığı ve organizasyonsuzluğun karşısında kendiliğindenci bir tarzda patla-

Diktatörlüğe karşı gösteri. Hayat Pahalılığı Hareketi. 1978, São Paulo

dı. Yolcularla polisler arasında çatışmalar yaşandı. Bu öfke patlamaları her zaman kendiliğindenci ve katılanların kaotik özelliklerine rağmen, ilerde yaşanacak örgütlü protestolara zemin hazırlayacaktı. Bu arada çalışan anneler kreş sorununu gündeme getiren çeşitli kampanyalar başlatmışlardı. Kira ödeme kudreti olmayan işsizler ise toprak işgalleriyle fiilen konut sorunlarını çözme yönünde eylemler gerçekleştiriyordu.

1973 yılında kurulan Movimento do Custo da Vida-Hayat Pahalılığı Hareketi düzenlediği kampanyalarla yeni mecralar açıyordu. Önce tek tek gecekondular bölgesinde somut sorunların çözümü yönünde başlayan çeşitli örgütlenmeler, 1970'lerin sonlarına doğru kent düzeyinde ortak bir gecekondular halkı örgütlenmesine dönüştü. Gecekondular bölgelerindeki örgütlenmelerden bazıları çeşitli sol aktivistler tarafından kuruldu. Kurtuluş Teolojisini savunan devrimci Hıristiyanlar ise bu örgütlenmelerde belirleyici rol oynadılar. Bir anlamda bu örgütlenmeler kendi taban örgütlenmeleri oldu.

1970'ler boyunca gecekondular halkının yarattığı mahalle örgütlenmeleri son derece dinamik ve radikal mücadele yürüttü. Ne var ki bu mücadelenin eksenini oluşturan kolektif sorunların çözülmesi ve ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kaldı.

Özellikle 1978-1979 ABC genel grevleriyle bu mücadelenin çehresi değişmeye başladı. Grevlerin sürdürülmesi ve grev boyunca yaşanan sorunların çözümü başta grevci işçi ailelerinin, daha sonra diğer emekçi kesimlerin grev mücadelesiyle bütünleşmelerini beraberinde getirdi. Bu süreç mahalle örgütlenmelerini giderek işçi eylemleriyle birleştiren noktaya taşıdı. 1980 ve sonraki yıllarda grevler bu ilişkiyi daha da geliştirdi. Ayrıca yeni ve militan sendikacılık hareketinin mahallelerle kurduğu ortak mücadele ilişkisi, mahalle örgütlenmelerinin somut sorunlar ve yaşamsal ihtiyaçlar eksenli yürüttüğü mücadelenin derinleşmesine hız kattı.

Birleşik emekçi muhalefetinin yarattığı bu zemin, işçi sınıfını Brezilya'nın en önemli politik aktörüne dönüştürecekti.

BREZİLYA İŞÇİ PARTİSİ DENEYİMİ

Brezilya'da 1970'lerin sonu, işçi hareketinin kendiliğinden yükselişine tanıklık etti. ABC grevleri kitle radikalizasyonunun dışavurumu oldu.

Brezilya'da askeri diktatörlük döneminde yaşanan ekonomik gelişme ülkede bir dizi değişikliğe yol açmıştı. Kapitalizmin yeniden yapılanması anlamındaki bu gelişmeler, emekçiler ve ezilenler için yoğun bir yoksullaşma anlamı taşıdı. Gelir dağılımdaki adaletsizlik ve yaşanan sefalet ülke tarihindeki en yüksek boyutuna ulaşmıştı. Bu süreç başta Sao Paulo, Val de la Sie, Mines Gerais, Porto Alegre gibi sanayi merkezlerinde yeni ve genç bir işçi sınıfı ortaya çıkardı.

Bu genç işçi sınıfı kitlesi, sendikal alanla girdiği temaslarda somut olarak sendikal örgütlerin korporatist niteliğini kavradı. Mevcut sendikal "kadroların" hiçbir düzeyde tabanı temsil etmediğini yaşayarak gördü.

ABC grevleri işçi sınıfı içinde bürokratik ve korporatist eğilimlerin hegemonyasını çözen, sınıfın bağımsız gücünü ortaya çıkaran son derece önemli birikimler yarattı. Mücadelenin kendisi öğretici oldu. Ve mücadelenin içinde yeni önder kadrolar doğdu. Bu kadroların bir kısmı yeni işçi kitlesi içinden çıkan doğal önderlerdi. Her ne kadar sendikal deneyime sahip olmasalar da mücadelenin kendisi genç işçi aktivistleri yaratmıştı. Öte yandan varolan sendikalar içinde çalışan, sınıfın bağımsız gücüne inanan daha sonra "gerçek sendikacılar" adını alan bir grup işçi önderi de doğmuştu.

İzlenen ekonomik politikalar işçi sınıfının profilinde farklılaşmalara yol açsa da, sınıfın nicel gücü son derece artmıştı. Otomotiv sektörü de giderek öne çıkan sektör konumundaydı. Bu sektördeki ABC grevleriyle başlayan radikalizasyon, sınıfın genelini etkiledi. Bir anlamda otomotiv sektörü Brezilya işçi sınıfının harekete geçmesinde motor güç oldu.

Ülkede yaşanan politik boşluk işçi sınıfının arayışlarını hızlandırdı. Diktatörlüğün icazetiyle kurulan partiler kısa zamanda bütünüyle işlevsizleşmişti. Yine diktatörlük koşullarında yeraltına çekilen parti ve

örgütler de bu boşluğu dolduracak kapasiteden yoksundu.

Bir politik alternatifin yaratılması refleksel olarak sınıfın en geniş kesimlerinde onay görmekteydi. Politik boşluğun, sınıfa ait ve onun içinden çıkan bir partiyle doldurulması düşüncesi yaygınlaşmaya başladı.

Bu eğilim çok değişik çevrelerden onay görmekteydi. Sol çevrelerden entelektüel kesimlere, bir grup parlamenterden Kurtuluş Teolojisi akımına kadar farklı gruplar bağımsız işçi partisine sıcak baktı.

İşçi sınıfının bağımsız politik yaklaşımının özü, “patronsuz parti” olarak formüle edildi. Brezilya’da işçi hareketinin şekillenışı önce grevler ve bağımsız sendikal hareketlenme yönünde gelişti. İşçi sınıfının partisi yönündeki çalışmalar bu gelişme üzerinde biçimlendi. İşçi partisi yönünde somut adımların atılmasından yaklaşık dört yıl sonra sendika konfederasyonu, CUT kuruldu. Kısaca Brezilya’da sınıf mücadelesi çizgisinde bir sendikal örgütlenme yaratılmadan, bağımsız işçi partisi inşa edildi.

1979 Ekim’inde Brezilya İşçi Partisi-PT hareketinin ülke çapında önderliğini yapan unsurları bir araya getiren toplantı yapıldı. Bu toplantı sonucunda PT kuruluş bildirgesi yayımlandı.

Bildirgede şöyle deniliyordu:

“Biz sendikacılar, PT’nin yöneticileri de biz olalım demiyoruz. Çünkü biz inanıyoruz ki işçilerin arasından savaşım içinde sivrilmiş ve yapının oluşmasında ve yönetiminde görev alacak bizden daha yetkin militanlar var. Biz politik otoritemizi sadece emekçilerin bütünlüğüne özgü bir ses oluşturma yolunda kullanma gayretindeyiz. Biz aynı zamanda bu görevleri yerine getirme yolunda oldukça önemli deneyimlere sahibiz. Ve yalnızca bu nedenlerden dolayı PT’nin kurucuları olmayı üstleniyoruz.”³²

32. Bağımsız işçi partisi düşüncesine karşı reaksiyonel tavır alan sol gruplar da bulunuyordu. Bu gruplar reaksiyonel bir yaklaşımla gelişmeyi “legalizm” ya da “reformizm” olarak değerlendiriyorlardı

Daha sonra 28 Temmuz 1979'da PT İlkeler Bildirgesi kabul edildi. 10 Şubat 1980'de bu bildirme geniş katılımlı bir toplantıyla onaylandı. Mart sonunda başlayan ABC grevi ülkedeki tansiyonu hızla yükseltti. Greve 150 bin metal ve otomotiv işçisi katıldı. 12 Nisan'da yapılması düşünülen PT'nin Kuruluş Kongresi, grevin sürmesinden dolayı ertelendi.

1 Mayıs 1980'de 100 bin işçi "İşçi Hükümeti" sloganlarıyla, San Bernardo'da alanları doldurdu. Aynı günlerde 500 bine yakın köylü de ayaktaydı. 1980 ABC grevi 41 gün sürdü. İşçiler yaptıkları oylama sonucu grevi bitirme kararı aldı. Grevci işçiler taleplerinin büyük kısmı karşılanmadan grevi bitirmek zorunda kaldı. Grev yenilgiyle sonuçlanmıştı. Ama ülkede PT'nin hem üye, hem taraftar, hem de politik etkinlik bakımından gelişmesini sağladı.

28 Mayıs 1980'de 26 bin üyeyi temsil eden 400 delegeyle, PT'nin ilk ulusal kongresi toplandı. Bu arada PT, Brezilya'nın 26 eyaletinin 23'ünde örgütlenmeyi başarmıştı. Kongrede, PT'nin 1982 genel seçimlerine hazırlandığı açıklandı. PT, 1981'de tüm yasal formaliteleri yerine getirerek bütünüyle yasallık kazandığından üye sayısı 200 bine ulaşmıştı.

1982'de PT'nin üyesi 250 bine ulaştı. Parti üyelerinin yarısından çoğu Orta ve Güney Brezilya sanayi merkezlerinde yoğunlaşmıştı. PT ülkedeki tüm sosyal hareketlerin içindeydi. Bu hareketlere güç verdi, bu hareketlerin gücüyle şekillenmeye başladı. Her grev partinin örgütsel gücünü artırdı. Mahalle örgütlenmeleri, işsizlerle ya da topraksız köylerin, gençlik ve kadın hareketlerinin mücadelesiyle toplumsal tabanını genişletti. Bir anlamda toplumsal hareketlerin doğal öncüsü oldu.

1982 seçimlerine katılan PT, yüzde 3,5 oy aldı ve 8 eyalet milletvekiliği kazandı. PT'nin doğum yeri olan Sao Paulo'daki oy oranı ise yüzde 10'du. Bu adım parlamenter mücadelede PT'nin ilk deneyimiydi. Milletvekillerinin tabandan denetlenmesi burjuva siyasal manevraların engellenmesine ve vekillerin sınıf çizgisinden kopmamasına yol açıyordu. Bu süreç bir yanıyla da bağımsız, birleşik bir işçi federasyonu-

nunun inşasına yönelik çalışmaları kapsadı.³³

1982'den sonra parti programı konusunda tartışmalar başladı. Seçim platformu ve bu tartışmalar PT içinde farklı eğilimlerin ortaya çıkışını da işaretliyordu. 1983'te Lula önderliğindeki sendikacılar, Kastrocu çizgiyi savunanlar ve Kurtuluş Teolojisi yanlıları Artikülasyon diye anılan çoğunluk eğilimini kurdu.

1983 Temmuz'unda 12 milyon işçiyi temsil eden temsili demokratik özelliklere sahip, devletten, patronlardan ve siyasi partilerden bağımsız CUT'un kurulması PT'nin zaferiydi.

1984'te PT'nin mücadelesi 1985'te yapılacak başkanlık seçimlerine göre biçimlendi.

PT başkanlık seçimlerinin doğrudan oya başvurularak yapılması yönünde kampanya başlattı.

PT yönetimi burjuva aday Tancredo Neves'e oy verilmesinden yana tavır aldı. Bu tavır PT'nin ilk kuruluşundaki en önemli özelliği olan taban demokrasinin gücünü ortaya koyacak bir gelişmenin önünü açtı.

PT kuruluş döneminde askeri diktatörlük yasalarının dayattığı önemli sorunlarla karşı karşıyaydı. Bu sorunu legaliteyi istismar ederek çözmüştü. Parti bir yandan yasal zorunluluklara uyarırken, diğer taraftan politik çizgisinden ve örgütsel bağımsızlık ilkesinde taviz vermiyordu. Bir anlamda ikili bir yapıya sahip olan PT'nin seçimlere katılabilmek için ülke çapında illerin yüzde 20'sinde parti örgütlerini kurması ve belirli bir üyeye sahip olması gerekiyordu.

PT bu benzeri yasal zorunlulukları yerine getirdi. Parti örgütlerini, organlarını, kongrelerini bu sınırlamalara göre oluşturdu ve gerçekleştirdi. Bu durum, PT'nin formel yapısını gösteriyordu. Fakat bu biçimsel yapının dışında PT'nin toplumsal mücadelenin içinde oluşmuş gerçek bir yapısı, kadroları, örgütlenmesi ve işleyişi bulunuyordu.³⁴

33. Aktaran Orhan Dilber, *agm.*

34. Ergun Aydınoglu, *Brezilya İşçi Partisi Deneyimi, Belge Yay., 1931, s.11.*

PT'nin bu ikili yapısının yarattığı problemler ve çelişkiler tüzükte yer almayan ama her üyenin kabul ettiği “örtük” parti kuralının devreye girmesiyle çözülmüyordu. Bunun somut örneği PT'nin yasal kongresinden önce, partinin gerçek yapısının belirlediği delegeler konvansiyonuydu: Parti meclisi toplanır, burada partinin tüm sorunları tartışılır, kararlar alınır ve yöneticiler seçilirdi. Alınan bu kararların hiçbir yasal hükmü yoktu. Ama parti meclisi, partinin gerçek otoritesiydi. Parti meclisinden sonra, partinin yasalara uyularak oluşturulmuş kongresi toplanmaktaydı. Kongrenin misyonu meclisin kararlarını onaylamakla sınırlıydı. Ve bu kararlara yasallık kazandırılıyordu.³⁵

İşte bu işleyişin pratiği başkanlık seçimlerinde kendini gösterdi. PT'nin mahalli, bölgesel ve ulusal parti meclisi, parti yönetiminin Tancredo Neves'i desteklemesini onaylamadı ve başkanlık seçiminin boykot edilmesi kararını aldı. Parti yönetimi de hiçbir tüzüksel zorunluluk olmamasına karşın bu kararı uyguladı.

PT'nin ilk dönemindeki bu özelliği partiyi var eden toplumsal muhalefetle bağını ve onun denetleme gücünü ortaya koymaktaydı. Bürokrasiye karşı fiilen işçi inisiyatifi devreye girebiliyor ve sınıfın politik bağımsızlığı hassasiyetle korunuyordu. PT bir anlamda sokağın, fabrikanın, hayatın gücüydü ve onun denetimindeydi.

PT, 1985 yılında devlet başkanının halk tarafından seçilebilmesi için geniş kapsamlı kampanya başlattı. Bu kampanyanın finali görkemli bir kitle gösterisiyle yapıldı. Gösteri Brezilya tarihine en büyük kitle gösterisi olarak geçti.

Tancredo Neves, başkanlık görevini devralmadan yaşamını kaybetti. Neves'in yerine Jose Sarney göreve getirildi. Sarney dönemi, Brezilya'da “Yeni Cumhuriyet” diye adlandırılan, kontrollü demokrasiye geçiş yılları oldu.

Tancredo Neves, başkanlık seçimini, PT'nin boykot tavrına rağmen kazandı. Neves meclis tarafından seçildi. Neves lehine oy kullanan üç PT milletvekili, partinin boykot tavrına uymadıklarından dolayı,

35. *Ergun Aydınoglu, age., s.18-19.*

PT'den ihraç edildi. Bu karar Lula'nın milletvekillerinden yana açık tavır koymasına karşın gerçekleşti. İhraç kararı, PT'nin o dönemki yapısı ve sınıf karakteri hakkında önemli bir veri oldu.

Sınıf mücadelesinin göreceli bir durgunluk içinde olduğu 1985'de, bütün muhalefet güçleri Sarney'i desteklemesine rağmen, PT Sarney yönetimine karşı muhalefeti sürdürdü. PT varlığıyla sınıf eksenli muhalefetin odağını oluşturmaktaydı.

Aynı yıl içinde toprak reformu tasarısının çıkması ülkedeki siyasal tansiyonu artırdı. PT ve CUT topraksız köylülerin mücadelesiyle bütünleşen bir çizgide hareket etti. İşçi sınıfıyla topraksız köylülerin ve kır proletaryasının arasında güçlü bağlar kurulması sağladı. Gösterdiği inisiyatifle bu ilişki organikleşmeye başladı.

PT 30-31 Haziran 1985'te 4. Kongresini yaptı. Kongrede sınıf mücadelesinde durağanlığın yarattığı atmosferle üye kitlesinde daralmanın nedenleri tartışıldı. İdeolojik yönelimler daha da belirginleşti. Yeşil Parti'yle seçimlerde ortak çalışma kararı alındı.

PT'nin 1987'de yaptığı 5. kongre, stratejik bir yönelişi ortaya koydu. Sosyalizmin daha belirgin tanımlaması yapıldı. Üretim araçları üzerinde kolektif mülkiyetin tesisi, sosyalist demokrasinin vazgeçilmez bir perspektif olarak kabul edilmesi ve politik çoğunluğun temel ilkelere biri olarak görülmesi kongrenin kararları arasında yer aldı. Aynı kongrede parti içi eğilimler³⁶ soruna tüzüksel bir çözüm getirerek, yaygın faaliyetinde bulunma ve platform oluşturma hakları resmi olarak tanındı.³⁷

PT'nin birinci dönemi olarak kabul edilebilecek bu süreçte, önemli

36. Age., s.19.

37. PT içindeki temel eğilimler şunlardı: Artikülasyon (Lula, PT kurucusu sendikalar, eski Kastrocular, Kurtuluş Teolojisi'nden meydana gelmişti.), Sosyalist Demokrasi (4. Enternasyonal'e bağlı Troçkist eğilimi temsil ediyordu.), List Akım (Artikülasyon'dan kopanlarca oluşturulmuştu.), Sosyalist Birlik ('Morenist' diye bilinen Troçkist eğilim.), Yeni Sol (Maoist ve AEP kökenli bir eğilim.), Emekçi ('Lambertist' diye bilinen Troçkist eğilim.)

açılımlar ileri sürüldü. Kitle bağları genişletildi. Programatik ve sistematik tespitler yapıldı. Partinin örgütsel ve siyasal bağımsızlığına azami özen gösterildi. Parti içi demokrasinin gelişimi yönünde adımlar atıldı.

1988'de Brezilya'nın gündeminde yerel seçimler vardı. PT yerel seçimlere aktif bir militan kadrosuyla hazırlandı ve seçimlerde büyük başarı kazandı. Latin Amerika ve Brezilya'nın en büyük sanayi kenti Sao Paulo ve Porto Alegre gibi bölgesel başkentler ve birçok kentin belediye yönetimi PT'nin eline geçti.

1989 başkanlık seçimlerinde de PT ataktaydı. PT'nin adayı Lula bütün sol rakipleri geçerek, ikinci tura kaldı. Collor de Melo'yla ikinci turda karşı karşıya kalan Lula, yenilmesine rağmen görkemli bir sonuç aldı. Oyların yüzde 47'sini Lula kazandı.³⁸

1990'da PT'nin 7. Kongresi toplandı. Kongrede yoğun bir tartışma yaşandı. PT bu kongrede sosyalizm anlayışını sistematize etti. Demokrasi mücadelesini, anti kapitalist mücadelenin parçası olarak ele aldı. Nasıl bir sosyalizm? sorusuna yanıtlar aradı.

“Demokrasi için mücadelemiz, bizleri anti-kapitalist militanlar haline getirdi. Bu anti-kapitalist tercih demokrasi mücadelemizi de derinden etkiledi. ... Brezilya'nın hazin sosyal deneyinden kaynaklanan bu anti-kapitalist inancımız, bizleri, kapitalist sistemden çıkışa yönelmeyen sosyal demokrat projelerden uzak durmaya itti. Sosyal demokrasinin geçmiş deneyleri şunu açıkça kanıtladı: parlamento ve devlet kurumlarında etkin olunsu bile, kitlelerin tabandan seferberlikleri olmadan sosyalizme ulaşılması olanaksızdır. ... Diğer yandan gerek kimliğimiz, gerekse demokrasi için stratejik mücadelemiz, bizleri 'reel sosyalizm' modellerini de reddetmeye yöneltti. ... Kurulştan beri partimiz 'reel sosyalizm'in sosyalist proje ile uyuşmadığını bilmektedir. Siyasi demokrasi yokluğu, her ne kadar çok partililik şekli olarak kabul edilse bile, tek partinin iktidar tekeli, parti ve devletin bütünleşmesi, imtiyazlı bir kast ya da zümre haline gelen bürokrasinin egemenliği ideo-

38. *Age.*, s.40-41.

lojik ve kültürel çoğulculuğun açık ya da örtülü bir tarzda bastırılması, vertikalist, otoriter ve verimsiz bir planlama ile üretimin yönetimi, bütün bunlar 'reel sosyalizm'in reddettiğimiz elemanları...'”³⁹

1990'lar PT için tarihsel bir eşik oldu. Parti giderek seçim partisine dönüşen bir sürece girdi. Bu süreç, partinin yapısını, işleyişini, ideolojik- teorik ve pratik yönelimlerini etkileyecekti.

PT, 1980-1990 arasında sosyalizm şiarını yükseklerde tutmakta ve mücadelesini anti-empyralist bir çizgide yürütmektedir. 1980'lerde PT sosyal hareketlerle organik bir ilişkiye sahipti. Reel sosyalizmi reddeden bir sosyalizm tasavvuru vardı.

Yabancı borçlara karşı moratoryum ilan edilmesini, kapsamlı bir toprak reformu yapılmasını, bankacılık, dış ticaret ve ulusal sanayinin kamulaştırılmasını, işçilerin yönetime katılmasını savunuyordu. Bu konu parti içindeki Marksist ve sosyal demokratlara kadar her eğilim tarafından tartışılabilmekte, her eğilim kendi tezlerini çıkardığı yayın organlarında savunabilmekteydi.⁴⁰

Bu dönemde CUT gibi bağımsız ve birleşik bir sendikal örgütlenmenin kurulması ve topraksız köylüler hareketinin doğması ve hızla gelişmesi boşuna değildi. Brezilya'daki tüm toplumsal hareketler içinde vücut bulan, bu dinamizmle gelişen, güçlenen ve şekillenen bir yapı özelliği gösteriyordu.

PT sokağın, fabrikanın, alanların ve tarlaların partisiydi. Ezilenlerin, işsizlerin, topraksızların kısaca Brezilya'nın "lanetlilerinin" partisiydi. Bu durum partinin her faaliyetinde ve iç işleyişinde kendini gösteriyordu.

"PT, canlı, açık, serbest-eğilimli bir parti içi yaşama sahipti. Üyeler genel toplantılara geliyor, liderlerle tartışıyorlar ve kendi politikalarından, söylemlerinden ve kitlesel gösterilerdeki varlıklarından ya da

39. Michael Löwy, "Cumhurbaşkanlığında Bir İşçi", Latin Amerika'nın Kaynayan Damarları, İthaki Yay., 2004, s.280.

40. Ergün Aydınöğlü, age., s. 28 - 29

yokluklarından liderleri sorumlu tutabiliyorlardı.”⁴¹

Parti politik eylemlerini, seçim kampanyalarını gönüllü aktivistleriyle, militanlarıyla örgütliyordu. Sistemin PT’yi hedef göstermesine karşın, PT hayatın içinde hayatı örgütleyen bir partiydi. 1990’lı yıllarda giderek bir işçi partisi, hayatı örgütleyen bir parti olmaktan uzaklaştı. Parlamenter mücadele ve seçim endeksli faaliyetler belirleyici oldu. PT sistem içileşmeye, yaşam kanalları olan toplumsal hareketlerden fiilen kopmaya başladı. Parti hızla sağa savruldu.

Parti yönetimi sosyal demokrat çizgiye yöneldi. Parti içinde Marksist sol güçlü ve etkin bir azınlık olmasına karşın, sosyal demokratlar parti aygıtını kontrol etmeye başladı. Parti yönetiminde orta sınıf ağırlığını hissettirdi.

Marksist eğilimler muhalefetlerini aynı aygıt içinde yürütüyordu. Parti aygıtında yaşanan zafiyetlere rağmen kitlesel örgütlere yeterince yönelmiyorlardı. Partinin resmi programında hala eksik radikal talepler korunmasına karşın, seçimle iş başına gelen kamu yöneticileri ve belediye başkanlarının çoğunluğu mevcut mülkiyet ilişkilerine müdahale etmiyor, tavır almıyordu. Yalnızca, Porto Alegre’da kamu yöneticilerinin bir kanadı “mahalle komiteleri” ve “katılımcı bütçe” fikrini geliştirdi ve bu yönde organizasyonlara girişti. Ne var ki ulaşım hizmetlerinin belediyenin kontrolüne geçirilmesinde başarılı olunamadı. Topraksız köylülerin işgalleri ve talepleri istenen ölçüde desteklenmedi.⁴² Ayrıca katılımcı bütçe söylemden öteye gitmedi, mevcut bankacılık ve gayrimenkul elitleriyle PT yönetici işbirliği yapmaya başladı.

Bu durumun PT içindeki eğilimlere yansımaları J. Petras şöyle değerlendirmektedir: “PT içindeki azınlık Marksistler ile üstün durumdaki sosyal demokrat kanat arasındaki çekişme, aralarındaki uygulama farklılıkları, aslında birbirlerine oldukça yakın olmakla birlikte programın dili üzerinedir.”⁴³

41. James Petras, *Latin Amerika ve Emperyalizm*, Mephisto Yay., 2005, s.285.

42. Age., s.288

43. Age., s.285-286

Partide egemen olan sosyal demokrat kanat, PT'nin hızla bürokratlaşması doğrultusunda hareket etti; tüm enerjisini seçim çalışmalarında harcamaya başladı. Partinin toplumsal yaşamdan uzaklaşması ve faaliyetlerini sadece seçim odaklı gerçekleştirmesi binlerce gönüllünün partiden uzaklaşmasına yol açtı. 1994 başkanlık seçimleri PT'nin bu yönelimlerinin bütünüyle açığa çıktığı pratik oldu.

“PT, 1994 seçimlerine kadar ve sonrasında daha büyük bir kararlılıkla, Halk İradesi'nin cisimleşmiş şekli olarak Lula ve kendi güçleri temelinde eyalet ve belediye yönetimlerinde yarışan işadamlarının etrafında yapılanan kişisel bir parti haline geldi. Gittikçe artan bir şekilde gönüllü parti aktivistlerinin yerini ücretli görevliler alırken, seçimlerde, imaj yaratımında ve televizyon reklamlarındaki halkla ilişkiler uzmanlarının kamu memuriyetlerine politik atamaları yapıldı.”⁴⁴

Seçimlerin finansmanının sağlanmasında PT'nin daha önceden belirlenmiş katı kurallarının varlığına rağmen, işadamları ve müteahhitlerden mali destek aldı. PT imaja oynayan toplumsal muhalefet güçlerinin desteğini bir kenara iten, medyaya yönelik kampanyalarla kendini ifade etmeye başladı. Sistem tarafından kabul edilmeyi “stratejik” amaç haline getirdi.

1994 ve 1998 seçimleri PT'nin bu yönelimlerinin iyice oturduğu gelişmeler oldu. Lula bu seçimlerin ikisinde de aday oldu. Ne var ki, eski Marksist sosyolog ve bağımlılık teorisyeni olan, daha sonra IMF'nin Brezilya sözcülüğüne sıvanan PSDB (Brezilya Sosyal Demokrat Partisi) ve PFL (Liberal Cephe Partisi) arasında oluşan ittifakın ortak adayı Fernando Henrique Cardoso iki seçimi de kazanarak devlet başkanı oldu. Cardoso, 8 yıllık yönetiminde radikal neo-liberal politikalar uyguladı.

1990'ların sonunda PT'nin sağa savrulduğu giderek hızlandı. Parti, sosyal liberal çizgiye kayarak, Marksizme, sosyalizme yönelik vurgularını bıraktı. Yabancı borçların reddedilmesine ilişkin programatik ifadelerini terk etti. PT yönetimi, bir yandan yoksulluk karşıtı po-

44. Age., s.286

pülist söylemler geliştirerek ezilenlerin nabzını tutmaya çalıştı, diğer yandan işadamları, bankacılar ve tarım ihracatçısı kesimlerle ilişkilerini yoğunlaştırdı. Brezilya egemen ilişkileri ve kurumlarıyla girilen ilişkiler hızla organikleşmeye başladı. Zaten PT'nin yerel ve eyalet yönetimleriyle bu ilişkiler daha önceden kurulmuştu.

1995-2002 arasında devlet başkanlığı yapan Cardoso ultra neo-liberal politikalar uyguladı. Ülkenin 50 yıllık ekonomik birikimi tarumar edildi. Radikal özelleştirmelerle en karlı kamu kuruluşları, bankalar uluslararası sermayeye devredildi. Yerli sanayi felç edildi. Amazon yağmur ormanları çok uluslu sermaye gruplarına açıldı.

Neo-liberal politikalar sonucu Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) 1995'te 705 milyar dolarken, 2001'de 504,8 milyar dolara düştü. 1990'larda ülkede büyüme hızı tarihindeki en düşük düzeyde oldu. Dış borç 2001'de 148,3 milyar dolardan 228,6 milyar dolara yükseldi, 2002'de 250 milyar dolara ulaştı. Kamu harcamalarında olağanüstü kısıtlamalara gidildi. Bu süreçte MST-Topraksız İşçiler Hareketi sert muhalefet geliştirdi. Binlerce çiftliği işgal etti. 150 binden fazla aile kamulaştırılan topraklara yerleşti.

CUT, PT'ye paralel bir bürokratlaşma sürecine girmesine ve devletten aldığı desteğe bağımlı olmasına rağmen neo-liberal politikalara eleştiriler getirdi. Ne var ki Cardoso'ya karşı harekete geçemedi. Mücadelesini toplu tensikatlarla karşı tazminat almakla sınırladı. PT ise bürokratik bir yapıya dönüşerek, kitle hareketlerinden hızla koptu. Parti bir orta sınıf ve sendika bürokratları tarafından yönetilen yapıya dönüştü.

Brezilya ekonomisi 2002 yılında tam bir çöküşün eşiğine geldi. 30 milyar dolarlık borç ödemeleri, 20 milyar dolarlık sermaye kaçıışı, faiz oranlarını yüzde 20'lere ulaşması neo-liberal politikaların iflasını gösteriyordu. İflas, IMF'den alınan 30 milyar dolarlık borçla geçici olarak engellendi.⁴⁵

Bu koşullarda yapılan başkanlık seçimlerini (Ekim 2002'de) PT kazandı. Lula seçimlerde 52 milyon oy alarak (oyların yüzde 61,4'ünü

45. Age., s.288 - 289.

kazanarak) devlet başkanlığına geldi. Lula ve PT yönetimi iktidara gelir gelmez hızla neo-liberal politikalara angaje oldu. Zaten partinin 1990'lı yıllarda geçirdiği evrim bu gelişmeyi kaçınılmaz kılıyordu.

Lula ve PT'nin bu yönelimine karşı çıkan parti yöneticileri kısa sürede partiden tasfiye edildi. Lula bu tavrıyla izlenecek politikanın tavizsiz yerine getirileceğinin mesajını veriyordu. Bütçe açığını kıstak, ekonominin iç ve dış borçlarını ödeme kapasitesini artırmak ve ülkeye yabancı sermayeyi çekebilmek için ortam oluşturmaya çalıştı.

2003 Ocak ve Şubat ayında Lula hükümetinin aldığı önlemlerle faiz oranları yüzde 26'nın üzerine çıktı. Yüksek faiz oranı ekonomide ciddi resesyon-daralma tehlikesi yarattı. Bütçe açığını sınırlama amacıyla kamu harcamalarında yapılan kısıtlamaların bütün yükü toplumsal harcamalara bırakıldı. Okul, hastane ve benzeri şeylerin inşası için 2003 yılında 14 milyar Real harcanacağı açıklandığı halde bu harcamalar 2003 yılında 2 milyar Real'i geçmedi. IMF'nin direktifleri doğrultusunda kamu bankalarını özelleştirilmesi ve merkez bankasını bağımsızlığı gibi düzenlemeler yapıldı.

Lula bu adımlarıyla Brezilya burjuvazisine yeterli güvenceler vermiş oldu. Seçim öncesi uluslararası sermaye ve Brezilya burjuvazisi ülkenin geleceğinden son derece "kaygı" duymaktaydı. Ocak 2002'den Ekim 2002'deki seçimlere kadar Real değerinin yüzde 41'ini yitirmişti. Brezilya'nın ana borsa endeksi Bovespa ise dolar cinsinden ölçüldüğünde yüzde 42 gerilemişti. Fakat Lula iktidara geldiği Ocak 2003'ten Temmuz 2003'e kadar Real yüzde 22, Bovespa ise yüzde 37 yükseldi. Bu durum burjuvanın Lula'ya güven duyduğunu göstermektedir.⁴⁶

PT yönetimi ve Lula kendilerine duyulan "güveni" boşa çıkarmamak için, işçi sınıfına yönelik katı neo-liberal politikaları hayata geçirdi. Kamu çalışanlarının emeklilik haklarının gaspını içeren yasayı kongrede (parti yönetiminde muhalefete rağmen ve muhalefeti tasfiye ederek) onayladı.

46. James Petras, "Neo - Liberalizm, Kriz ve Seçim", *Cosmopolitik*, Sayı.4, 2003, s.64.

PT'nin daha önce bu yasaya karşı 8 yıl boyunca muhalefet etmesi işin ironisini göstermekteydi. Yasayla emeklilik yaşı 53'ten 60'a çıktı. Kamu çalışanları yasanın ilk oylamasını protesto etmek için Brasi-
lia'da 25 bin kişinin katıldığı bir protesto gösterisi yaptı. Gösteride Lula'ya yönelik "hain" ve "dönek" gibi sloganlar atıldı. PT yönetimi ve Lula kendilerini iktidara taşıyan güçler tarafından sert bir şekilde pro-
testo ediliyordu. PT'nin tabanı, Lula ve PT yönetimine karşı giderek net bir karşı duruş içine girdi.

Lula'nın Brezilya'nın en temel sorunu olan topraksız köylülere, işçi-
lere yönelik tavrı da olumsuzdu. Lula iktidara geldiğinde daha önceki bütün vaatlerini unutarak, topraksız işçilerin aleyhinde düzenlemelere girişti.

Tarihsel arka planı olan toprak sorununun alevlenmesini engellemek için bütün Brezilya hükümetleri (buna askeri rejim hükümetleri de dahil) bir düzeyde göstermelik de olsa bu soruna müdahale etti. Kısmi düzeyde toprak dağıtımı yapıldı. Ama sorunun yapısal çözümü doğ-
rultusunda hiçbir zaman radikal bir adım atılmadı. Brezilya'da kapita-
lizmin gelişme dinamiklerine ve egemenlik ilişkilerinin şekillenmesine bağlı olarak, sorun kendini sürekli yeniden üretti.

PT yirmi beş yıllık tarihi boyunca radikal toprak reformunu savun-
du. Ne var ki iktidarının ilk yılında kendinden önceki tüm burjuva hükümetlerin yaptığını yaparak, göstermelik bir toprak reformu ger-
çekleştirdi.

Bu arada MST üyelerine yönelik baskılar sürdü. 100'e yakın MST aktivisti Lula iktidarı döneminde paramiliter güçler tarafından katle-
dildi. MST önderliği Lula iktidarına karşı ilk tepki veren toplumsal örgüt oldu. MST, "Sabrımızın sınırlarına ulaştık" açıklaması yaptı.

Lula hükümeti uluslararası sermayeyle ve kurumlarıyla ilişkilerini derinleştirdi.

Farklı toplumsal örgütlenmeler 2003'te imza kampanyası başlatıp, Amerika Kıtaları Serbest Ticaret Bölgesi-ALCA'ya karşı 2 milyon imza toplayarak hükümete sundu. İmza metninde ALCA konusunda

referandum düzenlenmesini, dış borcun PT'nin programında olduğu gibi resmi incelemeye tabi tutulmasını Alcantara üssüyle ilgili planın iptal edilmesini istedi.⁴⁷

Dış politikada da Lula hükümeti oldukça olumsuz bir rota izledi. Latin Amerika'daki en gerici yönetimlerden biri olan Kolombiya'yla "terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığına karşı" askeri anlaşma imzaladı. Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında Haiti'ye işgalci askeri birlikler yolladı. Bu birliklerin gerçekleştirdiği operasyonlarda yüze yakın Haitili öldürüldü. Ayrıca Brezilya'daki Alcantara füze üssünün ABD'ye tahsis edilmesi yönünde anlaşmalar yaptı.

Lula hükümeti iktidara geldiği günden, 2005 sonuna kadar kendine oy veren 53 milyon işçi, işsiz, emekli, genç, topraksız işçi ve kent yoksullarının yaşam standartlarının düzeltilmesine yönelik hiçbir düzenleme gerçekleştirmedi.

Hızlı bir kirlenme sürecine giren PT yönetimi, rüşvet skandalları içinde yer aldı. Brezilya'nın toplumsal ve politik yaşamına müdahale etme ve onu dönüştürme amacıyla, işçi sınıfının doğrudan eylemi içinde doğan PT, tipik bir burjuva siyasal yapıya dönüşerek sisteme bütünüyle eklemelendi. Rüşvet skandallarının ayyuka çıkmasıyla, Lula'nın yeni taktiği kendini kurtarmak, partiyi suçlu ilan etmek oldu.⁴⁸

Lula hükümeti uluslararası sermayenin taleplerine bütünüyle riayet ederek, kendi iktidarının bekası için yükselen sınıf mücadelesini engellemeye ve sendikal örgütlenmeleri zafiyete uğratmaya çalıştı.

"Patronların terk ettiği fabrikaları işgal eden işçiler, Lula'dan fabrikaların kamulaştırılmasını ve işlerini kurtarmasını istiyor. Demiryolu işçileri aylardır başkent Brasilia'ya temsilciler gönderiyor ve demiryolu işletmesinin kapatılması kararının iptalini istiyor. Topraksız köylüler durmadan yeni topraklar işgal ediyor. (2005) Mayıs ve Hazi-

47. Gilles de Stad, "Defis redoutables pour la transition bre'silienne", *Le Monde Diplomatique*, Aralık 2003, s.22, Aktaran Sungur Savran.

48. *Weekly News Update*, No 695 - 711, 25 Mayıs - 14 Eylül 2003, Aktaran Sungur Savran

ran'da kitlesel gösteriler düzenleyen liseliler, öğrenci bileti zammını protesto ediyor ve hem öğrencilere hem de işsizlere ücretsiz bilet talep ediyorlar. Yaklaşık bir ay boyunca, son yılların en güçlü grevlerinden birini gerçekleştiren kamu emekçileri, Lula'nın politikaları sonucu satın alma güçlerinin düştüğünü söylüyor. Bu hareketlerin büyük kısmı maalesef olumlu sonuçlanmıyor... Emekçiler, kitleler, gençler, sınıf mücadelesini yükselterek, kendi seçtikleri hükümetin onlardan esirgediği hakları istiyor.”⁴⁹

Lula hükümeti sendikaları neo-korporatist yöntemlerle bağımlılaştırmaya çalıştı. Latin Amerika'nın en büyük ve en etkili sendikalarından bir olan CUT'un başkanı Lula hükümetinde çalışma bakanlığı görevine getirildi. 1990'lı yıllardan beri PT'nin yaşadığı çürüme ve kirlenme sürecine CUT da dahil edilmeye çalışıldı. CUT'un iktidara entegre olması yönünde “ince” politikalar izlendi. İşçi sınıfının bağımsız örgütlenmesi ve mücadelesi neo-korporatist taktiklerle boğulmak istendi.

Lula hükümeti, işçi haklarının gaspı, esnek üretimin yaygınlaştırılması, sendikal bağımsızlığın tasfiyesi yönünde kararlar aldı. İşverenlerin, çalışma bakanlığı ve CUT yöneticilerinin katıldığı, Ulusal Çalışma Forumu'nun kurulması bu yönde atılmış önemli bir adım oldu.

PT'nin uzun iktidar yılları aynı zamanda kirlenme ve bir metamorfoz süreci olarak gelişti. Programında ilk başlarda sosyalist öğeler taşıyan ve kitle inisiyatifi doğrultusunda inşa edilen parti, giderek konformizmin , bürokrasinin ve rantın esiri oldu. İktidar ve iktidarın yarattığı olanaklar partiyi hızla çürüme sürecine soktu. PT sermayeyle uzlaştı ve tipik bir düzen partisine dönüştü. PT, bütünüyle neo-liberal politikalara angaje oldu. Lula ve Rouseff'in başkanlık yıllarında Brezilya, dünyanın 10'uncu büyük ekonomisi haline geldi. Bu durum Brezilya oligarşisini memnun etti. 2003- 2016 yıllarını kapsayan PT'nin iktidar dönemi, aynı zamanda sınıf hareketinin denetim altına alınması şeklinde gelişti. CUT sol bürokratların denetiminde olan, korporatist

49. Fabio Morales, “Brezilya Nereye Gidiyor? Brezilya İşçi Partisi Nereye Gidiyor?”, *Sosyalizm Dergisi*, sayı 33, Kasım 2005.

politikalara angaje yapısıyla, sınıfı kontrol eden bir yapıya dönüştü. Doğuş ve ilk yıllarında kitle inisiyatifinin yaratıcılığı ve gücünü gösteren bu iki yapı yani CUT ve PT, eş zamanlı metamorfoz ve çürüme sürecine girdi. Çürüme birbirine sirayet etti. Sınıf ve emekçi kitleler için bunun anlamı şiddetli demoralizasyondur. PT ve CUT tabanlarına yabancılaştı.

2000 yılların başında Latin Amerika'da başta Venezüella, Bolivya merkezli yükselen sol popülist dalganın bir parçası Lula liderliğindeki Brezilya oldu. Brezilya Güney Amerika Ulusları Birliği- ANASUR ve Güney Ortak Pazarı- MERCOSUR'un aktif üyesiydi. Lula MERCOSUR liderliğini üstlendi. Chavez, Lula ve Morales Güney Amerika'da ABD'nin politikalarını boşa düşürecek girişimlerde bulundu. Ortadoğu'da sıkışmış ABD bir dönem bölgede ciddi nüfuz kaybı yaşadı. Bu adımlar ve izlenen bazı sosyal politikalar Brezilya oligarşisi ve ABD emperyalizmini şiddetle rahatsız etti. 2010 yılından itibaren ABD ve finans kapital, Güney Amerika'nın yeniden dizaynının parçası olarak sol popülist dalganın kırılması yönünde farklı düzeylerde destabilizasyon politikaları ve karşı devrimci taktikler izlemeye başladı. Brezilya'da kurumsal ya da sivil darbeye önce Rousseff, devlet başkanlığı görevinden uzaklaştırıldı, oligarşinin temsilcisi M. Temer iktidara taşındı, daha sonra 2018 yılında yapılacak devlet başkanlığını yeniden kazanması garanti görülen Lula yolsuzluk suçlamasıyla cezaevine konuldu.

2017 yılında gerçekleşen, 7.4 milyon üyesiyle CUT'un aktif olarak yer aldığı ve toplam 35 milyon işçinin katıldığı genel grev, Brezilya'da son yıllarda yapılan en büyük eylemlerden biri olarak dikkat çekti. Temer hükümetine ve radikal neo-liberal politikalara karşı gerçekleşen bu eylem, sınıf hareketinde ciddi bir dalgalanmanın göstergesi oldu. Genel grev ve neo-liberal politikalara karşı tabandan gelişen mücadeleler başta CUT olmak üzere sendikal bürokrasiyi sarsabilir. İşçi sınıfının kolektif inisiyatifinin güçlenmesi ve taban örgütlenmelerinin yaygınlaşması, CUT'un kastlaşmış yapısını ve sınıfı bloke edici politikalarını parçalayabilir. Brezilya'da yeni, zengin ve güçlü sınıf dinamiklerini ortaya çıkarabilir.

BU KAHREDİCİ DÜNYADA YENİ BİR HAYAT: TOPRAKSIZ İŞÇİLER HAREKETİ / MST

Latin Amerika'da toprak savaşlarının 500 yıllık bir geçmişi bulunuyor. Kıtanın İspanyol ve Portekiz sömürgecileri tarafından işgal, talan ve yağma edilmesine karşı, Latin Amerika halkları topraklarını savunmak için ayağa kalkmıştır. Yerli halklar için toprak her zaman kutsal ve ulvi bir yer olarak görüldü. İnsanlar ve bütün canlılar toprak ananın çocukları ve yeryüzü kardeşleriydi.⁵⁰

Sömürgeciler, yerli halklar üzerinde sistemli soykırım politikaları uyguladı. Kendi topraklarında onları köleleştirdi ama yerli halkların toprağa saygılarını engelleyemedi ve isyan geleneklerini söndüremedi. Özgür toprak özelemleri nesiller boyu devam etti.

Koloni döneminde Afrika'dan köleleştirilerek getirilen siyahilerin, köle sahiplerinin ulaşamayacağı uca bölgelerde yaşattıkları özgür topraklar, Quilombos'lar bu özlemin hayata geçirilişinin ifadesi oldu. 19. yüzyılda köylü ayaklanmalarının hedefi de özgür ve yaşanabilecek kadar toprağa sahip olmaktı. Bu ayaklanmaların en önemlisi olan Canudos İsyanı binlerce yoksul köylünün ayağa kalkışını simgeledi. Ancak korkunç bir katliamla durdurulabildi. 20. yüzyılın başında Limpiao tarafından yürütülen sosyal eşkıyalık özellikle kıtanın kuzeydoğusunda etkili oldu. Öfke, adalet ve asiliğin simgesi sosyal eşkı-

50. "... Bu dünyanın en ufak parçası bile benim insanlarım için kutsaldır. Çam ağacının pırıldayan her iğnesi, kumun her tanesi, her böcek... bunların tümü halkımın saygı duyduğu en kutsal varlıklardır. Ağaçları dimdik tutan güç, damarlarımızda dolaşan kanda var. Biz dünyanın bir parçasıyız, o da bizim bir parçamız. Parfüm kokulu çiçekler bizim kız kardeşlerimizdir. Ayı, karaca ve yüce kartal bizim ağabeylerimizdir. ... Nehirlerde akan berrak sular sadece bir akıntı değil, atalarımızın kanıdır. Göllerde hissettiğiniz her akıntı, bizim anılarımızı ve hikayelerimizi anlatmaktadır. Suyun mırıldanışı aslında benim büyükbabamın sesidir. Nehirler bizim kardeşimizdir... Rüzgar büyükbabamıza ilk nefesini veren ve son nefesini de ondan alandır.", "Şef Seattle'ın Mektubu", Özgür Arcan, Kartallar Sonsuz Topraklarda Uçuyordu, Babil Yay., s. 205 - 206.

yalardı. Dağlar ise meskenleriydi .

Brezilya'da 1940-1955 arasında yaygın köylü ayaklanmaları yaşandı. Gerais, Maranhão, Goiás, Paraná ve Sao Paulo'da radikal köylü isyanları yaşandı. Köylü isyanları, şehirlerde de etkisini gösterdi. Köylüler şehirleri zapt ederek bir dönem buralarda yerel iktidarlar kurmayı başardı.

Bu dönemde Pernambuco bölgesindeki özel arazilerde Köylü Birliği-Ligas Camponesas kuruldu. Leonel Birzola önderliğindeki topraksız köylüler, bölgede merkezi iktidarı ele geçirdiler. Toprak sahiplerine ait geniş arazileri işgal ederek, özel topraklara el koydular. Brezilya Komünist Partisi etkisinde değişik tarım işçileri dernekleri kuruldu. Köylüler Birliği de bu çalışmaların ürünü olarak doğmuştu.

Brezilya Komünist Partisi'nin kurduğu örgütlenmelerden biri de Ultabs'tı. Ultabs-Çiftçiler ve Tarım İşçileri Birliği, işçilerle köylüler arasında ittifak oluşturma girişiminde bulundu.

Bu adımlardan Katolik Kilisesi'nin muhafazakar kesimi rahatsızdı. Kilise sosyalist düşüncenin köylüler arasında yayılmasını engellemeye çalıştı. Tarım reformu taleplerini kendi güdümüne sokmaya çalıştı. Rio Grande do Norte'de 40 bin köylü ve birçok köylü birliği bir araya gelerek Tarım Yardım Örgütü'nü kurdu.

Bu arada Katolik Kilisesi içinde İncil'i yoksulların kitabı olarak değerlendiren ve yorumlayan, devrimci mücadeleye aktif katılan devrimci papazlar, Hıristiyan devrimciler bu çalışmalar içinde yer aldı. Okuma-yazma kampanyaları düzenledi ve politik eğitim faaliyetleri organize etti. Eleştirel pedagojinin kuramcı ve pratisyeni Paulo Freire de bu çalışmalarda rol aldı. Taban Eğitimi Hareketini kurdu.

Bu yıllarda öne çıkan köylü hareketlerinden biri de Master'dı. Master-Topraksız Çiftçiler Hareketi 1950'lerin sonunda Rio Grande do Sul eyaletinde bulunan Eneruzilhada do Sul'daki toprakları işgal eden 300 ailenin tahliye edilmesine karşı gösterilen direnişin içinden doğdu.

Master, saflarındaki işçileri topraklarında kalmak için değil, toprakları işgal etmek için harekete geçirdi. Bu yönüyle Köylü Birliği'nden ayrılıyordu. Hareket 1962'den sonra geriledi ve zayıfladı.

Bu arada köylü örgütlenmeleri arasında birleşme girişimleri oldu. 1965'te Tarım İşçileri Ulusal Konfederasyonu kuruldu. 1964 darbesi köylü hareketini şiddetle bastırmasına rağmen, bu deneyimler geleceğe ışık tutacaktı.

Topraksız işçiler hareketi-MST beş asrı kapsayan bu ve benzeri köylü isyanı geleneğinden beslendi. Özellikle 1964-1985 yılları arasında Brezilya'da tüm denetimi elinde tutan askeri diktatörlüğün tarım rejimi politikaları ve köylü hareketlerini bastırma teknikleri Topraksız İşçiler Hareketi'nin doğuş şartlarını hazırladı.

Askeri diktatörlük döneminde uygulanan baskı politikaları sonucu kırsal alanda her türlü örgütlenme dağıtıldı. Köylü liderlerinin çoğu ya tutuklandı, ya da sürgüne yollandı. Bu süreç köylü hareketinin örgütsel gücünün uzun bir dönem sekteye uğramasına yol açtı.

Baskı, şiddet ve zor politikalarının yanı sıra uygulanan ekonomik model de zoru sistematize eden içerikte oldu. Brezilya tarımını başta kahve, pamuk ve temel gıda maddelerinin üretimini, büyük sekteye uğrattı. Brezilya küçük köylüsü, katı neo-liberal politikalar sonucu binlerce dönümlük topraklarını terk etmek, satmak zorunda kaldı. İzlenen ekonomik politikalar özünde tarımda tekelleşmeyi hedeflemekteydi. Brezilya'nın en verimli topraklarının uluslararası tekelere peşeş çekilmesi de bu politikanın bir parçasıydı.

Askeri diktatörlük döneminde köylüler kitleler halinde topraklarından sürüldüler. Bu durum başta Orta ve Güney eyaletleri olmak üzere, eski toprak sahipleriyle, yeni kapitalist işletmelerin işine yaradı.

Tarımda yaşanan yoğun tekelleşme süreci köylü yığınlar için tam bir yıkım oldu. Köylülerin yanında benzer bir yıkımı Kızılderili halklar yaşadı. Kızılderili halklar da topraklarından sürüldüler.

Brezilya'da 1985 yılına girildiğinde ekilebilir toprakların yarısı toprak sahiplerinin yani yüzde 1'in eline geçti. Toprakların aşağı yukarı yüzde 80'i, hiçbir tarımsal faaliyetin yürütülmediği boş araziler olarak bırakıldı. Bu alanların mülkü de büyük toprak sahiplerinin elindeydi. Aynı yıllarda Brezilya halkının yüzde 65'i yoksulluk sınırında yaşamaktaydı.

Kırsal alanda bu altüst oluş, büyük göç dalgalarına neden oldu. Brezilya'da çeyrek asra yaklaşan zaman diliminde, insanlık tarihinin gördüğü en büyük göç dalgalarından biri yaşandı. Ağırlıkta kır nüfusunun

gençleri göçten etkilendi. Topraklarından kovulan ve bir daha toprak sahibi olamayan köylülerin sayısı iki milyonu geçti.

Askeri diktatörlük döneminde kısmi bir toprak reformu yapıldı. Kennedy döneminde emperyal politikalar, İlerleme için İttifak konsepti⁵¹ çerçevesinde yürütülmüştü. Bu konsepte bağlı olarak Brezilya'da olduğu gibi birçok Latin Amerika ülkesinde toprak reformu programları devreye sokuldu.

1962-1964 yılları arasında Joao Goulart'ın başkanlığı döneminde uygulanan toprak reformu, demokratikleşmenin ve toplumsal yapıda değişimin aracı olarak görüldü. 1964-1985 yılları arasındaki askeri diktatörlük döneminde ise toprak reformu, ulusal güvenlik sorunu olarak değerlendirildi. Kapitalist gelişme ve sanayileşmenin önündeki sorunların aşılmasında stratejik bir içerik verildi. Amaç; kırsal kesimlerdeki sınıf mücadelesini sınırlamak ve kontrol altına almaktır. Potansiyel olarak devrimci ve isyancı özellik gösteren yoksul ve topraksız köylülerin, toprak edinmelerini sağlayarak küçük mülk sahibi çiftçilere dönüştürmek ve siyasal olarak muhafazakarlaştırmak amaçlandı.

Neo-liberal politikaların yıkıcı etkileri ve yetmişli yılların sonunda yaşanan ekonomik kriz, topraksız köylülerin tepkilerini dışa vurmasına yol açtı.

51. Küba Devrimi'nin gerçekleşmesi ve 1961'de John Kennedy'nin başkan seçilmesi, ABD'nin emperyal stratejilerinde değişikliğe yol açtı. Yeni konseptin amacı kısaca şöyleydi: Yarı sömürge ülkelere yapılacak ekonomik yardım ve siyasi stabilizasyon politikalarıyla, yoksul yığınların sistem karşıtı güçlerin etkisine girmesi engellenecek, "yukarıdan yapılan devrimle", "aşağıdan devrimin" önü kesilecekti. Özellikle "Komünizmin" gelişme zeminini olarak görülen başta toprak sorunu gibi temel sorunların bir düzeyde çözümü yönünde adımlar atıldı ve tarımda kapitalistleşmenin önünü açma yönünde taktikler uygulandı. Konsept, bir yandan "arka bahçenin" yani Latin ve Orta Amerika'nın komünist tehlikeye karşı güvenliği için barikat işlevi görecek. İlerleme için İttifak Konsepti ve Küba Devrimi'nin Latin Amerika üzerindeki etkileri için bakınız; Volkan Yaraşır, *Devrimin Gökkuşuğu*; Mefisto Yay., 2004., Volkan Yaraşır, *11 Eylül Gerçeğin Çölüne hoş geldiniz*, Gendaş Yay., 2001.

Önce kendiliğindenci ve daha çok topraklarından kovulmalarına karşı köylülerin reaksiyoner isyanları görüldü. Örgütsel bir altyapıdan yoksun bu isyanlar şiddetle bastırıldı. Ama yine de çok sayıda çiftlik ayaklanan köylüler tarafından yakıldı. Çatışmalarda onlarca köylü katledildi. Bu gelişmeler topraksız köylülerin/işçilerin gerilemesine değil daha da radikalleşmesine neden oldu.

Özellikle Katolik Kilisesi'nin 1960'larda askeri diktatörlüğü destekleyen tavrından vazgeçerek, 1975'te topraksız işçilerin yanında yer alması ve Pastoral Toprak Komisyonu- Commission Pastorale de la Terre-CPT'nin kurulması yeni bir moment oldu. Özgürlük Teolojisi ya da Devrimci Hıristiyanlığın kıtada olduğu gibi Brezilya'da yayılması, kilisenin tavrında yapısal değişiklikleri beraberinde getirdi. CPT ve ilerici devrimci piskoposların varlığı topraksız işçilerin örgütlenmesine olağanüstü güç kattı. Brezilya'da bu dönemde askeri diktatörlüğe karşı, 80 bin cemaat kuruldu.

1978'den itibaren toprak sorununun en keskin yaşandığı ve topraklarda tekelleşmenin yoğunlaştığı bölge olan Rio Grande do Sul bölgesindeki eylemler, ağırlıkta içe kapalı ve koordinasyonsuz gelişmesine karşın, yeni bir sürecin başlangıcını gösteriyordu.

1978 yılından sonra işçi sınıfının kentlerde başlattığı yaygın grev hareketi, korkunun dağılmasını, kitlelerin özgüven kazanmasını ve kolektif ayağa kalkışın zeminlerini yarattı. Topraksızların mücadelesine güç verdi.

1978-1983 arasında toprak işgalleri, Brezilya'nın güneyi, kuzeyi ve kuzeydoğusuna yayıldı. İşgal eylemleri her ne kadar koordinasyonsuz olsa da ağırlıkta yerel militanlar tarafından planlanıp, örgütlendi. Bu dönem Topraksız İşçiler Hareketi'nin doğuş ve mayalanma dönemi oldu.

1978-1983 arasında işgal eylemleri genellikle büyük ölçekli toprak işgalleri şeklinde gerçekleştirildi. Korku yenilmişti. Kitleler kolektif eylemleriyle umudu ve özgürlüğü örgütliyordu.

Bu dönemin en belirleyici yapısı CPT oldu. CPT ülkenin farklı coğrafyalarında yaşanan işgal eylemlerinin koordinasyonunu sağlamak

için adımlar atmaya başladı. Yerel liderler arasında toplantılar düzenledi. Yerel düzeydeki toplantılar 1980'lerin sonuna doğru ulusal düzeye sıçradı.

1983-1984 yıllarında topraksız işçilerin toprak için mücadelesi derinleşti ve yaygınlaştı. Aynı dönem içinde yerel örgütlenmelerin üst bir boyuta sıçratılması ve yerel çatışmaların, tarımsal reformun gerçekleştirilmesine yönelik büyük bir savaşa dönüştürülmesi yönünde kolektif tartışmalar yoğunlaştırıldı.

Lokal çözümlerin ve kısmi oranda topraksız işçilerin kullanılmamış topraklara yerleştirilmesiyle, sorunların çözülmediği pratik deneyimlerle ortaya çıkmıştı.

“Geçmişin tarım mücadelelerinden, eğer çiftçiler kendilerini örgütlemezlerse, sadece bir parça topraktan daha fazlası için dövüşmediklerini, asla daha geniş bir sınıf bilincine erişemediklerini ve mevcut sorunlarla boğuşmaya devam edeceklerini biliyorduk, çünkü toprak kendi başına çiftçiyi sömürüden kurtarmaz.”⁵²

1984 Ocak ayında Parana’da yapılan Encontro Nacional adlı toplantı sonucunda topraksızlar bir örgüt kurma kararı aldı. Hareket, toprağın kendisi için mücadeleyi aşan toplumsal bir güç olmayı hedefleyerek, kendilerine takılan lakabı örgütlerinin adı olarak seçti: Topraksızlar Hareketi...

Encontro Nacional toplantısında önemli başka kararlar da alındı. Hareketin politik partilerden bağımsızlığının altı çizildi. Özerk bir hareket olarak örgütlenme ilke kararı olarak belirlendi.

Bu kararların alınması da bir tesadüf ya da reaksiyonel bir tavırdan kaynaklanmamaktaydı. Daha önce farklı Latin Amerika ülkeleri ve Brezilya deneyimleri bir kitle hareketinin bir partiye dönüşmesi sonucunda hem kitle hareketi içinde, hem parti bünyesinde iç bölünmeler ve fraksiyon çatışmalarının yaşandığını görülmüştü. Bu deneyimlerin

52. Jao Pedro ile Söyleşi, “Topraksızlar Müfrezesi”, *New Left Review Türkiye Seçkisi*, s.227, Everest Yay., 2003

ışığında topraksız işçiler bir parti örgütlenmesini reddetmeden, özerk örgütlenme yönünde hareket etti. Dışsal politik yönlendirmeleri, Katolik Kilisesi dahil, reddetti.

Özellikle hareketin doğuşu ve gelişiminde önemli rol oynayan kilisenin topraksız işçiler üzerindeki nüfuzu düşünüldüğünde, böylesi bir yaklaşım oldukça önem taşıdı.

Tarımsal reform talep eden Hıristiyan devrimcilerin eğilimi, topraksız işçilerin genel eğilimini de belirliyordu. Paradoks gibi görünse de sınıflar mücadelesinin diyalektiği olarak değerlendirilebilecek bir durum yaşandı. Hıristiyan devrimciler özellikle hareketin bağımsız bir hatta gelişmesi yönünde çok net bir tavır sergiledi.

Bu net tavır da Hıristiyan devrimcilerin daha önce yaşadığı pratiklerden çıkardığı sonuçlarla bağlantılıydı.

“Açao Catolica” ya da JOC adı verilen dinsel karakterli örgütlenmeler geçmişte kitle örgütleriyle girdiği ilişkilerde birçok olumsuzluk yaşanmış, örgütlenmeler bir dönem sonra dağılmıştı. Bu gibi birikimler başta Hıristiyan devrimcilerin hareketin içinde yönlendiricilik konumu da hesaplanırsa, Topraksız işçilerin bağımsız bir hareket olarak gelişmesinde önemli katkıları oldu.

Böylesi bir temel yönelim, hareketin kısa sürede geniş katılımlı bir kitle hareketine dönüşmesini sağladı. İşgal eylemleri, kolektif bir eylem ve ayağa kalkış olarak algılandı. Kuruluş aşamasında özerkliğe yapılan bu vurgu, politik angajmanları başından reddeden bir tutumla pekişti. Ayrıca kuruluş toplantısında toprak reformu mücadelesinin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi, bir başka Brezilya’ya duyulan umut ve özlemle, sömürünün ve zulmün olmadığı bir toplum yaratılması hedeflendi.

ALTERNATİF YAŞAMIN PAROLASI: “İŞGAL ET, ÜRET, DİREN”

MST neo-liberalizme karşı net bir yanıt olarak doğdu. Üç temel dinamikte beslendi. Ya da üç temel dinamik hareketin şekillenmesinde belirleyici oldu. Bu dinamiklerden birincisi, 1970’lerin sonunda yaşanan

ekonomik kriz ve bunun yarattığı sarsıcı etkilerdi. İkincisi, Kurtuluş Teolojisi'nin hareketin kurulma ve yayılmasındaki rolü oldu. Üçüncüsü, yine aynı tarihlerde 1964'den beri Brezilya toplumu üzerinde bir karabasan gibi etkisini gösteren diktatörlüğe karşı işçi sınıfının başlattığı ve diğer toplumsal kesimleri de etkileyen mücadeleydi. Mücadele ruhunun gelişmesi, hareketin hızla yaygınlık kazanmasını sağladı. Sınıflar mücadelesinin keskinliği, artık yerel düzeyde dahi yürütülen, mücadelenin sistem karşıtı bir içeriğe bürünmesine yol açmaktaydı.

MST bu gelişme dinamiklerine bağlı olarak ilginç bir sosyal birleşimin ifadesi oldu. Sosyal birleşimin özü farklılıkların bütünleşmesi şeklinde biçim aldı. MST içinde, başta topraksız işçiler olmak üzere, toprağı kiralamış ve kirayı ürün üzerinden ödeyen köylüler, yine kiralamadığı toprağı başta nakit ödeyen köylüler, mülk sahibi olmayan işgal ettikleri toprakları işleyen "posseiros" adı verilen topraksızlar, tarım işçileri, topraksız göçmen işçiler, mevsimlik işçiler, beş hektardan daha küçük topraklara sahip olan çiftçiler yer alıyor.

Kısaca Brezilya kapitalizminin yapısal sorunlarından etkilenen, ayrıca neoliberalizmin tarumar edici saldırıları sonucu yoksullaşmış, topraklarından ve geleceklerinden koparılmış 5 milyona yakın topraksız aile, MST'nin kök saldığı toplumsal zemini oluşturuyor. MST bu zemin-den kudretini ve gücünü alıyor.

MST, I. Kongresi'nden itibaren üç hedefe kilitlendi. Üç hedef kısaca şöyleydi: Birincisi toprak için mücadele etmek; ikincisi yaşamı sürdürebilmek, üyelerin en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için mücadele etmek; üçüncüsü ise toprak reformu gibi sosyo-politik hedeflerin yanında radikal siyasal değişikliklerle daha adil ve özgür bir toplum yaratmak için mücadele etmek.

Bu senkronize mücadeleler, MST'ye çok yönlü bir hareket görünümü kazandırdı. MST, sendikal, toplumsal ve siyasal niteliklere haiz, bir toplumsal muhalefet gücü ya da toplumsal kitle hareketi özellikleri taşımaya başladı.

MST mücadelenin ihtiyaçlarına göre biçim aldı ve örgütsel formunu sınırlamadı. MST bazen bir sendika, bazen bir parti, bazen hem parti

hem sendika ya da yarı parti, yarı sendika gibi hareket etti. Brezilya'da sınıflar mücadelesinin gereksinimleri, MST'nin takip ettiği yol oldu. Bazen MST'ye "gizli köylü partisi"⁵³ denmesi boşuna değildir.

MST'nin en önemli eylem tarzı, bir doğrudan eylem biçimi olan toprak işgalleridir. İşgal eylemi son derece koordineli biçimde hayata geçirilir. MST militanları önce topraksız işçilerin bulunduğu köylere ve topluluklara giderek, bir bilinçlendirme faaliyeti başlatır.

Militanlar köylülere, topraksız işçilere toprak kullanma haklarının olduğunu, anayasada tarım reformu konusunda bir madde bulunduğunu, ama hükümetin bunu uygulamadığını anlatırlar. Amaç topraksızların bilincini yükseltme ve ne gibi haklara sahip olduklarının altını çizmektir. Bu süreç aşağı yukarı iki veya üç ay sürmektedir.

Böylesi bir hazırlık çalışmasından sonra karar aşamasına gelinir. Topraksız işçilere ne yapmak gerektiği sorulur. Zaten bu zamana kadar süren kolektif tartışmalar rotayı belirlemektedir.

İşgal, daha önceki deneyim birikimlerinin bir yansıması olarak hayata geçirilir. MST liderlerinden biri olan Joao Pedro bu süreci şöyle anlatmaktadır.

"... İşgal kararı alındığında tüm tarihsel deneyimlerimizi ortaya döker, onlardan faydalanırız. Siyasal bir perspektiften Sem Terra Hareketi'nin yapması gereken şey şudur: Sınıf olarak öğrendiklerimizi devam ettirmeliyiz. Konu toprak işgali olduğunda biz işimizi biliyorduk: belki her şeyi değil ama çok şeyi. İşgale herkes katılmalı, tüm aileler gelmelidir."⁵⁴

İşgal günü gizli tutularak, faaliyetler yoğunlaştırılır. Oluşturulan 15-20 kişilik komitelerle, toplantılar düzenlenir. İşgal gece yarısı başlar.

53. MST üyeleri, aktivistleri kendilerini hem "köylü" hem de "topraksız işçi" olarak görmekte ve tarif etmektedirler. James Petras, *Küreselleşme ve Direniş*, Mephisto Yay., 2004, s. 295. Raul Zibechi, "Topraksızlar Hareketi"; *Yeni Yol*, Temmuz 1999, s.67.

54. Joao Pedro, *agy*, s. 230.

Organizeli bir şekilde yürütülür.

“Polisin gözünden kaçabilmek için (işgal) gece yapılacaktır... (Komitelerin) her biri bir kamyon kiralayacaktır ve çadır ve gerekli şeyleri almak için bir kasa oluşturacaklardır. Hazırlanmak üç dört ay sürer. O gece güneş doğmazdan çok önce kiralanan kamyonlar gelir ve yerleşim yerinin etrafında dolaşırlar, taşınıp yerleştirilebilecek her şey birlikte götürülür. Ailelerin var olan şeylerini alıp barınaklarını kurmaları için tek bir geceleri vardır, çünkü ertesi sabah mülk sahibi ne olduğunu anladığında karargah çoktan kurulmuş olmalıdır. Komite bölgede nerede su, nerede ağaç gölgesi olduğunu keşfedecek bir aile seçer. Açık bir karargah yapmada etken bir faktör vardır. Sirtında çok şey taşımamak için karargahın yol kenarında olması uygundur. İşgalin başarıya ulaşmasında bu tür lojistik bilgilerin çok önemi vardır. Ancak başarı, katılan ailelerin sayısı ne kadar fazla olursa polis ve toprak sahibinin (işgalcileri) oradan tahliye etmesi o kadar zor olur.”⁵⁵ İşgal eyleminde devlet güçleri ve toprak sahiplerinin kiralık adamlarıyla çatışma olasılığı vardır.

Bugüne kadar yaşanan çatışmalarda iki bine yakın MST militanı, aktivisti ve topraksız işçi öldürüldü. Topraksız işçilerin işgal eylemi uzun soluklu bir mücadelenin ilk adımı olarak düşünülebilir. Bir anlamda işgal başlangıçtır. Asıl problem o topraklarda durma, kök salma ve sökülüp atılmamadır.

Devlet güçleri ve büyük toprak sahiplerinin silahlı adamları her gün, her saat topraksız işçilere şiddet kullanarak, taciz ederek onları topraktan sökmeye çalışacaklardır.

İşgal ve devletten toprak mülkünü alma süresi aşağı yukarı iki yıldır. Bu süre bir yanıla direniş kültürünün yaygınlaşması, her şeye rağmen ayakta kalma ve alternatif toplumsal ilişkilerin inşa dönemidir.

İşgal, direnişle taçlanmaktadır. Direniş yeni bir yaşamın filizidir. Topraksız işçiler anayasal bir hakkı kullanmaktadır.

55. Agy., s.230- 231.

1960'da popülist devlet başkanı Joao Goulart'ın, bir toprağın sahibi olduğunu iddia etmenin, o toprağın işlenmesi ve ekilmesine bağlı olduğunu belirten bir maddeyi anayasa maddesi haline getirmesi son derece önemli bir gelişmeydi.

Goulart'ın Brezilya'nın yapısal sorunlarından biri olan toprak sorununa ilişkin reform mahiyetindeki bu açılımı, yoksul ve topraksız köylülerin mücadelesine ivme ve güç kattı. Anayasadaki bu madde, toprağın bir sosyal görevi olduğu kavramını ortaya koymaktadır.

Yani toprakların boş bırakılması ya da verimsiz kullanılması sosyal yapıyı bozan bir tavır olarak değerlendirilerek, toprağın sosyal görevini yerine getirmemesinden dolayı devletin bu toprağı sahibinin elinden almasını ve ihtiyacı olanlara dağıtmasını içermekteydi. Bu kamulaştırma hareketi de devletin halkına karşı bir görevi olarak görülmekteydi.

Yasa çıktıktan sonra Joao Goulart ABD destekli bir askeri darbeye iktidardan indirildi.Yasa hem uzun askeri diktatörlük döneminde, hem de diktatörlük sonrası "düşük yoğunluklu demokrasi" yıllarında, hatta Lula iktidarı döneminde de hayata geçirilmedi.

Anayasadaki bu madde, işlevsiz ve hiçbir pratik sonuç doğurmayan bir biçimde öylece kaldı. MST bu anayasal hakkı, topraksız işçilerin kolektif gücüyle işlevlendirdi, hayata geçirdi. Kendi gelişme dinamiğini, bu hakkı fiili bir içerik kazandırarak besledi.

MST toprak işgalleri eylemlerine "festa" adı veriyor. İşgal eylemleri ikili bir amaç içeriyor. Birincisi; MST'nin merkezi talebi olan "toprak reformu" talebiyle örgütlenen kitleler, sürekli işgal eylemleriyle INCRA adındaki resmi toprak reformu kurumu üzerinde ciddi bir baskı yaratıyor. İkincisi; doğrudan eylemin yarattığı olağanüstü pedagojik formasyonla "pasif" ve "sıradan" köylüler, işsiz işçiler, toprak ve politik haklar için savaşıyan politik aktivistler haline dönüşüyor.

MST'nin INCRA'yı harekete geçirmesi meşakkatli bir mücadele gerektirmektedir. Brezilya'da yasal süreç bile bürokratik ve bilinçli engellemelerle tıkanmaktadır. Aşağı yukarı toprağın yasal kullanıma açılması 2 ile 3 yıl sürmektedir.

17 Nisan 2001: Brezilya'nın Topraksız İşçi Hareketi (MST) üyelerinin çocukları, Brezilya'nın kuzeyindeki Pará Eyaletindeki Belém-Brasilia Otoyolu üzerinde bir çiftliği işgal etti. İşgal, Eldorado dos Carajas'ta 19 MST üyesinin polis tarafından öldürüldüğü katliamın yıldönümü olan "Kızıl Nisan" ın bir parçasıydı.

MST bu sürecin başından itibaren, her boyutunda yer almakta ve her aşamasını örgütlemektedir. Bu süreçte devlet güçlerinin, toprak sahipleri ve kiralık adamlarının silahlı saldırılarına ve provokasyonlarına karşı direnilmekte ve kolektif direnişler örgütlenmektedir. Kısaca anayasal bir hak olan “ekilmeyen özel arazilerin kamulaştırılabilir” olması, tek başına yeterli olmamakta, MST’nin mükemmel, sebatkar ve dirençli mücadelesi sonucu bu hak tanım yerindeyse kopara kopara, söke söke alınmaktadır.

Bu mücadele bir başka yanıyla olgunluk, disiplin, fedakarlık isteyen bir süreçtir. Özünde umudun örgütlenmesi ve umudun ayaklanmasıdır.

Doğrudan eylem bu anlamıyla yıkıcı ve yaratıcı bir eylem tarzıdır. Her şeyden önce eskinin şiddetle yıkılıp, bu enkazdan yeninin azimle inşasıdır. Hem tarımın kapitalistleşmesinin, hem de geleneksel toprak sahiplerinin yıkım politikalarına maruz kalan, hakları gasp edilen topraksızlar, işgalin ihtişamıyla yeni toplumsal ilişkilerin kurucu öznelrine dönüşmektedir.

İşgal edilen topraklarda kurulan toplumsal ilişkilerin özgürleştirici içeriğiyle topraksızlar; yapan, kuran, müdahale eden, değişen ve değiştiren kimliğe bürünmektedirler. Bundan dolayı kendilerini “özgür işçiler” olarak tanımlarlarken henüz harekete katılmamış olan sınıf kardeşlerini “sermayenin işçileri” olarak tanımlamaktadırlar.

MST tüm bu aşamalarda pedagojik bir tarzda ilişkiler kurmakta ve hareket etmektedir.

Özellikle toprak işgalinin anayasal bir hak olmasından kaynaklanan paradoksi problemler, MST’nin üzerinde önemle durduğu konuların başında gelmektedir.

İşgal eylemi bir boyutuyla; topraksızların kapitalist özel mülkiyete saldırısını içerse de, diğer boyutuyla toprağın sosyal görevini yerine getirmesini sağlamak için anayasal bir hakkın kullanılması içeriğine sahiptir. Hatta bazı yorumcular bunu “anayasayı koruyucu” bir eylem olarak da görebilmektedir.

Harekete küçük bir toprak elde etmek için katılan topraksızların be-

lirli bir yoğunluk oluşturduğu düşünülürse, toprağın kolektif kullanımı ve hatta özel mülkiyetin kaldırılmasına yönelik bilincin oluşturulmasının önemi ve zorluğu ortadadır.

Latin Amerika'daki toplumsal hareketler üzerine önemli araştırmaları olan Marta Harnecker, bu durumu şöyle açıklamaktadır: “1979 ve 1985 arası ilk işgallerde Joao Pedro Stedilo'ya göre bir 'üretim romantik görüşü' hakimdi. Köylü kökenli bir işçi, toprağı işgal etmenin sorunları çözmek için yeterli olduğuna inanıyordu. Toprağı kavuşunca yalnız kendisini ve ailesini düşünüyordu. Üretim alışkanlıkları tamamen bireyseldi. Kolektif çalışma olasılığını kabul etmesi çok zordu. Mücadelesi çok bireyseldi ve köylü ve işçi sınıfını bir bütün olarak düşünmüyordu. Ya da ülkenin içinden geçmekte olduğu tarımda modernleşme sürecinin hiç bilmediğı teknikler kullanmasını gerektirdiğinden haberi yoktu. Küçük üretici olarak aile toprağı korur anlayışını tekrar etme eğilimindedir. Üretim genel olarak yaşayacak kadar yapılırdı ve ancak fazla olursa pazara çıkılır.”⁵⁶

Böylesi bir eğilimin hakim olduğu yoksul köylüler içinde özel mülkiyeti reddeden, kolektif üretimi esas alan bir anlayışın yerleşmesi için MST eğitime özel bir önem verdi. MST toprak işgallerini ve işgal edilen toprağın üretime açılmasını neo-liberalizme karşı yürütülen ekonomik ve politik mücadelenin parçası olarak gördü. MST, “kırdı yapılacak her türlü örgütlenme ve üretim, emeğin sermaye üzerindeki egemenliğine; tüm sömürü ve egemenlik ilişkilerinin yok edilmesini hedefleyen bir mücadeleye hizmet etmelidir” ilkesiyle hareket ediyordu.

MST, Brezilya'nın bütününde, (22 eyalette) örgütlenmeyi başardı.

MST, işgal edilen topraklar üzerinde kurulan kamplara dayanan örgütsel yapısıyla, yeni bir toplumun ve insanın yaratılmasını hedefleyen bir çalışma yürüttü.

Bu işgal alanlarında yaşayan ve çalışanların yüzde 60'ını topraklarını kaybederek, olağanüstü kötü koşullarda yaşamaya mahkum edilmiş topraksız işçiler oluştururken, diğer kısmını -ağırlıkta- neo-liberal

56. Marta Harnecker, *MST; Kalkedon Yay., 2006,s.22.*

saldırılar sonucu işten atılmış, kentlerde artık yaşayamayan, terk etmiş işçiler ve kamu çalışanlarından oluşuyordu.

MST, her işgal alanını ya da kampı bir üretim birimi olarak ele aldı ve buna uygun bir örgütlenme modeli yarattı.

Toprak işgal eylemleri MST'yi iki temel sorunla karşı karşıya bıraktı.

Bu sorunlardan biri toprağın nasıl işleneceği idi. Toprakta hangi teknik kullanılacak, hangi bilgi, yetenek ve tecrübeden yararlanılacak ya da hangi "know-how" bilgi, yetenek ve tecrübeden doğan güç ile tarım tekellerine direnecek, alternatif oluşumlar yaratılacaktı. Topraksızların insanca yaşaması ve yaşamlarını sürdürebilmesi için, temel ihtiyaçlarının karşılanması zaruruydu. Bütün bu adımların atılması için ilk iş olarak topraksızlara teknik yardımlar yapıldı ve temel bilgiler aktarıldı.

İkinci sorun ise geleneksel değer yargıları ve feodal kültürün ve topraksız işçilerin zihniyet dünyasında yarattığı etkilerdi. MST, hırs, rekabet, tutuculuk, olanı koruma gibi eğilimlerle kendini dışı vuran bu zihniyetle hesaplaşmaya girdi. Kolektif davranma, üretme, paylaşma ve mücadele etmenin önemini ortaya koyan pedagojik içerikli pratikleri gerçekleştirdi.

Marta Harnecker, işgal eyleminin tek başına yetersizliğini şöyle anlatmaktadır:

"Topraksız işçilerin toprak işgalleri tek başına yeterli bir sonuç değildir. Onu işleyecek koşulların da olması gerekir. Makina, tohum, kredi, teknik devrimdeki gelişmeleri kullanmayı sağlayacak know how, üretimlerine satış yerleri olmadığı sürece toprak özgürlük alanı olmak yerine bir karabasan olur ve sonuçta üstündekiler onu düşük fiyatta satmak ya da terk edip gitme durumunda kalırlar."⁵⁷

MST, işgal eyleminden sonra devletten kredi talebinde bulunarak işgalcilerin en temel araç ve gereçlerini karşılamaya çalışır.

57. Age., s.24

Büyük toprak sahipleriyle rekabetin gereği olarak, üretimin daha verimli hale getirilmesi gerekmektedir. Topraksız işçilerin kredi talebi, genellikle birçok gerekçe gösterilerek devlet tarafından engellenir. Koşullar dayatılır.

MST bu noktada yeniden devreye girerek, işgalcilerin kredi talebinin karşılanması için adımlar atar.

MST fiili hamlelerle gündelik hayatı örgütlemeyi amaçlamaktadır. Kooperatif örgütlenmeleri bunlardan biridir. Kooperatiflerle topraksız işçilerin kolektif gücünün harekete geçmesi arzulanır. Bunun yanı sıra işgal edilen topraklarda yüzlerce aile barındığından dolayı bir dizi altyapı sorunu yaşanır. Kanalizasyon, elektrik, yol ve suyun organizasyonu en önemli problemler olarak dikkat çeker. Ayrıca okul ve sağlık tesislerinin inşa edilmesi gerekir. Kısaca işgal edilen toprağın bir yerleşim yerine dönmesi için son derece koordineli adımlar atılır. Bütün bu organizasyonların yapılması örgütlü mücadeleyi zorunlu kılmaktadır.

Topraksız işçilerin örgütlü mücadelesi, aynı zamanda devletin bürokratik bloajlarının aşılması, yerleşim alanına hizmet götürmesini sağlayacaktır.

MST, toprağın sürülmesinden, ürünün pazarlanmasına kadar her alanda örgütlü davranmayı hedefledi. Kooperatif örgütlenmesiyle topraksızların tarım tekellerine ve büyük toprak sahiplerine direnebilmesi hatta alternatif üretim yapabilmelerinin önünü açtı.

Özellikle topraksız işçiler arasında yaygın bir eğilim olan küçük mülk sahibi olma eğilimiyle, MST kadroları ciddi mücadele verdi. Kooperatifleşmeyi zorlayan hiçbir girişimde bulunmadı. Topraksızların kendi deneyimlerinden, yanlışlarından öğrenmesi yönünde pedagojik yöntemler denendi. Bilimsel olarak bireysel üretim ile kooperatif tarz üretimin farkı ve böylesi bir çabanın yarattığı alternatif toplumsal ilişkiler üzerinde durularak, yoğun eğitim çalışmaları yapıldı.

Ayrıca tek tip bir kooperatif biçiminde örgütlenilmediğinden ve bazı kooperatif örgütlenme biçimleri özel mülkiyetle çalışmadığından, topraksızların kooperatif örgütlenmelerine yönelmeleri zor olmadı.

MST her toprağın kendine has özelliklerini hesaplayarak adımlarını attı. İklim, doğa ve teknik koşulların ve programlı hareket etmenin ne derece önemli olduğunu öğrenmelerinin zaman aldığını ifade eden MST önderi Joao Pedro Stedilo yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

“Birçok yerleşim alanında yapılan yanlışlardan bir tanesi makineleşmenin abartılmasıdır. 30 hektarlık bir alanınız varsa neden yalnız 80-100 hektarda kar getirecek bir faaliyete yatırılan para asla borcu ödeyecek verimi sağlamayacaktır... Sonuçta üretime ve halkın eğitimine uygun olmayan modern bir altyapı ile başlanmış oluyordu. Bugün kooperatiflerin çoğu borçludur, daha kötüsü devlete bağımlılıkları artmıştır.”⁵⁸

MST çeşitli ve yaygın kooperatif örgütlenmeleri yanında tarım ürünlerini işleme tesisleri kurdu. Bu adımla topraksızların dolayımli sömürsünün önüne geçti.

MST'nin 1995 yılında yaptığı 3. Kongrede kabul edilen tarım programının hedeflerinden biri, çok uluslu tekellerin topraksızları sömürmesini engelleyecek önlemlerin alınması oldu. Tarım ürünlerini işle-

58. *Age.*, s.82.

me tesislerinin kurulması bu perspektifle hayata geçirildi.

Özellikle Brezilya hükümetlerinin radikal neo-liberal politikalarla tarım alanında yarattığı alt-üst oluş, MST'nin acil önlemler almasına ve farklı politikalar geliştirmesine yol açtı. Brezilya tarımının uluslararası tarım tekellerine açılması, tarım üretiminin ihracat ekseni gerçekleşmesi ve soya, pamuk, şeker gibi belirli ürünlere ağırlık verilmesi tarım alanında olağanüstü yıkımları beraberinde getirdi.

2000'li yılların başlarında ihracata ayrılan toprak miktarı hızla arttı. Çok uluslu tarım tekellerinin Brezilya kırımını talanı korkunç boyutlara ulaştı.

1986'da Brezilya kırında 23,4 milyon topraksız köylü yaşıyordu. 1996'da bu sayı 18 milyona düştü. 2000- 2005 arasında bu sayı yeniden yükseldi ve 25 milyona ulaştı.

MST'nin mücadelesiyle 1 milyon kişinin (350 bin aile) toprağa kavuşmasına karşın, neo- liberal politikalar sonucu topraksız işçilerin sayısı hızla çoğaldı. Yine aynı politikalar sonucu tarımda yaşanan tekelleşme aşırı hız kazandı. Bugün toprak sahiplerinin yüzde 1'i ülkede ekilebilir toprakların yüzde 47'sine sahip. Yani 26 bin büyük toprak sahibi, ülkenin en verimli topraklarını elinde bulunduruyor. MST'nin 2000'lerin başlarına kadar süren mücadelesi sonucu 350 bin ailenin işgal ettiği toprak miktarı ancak 20 milyon hektardır. Tahminlere göre Brezilya kırında 25 milyon yoksul insan bulunduğu, bunun da 3,5 milyonunun topraksız köylü olduğu düşünülürse ülkedeki sosyal gerilimin ve uçurumun boyutları ortaya çıkmaktadır.⁵⁹

Radikal özelleştirme politikaları sonucu tarımda tekelleşme hızla ge-

59. *Brezilya'da 1980'lerin başından itibaren uluslararası tekeller önemli oranda toprak satın aldı. Bu toprakların büyük bir kısmı boş arazi olarak tutuldu. Kanada kökenli bir çelik firması San Paulo'da 25 bin dönüm toprak aldı. İnşaat firması CR Almeida 2 milyon hektarlık toprağı kendi mülkiyetine geçirdi. Otomotiv tekelisi Volkswagen'de 20 bin hektarın üzerinde toprak satın aldı. Toplamda uluslararası tekeller Brezilya'da 30 milyon hektarın üzerinde toprağı ellerinde tutuyorlar.*

lişti. Toprağın çokuluslu şirketlerin elinde yoğunlaşması, MST'nin kooperatifleşme ve ürün işleme tesislerini dahi tehdit edecek noktaya ulaştı. Bu durum binlerce insanı açlık tehlikesiyle yüz yüze bıraktı.

MST çalışmalarını ve faaliyetlerini bu gelişmelere paralel olarak çok daha kapsamlı yürütmeye başladı.

Joao Pedro Stedilo bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Günümüzde finansal emperyalizm ve uluslararası şirketlerin hakim olduğu kapitalizm çağında tarım reformu da karakter değiştirmektedir. Sadece toprağı dağıtmak yetmiyor, çünkü bu çiftçilerin yaşam koşullarının daha iyi olacağı güvencesini vermiyor. Yalnız toprak mülkiyetinin değil, tarım endüstrisi ve tarımsal alanların da demokratikleştiği yeni tip bir tarım reformu düşünmek gereklidir. Bunların hepsi birbiriyle bağlantılıdır, iç pazar ve yiyecek arzına öncelik verirler. Bu da kendi içinde tohum üretimini de içerir. Başka bir deyişle toprak mülkiyetinin demokratikleşmesiyle birlikte yeni bir tarım üretim modeli inşa etmek, kırsal alan üretiminde yeni bir sosyal örgütlenme yaratmak gerekmektedir.”⁶⁰

Tarım alanında neo- liberal dönüşüm politikaları yıkıcı sonuçlar yarattı. Yaşananlar sadece Brezilya özgü değil, başta Latin Amerika olmak üzere bütün geç kapitalistleşen ülkelerde yaşanan ortak bir süreç olarak dikkat çekti.

En önemli gelişme çokuluslu şirketlerin fiyatları ve pazarı bütünüyle kontrol etmesiydi. Örneğin Brezilya'da mısır ticaretinin yüzde 90'ı üç tane uluslararası şirketin denetimindedir. Süt üretimi ise Nestle, Gloria ve Parlamat'ın elindedir.

Biyoteknoloji ve genetik mühendisliğinin tarım alanındaki uygulamaları son derece tahrip edici sonuçlar yarattı ve biyoçeşitliliği tehdit edecek noktaya ulaştı. Bir nevi “gıda diktatörlüğü” yaratıldı.⁶¹ Bu süreç

60. "The Government and the Landowners" PUCL - Viva Magazine. 23 Haz. 2003.

61. Şadi İdem, "Biyoteknolojinin Ardına Bakabilmek", Toplumsal Ekoloji,

bir başka yönüyle tarımsal girdinin tüm kontrolünün tek elde toplanması, denetlenmesi ve yönlendirilmesini içerdi.

Biyoteknolojik gelişmelerle “... Çokuluslu şirketler tohum denetimini hem tekellerinde tutuyor, hem de yönlendiriyorlar. Böylece çiftçilere yeni teknoloji biçimini dayatıyorlar.

Örneğin Monsanto değişik genli soya çeşitlerinin üretilmesinin yarattığı sorunlar bir yana, tohumu alan her bir çiftçiye buna uyarlanmış gübre ve toksin almaya zorluyor. Şirketin asıl çıkarı tohumlarda değil bunlarda.”⁶²

Bu gelişmeler karşısında MST, çok boyutlu ve çok yönelimli bir mücadeleye yürüttü. Çevre kirliliğini önlemeye, biyoçeşitliliği korumaya çalıştı. Çokuluslu şirketlerin modern teknik düzeyine alternatif teknolojilerle ulaşmak için adımlar attı.

Bu süreç MST'nin mücadelesine uluslararası boyut kazandırdı. Toprak reformu sadece büyük toprak sahiplerine karşı yürütülen bir mücadele olmaktan öte, Brezilya oligarşisi ve özellikle çokuluslu şirketlere karşı yürütülen bir mücadeleye dönüştü. Hedef artık finans kapitali. MST anti-kapitalist bir mücadeleyi önüne koydu. Radikal neo-liberal politikalar ve finans kapitalin operasyonları Brezilya'da yoksulların kaderlerini ve kederlerini ortaklaştırdı. MST kaderleri ve kederleri ortak olanların kolektif gücü ve iradesi oldu.

Finans kapitale karşı yürütülen mücadele Brezilya'da topraksız işçileri uluslararası ittifaka soktu. Topraksız işçiler, “küreselleşme” politikalarından etkilenen küçük ve orta ölçekli üreticilerden, yoksul ve topraksız köylülere kadar geniş bir kesimin uluslararası düzeyde ortak örgütlenmesi yönünde adımlar attı. Via Campesina somut ve etkili bir örgütlenme olarak ortaya çıktı.

“Via Campesina, Asya, Afrika, Amerika ve Avrupa'dan küçük ve orta çaplı üreticileri, tarım işçilerini, köylü kadınları ve yerli halkların ara-

Sayı.4, 2005., s.17-18.

62. *Marta Harnecker, age., s.31.*

sında bağlantı kurmaya çalışan uluslararası bir harektir. Otonom, çoğulcu, tüm diğer politik ekonomik örgütlerden bağımsızdır. Otonomluklarına saygı içinde ulusal ve bölgesel örgütleri birbirleriyle kaynaştırmaya çalışır.”⁶³

Via Campesina, uluslararası düzeyde tarımla ilgili tüm gelişmelere alternatif ve alakalı olduğunu ilan etti. 17 Nisan’ı uluslararası işçi sınıfının birlik, dayanışma, mücadele günü olan 1 Mayıs gibi köylülerin günü olarak kabul edilmesini savunuyor ve bu doğrultuda eylemler örgütlüyor. Via Campesina bir emperyalist kuruluş olan Dünya Ticaret Örgütü’ne karşı aktif mücadele yürüttü. Dünya tarımını ilgilendiren her konuda aktif ve fiili tavrını gösterdi. Dünya Ticaret Örgütü’nün toplantılarının bütününde protesto gösterileri düzenledi. Dünya Sosyal Forumu’nun düzenli katılımcısı oldu. Yiyecek Bağımsızlığı girişiminin radikal savunuculuğunu yaptı ve bu yönde geniş kampanyalar yürüttü. Via Campesina MST’yle tarım tekellerine karşı omuz omuza mücadele verdi.

MST, kolektif yönetimi esas alarak, iş bölümü, profesyonellik, gönüllülük, disiplin, planlama, sürekli kitle bağları, eleştiri, özeleştir ve demokratik merkezîyetçiliği esas aldı. Her kamp bu esaslara bağlı olarak kendi iç hukukunu oluşturdu.

MST, topraksızların kolektif gücünü ve iradesini yansıtan bir hareket olarak, her yıl yapılan ulusal düzeydeki toplantıyla yöneticilerini seçer. Bu toplantıya tüm yerleşim birimlerini temsilen 180 delege katılır. Toplantı sonucunda 20 yönetici seçilir. 20 yöneticiden 15’i bilfiil kitle hareketinin içinde yer alır. Bu tavır “önderleri kitle hareketiyle iç içe tutma” ilkesi gereğidir. Bu önder kadrolar fiilen işgal eylemlerinde ve yerleşim birimlerinde gerçekleştirilen eylemlere doğrudan katılır, katılmak zorundadır. 15 yöneticinin dışında kalan 5 önderin adları kamuoyuna açıklanmaz. Hareketin iç güvenliği ve sürekliliği için örtük ve gizli kalan bu kadrolar olağanüstü koşullarda devreye girer.

MST, işgal edilen topraklarda özyönetimci bir işleyiş kurdu. Kooper-

63. <http://www.dünyadanceviri.net/dcdosya/dosyaDetail.asp?id=70>

tif tarzı örgütlendi ve kolektif planlama esasına göre hareket etti. Bazı işgal topraklarında üretim koşullarına bağlı özel mülkiyete dayalı işle-yişlerde gündeme getirildi. Ama elde edilen gelirin kolektif kullanımını ortak bir ilke olarak devamlı korundu.

MST dayanışmayı, toplumsal adaleti ve özerkliği temel etik değer olarak gördü. Politikalarını bu değerler üzerinden oluşturdu.

İşgal edilen topraklarda elde edilen gelirin önemli bir kısmı yeni üre-tim araçlarının alımına, yeni yatırımlara, eğitime, sağlık ve çocuk ba-kımına, teknik yardım gibi ortak kamusal ihtiyaçlara ayrıldı.

MST, kolektif çalışma ve kolektif yaşam üzerine odaklanarak, işgal edilen topraklarda ve yerleşimlerde üretimden pazarlamaya, eğitim-den sağlığa, politikadan kültüre kadar her konuda demokratik karar alma mekanizmalarını devreye soktu.

Topraksızların kolektif iradelerini oluşturmak amacıyla her toplantı öncesinde gündem daha önceden belirleniyor, katılacaklara sunuluyor. Yapılan toplantılarda özellikle kadınların ve gençlerin daha fazla ko-nuşmalarına özen gösteriliyor. Evli çiftlerin her ikisinin de toplantıya katılmasında ısrarcı davranılıyor.

MST, hareketin “ekonomik ordusu” Confederacao das Cooperativas de Reforma Agraria do Brasil-CONRAB (Brezilya Tarım Reformu Kooperatifleri Konfederasyonu) ile destekli faaliyet yürütüyor.

CONRAB, Sistema Cooperativista dos Assentados-SCA Çiftçi Ko-operatifleri Sistemi adı verilen geleneksel kooperatiflerden farklı ya-pıların birliğiyle oluşan bir organizasyon.

SCA'lar MST tarafından “muhalif kooperatifler” olarak adlandırıldı. Aslında SCA'lar gerçek manada muhalif organizasyonlardı. Yerleşim-cilere (işgalcilere), kredi, pazarlama desteği ve teknik yardım sunmak-taydı.

MST bu kooperatifleri ekonomik ve politik karakterde oluşumlar ola-rak değerlendirdi. Ekonomik alanda etkin bir rol oynaması hedefle-nen SCA'ların politik faaliyetleri de ihmal edilmiyor. Hatta ekonomik faaliyetlerin politik amaçların önüne geçmemesi için özen gösteriliyor.

MST, yerleşim-üretim ve kooperatif işlemlerini kapitalizme karşı bir direniş biçimi olarak ele alıyor. Ekonomik mücadeleyi, politik ve ideolojik mücadeleyi genişletme ve ilerletme olarak görüyor.

MST bütün bu yönelimlerine ve gayretlerine rağmen kooperatif çalışmalarındaki çelişkili karakterin de farkında ve adımlarını bu yönü de görerek atıyor:

Kooperatiflerin iki yüzü (ekonomik ve politik) olduğunu söyleyen MST yöneticileri, bu çelişkili durumun her zaman farkında olarak adımlarını attıklarını, ortaya çıkan her çelişkinin amaçlarına uygun bir biçimde çözülmesine uğraştıklarını ve doğal olarak her çözümlenen sorunun yeni bir çelişkiyi ortaya çıkaracağıının farkında olduklarını belirtiyorlar.

NEDEN KÜÇÜK ÖLÇEKLİ ÜRETİM

MST küçük ölçekli üretimin tarımda yaygınlaşmasına önem verdi. Küçük çaplı üretim tarımda mono kültürün aşılması, toprağın en verimli kullanılması ve biyoçeşitliliğin korunması açısından önemliydi. Ayrıca yoksul ve topraksız işçilerin objektif konumları itibariyle büyük çapta üretim yapabilecek olanakları yoktu.

Toprağa çeşitli ürünlerin ekilmesi en başta toprağın uzun dönemli sağlığı açısından önemliydi. Böyle bir ekim verimi artırdığı gibi toprağın heba olmasını engellemekteydi. Küçük çaplı üretim toprağın etkili kullanımını sağladı. Biyoçeşitliliğin önünü açtı. Toprakta zararlı otların çıkmasını engelledi. Toprağın yapay gübrelerle zehirlenmesinin ve çölleşmesinin önüne geçildi. Toprakla insanı, insanla toprağı kaynaştıran bir kültürün ve sosyal yaşamın zemini böylece doğal olarak kuruldu. Ayrıca ister metropollerde ve isterse sömürge ülkelerde küçük ölçekli üretimin verimliliği ortadadır. Bu oran yüzde 200 ile yüzde 1000 kat arasında değişmektedir.

MST toprak işgalleriyle geniş bir meşruiyet zemini yarattı. Çünkü sosyal yaşamın ve faaliyetin azaldığı bu ortamda, terk edilen kırsal

alan canlandı ve hayat kendini yeniden üretmeye başladı.⁶⁴ İşgal ve toprağın kolektif işlenmesi topraksız işçilerin çok vektörlü sömürüsünü ortadan kaldırdı, kapitalizmin yıkım politikalarına karşı alternatif oluşumlar yarattı. Çünkü köylülüğün sömürüsü sadece onun bireysel sömürüsünü kapsamaz, bununla birlikte bir üretim aracı olan toprağın da sömürülmesidir.

Kapitalizmin sistem olarak yıkıcı tahribatı yalnızca kentleri etkilemedi, bu süreçten kırlar da azımsanmayacak derecede etkilendi. Kırsal alanda yaşanan ve yaygınlaşan ekolojik yıkım bunun somut göstergesidir.

Küçük ölçekli üretim bu yönüyle de önem taşıdı. Bir taraftan toprak ekolojik kullanıma açıldı, öte taraftan ürün verimliliği ve çeşitliliği arttı. Ayrıca toprağın üstünde yaşayan ve o topraklara ayak basanların, toprakla birlikte yarattığı kültürde gelişti. Toprak, doğa, insan diyalogunu besleyen sonuçlar alındı.

MST tarım politikalarıyla her şeyden önce uluslararası tekellerin soygun, gasp ve el koymaları sonucu yoksullaşan ve açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalan köylülerin geleceğini güvence altına aldı. MST küçük üretimi savunarak kitlesel açlık tehlikesine karşı alternatif çözümler getirdi.

MST çeyrek asrı geçen radikal ve militan mücadelesiyle topraksız işçilerin kolektif bir güç olmasını sağladı. Topraksızların anayasal hakkı olan verimsiz kullanılan toprakların dağıtımını fiili işgal politikalarıyla hayata geçirdi. Bu hakka uygulanabilir bir mahiyet kazandırdı. “Basit bir yasa” maddesini, bir nevi legaliteyi istirmar ederek ve kitle mobilizasyonlarıyla, yaşamı dönüştürmenin aracına dönüştürdü. Tabi ki MST’nin yürüttüğü fiili ve militan mücadele sert geçti. Brezilya oligarşisi her fırsatta MST’ye ve kitesine saldırdı. Elde edilen kazanımlar için ağır bedeller ödendi ve ödenmeye devam ediyor.

64. *MST’nin işgal eylemlerinin ve toprakları ekme amaçlarının paradoksi özellikleri ve yansımaları da bulunmaktadır. Neoliberal politikalar özellikle yeni sömürge ülkelerde tarımın tasfiyesi yönünde bir gelişim seyri izledi. Kırsal alan nevi boşaltıldı.*

EZİLENLERİN PEDAGOJİSİ

MST yeni toplumsal ilişkilerin ve yeni bir bilincin oluşması için eğitime büyük önem verdi. Klasik formel eğitimden öte, MST ezilenlerin ayağa kalkışı ve kolektif bir güç oluşunu sağlayacak bir pedagojik formasyonla hareket etti.

MST 3. Kongresi'ni 1995'te yaptı. Kongrede tarım reformu kabul edildi. Ve aynı kongrede özellikle eğitime özel vurgu yapıldı. Toprak için mücadeleyle, eğitim arasındaki bağ üzerinde duruldu.

Toprak işgalinin kendine has özelliklerini tespit eden MST, uzun soluklu bir mücadelenin ancak kitlelerin eğitilmesi ve bilgiyle donanmasıyla mümkün olacağını düşünüyordu.

Toprak işgali farklı kır yoksullarının ama ağırlıkta topraksız işçilerin yer aldığı kolektif bir eylemdi. Eyleme aileleriyle katılan topraksızlar; kadın, erkek, çocuk fiilen eylemin içinde bulunuyorlardı. İşgal yıllarca süren bir mücadeleler bütünselliği idi. Bu özellikler toprak işgallerini, fabrika işgallerinden farklı kılıyordu.

Mücadelenin uzun solukluluğu, direncin örülmesi ve sürekliliği eğitimi en önemli faktör haline getiriyordu. Çünkü ancak bilinç düzeyi gelişmiş, ne yaptığını bilen ve davasıyla bütünleşen kitleler başarılı

olurdu. MST bu mantıkla hareket etti.

MST'nin işgal edilen toprağın yasallaşması ve yerleşim alanı haline gelmesine rağmen, faaliyetleri durmuyordu. Devlet ve yerel yönetimler genellikle okul, yol yapmak, su, elektrik ve alt yapı hizmetlerini topraksızlara götürme yönünde isteksiz davranıyordu ve hep bir şeyler aksıyordu.

Ayrıca geleneksel okuldaki eğitimin içeriği, öğretmenlerin niteliği problem oluşturuyordu. Alternatif yaşamın organize edilmeye çalışıldığı bir yerde burjuva ilişkilerin ve ideolojisinin kendini yeniden üretmesi MST açısından önemli bir problem olarak ele alındı.

MST bu ve benzer faktörlerden dolayı eğitim sorununa fiilen müdahale etti. "MST'nin bugün 1200 temel eğitim veren okulu, 3800 ilkökul öğretmeni, 150 bin civarında öğrencisi, 1200 genç ve yetişkin eğitmeni, 250 kreş için eğitmeni var."⁶⁵

65. *MST'nin işgal ettiği alanlar, kasabalar doğal olarak kırdaki ekonomik canlanmaları beraberinde getirdi. Yani bir anlamda kırsal alan kapitalizm için yeniden bir pazara dönüştü. Bu paradoksi süreç MST'nin dikkat etmesi gereken bazı hususları da ortaya koydu. MST'nin anti-kapitalist politik hattı, hareketin devrimci karakterini koruyacak temel yönelim olarak öne çıktı. Bu çizgiden kayma, esneme, taviz hareketi ister istemez kapitalist restorasyonun parçası haline getirebilir.*

Bugün devlet yetkililerinden bazılarının kırsal alanda yaşanan bu gelişmelerden memnun olması düşündürücüdür. Ayrıca eldeki veriler de egemenleri hoşnut edecek içeriktedir:

"Brezilya araştırma merkezi IBASE (yaptığı araştırmalarda) MST türü bir toprak işgaliyle aynı miktarda insanın kent alanlarına yerleşmesiyle verilecek hizmetlerin devlet hazinesine verdiği yükü karşılaştırdı. Topraksız işçi toprağı işgal edip devleti yasallaştırmaya zorlandığında bunun maddi bir bedeli var; eski toprak sahibine para ödeniyor, yasal masraflar, yeni çiftçiler için kredi vs. var. Ancak aynı sayıda insanın kent gecekondularına yerleşmesi sonucu gereken hizmet ve altyapı tesislerinin aylık maliyeti toprak işgalinin yıllık maliyetini geçiyor... Buna bir de yeni bir iş alanı yaratmak açısından da bakılabilir. Brezilya'nın ticari merkezlerinde bir iş yeri yaratmanın maliyeti tarım reformu yaparak işsiz birini çiftlikte yerleştirmenin 2 ile 25 katına eşittir."

MST, ayrıca çeşitli düzeylerde üniversite ve orta öğrenime ilişkin kurumlar inşa ederek faaliyetlerini organize etti. Farklı üniversitelerde kendine ait kontenjanlar ayırdı. Bu alanlarda çok sayıda MST militanı burslu eğitim gördü. Küba Havana Tıp Fakültesi'yle ilişki kurularak buraya MST'li öğrenciler yollandı. MST, Paulo Freire'nin kuramsal açılımını yaptığı özgürleştirici eğitim anlayışıyla hareket etti.

“MST'nin önerdiği 'değişik' okul önerisi geleneksel 'resmi' okullara kökten karşıdır. Bu okullar egemen sınıfların gelenek ve ideolojilerini yeniden üretme araçları olmanın dışında kapitalist sistemin sanayisi için ucuz emek yetiştirmede güçlü kurumlardır. İnsanları eğitmez, üretim araçlarının parçalarını hazırlar. Onların bilmesi gerekli olan, işlerini etkin yapabilmek için gerekli olan temel şeylerdir. Onların kendi fikirleri olmamalı, hatta beyinleri ile düşünmemelidirler. İşleri otomatik olarak yapmalıdırlar. O nedenle bireysel rekabetçi, aynı zamanda pasif ve bağımlı insanlar yetiştirirler.”⁶⁶

MST'ye özgürlüğün praksiyi yol gösterdi.

MST, topraklarını yitirmiş, inanılmaz bir yalıtılmışlık ve atomizasyon içinde yaşayan topraksız işçileri “özgürleştirici eğitimle” ve gerçekleştirdiği mücadeleyle yapan, üreten, müdahale eden, geleceği kuran bir kimliğe dönüştürdü. Bu yeni kimliğin inşasında sosyal mücadeleye yaşamsal önem verdi.

MST ezber bozan ve alternatif eğitim programlarıyla topraksız işçileri önce “eylem adamına” ve “kadınına” dönüştürdü ve eylem adamının ve kadınının vazgeçilmez özelliği olan “mesajı olan adamlar ve kadınlar” haline getirdi.

Eğitimde hedeflenen (işleyiş ve incelenen konular ona göre belirlenmişti) “ezilenin” ayağa kalkışı ve ezilenin kendisi için harekete geçmesi idi.

“Third World Traveller On The Benefits of Small Farms.” Kapitalizmin yüksek adaptasyon gücü olan, muhalefetinden beslenen, kendini yenileyen ve organik ve rasyonel bir sistem olduğu unutulmamalıdır.

66. Marta Harnecker, age., 26.

MST'nin pedagojik formasyonunu sosyal mücadele, örgütlenme, toprak, iş üretimi üzerine konular oluşturdu. Okullarda, öğrenci öğretmen ilişkisi otoriter ve hiyerarşik bir tarzda kurulmadı. Öğretmen ve öğrenciler birbirlerini yoldaş gibi görmekteydi.

İşgal edilen topraklar aynı zamanda eğitim alanlarıydı. Bu alanlarda kurulan kamplar, okul işlevi gördü. Mücadelenin kendisi eğitimin eksenini belirledi. Mücadele öğretti, mücadele eğitti ve en iyi öğretmen oldu.

MST Brezilya kırsalında hakim olan olumsuz geleneklerle sıkı bir mücadeleye girdi. Köylünün küçük mülk sahibi olma özelliği ya da tutkusu, geleneklerin tarihsel olarak biriktirdiği olumsuzluk, onu bireyci, ego-santrik, statükocu, sekter yapmaktaydı. Ayrıca değerlerini çok çabuk satabilmekteydi. Hızlı bir karakter aşımına uğruyordu.

MST topraksız köylülerin bu geleneksel zaafalarını yenmeyi önüne koydu. Zaafi silaha dönüştürmenin yollarını bulmaya çalıştı. Eğitimi sürekli kılarak olumsuzluğu olumluya çevirmenin yollarını aradı.

Öte yandan MST köylülerin mistik değerlerine sahip çıkarak, topraksız işçinin öfkesini örgütledi. Tarihsel olarak Brezilya köylüsünün mistik anlayışı, adil, doğayla uyumlu bir dünyanın olanaklılığı üzerinden kurulmuştu. Brezilya köylüsü bu ütopyası ya da "kolektif özlemi" için gerçek dünyaya başkaldırdı. Eşitsizliğe, zulme ve adaletsizliğe karşı isyan etti.

MST campesino (ya da köylünün) isyan geleneğini besleyen mistizmi alternatif yaşamın bir parçası haline getirdi. Topraksız işçilerin ruhlarının silahlanmasının araçlarından birine dönüştürdü.

MST alternatif eğitim çalışmalarını, alternatif sağlık projeleriyle bütünleştirerek, yeni bir toplum ve yeni toplumsal ilişkiler kurmaya çalıştı.

Sağlık kavramını son derece sofistike bir tarzda ele aldı. Sağlığı çevre, hijyen, temizlik ve insanların mutluluğu ve esenliğinin bir parçası olarak gördü. Bu bağlamda insanların nerede ve nasıl yaşadığı, ne yedikleri ve hayatlarını kazanma biçimlerinin önemli olduğunu vurgu-

landı.

Sağlık; “ fiziksel olarak kendini iyi hissetmek, ruhsal açıdan kendiyile barışık olmak, doğaya saygılı olmak, yani adalet ve eşitliğin el ele verdiği bir toplum içinde yaşamaktır”⁶⁷

MST “sağlığın gaspına” ilaç ve gıda tekellerinin çevreyi tahrip etmesine, sağlığın pazar haline getirilmesine, insanların müşteriye dönüştürülmesine, kısaca sağlıkla ilgili tüm alanların metalaşması ve kar esasına göre düzenlenmesine karşı mücadeleyi önüne koydu.

Alternatif sağlık anlayışını, “alternatif” yaşam alanlarında inşa etmeye çalıştı. MST, eşitsizlik, yoksulluk ve işsizlik gibi toplumsal hastalıkları yok etmek için ve herkesin haklarına saygı gösterilen, herkesin özgürlük içinde kararlara katılabildiği ve sağlığın fiziksel hastalıklara yakalanmaktan daha fazlası olduğu sağlıklı bir toplumu inşa etmek için savaşıyordu.

Alternatif sağlık anlayışını, alternatif sağlık kültürü kavramı içinde gören MST, kapitalizmin yokedici dünyasına karşı, paylaşma, dayanışma, dostluk ve arkadaşlık ilişkilerini öne çıkarıyor.

“Biz bir sağlık kültürü inşa ediyoruz. Tek başına yaşayan ve MST’ye katılmadan önce yalıtılmış olan bir aile, artık toplumun bir parçasıdır: Dayanışmayı öğrenmekte ve sorumlulukları paylaşmakta, hastalıklarını değil sağlığını korumaktadır. İnsanlar arasındaki ilişkiler açıkça eşitlik, saygı ve inşa faaliyetine dayanır. Bu daha sağlıkla, mutlulukla, aşkla, tatmin duygusuyla ve sürekli öğrenmekle ilişkileri yeşertmek demektir; insanın kendisini eşitsiz ve adaletsiz toplumun bize ısrarla dayatmakta olduğu cinsiyetçilik, bireycilik, ırkçılık ve dayanışma yoksunluğu gibi zalimliklerden özgürleştirilmesi demektir. MST’nin sağlık anlayışının çıkış noktası aile ile çocukların, annelerin ve babaların bilgi, kültür, yetenek, arkadaşlık ve hayallere dair sağlam köklere sahip olduklarını anlamakla başlar.”⁶⁸

67. Age., s.26

68. www.mst.org.br.

TOPRAĞIN TOHUMLA DANSI: BİR SOSYO-POLİTİK HAREKET OLARAK MST

MST bir parti örgütlenmesi değil, sosyo-politik bir harekettir.

MST Latin Amerika'nın en reaksiyonel tarım oligarşisine karşı silahlı bir ordunun disipliniyle hareket ederek, neo-liberalizme karşı sistemin dışladığı toprakları direniş sanatlarıyla ayağa kaldıran, her şeyi devrimci dayanışmayla dönüştüren, yoksulların, lanetlilerin hayal güçlerinden beslenen epik bir harekettir.

Toprak işgal etmek, ana arterleri kesmek, kamu binalarını blokaj altına almak, genetik olarak oynanmış tohum tarlalarını imha etmek, hareketin mücadele eksenini belirliyor.

P.A. Sampaio, MST'yi ilginç bir biçimde tanımlıyor. Sampaio'ya göre MST "ulusalcı karakterde bir politik hareket" ama MST'nin ulusallığı "enternasyonalizmle kısıktılmış bir ulusalcılık."⁶⁹

MST, yoksulları, topraksızları bir kışkırtma hareketi olarak geliştirdi. Topraksız işçileri kışkırtarak, sarstı ve harekete geçirdi. Düne kadar bir "hiç" kabul edilen, topraksızları toplumsal bir özne haline getirdi. Kolektif bir güce dönüştürdü. Kışkırtarak öfkelerini örgütledi, "sıradan" köylüleri örgütleyerek harekete geçirdi.

Hareket son derece özgün ve yepyeni dinamikler ortaya çıkardı. Geleneksel köylü hareketinden farklı olarak, yeni köylü hareketinin ya da yeni işçi-emek hareketinin özelliklerini ortaya koydu.

Topraksız işçileri bağımsız toplumsal bir güç olarak örgütleyen MST, doğrudan eylemle "sıradan" topraksızın öfkesini kolektif olarak harekete geçirdi. "Sıradan" topraksızların yaptığı işin öznesi olmasının ve yıkan ve yaratan bir kimliğe bürünmesinin önünü açtı. Toprak işgalleri topraksızların kendi kaderlerinin efendisi olması ve kaderini eline almasını sağladı. Doğrudan eylem topraksızların ruh, zihniyet ve duygu dünyasını altüst ederken, onun yeniden doğuşunu simgeledi.

69. *Marta Harnecker, age., s.27.*

Yaparak öğrenmesinin, öğrenerek yapmasının önünü açtı. Her öznenin kendi varoluşunun bir ifadesi olan doğrudan eylem, MST'nin bir hareket olarak en karakteristik özelliği idi. Bu eylem tarzı bir özneleşme süreci yaratırken, özneleşmenin ayrılmaz parçası olan kolektif davranma ve harekete geçmenin de ifadesi olarak hayata geçirildi.

MST'nin toprak işgali eylemi tek başına bir eylem değil, yeni insanın ve toplumsal ilişkilerin yaratılmasını sağlayan muazzam bir başlangıçtı.

MST'ye öfke, adanmışlık ve kendine güven duygusu yol gösterdi. MST'nin yolu bu duygularla aydınlandı ve bu özellikler MST'yle özdeşleşti.

MST köylü mistisizmini uzlaşmazlığın bir kaynağı olarak değerlendirdi ve hareketin ruhunu komün değerleriyle, metafizikle, mistisizmle besledi ya da bu değerleri hayat bilgisi olarak kullanıp, komün gücü haline getirdi. MST Latin köylülerin yüzyıllar öncesine dayanan inançlarından güç aldı. Onların doğayla uyum içinde yaşama felsefelerinden ve doğayı kardeşleri olarak görmelerinden beslendi. Tarihsel olarak köylüler, ütopyalarıyla gerçek dünya çeliştiğinde, "gerçek" dünyanın efendilerine karşı sık sık başkaldırmışlardı. MST bu başkaldırı geleneğine sahip çıktı ve bu gelenekten güç aldı.

MST topraksız işçileri daha iyi bir dünya için harekete geçirdi. Mücadelenin kalbinde onları yeniden var etti.

MST, PT'yle tarihsel bağları olmasına ve aynı zaman diliminde doğmalarına karşın, özerk bir hareket olarak gelişti. Bu yön bugün PT'nin kapitalizme entegre olması ve çürümesine karşın, MST'nin anti-kapitalist ruhunu besledi, sistem karşıtlığını güçlendirdi.

MST kitlelerin kolektif pratik ve eylemleriyle muhteşem bir enerji üretti ve üretmeye devam ediyor. Korkunun gücüne karşı, kolektivitenin zenginliğini ortaya çıkardı. Eylemin ve direnişin yaratıcı ve yıkıcı gücüyle kitleleri mobilize etti. Toprak işgallerini sınıf bilincinin inşasının yapı taşı haline getirdi. İşgaller aynı zamanda örgütlü isyanların mayalandığı eylemler oldu.

"İşgal, toplumsal sorgulamanın ve örgütlü isyanın bir yoludur. Bir

Latifundiumu işgal etme eylemi, topraksız insanların hayatında muazzam bir değişiklik anlamına gelen açık bir itaatsizliği temsil etmektedir. Daima birine itaat etme ve başlarını eğme geleneklerini yıkar-patron, baba, belediye başkanı-köylünün hayatındaki iki duyguyu kırar; korku ve konformizm.”⁷⁰

MST için eylem hareketin kendini inkarı ve yeniden üretimidir. Bundan dolayı MST işgali bir şenliğe çevirir. Bu öyle bir şenliktir ki yeni insan bu şenliğin içinde mayalanır. Şenliğe dönüşen her işgal “şenlikli toplumun” yaratılmasına hizmet eder.

MST dünyanın en büyük sosyal hareketidir. Kolektif bir liderliği bulunmaktadır. Brezilya devrimini amaçlayan hareketin tabanı yoksul köylülerden oluşmaktadır. MST kendini Pedro Stedile’nin tanımıyla diğer toplumsal hareketlerin refleksi olarak görüyor, kendi örgütlenmesini bütün Brezilya’nın sosyal mücadelesinin örgütlenmesi olarak değerlendiriyor.

MST anti-bürokratik yapısıyla dikkat çeken bir harekettir. MST işçi sınıfının mücadele tarihinden öğrenerek bürokrasiye karşı ciddi önlemler aldı. Herkesin birlikte karar alması ve herkesin birlikte yapması MST’nin temel ilkelerinden biridir. İkinci ilkesi ise militanca birlikte çalışmaktır.

Hiyerarşik bir örgütlenme olmayan MST, olağan sorumluluk esasına göre hareket etmektedir. Başkanlığı, kariyeri ve kariyer esasına göre merkezileşmeyi reddeden MST, işbirliğini esas almaktadır. Hareketin tüm faaliyetleri MST üyelerine karşı şeffaftır.

Örgütlenme teorisini bu ilkeler üzerine oturtan MST, eylemin yaratıcı zenginliği içinde gelişmekte ve güçlenmektedir.

Hareketin en önemli karakteri eylemdir. Eylem aynı zamanda moral değerlerinin, militan davranışın ve düşünüşün ve yoldaşlık ilişkisinin kurulduğu, dayanışma ve paylaşma ilişkilerinin kökleştiği muhteşem bir güçtür. Bu güç MST’yi yenilemekte, bürokrasinin kök salacağı ze-

70. Aktaran Metin Yeğin, *Topraksızlar; İletişim Yay., 2004, s, 109.*

minleri ortadan kaldırmaktadır. Eylem öğrenmenin, öğretmenin ve değiştirmenin temel yoludur.

MST'yi besleyen en önemli özelliklerden biri enternasyonalist yönüdür. Finans kapitale karşı büyük enternasyonale inanmaktadır. MST tarımın sömürgeleştirilmesine karşı enternasyonalizmi bayrak edinmektedir. Pedro Stedile'nin, Marx'ın sözünden esinlenerek söylediği "Dünyanın bütün üretkenleri, köylüleri birleşin" şiarı boşuna değildir. Stedile, kapitalizmin bugünkü evresinde köylüleri sınıf olarak değerlendirmektedir. Ve köylülerin ulusları olmadığını vurgulayarak enternasyonal olarak birlikte hareket etmelerinin, birlikte üretmelerinin ve enternasyonal bir tarım yaratmak için birlikte mücadele etmelerinin altını çizer.

MST, yüz elliye yakın köylü örgütlenmesinin içinde yer aldığı seksen dokuz ülkede örgütlü Via Campesina-Çifçilerin Yolu'na bu anlamıyla büyük önem vermekte ve içinde aktif olarak yer almaktadır. Hatta MST'yi Via Campesina'nın uluslararası düzeyde taşıyıcı gücü olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

FİLİPİNLER

1 MAYIS HAREKETİ VE HALK GREVLERİ

Filipinler toplam 7 bin 100 adadan oluşan ve yüzden fazla değişik dil ve lehçenin konuşulduğu bir ülke. Tarihi boyunca üç sömürgeci güç tarafından işgal edilen Filipinler’de, ulusal ve toplumsal mücadele yüzyıllardan beri sürüyor. Filipin halkı önce İspanyol Sömürgecilerine, daha sonra ABD emperyalizmine, İkinci Dünya Savaşı döneminde Japonya’ya, 1945 sonrasında ABD’nin yeni sömürgecilik politikalarına karşı direnerek mücadelesine devam ediyor.

Sömürgeci güçlere karşı uzun yıllar süren mücadele deneyimlerinin birikimleri, bugün kendini değişik toplumsal muhalefet güçlerinin örgütlülüğüyle dışa vuruyor. Filipinler’de Marcos diktatörlüğü koşullarında ortaya çıkan “Kilusang Mayo Uno: 1 Mayıs Hareketi” bu güçlerden biri. 1 Mayıs Hareketi, Filipinler’de yarattığı yeni tip politik sendikacılık tarzıyla uluslararası düzeyde işçi hareketinin mücadelesine güç veriyor.

1 Mayıs Hareketi radikal toplumsal değişimi hedefleyen bir yapılanma. Hareketi anlamak biraz da Filipinler özgülünü, tarihini anlamaktan geçiyor, çünkü bu özgünlük, evrensel mesajlarla yüklü.

İSPANYOL SÖMÜRGEÇİLERİN FİLİPİNLERİ İŞGALİ

İspanyol sömürgecilerin Filipinler'e ayak basması, 1521'de Macellan'ın bu adaları bulmasıyla gerçekleşti. İspanyollar, 1565'de Filipinleri bütünüyle kontrol etmeye başladılar. 1571'de İspanyol kralı onuruna Manila kenti kuruldu. İspanyollar Filipinlerde hızlı bir Hıristiyanlaştırma ve İspanyollaştırma politikası izleyerek, ülkede tam bir sömürgeci rejim inşa ettiler.

Sömürgeci rejim, Encomienda sistemine dayanmaktaydı. İspanyollar, Filipinlere özgü toplum birimi olan barangay'ları kendilerine bağımlı kılarak Encomienda adı verilen bir sistemi yerleştirdiler: "1570'de İspanyol sömürgecileri kendilerine bağımlı kıldıkları barangay'ları encomiendas denilen daha büyük siyasi ve ekonomik birimlerde toplamaya başladılar. Yerli halkın boyunduruk altına alınmasındaki 'değerli' hizmetleri karşılığında sömürge görevlileri ve Katolik din adamları, krallığın armağanı olarak geniş topraklarla, encomendas'larla ödüllendirildiler. Encomienda sistemi, 17. yüzyılda, artık düzenli eyaletlerin kurulmasının mümkün olmasıyla ve sömürgecilerin büyük toprak sahipliği kurmalarına hizmet ettikten sonra giderek ortadan kalkacaktı".¹

İspanyol sömürge rejimi boyunca, Filipinlerin birçok bölgesinde vergilere, angaryaya, aşırı toprak rantına, toprak gaspına, Katolikliğin zorla kabul ettirilmesine karşı isyanlar gerçekleşti.

İlk olarak 1564'te Lakandula ve Süleyman'ın ve 1587-1588'de Magat Salamat önderliklerinde Manila'da ayaklanmalar oldu. Bu ayaklanmaları 1596'da Manila'da ve Cagayan'da gerçekleşen ayaklanmalar izledi.

Sömürgeci rejime karşı 17. yüzyılda en geniş ayaklanmalar, 1649'da Malong ve Almazanda yaşandı. Moro adasındaki Müslümanlar İspanyol denetimini hiçbir zaman kabul etmediler. 18. yüzyılda sömür-

1. *Amodo Guerero, Filipinlerde Halk Savaşı ve Toprak Devrimi, Kava Yay 1977, s13*

geciliğe karşı halk ayaklanmaları giderek arttı. Bu ayaklanmaların en önemli özelliği feodalizme karşı bilinçli bir mücadeleyi içermesiydi.

“Önceleri, güçlükler ve angarya işkencesi ayaklanmaların başlıca nedenleriydi. Papazların konakların topraklarını hile yoluyla keyfi olarak genişletmeleri ve toprak rantının da keyfi olarak artırılması özellikle merkezi Luzon ve Güney Luzon’daki halkı harekete geçirdi. Matienza, halkın topraklarını azgın bir şekilde gaspeden Cizvitlere karşı bir ayaklanmaya önderlik etti. Bu ayaklanma Lian ve Nasugba, Batangas’tan komşu eyaletlere Laguna, Cavite ve Rizal’e doğru genişledi. Takımadaların, Merkezi Luzon ve Güney Luzon dışındaki diğer eyaletlerinde ayaklanmalar daha çok sömürgeci hükümetin 18. yüzyıl sonlarına doğru ve 19. yüzyıl boyunca giriştiği tekelci ve müsadereci girişimler sonucu geliyordu”²

İspanyol sömürgecilerin, 19. yüzyılın ikinci yarısına dek Filipinler’de merkezi bir devlet oluşturmamasının da etkisiyle, 16. yüzyılın ikinci yarısından 18. yüzyılın ortalarına kadar geçen zaman içinde takımadalarda 200’e yakın ayaklanma oldu.

Bu ayaklanmalar büyük bir şiddetle bastırıldı. Fakat ayaklanmaların her bastırılışı, yeni bir isyanın tohumu oldu. 19. yüzyıl içinde; 1812, 1813, 1827 ve 1843 yıllarında, bir dizi yeni isyan hareketleri gerçekleşti.

İspanyollar, 19. yüzyılın son çeyreğinde güçlü bir merkezi yönetim kurmayı başardılar. Merkezi yönetimin kurulması, Filipinler’in daha yoğun sömürgeleştirilmesi, tüm yeraltı ve yerüstü kaynaklarının talan edilmesi anlamına geldi. 19. yüzyılda sömürgeci yağmacılık yoğunlaşarak, keskinleşti.

“Sömürgeci İspanya hükümeti, ticari gücünün hızla düşüşünü ve kapitalist ülkelerin artan baskı ve taleplerini karşılamak için Filipinler’deki feodal üssünden daha çok kar elde etmeye zorlandı”³

2. *age*, s. 19

3. *age*, s20

Carlos “Botong” Francisco’nun, Tarihte Filipin Mücadeleleri adlı duvar resimlerinden kesit, arka plandaki KKK bayrağı “Kaataastaasang Kagalang-galang na Katipunan na mga Anak ng Bayan”ın baş harflerini simgeliyor tam tercümesi “Vatan Evlatlarının En Yüksek ve Şereкли Birliği”. Senato Binası, Manila

Andres Bonifacio, İspanyollara karşı devrimde KKK’ya liderlik etti. Altındaki resimde Andres elinde tabanca ve Filipinler’de “itak” adı verilen kılıç ile resmedilmiş.

19. yüzyılda bütün dünyayı saran milliyetçi akımlar, Filipinleri de etkilemekte gecikmedi. Sömürge statüsünden kurtulmak isteyen Filipinli aydınların önderliğinde hızla anti-sömürgeci örgütlenmeler kuruldu. Bu örgütlenmeler emekçi yığınlarla bütünleşmeyi başardı. Özellikle 1892'de kurulan, Vatan Evlatlarının En Yüksek ve Şerefli Birliği adında örgüt anti-sömürgeci mücadelenin başını çekti.

“Bu örgüt, 1892 yılında Anres Bonifacio önderliğinde Tondo'nun işçi semtinde gizli olarak kuruldu. Birinci yılında esas olarak emekçi yığınlardan gelen sadece 200 üyesi vardı. Daha sonraki birkaç yıl içinde, milli kurtuluş savaşı verebilmek için ülkenin çeşitli bölgelerinde devrimci mücadeleyi başlatabilecek üyeler topladı. Aynı zamanda devrimin demokratik niteliğini sağlamak için üyelerini esas olarak ezilen yığınların saflarından topladı”.⁴

Fugad Lewin'in 1896'da sömürgecilere karşı silahlı mücadelenin başladığını açıklaması, Vatan Evlatlarının Birliği saflarında binlerce kişinin yer almasını sağladı.

1896'da, Vatan Evlatlarının Birliği'nin önderliğinde silahlı halk ayaklanması başladı. Aynı tarihlerde İspanya ile ABD arasında savaşın başlaması ve ABD'nin Manila Körfezi'nde İspanyol donanmasını bozguna uğratması, yurtsever güçlerin bu koşullardan yararlanmasını sağladı. Ayaklanmacılar, Aguinaldo önderliğinde, Manila'nın güneyindeki birçok kenti ele geçirdiler. Ve 12 Haziran 1898'de bağımsızlık ilan ettiler.

Böylece İspanya'nın Filipinler'de 350 yıl süren hükümdarlığına son verildi. Fakat Filipinler'de sömürgeci tahakküm devam etti. İspanya'nın boşalttığı yer ABD tarafından dolduruldu. İspanya Filipinleri 20 milyon dolar karşılığında ABD'ye devretti.⁵

ABD askeri birlikleri, “Yakın ve öldürün. Hapsetmeyin. On yaşından büyükleri öldürün. Samar'ı çöle çevirin” yaklaşımıyla yurtsever güçle-

4. *age*, s25

5. *Angelo Colleoni, Amerikan Emperyalizmi Tarihi, Sosyalist Yay., 1997, s. 68*

rin üzerine saldırdı. 4 Şubat 1899'da başlayan bu saldırı sonucu 3 bin Filipinli, 250 ABD askeri yaşamını yitirdi. Filipinli yurtsever güçler, ABD emperyalizmine karşı kahramanca mücadele etti.

Filipin-ABD savaşı üç yıl sürdü. Filipinlerin bu direniş savaşı 1902 yılında yenilgiyle sonuçlandı. ABD deniz piyadeleri vahşi bir soykırıma girişti. Savaş sonucunda, "Bu yabancı zorbalar en azından 4 bin ölü ve yaklaşık 3 bin yaralı verdiler. Yaklaşık 200 bin Filipin savaşçısı şehit düştü. Yani ölen her ABD askerine karşılık 50 Filipin askeri öldü. Fakat çarpışmaların doğrudan ve dolaylı sonucu olarak 250 binden fazla Filipinli öldü".⁶

ABD emperyalizmi yurtsever güçleri yenmesiyle, ülkedeki tüm denetimi ele geçirdi. Filipinler'de ABD'deki yasama sistemi örnek alınarak bir hükümet oluşturuldu ve Filipinler özel bir statü içine sokuldu. Filipinler'de sınırlı yetkilere sahip ulusal meclis kuruldu ve buradan seçilecek bir delegenin ABD Kongresi'nde yer alması ve ulusal meclisi temsil etmesi kararlaştırıldı.

ABD Kongresi, Filipinlere bağımsızlığın ileriki bir süreç içinde verileceğini açıkladı. ABD için Filipinler, bir taraftan zengin hammadde kaynağıydı, diğer taraftan ise ürün fazlası için pazar ve sermaye fazlası için bir yatırım alanıydı. Ayrıca Filipinler ABD açısından jeo-stratejik önem taşıyordu. Filipinlerin kontrolü Pasifik Okyanusu'nun bir "Amerikan Gölü" haline dönüşmesini sağlayacaktı. Filipinler'de ABD'nin askeri varlığının güçlendirilmesi, Çin ve genel olarak Asya'nın yağmalanması anlamına gelmekteydi.

ABD'nin Filipinler politikası birbirini şiddetle etkileyen vektörlere göre biçimlendi. Filipinlerde stratejik önem taşıyan iki askeri üs kuruldu. Ülkenin tüm yeraltı ve yerüstü kaynakları ABD tarafından kontrol edilmeye başlandı.

ABD emperyalizmi, Filipinler üzerindeki siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri denetimi sağlamlaştırmak için ulaşım ve haberleşme sistemini geliştirdi. Bu yönde gerçekleştirilen projeler, ABD tekellerine

6. Amado Querrero, *age.*, s.29

büyük kazançlar sağladı.

ABD emperyalizmi İspanyol sömürgeciliği dönemindeki yerli işbirlikçi sınıflarla ittifak kurarak, Filipinler’de yeni sömürgeci bir rejim kurdu. Yeni sömürgeci rejim, Filipinli emekçi kitlelerin, baskı ve şiddet altında daha fazla sömürülmesine dayanmaktaydı.

Filipinler, I. Dünya Savaşına ABD’nin safında katıldı. ABD ordusunda 25 bin Filipinli paralı asker görev yaptı. Filipinler giderek ABD’nin bir eyaleti konumuna getirildi.

ABD, 1920 yıllarının ortalarında, sömürgeci hükümetin “Filipinleştirileceği” argümanıya, Filipinler’de daha rafine politikalar geliştirmeye çalıştı. ABD bu politikalarıyla bir yandan yeni sömürgeci rejimin sürekliliğini sağlamayı, öte yandan Filipin halkında yavaş yavaş gelişmeye başlayan anti-Amerikancı tepkileri nötrleştirmeyi amaçlamaktaydı. Filipinler’de 1930’ların başlarından itibaren ABD emperyalizmine ve yerli işbirlikçi egemen güçlere karşı kitlesel tepkiler yükselmeye başladı.

FİLİPİNLERDE İŞÇİ HAREKETİNİN GELİŞİMİ

Filipinlerde işçi sınıfının ortaya çıkışı, 19. yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır. Kapitalist ilişkilerin gelişmesine paralel olarak, Filipinlerde liman, demiryolu ve çeşitli fabrikaların inşasına hız verilmişti ve bu alanlar işçi sınıfının rahmi oldular.

İspanyol sömürgeci rejiminin ağır baskı ve sömürü koşullarında, hızla örgütlenen Filipin işçi sınıfı, 20. yüzyılın başlarında, ekonomik ve demokratik haklarını elde etmek için örgütlenme çabalarını hızlandırdı. Özellikle matbaa ve tütün işçilerinin önderliğinde ilk sendikalar kuruldu. İlk sendikal oluşumlar Anarko sendikalist bir özelliğe sahipti.

İşçi sınıfı, İspanyol sömürgeciliğe karşı gerçekleşen ayaklanmalar içinde yer aldı. Filipinler’de, ABD egemenliğinin kurulmasından sonra da, işçi sınıfı yeni sömürgeci rejime karşı mücadelesini sürdürdü. De Los Reyes ve D. Gomez önderliğinde kurulan işçi çevreleri, 1 Mayıs kutlamaları yanında 8 saatlik iş günü ve işçi kooperatiflerinin oluşturu-

rulması için eylemler gerçekleştirdi.

Özellikle, 1896-1898 devrimi döneminde kurulan Demokratik İşçi Birliği, Filipinler İşçi Kongresi, İşçi Kurultayı gibi örgütler, 1900'ün başlarında ulusal hareketle yaptıkları ittifak sonucu geniş kitle örgütü olma özelliği kazandılar. 1890'larda aydınlar tarafından kurulan ilk sosyalist örgütlenmeler de, bu dönemde işçi sınıfıyla bağ kurmakta ve ulusal hareketle ortak davranmaktaydı. I. Dünya Savaşı öncesi sosyalist hareket ulusal hareketin bir parçası olma özelliğini taşıyordu.

Filipinler'de sendikal hareketin vücut bulması ve gelişmesi, 1920'li yıllarda oldu. Özellikle Jacinto Marahan önderliğinde örgütlenen Çiftçiler Sendikası, sendikal hareketin gelişmesine ivme kattı.

Bu yıllarda Filipinler genel Valisi Wood'un, yeni sömürgeci rejime karşı yükselen muhalefeti ezmek için, yasama ve yürütme erkini birleştiren politikası büyük tepkilere neden oldu. Filipin halkı referandum düzenlenmesini istedi. ABD Filipinlerde bir referandumun yapılmasını yasakladı. ABD'nin bu tavrı özellikle işçi sınıfının giderek siyasi talepler ileri sürerek, toplumsal mücadelenin içinde ağırlığını koymasını beraberinde getirdi.

1925'te III. Enternasyonel'in Filipinler'de görevlendirdiği Tan Malaka, 1921 yılında toplanan III Enternasyonel'in kongresinin ardından, 42 ülkeden komünist sendikacıların katılımıyla bir dünya sendikalar kongresi toplanması sonucu kurulan, Profintern-Sendikalar Kızıl Enternasyoneli'ne bağlı Congreso Obrero oluşturdu. Filipinler'de komünist hareketin giderek etkin olmasını sağlayan bu gelişmeler sonucunda Kasım 1930'da Filipinler Komünist Partisi kuruldu.

“Milli ve sosyal kurtuluş için talebin gittikçe artmasının bir sonucu olarak, 7 Kasım 1930'da Crisanto Evangelisto Filipinler Komünist Partisi'ni kurdu”⁷

Filipinler Komünist Partisi, “sınıfa karşı sınıf” politik çizgisini izleyerek, işçi sınıfının ve köylülüğün ABD emperyalizmine ve emperya-

7. Amado Guerero, *age. s42*

lizm güdümlü kukla rejime karşı etkili mücadelelere girişti.

1 Mayıs 1931'de Komünist Partisinin örgütlendiği ve yürüttüğü halk yürüyüşüne devlet güçleri vahşice saldırdı. Yürüyüş sonunda, parti önderleri ve yöneticileri tutuklandı. Aynı yıl içinde parti yasadışı ilan edilerek yasaklandı. Komünist Partisi bu tarihten sonra faaliyetlerini yeraltında sürdürmeye başladı.

Komünistler ayrıca yarı legal bir tarzda, 1929 yılında kurulan Sosyalist Parti'nin içinde çalışmaya başladılar. Bu dönemde Filipinlerde yaşanan ekonomik kriz ve sonuçlar Sosyalist Partiyle komünistlerin işbirliği yapmasının zeminlerini hazırladı. Özellikle sendikal hareket içinde illegal faaliyet yürüten komünistlerle, Sosyalist Parti üyeleri ortak hareket etti.

Bu dönemde Manila'da, çeşitli grevler yaşandı. Merkezi Luzon, Güney Luzon, Visayas ve Mindona'o'da halk ayaklanmaları gerçekleşti. Ağırılıkta kendiliğinden bir şekilde gelişen bu eylemler, anti-sömürgeci bir karakter taşımaktaydı. Kukla rejim bu hareketleri büyük bir şiddetle bastırdı.

ABD emperyalizmi uluslararası konjonktürünün etkisiyle ve Filipinlerde ulusal ve sınıfsal nitelikli mücadelenin gelişimine karşı bir önlem olarak Filipinlere "commonwealth" statüsü verdi. Bu statü, sahte bir bağımsızlık anlamı taşıyordu.

Filipinlerde kurulan dominyon hükümeti, emperyalizmin, işbirlikçi burjuvazinin ve büyük toprak ağalarının çıkarlarını temsil ediyordu.

Dominyon hükümetinin kurulması, Filipinler'de siyasal ve toplumsal çelişkileri yoğunlaştırdı. Uluslararası düzeyde önemli gelişmeler yaşanmaktaydı. Asya'da emperyal politikalarını yayan Japonya'nın ve Avrupa'da Hitler ve Mussolini faşizminin saldırgan politikaları, ABD'nin Filipinler'de bazı esnek politikalar geliştirmesine yol açtı. Dominyon hükümetinin kurulması bu politikaların ilk adımı olurken, bu adımı 1936 yılında uzun yıllar hapiste tutulan komünist önder ve yöneticilerin serbest bırakılması izledi. Komünist önderlerin hapisten çıkması, Filipinlerde işçi ve köylü yığınları içinde anti-faşist hareketin

güçlenmesini beraberinde getirdi.

III. Enternasyonel'in, 1935'teki 7. Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda Filipinlerde "anti-faşist birleşik cephe" politikası izlenmeye başlandı. Filipinler'de bu politikaların pratik olarak uygulanması ülkede yaşanan siyasal ve toplumsal çatışmalardan dolayı ancak 1938'de gerçekleşti. Önce sosyalist ve komünist sendikalar bir araya geldi. Daha sonra Sosyalist Parti ile Komünist Parti'nin birleşimi sağlandı. III. Enternasyonel'in bu kararları, daha önce terkedilmiş bir politika olan burjuva milliyetçi gruplarla işbirliğini zorunlu kılıyordu. Bu politik yaklaşım Güneydoğu Asya komünist hareketleri içinde bir şaşkınlık ve hayal kırıklığıyla karşılandı. Yeni birleşmiş partinin başkan yardımcılığına Santos getirildi . 5 bini komünist toplam 55 bin üyeye sahip yeni parti, Japonya'nın işgal tehlikesine karşı, dominyon hükümetine işbirliği teklifinde bulundu.

Manuel Ouezon ve Osmena tarafından 1933'te kurulan Milliyetçi Parti, Japonya'nın olası işgaline karşı 10 bini düzenli birliklerden, 40 bini ihtiyatlardan oluşan bir ordu kurdu.

1939'da patlayan II. Dünya Savaşı, Büyük Okyanus'ta bir Japonya-ABD savaşına dönüştü.

JAPON İŞGALİ

8 Aralık 1941'de Japonlar, Pearl Harbour ve Filipinler dahil olmak üzere Pasifik Okyanusu ve Çin Denizi'nde bulunan, ABD askeri üslerine karşı hava saldırısı başlattı. Dominyon hükümeti, ABD askeri yetkilerinden aldığı emir doğrultusunda, 26 Aralık'ta Manila'yı "açık şehir" ilan etti. 2 Ocak 1942'de Manila Japonlar tarafından işgal edildi. Mayıs 1942'de Filipinler ve ABD birlikleri Japonlara teslim oldu.

Japonya, "büyük Doğu Asya ortak kalkınma alanı" ve "Filipin Filipinlilere" sloganıyla işgali meşrulaştırmak ve Filipin halkının desteğini kazanmak istedi. Japonya'nın bu yaklaşımı, ABD'nin Filipinleri işgal ederken "iyi niyetli kaynaşma" sloganını çağrıştırmaktaydı. İki emperyalist güç işgal politikalarını bu sloganlar üzerinden yürüttüler.

Japonya'nın Filipinleri işgali, Milliyetçi Parti içinde farklı yaklaşımların doğmasına yol açtı. Milliyetçi Parti'nin bir grubu ABD emperyalizmine, diğeri ise Japon emperyalizme hizmet etmeye başladı.

Quezon ve Osmeno gibi Milliyetçi Parti'nin önde gelen simaları ülkeyi terk ederek, Avustralya'ya sığındılar. Japonlar, Milliyetçi Parti'nin önemli adlarından Vargas'a hükümet kurma görevi verdiler. Oluşturulan Devlet Konseyi, Japonların dikte ettiği emirleri onaylayıp hükümetin kararları gibi lanse etmekle yükümlü kılındı.

Ocak 1942'de Japonya Başbakanı Tojo, Filipinlere bağımsızlık verileceğini ilan etti.

Japonya Filipinler'de bir taraftan halkın sempatisini kazanmak ve işgale karşı gelişebilecek tepkileri engellemek amacıyla basını, okulları, kiliseyi, radyoyu, tiyatro ve sinemaları kullanarak yoğun bir propaganda faaliyetine girişti diğerk taraftan Filipinler'in tüm maddi kaynaklarını kontrolü altına aldı. Bankalar sistemini, elektrik şebekesini, demiryollarını bütünüyle denetimleri altına alan Japonya, Filipinler'deki toplam yatırımların yüzde 80'ini oluşturan yabancı yatırımlara el koydu.

Japonya, Filipinler'deki bütün partilerin faaliyetlerini yasakladı. Bunun yanında Kalibapi-Yeni Filipinlerin Hizmetindeki Dernek adıyla bir partinin kurulmasını teşvik etti.

1943 yılında, Japonlar Filipinlere "bağımsızlık" verme yönünde çalışmalarını hızlandırdılar. 14 Eylül'de "bağımsızlık" ilan edildi. Filipinler kukla bir Cumhuriyete dönüştürüldü. Yeni hükümetin ilk işi, Japonya-Filipinler ittifak anlaşmasını imzalamak oldu. Bu anlaşmayla Japonya'ya, Filipinler topraklarında her türlü askeri hareket serbestliği tanındı.

Japonya'nın Filipinleri işgaline karşı direniş, Şubat 1942'den sonra örgütlü bir düzeye sıçradı. Direniş hareketi iki grup tarafından yürütülmekteydi. Bu gruplardan biri Filipinler Komünist Partisi, diğeri ise Amerikan subaylarının örgütlediği askeri oluşumlardı.

Filipinler Komünist Partisi'nin, Şubat 1942'de Japon işgalcilerine karşı savaşıma kararı almasıyla bir halk ordusu oluşturuldu. 29 Mart 1942'de

*Luis Taruc,
Filipinler'in
Japon işgali
sirasında
Hukbalahap
gerillalarının
lideri ve
Komünist
Parti Askeri
Komitesi
başkam.
1942*

oluşan bu ordunun adı Hukbong Bayan Laban Sa Hapon-HULBALAHAP Japonya Karşısı Halk Ordusu'ydu.

Komünistler "Şubat 1942'de Merkezi Luzon Büro Konferansını toplamayı başardılar ve Japon saldırganlarına karşı bir halk ordusuyla savaşmaya karar verdiler. Böylece Komünist Partisi, Filipin halkının egemenliğini savunmaya ve faşist işgalcilerle savaşmaya karar veren tek parti olma şerefini kazandı. HUKBALAHAP kuruldu ve silahlı halk direnmesini örgütledi"⁸

HUKBALAHAP, faaliyetlerini askeri eylemlerle sınırlamadı. HUKBALAHAP, Filipinlerin tam bağımsızlığını kazanması, işbirlikçilerin cezalandırılması, Filipinlerde demokratik bir rejimin kurulması ve toprak reformunun gerçekleştirilmesi amacıyla hareket etti.

Ağırlıkla Amerikalı subaylarca örgütlenen gruplar içinde, askeri eğitim almış öğrenciler ve değişik toplumsal kesimlerinden gelen kişiler yer aldı. Bu askeri gruplar Filipinlerin birçok yerinde ortaya çıktılar. Farklı bölgelerde faaliyet yürüten bu grupların en önemlileri, Luzon Gerilla Ordusu, Özgür Banay Gerillaları, Mavi Kartallar Gerillaları, Cabite Gerillaları, ABD Uzak Doğu Ordusu'ydu.

Filipino-Amerikan birleşik güçleri içinde daha sonra adından çok söz

8. *Amado Guerero, age. s48*

ettirecek ve Filipinler yakın tarihine geçecek bir isim de vardı: Ferdinand Marcos. Marcos'un Japonlara esir düşmesi, savaşta yaralanması ilerleyen yıllarda Marcos'un kullanacağı ve imaj oluşturacağı olaylar oldu.⁹

ABD askeri birliklerinin Şubat 1945'te Filipinlere çıkarma yapması Filipinlere ABD'nin bir kurtarıcı gibi sunulmasını beraberinde getirdi. ABD emperyalizmi Filipinlere ilişkin tüm projelerinin gerçekleştirilmesinde bu "kurtarıcı misyonunu" bir ideolojik manipülasyon aracı olarak kullanılageldi.

Oysa ki HUKBALAHAP ve diğer yurtsever güçler Japon işgal güçlerine karşı etkili saldırılar gerçekleştiren ve Japon işgalcilerine büyük zayıflar veren yapıları. Filipin halkının bağımsız ve demokratik gücünün sembolleriydiler.

"HUKBALAHAP ve ülkenin dört bir bucağındaki diğer yurtsever gerilla kuvvetlerinin çabası sonucunda Japon işgalcilerin ve işbirlikçi kuvvetlerin belkemiği kırıldı. Devrimci kuvvetler, Japonları şehir ve kasabalardan çıkartarak onları köylük bölgelerdeki gerilla savaşının alevlerinde imha ettiler. Filipinleri kurtaran, ABD emperyalizmi değildir. ABD emperyalizmi, sadece sömürge yönetimini zorla kabul ettirmek için geri döndü"¹⁰

Bunu ABD birliklerinin Filipinler'e çıkarma yapmasından sonra HUKBALAHAP'a ve HUK'lara yönelik operasyonlarında görmek mümkündür.

Şubat 1945'te HUK'lar, 20 bin kişilik bir askeri yapı olarak Filipinler'deki en önemli güçlerden biriydi. Komünistler ayrıca işçileri gönüllü müfrezeler halinde örgütlemişti. HUKBALAHAP, Japonlara karşı yürütülen mücadele içinde yeni bir toplumsal düzenin kurulması amacıyla çalışmalar yürütmüş ve bu yönde halkın büyük desteğini kazanmışlardı. HUKBALAHAP, kontrol ettiği bölgelerde özel

9. Charles C Mc Dougald, *The Marcos File*, San Francisco Publihers, 1987, s. 56-79

10. Amado Guerrero, *age.*, 50-51

mülkiyetin kaldırılması ve adil bölüşüm sisteminin oluşturulması doğrultusunda işler yaptı. Büyük toprak sahiplerinin mülklerini kamulaştırarak, yoksul köylülere dağıttı. Bunun yanında eğitim ve sağlık hizmetleri verdi. Halkın kendi geleceğini eline alması amacıyla farklı örgütlenmeler kurdu.

HUK'lar, Japon direniş savaşı döneminde Filipino-Amerikan güçleriyle geçici ittifak politikası izlemişti. Japonya'nın yenilgisinden sonra ABD'nin Güneydoğu Asya'ya ve Filipinler'e yönelik projeleri içinde "denetimsiz" ve halka dayanan bağımsız bir gücün yeri yoktu. ABD bu perspektifle hareket ederek, HUK'lara yönelik imha saldırısına başladı.

Şubat 1945'te başlatılan bu saldırılar sonucu, 150 HUK gerillası öldürüldü ve hareketin önderlerinden Luis Tarucve Alejandiro tutuklandı.

11

Ayrıca HUK'ların büyük toprak sahiplerinden el koyarak yoksul köylülere dağıttıkları topraklar eski sahiplerine, ABD askeri güçleri tarafından verildi. Askeri istihbaratın yönlendirmesiyle, büyük toprak sahiplerinin silahlı milisler oluşturması sağlandı. Bu milis güçleri HUK'lara karşı kullanıldı.

"FİLİPİN TİPİ DEMOKRASİ" KURULUYOR

II. Dünya savaşı sonunda ABD, 10 yıllık bir zaman içinde Filipinlere bağımsızlık vereceğini açıkladı. Bu açıklamanın yanında, Filipinlerde direkt kendi güdümünde bir rejim oluşturmak amacıyla organizasyonlara girişti.

1945'de yapılan seçimler bu doğrultuda atılan ilk adım oldu. Seçimler Milliyetçi Parti ve Liberal Parti arasında geçti.

Ekonomik korumacılık yanlısı Milliyetçi Parti'yle, Komünist Partisi seçimlere Demokratik İttifak adı altında, ortak platform oluşturarak katıldı.

11. *William Pomeroy Filipinler Gerilla Savaşı, Toplam Yay, 1969*

Yapılan seçimleri Liberal Parti ezici bir çoğunlukla kazandı. Demokratik İttifak'ın 7 adayı Kongreye seçildi. Komünist Partisi'nin ciddi ağırlığının olduğu bu yapının adayları parlamentoya sokulmadı.

Kurulan yeni hükümet, ABD'nin isteklerinin tümünü yerine getiren bir programla işe başladı. Japon işbirlikçiler için genel af çıkardı. ABD yurttaşlarına Filipin yurttaşlarına tanınan hakların bütünü verildi. Büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını gözeten politikalar uygulandı. ABD'ye 99 yıllığına 23 askeri üs "kırlandı".

Roxas hükümeti, ABD'yle bir dizi yeni sömürgeci bağımlılığı gösteren askeri ve hukuki anlaşma ve sözleşmeler imzaladı. Bunların içinde en önemlilerinden biri, 1947'de imzalanan, Filipino-Amerikan Ekonomik ve Savunma İşbirliği Anlaşması'ydı.

Bu anlaşmayla; Filipinler, Truman Doktrini doğrultusunda, ABD'nin Güneydoğu Asya'da ileri karakolu haline getirildi. Filipinler'in ABD'ye ekonomik kültürel ve askeri bağımlılığı giderek arttı. Filipinler, ABD'nin yeni sömürge ülkelerinden biri haline getirildi.

Roxas hükümeti'nin bu politikaları HUK'lar tarafından büyük bir tepkiyle karşılandı. HUK'lar gerilla taktikleri ve vur-kaç eylemleriyle siyasal iktidarı zorlamaya devam etti. 1948 yılına girildiğinde Roxas hükümeti, ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldı. Bu sorunların yoğunluğu içinde Roxas'ın ölümü, yeni bir hükümet arayışını gündeme getirdi.

Roxas yerine, başbakanlığa Eldipio Quirino geçti.

Quirino, HUK'lara af çıkararak ve Demokratik İttifak üyesi 7 parlamenterin meclise girmesine onay vererek icraatlarına başladı. Quirino, bir toprak reformu tasarısı hazırladı. Fakat bu tasarıya büyük toprak sahipleri şiddetle karşı çıkması sonucu toprak reformu, hayata geçirilemedi. Toprak reformunun uygulanamaması ve yaşanan ekonomik sorunlar kitlelerin Komünist Parti'ye sempatisini artıran faktörler oldu. Bu dönemde HUK gerillaları en etkili oldukları Orta Luzon bölgesinden çıkararak, ülkenin her yanına yayıldılar.

1949 yılı içinde kırsal alanın tek hakimi HUK'lardı. Komünist Partisi

şehirlerde de örgütlülüğünü genişletmekteydi. Birçok kasaba HUK'lar tarafından ele geçirilmişti. 1949'da Komünist Partisi'nin içinde iktidar stratejisi konusunda görüş ayrılıkları çıktı. Partide egemen çizgi, halk iktidarının kurulması için mücadeleyi yükseltti. Parti, 10-15 yıl sürecek bir gerilla mücadelesini hedefleri içine aldı.

ABD, HUK'ların kitlelerle bütünleşen bu hızlı gelişimini engellemek için bir dizi önleme baş vurdu. Filipinler ordusuna askeri danışmanlar verdi. Bombardıman uçakları ve askeri malzemelerle Filipinler ordusunu takviye etti. Filipinler ordusu, gerillalara yönelik askeri operasyonlara başladı. Uçaklarla gerilla üsleri bombalandı.

Son derece sistemli saldırılara rağmen HUK'lar etkinliklerini ülkenin bütününde sürdürmeyi başardılar. ABD, Filipin hükümetinin HUK'lara karşı yetersizliğinin ortaya çıkması üzerine yeni önlemler alma ihtiyacı duydu.

ABD, Yunanistan'da Yunan devrimcilerine karşı uyguladığı ve başarıyla sonuçlandığı ayaklanmayı bastırma tekniklerini Filipinler'de de hayata geçirmeye başladı. Yunanistan'dan gelen askeri danışmanlar, Filipinler ordusunu yeniden yapılandırdı. Filipinler ordusu, kontrgerilla düzeninde bağımsız birlikler halinde yeniden örgütlendi.

HUK'ların 15 bine yakın askeri gücüne karşılık, kontrgerilla tarzında örgütlenmiş 100 bin kişilik bir askeri güçle operasyonlara girişildi.

1951'de Komünist Partisi yeni bir konferans düzenledi. Kırsal alanda yapılan bu konferansla izlenen strateji onaylanarak, gerillanın düzenli orduya dönüştürülmesi, kasabalarda geçici devrimci yönetimlerin kurulması, oluşturulacak köylü komiteleri aracılığıyla toprakların dağıtılmasının organize edilmesi ve aynı yıl yapılacak seçimlerin boykot edilmesi kararları alındı.

1951'den sonra devlet güçlerinin kırsal alanda denetimleri arttı. İzlenen kontrgerilla taktikleri sonucu kitlelerle HUK'lar arasında ilişkiler zayıfladı. HUK gerillaları bu dönemde önemli darbeler aldı. 1953 yılında Filipinlerde bir hükümet değişikliği yaşandı. Quirino hükümetinin Milli Savunma Bakanı olan Magsaysay başbakanlığa getirildi.

Magsaysay ordunun yeniden örgütlenmesi yönünde çalışmalar yaptı. HUK'larla köylülerin ilişkisini kesmek ve köylülerin durumunu iyileştirmek amacıyla bir dizi önlem aldı.

Magsaysay, geniş kapsamlı bir toprak reformu çıkararak, topraksız köylülere toprak dağıtmaya başladı. Toprak reformu uygulamalarından sonra HUK'lara teslim olma çağrısında bulundu. 9 bin gerilla Magsaysay'ın bu çağrısına uydu. HUK güçlerinden 4 bin kişilik gerilla, Luzon dağlarında mücadelelerine devam etti.

1954 yılında HUK'un silahlı ayaklanma girişimi sonuç vermedi. Bunun üzerine HUK önderi Luis Taruc devlet güçlerine teslim oldu. Luis Taruc'tan sonra HUK'un başına geçen Jesus Lava, mücadelenin şehirlere kaydırılarak işçiler, memurlar, öğrenciler arasında örgütlenme çalışmalarının yoğunlaştırılmasına karar verdi. Fakat uzun süre ihmal edilen bu kesimler içinde yeterli destek sağlanamadı. Bu olumsuz tablo karşısında yeniden faaliyetlerin kırsal alanda yürütülmesi kararı alındı. Fakat yaşanan moral bozukluğu ve köylülerin geçici bir süre de olsa HUK'lardan desteğini çekmesi üzerine HUK hareketi uzun bir sessizlik dönemi içine girdi. 1950 yılının sonuna doğru Manila'da HUK yönetici kadrosu ele geçirildi.

1945 sonrasında hızla yeni sömürgeleşme sürecine giren Filipinler'de kapitalist ilişkilerde gözle görülür derecede gelişmeler yaşansa da ülke ekonomik olarak yarı feodal bir niteliğe sahipti. Filipinler sanayisi ağırlıklı patent ve montaja dayanmaktaydı. 1950'lerde işçi sınıfının sayısal olarak arttığı gözleniyordu. Kır-kent ilişkilerinde yaşanan değişim, başta Manila olmak üzere bazı şehirlere göçleri hızlandırmaktaydı. Tarımda prekapitalist ilişkiler hakimdi.

“SÖMÜRGE TİPİ KAPİTALİZM”

Magsaysay iktidarı döneminde, Filipinler'in ABD'ye bağımlılığını artıran gelişmeler oldu. Magsaysay Filipinler'i ABD'nin direktifleri doğrultusunda bir tarım ülkesi haline dönüştürmek için düzenlemelere girişti.

“Kukla Magsaysay rejimi, 1957'de ABD ile ilk Tarım Ürünleri An-

laşmasını imzaladı. Bu anlaşma, Filipinler’de sömürge yapıyı sürdürmek için, ABD tarım fazlasından yararlanmayı, yerli tarım üretimini ABD’nin insafına bırakmayı, ithal tarım hammaddesi gerektiren ara sanayilerin kontrolünü ve ABD emperyalist propagandasına destek bulmayı hedef alıyordu.”¹²

Ekonominin sömürgeci ve tarımsal niteliğini derinleştirmek doğrultusunda Filipinler’de kota sistemi uygulanarak, ülkenin hammaddeleri için tercihli anlaşmalar yapıldı.

“Filipinler hammadde ihracatından kazandığı dolarları, başta ABD olmak üzere dışardan aldığı hazır mallara harcamak zorundaydı. ‘Temel’ malların ithalatı için dış ticaret kontrol talimatları ve gümrük kanunlarındaki öncelik sıralamasından hileyle yararlanmak için ABD tekelleri ve kompradorları hazır malları Filipinlere getirmeden önce parçalara ayırıyorlar ve yerli işleme için hammadde etiketini yapıyorlardı. Böylece, sahte bir yerli sanayileşme ve ithalatın yerini alma hayali yaratmak için montaj ve paketleme fabrikaları kuruldu”.¹³

Magsaysay, Filipinler’in ABD’nin Güneydoğu Asya’da vurucu gücü gibi hareket etmesine neden olacak SEATO-Güneydoğu Asya Anlaşma Örgütü’nün kuruluşuna aktif katıldı. SEATO, Ortadoğu’da kurulan CENTO gibi, bölgesel küçük NATO niteliğindeki bir örgütlenmeydi ve bölgede karşı devrim merkezi gibi hareket etmekteydi.

ABD Vietnam’a yönelik saldırılarında, Filipinler’deki askeri üslerini aktif olarak kullandı. CIA’nın organizasyonlarında yer alan Filipinli ajanlar Hindi Çin’de aktif faaliyetler yürüttü.

Magsaysay, ayrıca Japonya’nın Soğuk Savaş döneminde ABD tarafından yeniden militarize bir güç haline getirilmesi ve Güneydoğu Asya’da ekonomik nüfuzunun artması yönündeki programlara uygun politikalar geliştirdi. Magsaysay, Filipinler’i ABD-Japonya ortaklığının somut uygulama alanlarından biri haline getirdi.

12. *Amado Guerrero, age., s.64*

13. *Age., s. 64*

Magsaysay'dan sonra (1957'de) iktidara gelen Garcia hükümeti, Magsaysay'ın politikalarını derinleştirdi. Filipinler'de ABD yatırımları için "daha uygun atmosfer" yarattı. ABD'nin Japon militarizmini canlandırma planlarına uygun olarak, Japonya'yla bir dizi ekonomik anlaşmalar imzaladı.

Garcia hükümeti döneminde, IMF ve Dünya Bankasıyla kurulan ilişkiler geliştirildi. ABD Filipinler'deki üslerini kullanarak Güneydoğu Asya halklarına karşı saldırılarda bulundu. 1958'de Endonezya'daki faşist darbe desteklendi ve Hindi Çin'de ABD işgalinin gerçekleştirilmesinde Filipinler'deki askeri üsler kullanıldı.

Garcia hükümetinin bu politikaları, Filipin halkının anti-emperyalist karakterli geniş kitle gösteriyle protesto edildi. Garcia döneminde Filipinler'de anti-emperyalist mücadele hızla yükseldi. Özellikle Mart 1961'de gerçekleşen anti-emperyalist kitle gösterisi bu döneme damgasını vurdu.

Garcia döneminde dikkat çeken gelişmelerde biri de CIA kontrolünde, ABD emperyalizmin siyasi ve kültürel hegemonyasını artırmak ve pekiştirmek misyonuyla hareket eden Barış Gönüllüleri'nin Filipinler'de çalışmaya başlamasıydı.

Garcia'dan sonra, 1962'de iktidara Macapal geldi. 1962-1965 arasında görev yapan Macapal döneminde, Barış Gönüllülerinin Filipinler'de faaliyetleri yoğunlaştı.

"Doğu Asya-Pasifik Bölgesinde 1969 yılı başlarında 8 ülkede 2888 Barış Gönüllüsü çalışmaktadır. Sekiz ülke içinde en fazla gönüllü gönderilen ülkeler (içinde) Filipinler 2416 (Barış Gönüllüsüyle başı çekmekteydi)." ¹⁴ Macapal, daha önceki hükümetlerin genel politikalarını devam ettirerek, Filipinlerin ABD'nin tam güdümüne sokulması yönünde "açık kapı" siyaseti izledi.

Filipinler, Macapal döneminde ABD'nin Güneydoğu Asya'daki ileri

14. Müslim Özbalkon, *Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri*, Ant Yay, 1970, s. 109

karakolu haline getirilerek, ABD tarafından Malezya'ya ve Endonezya'da bağımsızlıkçı bir politika izleyen hükümetlere yönelik karşı-devrimci tertip ve operasyonlar içinde aktif yer aldı. Endonezya'da Sukarno'ya yönelik karşı devrimci operasyonda Filipinler gizli servisi ve askeri güçleri fiilen görev aldı. Ayrıca ABD'nin Vietnam'da sürdürdüğü saldırılara destek vermek amacıyla paralı askeri birlikler organize ederek Vietnam'a yollandı.

Macapal, ABD ve Japonya kontrolündeki Asya Kalkınma Bankası'nın kuruluşunun gerçekleştiği konferansın Manila'da toplanmasını sağladı. Bu banka, Filipinler'in ABD ve Japonya'ya hammadde sağlayan bir ülke haline gelmesini hızlandıracak mali bir kuruluştur.

Macapal hükümetinin bu politikaları 1960 başlarında doğan anti-emperyalist mücadelenin güçlenmesini de beraberinde getirdi. Şehirlerde ve kırlarda işçiler, köylüler, öğrenci gençlik protesto gösterileri yaparak Filipinler'de ABD üslerinin kaldırılmasını ve emperyalizmin güdümündeki politikaların hemen terk edilmesini istediler. Kitlesele protesto gösterileri, 1964-1965 yılları içinde yaygınlaştı.

ABD karşıtı eylemlerin yoğunlaştığı yıllarda; HUK hareketinin, uzun bir sessizlik döneminden sonra Luzon bölgesinde faaliyetleri yeniden başladı. Aynı yıllar Filipinler ekonomisinin yoğun bir kriz içine girdiği, enflasyonun hızla arttığı, gıda maddelerinin fiyatlarının yükseldiği, bütçenin önemli açıklar verdiği bir dönemdi.

MARCOS DÖNEMİ

Ferdinand Marcos 1965 yılında başkan seçildi. Marcos 1965-1969 yılları arasında serbest ticaret ve tarımı destekleyen yüksek fiyat politikaları izledi. ABD kredileriyle yapılan bu uygulamalar etkili sonuçlar verdi. Tarım, sanayi ve eğitimde önemli gelişmeler yaşandı. Filipinler ekonomisi ortalama yüzde 5,5 büyüme hızıyla, bölge ülkeleri içinde öne çıktı.¹⁵

15. *Charles Mc Dougal, age., s. 118-119*

Bu dönemde toplumsal muhalefet iki temel güç üzerinde şekillenmişti. Öğrenci gençlik ve HUK hareketi. HUK hareketi içinde, “komünist hareketin” uluslararası düzeyde yaşadığı Çin-Sovyet kutuplaşmasına bağlı olarak 1968 yılında bir bölünme yaşandı.

1967’de bazı komünist kadrolar yeni bir komünist parti kurma çabalarını yoğunlaştırdı. 26 Aralık 1968’de bu çabalar sonuçlandı. Jose Maria Sison önderliğinde bugünkü FKP kuruldu. Demokratik devrim programı FKP kongresi tarafından onaylandı.

HUK hareketinin Tarlac bölgesindeki güçleri Maoist bir çizgiyi benimseyerek, New People’s Army-NPA Yeni Halk Ordusu adını aldı. Hareketin Pampanga bölgesindeki güçleri Halk Kurtuluş Ordusu adını aldılar. 1970 başlarında gerillalara karşı yürütülen topyekün savaş sonucunda, Halk Kurtuluş Ordusu ağır darbeler yiyerek saf dışı bırakıldı. NPA bu saldırılara rağmen varlığını korumasını bildi.

Marcos, uyguladığı ekonomik politikalarla ticaret burjuvazisi ve çiftçinin desteğini kazandı. Bu destek sayesinde, 1969’da yapılan devlet başkanlığı seçimini yeniden kazanarak, ikinci kez devlet başkanlığına seçildi.

Marcos, kırsal kesimde etkinliğini artıran Yeni Halk Ordusu’nun önünü kesmek amacıyla, sınırlı bir toprak reformu uygulama kararı aldı. Toprak reformunun başarısızlıkla sonuçlanması (bu yasa belirli evreler geçirek 1980’de tarımın kapitalistleşmesi yönündeki uygulamalara temel oldu), Yeni Halk Ordusu’nun etkinliğini azaltmak yerine daha da güçlenmesine yol açtı.

Yeni Halk Ordusu, 1971-1972 arasında örgütsel gücünü hızla artırdı. Sosyal tabanını genişletti. Aynı yıllarda Mindanao adasında sömürgeci güçlere karşı üç yüz yıllık mücadele geçmişi olan Müslüman gerillaların (Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi) faaliyetleri yoğunlaştı. Ayrıca bir dönem egemen güçlerin yanında yer alan kilise, bu yıllarda muhalif bir kurum haline geldi. Kurtuluş Teolojisinden ya da Devrimci Hıristiyanlık’tan etkilenen bir grup rahip, tıpkı Latin Amerika’da yaşadığı gibi, toplumsal muhalefetin saflarına katıldı. 1972’de rahip Ed de la Torre, Ulusal Kurtuluş için Hristiyanlık ve Sosyalist Hıristiyanlar adlı

iki radikal örgüt kurarken, Jose Blaneo ve Romeo Intengan adlı iki rahip, 1973 yılında Sosyal Demokrat eğilimli Filipinler Demokratik Sosyalist Partisini kurdular (Bu oluşumlar özellikle 1973-1978 yılları içinde, Marcos'un diktatöryal politikalarına karşı gerçekleştirdikleri mücadeleler sonucu kiteselleştiriler)

Bu gelişmelere paralel Filipinler'de ekonomik krizin derinleşmesi, Marcos'un sıkı yönetim ilan ederek, bir terör dalgası başlatmasına neden oldu. Geniş tutuklamalar yapıldı. Bütün siyasal partilerin faaliyetleri-Liberal Parti dahil-yasaklandı. Bu baskı dalgasıyla birlikte Marcos 1935'te kabul edilen Anayasa'yı değiştirerek, 1973'te yaptığı plebisitle kendini ömür boyu devlet başkanı ilan eden uygulamaları devreye soktu. Anayasal değişiklikle, (devlet başkanında toplanan) yürütme erki güçlendirildi.¹⁶

Marcos 5 yılı kapsayan sıkıyönetim döneminde, bir yandan toplumsal muhalefeti baskı ve şiddetle etkisizleştirmeye çalıştı diğer yandan Filipinler'in emperyalist kapitalist sistemle entegrasyonunu hızlandıran politikalar izledi. Tam bir hanedanlık kuran Marcos, Filipinleri ucuz emek cenneti haline getirerek, uluslararası sermayeyi ülkeye çekmeye çalıştı. Marcos ailesinin ve birçok üst düzey ordu mensubu ve bürokratın iştirak ettiği rüşvet ve zimmete para geçirme gibi skandallar giderek arttı. 1970 yıllarının ortasında ödemeler dengesi büyük açıklar vermeye başladı.

1965-1969 yılları arasında tarımda görülen hızlı kapitalistleşme süreci, bu dönemde de devam etti. 1960'larda nüfusun üçte ikisinin kırsal alanda yaşadığı Filipinlerde, tarımda yaşanan modernizasyon sonucu, bir dizi değişim yaşandı. 1970'lerde tarımsal üretimde-özellikle pirinç ve şeker üretiminde- önemli yükselişler görüldü.

Filipinler sanayi üretiminde bölge ülkeleri içinde söz sahibi konuma geldi. Krom ve bakır madenleri açısından zengin olan Filipinlerde, özellikle bu madenlerin üretimi arttı. Krom ve bakırın dünya üretiminin yarısından fazlası Filipinler'den çıkarılıyordu. Ayrıca çelik, ağaç,

16. *Charles Mc Dougald, age., s. 126-127-128-129*

tekstil ve kimya sanayileri koruyucu gümrük politikaları sayesinde gelişti. Balıkçılıkta modernizasyon yaşandı.

Filipinler'de sömürge tipi kapitalizmin gelişmesine paralel olarak işçi sınıfının hem nicel, hem de nitel özelliklerinde önemli değişimler yaşandı.

İşçi sınıfının 1970'lerden sonra toplumsal-maddi yaşam içinde ağırlığı giderek hissedilmeye başlandı. Marcos, işçi sınıfından yükselen her tepkiyi baskıyla engellemeye çalıştı. İşçi sınıfını kölece çalışma ve yaşamaya zorladı. İşçilerin dernek kurmasını, kazalarda ve ölümlerde tazminat almasını, mesailerin ödenmesini engelledi. Sınıfın çalışma ve yaşam koşullarını olabildiğince ağırlaştırdı. Devlet denetiminde kurulan sarı sendikalarla işçi sınıfını bütünüyle kontrol etmeye çalıştı. Ülkede kronik bir hal alan yarı-işsiz ve işsiz kitleyi, aktif çalışanlara karşı kullandı. Marcos diktatörlüğü sanayi işçilerinin yanısıra şeker, hindistan cevizi, turuncuğil yetiştiren çiftliklerde çalışan tarım işçilerine de benzer politikalar uyguladı. Daha uzun çalışan ve daha düşük ücret alan bu işçiler, yoksulluk sınırının altında yaşamaktaydılar.

SIKIYÖNETİMİN SİVİLLEŞMESİ

Marcos 1978 yılında, rejime toplumsal meşruiyet kazandırmak amacıyla sıkıyönetimi sivilleştirme doğrultusunda politikalar izledi. Bu yönde 1978'de kurucu meclis seçimlerine "demokratik" bir görünüm vermek amacıyla, 1973'te kapatılan partilerin faaliyetlerine izin verdi.

Filipinler devrimci solu, seçimleri bir aldatmaca olarak değerlendirip, seçimleri boykot etti. Devrimci sol dışındaki muhalefet ise yalnızca Manila'da seçimlere katılma kararı aldı. Seçimlere adaylığını koyanlar arasında, cinayet, ırza geçme, silah depolama ve ayaklanmaya teşvik suçlarından yargılanıp ölüme mahkum edilen ve 6 yıldan beri cezaevinde tutulan Liberal Parti Genel Sekreteri Benigno Aquino bulunmaktaydı.

Seçimlere bulunduğu hapisshaneden katılan Benigno Aquino Manila'da, Marcos'un eşi ve Marcos diktatörlüğünün bir simgesi haline gelmiş İmelda Marcos'la yarıştı. O dönem Manila Valiliğini yapan

Imelda Marcos seçimleri az bir farkla kazandı. Ülkenin genelinde ise Marcos tarafından kurulan Yeni Toplum Hareketi ezici bir çoğunlukla seçimleri kazandı.¹⁷

Marcos, rejimi “meşrulaştırma” çabasını biraz daha ileri götürerek, Ocak 1980’de yerel seçimlerin yapılacağını açıkladı. Yapılan seçimlerde Yeni Toplum Hareketi ezici bir çoğunluk elde etti. Bu “başarı” Marcos’un daha güvenli davranmasına neden oldu.

Rejimin meşruluk sorunu yaşadığı en önemli konu sıkıyönetimdi. Marcos seçimlerden sonra 9 yıl süren sıkıyönetim uygulamalarına son verdi. Fakat yapılan özünde rejimin otoriter yapısının bütünüyle korunması ve sıkıyönetiminin “sivilleştirilmesi”nden başka bir şey değildi.

Marcos bu defa diktatörlüğünü kalıcılaştırmak amacıyla yeni taktikler izledi. 1981 Haziran ayında yapılan plebisitle, Anayasa’yı değiştirdi. Marcos bu Anayasa değişikliğiyle ülkeyi kararname ve yazılı tebliğlerle yönetme yetkisi kazandı. Ayrıca Anayasa’daki devlet başkanının üç dönem artarda göreve seçilmesine engel oluşturan maddesini kaldırarak, kendisinin üçüncü kez devlet başkanı seçilmesini sağladı.

MARCOS DİKTATÖRLÜĞÜNÜN SONUNA DOĞRU

1983’te Filipinler’de ekonomik ve siyasi açıdan önemli gelişmeler yaşandı.

Filipinler ekonomisi 1983 yılında derin bir ekonomik kriz içine girdi. Enflasyon oranı hızla arttı. 1970’li yıllarda Güneydoğu Asya ülkelerinin hemen hemen bütününde yaşandığı gibi, Filipinler’de de Dünya Bankası ve IMF direktifleriyle ihracata dayalı bir ekonomik gelişme stratejisiyle hareket edilmeye başlandı. Marcos, bu ekonomik stratejiyi radikal bir şekilde uygulamaya çalıştı. Fakat ihraç ürünleri fiyatlarında meydana gelen düşüş ve bazı korumacı politikalar bu stratejinin aksa-

17. *Devrimler ve Karşı Devrimler Ansiklopedisi, Gelişim Yay., 1987, cilt 3., s. 598*

masına neden oldu. 1980'lerin ikinci yarısına yaklaşıldığında, Filipinler ekonomisi ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldı.

Özellikle, Filipinler'in temel ihraç malları içinde önemli yer teşkil eden şeker, hindistan cevizi ve türevleriyle tekstil ürünlerindeki fiyatların düşüşü, ekonomiyi sarsmaktaydı. 250 bin şeker işçisi, şeker üretimi için ayrılan topraklarda yüzde 50'nin üzerinde bir başka ürün yetiştirilmesinden dolayı işsiz kaldı. 1983'te işyeri kapatmaları, toplu tenkisatlar sonucu işsizlik oranı hızla arttı. Ülke genelinde işsizlik oranı yüzde 33'e tırmandı. Metropol ülkelerin koyduğu kotalar ve petrol fiyatlarının düşmesi tekstil sektöründe önemli sorunlar yaşanmasına neden oldu. Sektörde işten atılmalar yoğunlaştı. 1983 yılının özellikle son ayında Filipinler'den sermaye kaçışları olağanüstü noktalara ulaştı. IMF, raporlarında Gayri Safi Milli Hasıla'da 1982'ye oranla yüzde 6,8 oranda azalma olduğunu açıkladı.

Marcos, bütün bu gelişmelere karşı turizmi, özellikle "seks turizmini" geliştirerek "önlem" almaya çalıştı. Filipinler seks sektörünün uluslararası "merkezi" haline getirildi. Sektördeki tablo oldukça düşündürücüydü. Yalnızca Manila'da 7 ila 15 yaş arasında seks sektöründe çalışan çocukların sayısı 3 bindi. Başkent'te toplam 100 bin fahişe çalışmaktaydı.

Yaşanan ekonomik krizin yanında, 1983 yılında Liberal Parti'nin genel sekreteri Benigno Aquino'nun, 31 Temmuz'da sürgünden Filipinler'e dönme kararı alması ülkede siyasi tansiyonu yükseltti. Marcos, Aquino'nun Filipinler'de can güvenliğinin olmadığını açıkladı.

Aquino, 21 Ağustos 1983'de Manila'ya geldi. Aquino uçak pistine ayak bastığı anda "kimliği bilinmeyen" kişilerce öldürüldü. Aquino'ya yapılan suikast Marcos diktatörlüğünün sonunu simgeleyen bir olay oldu.

Liberal muhalif Aquino'nun bir suikast sonucu öldürülmesi, Filipinler'de bardağı taşıran son damlaydı. Marcos, Aquino'nun komünistler tarafından öldürüldüğünü açıklasa da halk bu suikastın Marcos tarafından organize edildiğini ve gerçek suçlunun Marcos olduğunu biliyordu. Bunu Aquino'nun cenaze töreninde gösterdi. Cenazeye 2 mil-

yon kişi katıldı ve Marcos diktatörlüğü lanetlendi. Protesto gösterileri ertesi gün de devam etti. Manila'da şiddetli sokak çatışmaları yaşandı. Güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu 11 gösterici yaşamını yitirdi.

Aquino'nun ölümü, Marcos diktatörlüğüne karşı toplumsal muhalefetin hızla gelişmesini sağladı.

Komünist Partisi, ülkenin en etkili güçlerinden biriydi. Yeni Halk Ordusu ülkenin kırsal alanında önemli bir hakimiyet kurmuştu. Marcos'un köyleri boşaltarak gerillaların hakimiyetini kırma çabaları ters etki yapmış, "özel yerleşim alanlarına" yerleştirilen köyüler rejime karşı açık muhalefete başlamıştı.

1970'de muhafazakar demokratlar tarafından kurulan United Nationalist Democratic Organization-UNIDO Aquino'nun ölümünden sonra onun yerini alan Bayan Aquino ve danışmanı Salvador Laurel'in gayretleriyle, yasal muhalefet içinde etkinliğini artırmaktaydı. UNIDO bir anlamda Marcos'tan sonra oluşan boşluğu doldurma amacı gütmekteydi ve "devrim tehlikesine karşı" ABD'yi rahatlatıcı bir siyasi yapıydı. UNIDO 1984'ten sonra aktivitesini artırdı.¹⁸

Yasal muhalefetin en önemli odaklarından biri ise BAYAN-Halk adlı örgütlülüktü. BAYAN, 1985 baharında çeşitli grupların birleşmesiyle kurulan bir oluşumdur. Somut talepler çerçevesinde örgütlenmiş değişik toplumsal kesimleri kapsamaktaydı. BAYAN'ın ilk oluşumu Corazon Aquino ve Lorenzo Tanada'nın içinde yer aldığı bir sivil toplum örgütlenmesiyle başladı. Daha sonra belirli evrelerden geçen BAYAN örgütlülüğü Marcos'a karşı en önemli muhalefet güçlerinden biri haline geldi. Geniş kitleleri bünyesine kattı. Filipinler'de yasal muhalefetin merkezi haline geldi. Hatta illegal faaliyet içinde yer alan örgütlenmelerin legal unsurları BAYAN içinde çalışmaya başladılar. Bu gelişmelere karşın Corazon Aquino, Marcos'un sonunu getiren devlet başkanlığı seçimlerine BAYAN adına değil, UNIDO adına katıldı. BAYAN'ın radikalleşmesi Corazon Aquino ve temsil ettiği güçleri ra-

18. Fatma Zabcı, "Dünyanın En Hızlı Büyüyen Gerilla Hareketi", *Zemin Aylık Sosyalist Dergi*, 1986, sayı 3, s. 33

hatsız etmekteydi. Bu anlamda BAYAN'a karşı mesafenin korunması Marcos sonrası Filipinleri için ABD'ye güvence vermekten başka anlam taşıymıyordu.

Öte yandan BAYAN içinde işçi sınıfının ağırlığı giderek arttı. Özellikle 1980'den sonra hızla gelişen sendikal arayışlar kendini çeşitli federatif yapılarda dışa vurmuştu ve bu yapılar, Kulusang Mayo Uno -1 Mayıs Hareketi adında ciddi toplumsal ağırlığı olan, bir üst örgütlenmede bir araya gelmişlerdi. 1 Mayıs Hareketi'nin BAYAN'ı yönlendiren ve şekillendiren bir örgütsel güç olması uzun sürmedi. 1985'lerden sonra 1 Mayıs Hareketi, BAYAN örgütlülüğün taşıyıcı bir gücü haline geldi.

BAYAN'ın kısaca amaçları şunlardı, "Otoriter iktidar yapılarının kırılması, tarım reformu, dış politikada bloksuzluğun benimsenmesi, etnik, kültürel, dini azınlıklara özerklik tanıyan bir 'halk demokrasisi'. BAYAN acil hedeflerini ise şöyle belirlemişti; "Acil Hedef Marcos diktatörlüğünün yıkılması ve ülkenin yabancı nüfuzdan arındırılmasıdır. BAYAN demokratik çerçeveler içinde meclis dışı muhalefetin yöntemleriyle hareket eder".¹⁹

Filipinler'de illegal muhalefetin cephesel örgütlenmesi ise National Democrtic Front-Ulusal Demokratik Cephe'ydi.

Ulusal Demokratik Cephe'nin kökleri 1960'lı yıllardaki öğrenci hareketine dayanmaktaydı. 1960'daki bu öğrenci hareketi kısa bir zamanda, özellikle Manila'da değişik sektörlerdeki işçileri ve Slum- Sefalet Mahalleleri sakinlerini de harekete geçirerek, kitlesel bir protesto akımına dönüştü. Cephe'nin hedefi ABD emperyalizmiydi. Filipinlerin, Vietnam'da ABD saflarında savaşa katılması ülkede önemli protesto gösterilerinin doğmasına yol açmıştı. Ulusal Demokratik Cephe bir anlamda bu protesto eylemleri içinde şekillenerek güçlendi. Ulusal Demokratik Cephe, Marcos'un sıkıyönetim ilan ettiği koşullarda çeşitli örgütlerin "emperyalizme, feodalizme ve bürokratik kapitalizme karşı" bir araya gelerek siyasi mücadeleyi illegal bir tarzda sürdürme

19. Aktaran Fatma Zapçı, *agm.*, s.34

kararının bir sonucu olarak, 24 Nisan 1973'te kuruldu. Cephe süreç içinde hem teorik, hem de örgütsel olarak kendini yetkinleştirdi. Aquino'nun ölümünden sonra toplumu saran politizasyon ortamında hızla gelişti ve başlıca muhalefet odaklarından biri haline geldi.

Ulusal Demokratik Cephe'yi kuran ve ona damgasını vuran iki örgütsel yapı vardı. Bu örgütsel yapılardan birisi, Filipinler Komünist Partisi ve onun silahlı kanadı Yeni Halk Ordusu'ydu, diğeri ise Hıristiyan din adamlarından ve "müminlerden" oluşan Christians for National Liberation-CNL Ulusal Kurtuluş Yanlısı Hıristiyanlardı.²⁰

Ulusal Demokratik Cephe içinde ayrıca Öğretmen Birliği KAGUMA, Devrimci Köylü, Devrimci İşçi, Ulusal Gençlik Birliği, Sağlık Hizmetleri Birliği, MASAPA gibi çeşitli geniş kitle örgütleri yer almaktaydı. 1 Mayıs Hareketi, her ne kadar Ulusal Demokratik Cepheye üye olmasa da, cephenin aktif destekçisi olarak hareket ediyordu.

Cephe 1980'lerin ortasında, diktatörlüğün çöküşe geçtiği koşullarda, Filipinler'de 73 eyaletin 60'ında faaliyet yürütüyor, kırsal kesimin dörtte birini denetiminde bulunduruyordu. Kontrgerilla birliklerine, "counterinsungenerny" adı verilen isyan bastırma timlerine karşı başarılı mücadele veren Cephe'nin, kendi verilerine göre 50 bin tam zamanlı faaliyet yürüten örgütçüsü bulunuyordu. Cephe'nin yasal kitle örgütlerindeki üye sayısı ise 1 milyonu aşıyordu. 10 milyon Filipinli, özellikle Kırsal alanda Cepeninin sempatzıanı ya da destekçisiydi.

MARCOS DİKTATÖRLÜĞÜ YIKILIYOR

Aquino'nun öldürülmesinden sonra, Marcos muhalefetin gücünü dağıtmak için baskı ve şiddet politikalarını derinleştirdi. Yaşadığı meşruluk sorununu çözmek için de 1984'te genel seçimlerin yapılacağını açıkladı. Marcos seçimleri kazanmasıyla meşruluk sorununun çözebileceğini ve ABD'ye verilen güvencelerle diktatörlüğünü sürdürebileceğini düşünmekteydi.

20. *Fatma Zabçı, age., s.34*

14 Mayıs'ta yapılan seçimleri Filipinler devrimci solu, Marcos diktatörlüğünün kendini meşrulaştırma çabası ve bir aldatmaca olduğunu açıklayarak boykot etti. UNIDO ise, "Seçimleri, Filipin demokrasisi için son şans gördüklerini ve boykot etmeyeceklerini" açıkladı. Bayan Aquino halkı "Marcos'un kansız bir biçimde devrilmesi için" oy kullanmaya çağırdı. Katolik Kilisesi Kardinali, UNIDO'nun yanında olduğunu bildirdi.

14 Mayıs'ta yapılan seçimler "alışageldiği" gibi hileli bir biçimde gerçekleşti. Marcos'un partisi Yeni Toplum Hareketi oyların büyük çoğunluğunu alarak, seçimlerden zaferle çıktı.

Filipin halkının seçim sonuçlarına tepkisi sert oldu. Seçim sonuçlarının uzun süre açıklanmaması ve ayyuka çıkan seçim hileleri, halkın sokakları doldurmasına neden oldu. UNIDO başkanı Laurel halkı gerektiğinde zor kullanmaya davet etti. Marcos muhalefete gösterileri durdurma çağrısında bulundu. Marcos ülkede polisiye önlemleri artırdı, devreye özel polis timleri sokuldu.

Yeni meclisin açılışı, 18 bin kişilik bir kitle gösterisiyle protesto edildi. Benigno Aquino'nun ölüm yıldönümü Marcos aleyhtarı bir kitle gösterisine dönüştü. Gösteriye resmi rakamlara göre 450 bin, Batılı gözlemcilerle göre 1,5 milyon kişi katıldı.

Marcos karşıtı muhalefet hızla güçleniyordu. Bu arada Yeni Halk Ordusu'nun eylemleri yoğunlaştı. Yeni Halk Ordusu son üç yıllık zamanda (1981-1984 arasında) gücünü üç kat artırmış, gerillaların sayısı 30 bine ulaşmıştı. 1984'te dikkat çeken diğer bir gelişmede, Moro Müslüman gerillalarının yeniden toparlanarak faaliyetlerini yoğunlaştırmasıydı.

Ayrıca ülke ekonomisi yoğun bir kriz içine girmiş, sermayenin yurt dışına transferleri hızlanmış, ülkede döviz rezervleri erimişti. 1984 sonuna doğru, kitle gösterileri yaygınlaştı. Polis protestocu kitlelere karşı silah kullanmaya başladı. Çıkan çatışmalarda onlarca kişi yaralanırken, onlarcası yaşamını yitirdi.

1985 yılına girildiğinde Yeni Halk Ordusu, ülkenin yüzde 20'sini bü-

tünüyle kontrol ederken, ayrıca ülkenin her alanında faaliyet yürütecek güce ulaşmıştı. Ve örgütsel olarak hızla gelişmekteydi. Komünistlerin ve Yeni Halk Ordusu'nun bu gücü, devletin ve ABD'nin yetkili ağızlarından kabul edilmekteydi.

1983'te Pentagon üst düzey görevlerinden Richard L. Armitage ve James A. Kelly hazırladıkları raporda şunları yazıyorlardı; Amerika Birleşik Devletleri ve Filipinler yakın zamana kadar bütün dikkatini Güneydoğu Asya'daki Sovyet tehdidine yöneltmişlerdi. Ancak Filipinler'de komünist bir ayaklanma tehlikesi savunma stratejisinde önceliği farklı bir alana kaydırdı. Şimdi Manila'nın önündeki baş hedef Filipinler Komünist Partisi CPP'nin ve askeri kanada NPA'nın gücünün gitgide arttığını bildiriyor. Silahlı gerilla kuvveti bugün 15 bini aşmakta bunu 10 bin kadar aktif sempatizanı eklemek gerekmektedir. CPP'nin 60 bin aktif üyesini ve Milli Demokratik Cephe-NDF'nin 100 bini aşkın üyesini de hesaba katmalıyız. İsyançılar bazen alay kuvvetinde faaliyet gösteriyor ve köylerin yüzde 20'sini kontrol altında

Yeni Halk Ordusu üyesi bir grup savaşı, Doğu Visayas Bölgesi, 1986

tutuyorlar. Asilerin dışardan herhangi bir destek aldığına dair bilgimiz yoktur. Ama komünist gerillaların Maoist ideolojiyi ithal ettikleri bilinmektedir”²¹

Diktatörlüğün çöküşünün hızlandığı bu koşullarda ABD bir yandan Marcos’u sonuna kadar destekleme politikası izlerken, diğer yandan Filipinler’de aşağıdan gelebilecek devrimin engellemesi yönünde de tedbirler almaktaydı. Özellikle UNIDO ve Bayan Aquino ABD açısından devrimin engellenmesi ve Marcos sonrası dönem için ideal bir siyasal güç olarak değerlendirilmekteydi.

Marcos’la özel ilişkisi de olan ABD Başkanı Reagan, Filipinlere 1986 yılı için 70 milyon dolar iktisadi, 110 milyon dolar askeri yardım yapılması yönünde girişimlerde bulundu. Fakat ABD Kongresi, yardımları ülkede belirli düzenlemelerin yapılması koşuluna bağladı. Bu koşulların başlıcaları siyasi tutukluların durumu, Aquino suikastının sorumlularının bulunması ve kısa zamanda “özgür” seçimlerin yapılmasıydı. Özcesi koşullar Filipinler’de siyasal stabilizasyonun gerçekleştirilmesi ve böylece devrimci gelişmelerin önünün alınmasıydı.

Önce Kongrenin bu kararlarına göstermelik bir şekilde “sertçe” karşılık veren Marcos, daha sonra dayatılan koşullar doğrultusunda adımlar atmaya başladı. Marcos 1986 yılının başında seçimlerin yapılacağını açıkladı.

1986 seçimlerinde Marcos’a karşı Corazon Aquino başkan adayı olarak çıktı.

Filipinler Komünist Partisi, Ulusal Demokratik Cephe, Yeni Halk Ordusu, BAYAN’dan oluşan sol blok, Reagan’ın desteğinde yapılacak seçimlerin göz boyamaya yönelik bir manevra olduğunu açıkladı ve boykot çağrısında bulundu. Sol blok yayınladığı bildiriye şunları söylüyordu; “Bayan Aquino anti faşist güçlere katkıda bulunmaktadır. Ancak tutumu sakıncalar taşımaktadır. İlerici tavrını terk etmiştir. Ya saftır ya da sınıfla olan bağını sürdürmektedir. Seçimler halkımıza

21. Aktaran Fatma Zabçı, *agm.*, s. 35

ders olacaktır. Değişim için devrim gereklidir. Hileli bir seçim değil.”²²

Aquino'nun kazanma olasılığına karşı ordunun darbe yapacağı söylentilerinin giderek yayıldığı koşullarda, 7 Şubat'ta, başkanlık seçimleri yapıldı. 15 Şubat'ta Filipinler Meclisi Marcos'un kazandığını açıklamasına rağmen daha sonra ağız değiştirdi. Seçimlerde iktidar partisi tarafından hile yapıldığını açıkladı. 22 Şubat'ta Marcos'un önemli adamlarından olan Savunma Bakanı Enrile ve Genel Kurmay Başkanı Ramos Manila'daki savunma bakanlığını ele geçirerek, Marcos'un Filipinler'in meşru başkanı olmadığını ve seçimlerde hile yapıldığını açıkladılar.

Reagan'ın, Marcos'un isyancılara karşı zor kullanması durumunda yardımları keseceğini bildirmesi, Marcos'un sonunu işaretledi. Artık Marcos diktatörlüğü yıkılmış, yerine Filipinler'de aşağıdan gelen devrimi engelleyecek, rejimin restorasyonu ile yükümlü Aquino iktidara gelmişti. Aquino iktidarı Filipinler için yeni bir dönemin başlangıcı oldu.

AQUINO DÖNEMİ

Corazon Aquino iktidara gelmesiyle, yeni bir anayasanın oluşturulması için bir komisyon kurdu. Bütün siyasal suçlular için genel af ilan etti. Yeni Halk Ordusu ve Moro Müslüman gerillalarıyla görüşmeler başlattı.

Bu gelişmeler Komünist Partisi'nin “özeleştiri” yaparak, ülkede demokratik bir devrimin gerçekleştiğini açıklamasına yol açtı. Fakat Aquino'nun siyasal işlevinin kısa zaman içinde netleşmesi, Komünist Partisi'nin ve Yeni Halk Ordusu'nun Aquino'ya yönelik politik tavırlarını değiştirmesine neden oldu. Devlet güçleriyle Yeni Halk Ordusu güçleri arasında çatışmalar yeniden başladı. 1987 Şubat ayında Anayasa referandumu yapıldı. Mayıs ayında gerçekleşen başkanlık seçimlerini Aquino büyük oy farkıyla kazandı.

22. *Liderler Ansiklopedisi İletişim Yay., 1986, cilt 4, s. 1389)*

Aquino'nun devlet başkanlığına seçilmesi, Filipinler'de yeni bir rejimin inşası anlamına geldi. Yeni rejimin temel işlevi "aşağıdan gelen devrimin" engellenmesi ve restorasyon politikalarıyla "düşük yoğunluklu" demokrasinin kurulması oldu. ABD emperyalizminin Nikaragua Devrimi sonrası geliştirdiği konsept değişikliğinin ilk uygulama alanlarında biri Filipinler'di. Aquino, Filipinler'de ABD'nin yeni konseptine uygun politikalar geliştirdi.

Aquino dönemi için yapılan yorumlardan biri de şöyledir; "Faşist güçler yeni rejimin içinde tüm gücüyle mevcuttur ve gerici hükümetin en üst kademelerinde, faşizmin restorasyonuna doğru, yeni bir değişim gelişmektedir. ABD yanlısı ve büyük komprador toprak sahibi karakterinin yanı sıra, Aquino rejimi yıllardır süren direnişle beslenen güçlenen devrimci güçlere sahip olduğu için şanslı olan geniş kitlelere karşı gitgide artan baskı ve sömürüye bir kalkan olarak sahte bir liberal demokrasi eğilimi göstermektedir".²³

Aquino hükümeti bir dönem, kendisini iktidara getiren Marcos diktatörlüğü karşıtı koalisyonun birleşiminin bir yansıması olarak, merkezde yer alan bir hükümet gibi hareket etti. Özellikle Ulusal Demokratik Cephe ve Moro Ulusal Kurtuluş Cephesiyle görüşmeler yapması, Ulusal Demokratik Cephe'nin tutuklu liderlerini serbest bırakması, insan hakları savunucusu Augusto Sanchez'i Çalışma Bakanlığı'na ataması, emek karşıtı politika izlemeyeceği görüntüsü vermekteydi. Aquino bu imajını bir müddet korudu. Fakat hükümet 1988'ten sonra hızla sağa kaydı.

"Aquino rejiminin sağa kayışı göreve gelişinin ilk yılının sonbaharında fiilen başladı. Sonraki iki yıl süresince Aquino kabinesinin ilerici üyeleri yavaş yavaş etkisizleştirildi; reformist politikalar tersine döndü ve ordu kaba bir 'topyekün savaş' politikası dayattı."²⁴

23. Jose Mario Sison "Filipinler'de Devrimci Beklentiler"; *Dünya Solu*, 1989, sayı 3, s.103

24. Joel Rocamora, *Yitirilen Olanaklar, Derinleşen Kriz; Cory Aquino Yönetiminde Filipinler*, *Düşük Yoğunluklu Demokrasi*, Alan Yay., 1995, s. 235

Aquino'nun "reformist" yönü kısa zamanda iflas etti. Tarım politikası, çalışma hayatına ilişkin yeni yasal düzenlemeler ve çıkarılan anti-terör yasaları Aquino'nun ABD ve yerli egemen güçlerin siyasi temsilcisi olduğunu gösterdi. Aquino, toplumsal muhalefetin gücünü parçalamak amacıyla "topyekün savaş" stratejisi doğrultusunda, hareket etmeye başladı. Filipinler'de ABD ve egemen blokun çıkarlarının korunması doğrultusunda geliştirilen bu politikalar, Aquino'nun görevi devrettiği 1992'den sonra da sürdü. Aquino'nun yerine eski Savunma Bakanı Emekli General Fidel Ramos seçildi. Fidel Ramos'un seçilmesi "on yıllardır Filipin siyasetine hakim olan elitist siyasetin bir devamı ve yeni düşük yoğunluklu demokrasinin daha da pekiştiğini ifade (etti)".²⁵

Bu süreç içinde toplumsal muhalefet ülkede yaşanan yeni momente uygun politikalar geliştirerek etkinliğini korudu. Özellikle Filipinler Komünist Partisi ve silahlı gücü olan Yeni Halk Ordusu, Ulusal Demokratik Cephe ve BAYAN örgütlülükleri yeni politikalar geliştirerek kitlelerle bağlarını pekiştirdiler.

Muhalefet güçleri içinde öne çıkan yapılardan biri Kilusang Mayo Uno-1 Mayıs Hareketi oldu. 1 Mayıs Hareketi, giderek toplumsal mücadelenin ekseninde yer alan, işçi sınıfının temel örgütsel dayanaklarından biri olarak hareket etti. Ve işçi sınıfının farklı kesimlerini kendi bünyesinde toplayarak, sınıfın organik birliğini sağlamak yönünde önemli adımlar attı. 1 Mayıs Hareketi, geliştirdiği politikalar ve örgütsel olarak kurduğu yeni ilişkilerle yalnızca Filipinler'de değil, uluslararası işçi hareketinin yaşadığı bazı temel sorunlarına da önemli yanıtlar üretti.

1 MAYIS HAREKETİ'NİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Kilusang Mayo Uno-KMU ya da 1 Mayıs Hareketi, Marcos diktatörlüğünün yoğun baskı ve terör politikaları uyguladığı koşullarda, 1 Mayıs 1980'de kuruldu.

25. *Age.*, s. 231

Hareket, üç temel etken üzerinde şekillendi. Birinci etken, uluslararası emperyalist- kapitalist sistemin dayattığı yeni işbölümü sonucu yoğunlaşan sömürü ve Filipinli işçilerin yaşam ve çalışma koşullarının olağanüstü bozulmasıydı. İkinci etken, Filipinler’de varolan geleneksel dört sendikal merkezin işverenlerle işbirliği ve işçi sınıfını temsil edecek özelliklerinin kalmamasıydı. Üçüncü etken ise, Filipinler’de yabancı egemenliğine karşı çıkan bir işçi örgütünün kurulmasına duyulan ihtiyaçtı.

1 Mayıs Hareketi 1980’de, 7 sendikal yapının bir araya gelmesiyle oluştu. Kurulduğu aşamada, yaklaşık 50 bin üyeye sahipti. Bu işçilerden 35 bini toplu sözleşme hakkına sahipken, diğerleri bu haktan mahrumdu. Hareket, hızla gelişerek 1990’ların başında 750 bin Filipinli işçiyi örgütlemeyi başardı. Bu işçilerden 350 bini toplu sözleşmeli, 400 bini ise toplu sözleşmesi olmayan işçilerdi.

1 Mayıs Hareketi, Marcos diktatörlüğünün ağır baskı koşullarında ayakta kalmayı becerdi. Diktatörlüğün gözaltına alma, tutuklama, öldürme gibi şiddet politikalarına karşı direnen ve giderek radikalleşen 1 Mayıs Hareketi örgütsel gücünü artırdı. Diktatörlük koşullarında 100 önder kadrosunun tutuklanmasına rağmen faaliyetlerini aralıksız sürdürdü. Aquino döneminde de 1 Mayıs Hareketi önemli saldırılara maruz kaldı. Hareketin başkanı Ranolda Dlalía, Aquino’nun devlet başkanı olduğu günlerde öldürüldü.

1 Mayıs Hareketi’nin bütün saldırılara rağmen ayakta kalması ve Filipinler’de en önemli muhalefet odaklarından biri olan BAYAN’ın taşıyıcı gücü haline gelmesi, sendikal anlayışı, militan mücadele tarzı ve anti-emperyalist niteliğiyle anlaşılabilir.

1986’da, 1 Mayıs Hareketi’nin önderlerinden biri hareketin ilkelerinin “yeni, militan ve anti-emperyalist” olduğunu belirterek, bu ilkelerin içeriğini şöyle tanımlamaktadır; “Gerçek sendikacılık sözcüğüyle, KMU (Kilusang Mayo Uno)’nun üyeleri tarafından yönetildiğini kastediyoruz. Üyelere tüm bilgiler veriliyor ve onlar da örgütü yönetecek politikaları belirliyorlar. Militan sözcüğüyle, KMU’nun kendi canımız pahasına bile olsa, işçi sınıfının çıkarlarına asla ihanet etmeye-

ceğini kastediyoruz. KMU işçilerin kolektif kitle eylemleriyle, kendi insani değerlerinin farkına vardıklarına inanıyor. Anti-empyrialist sözcüğüyle, Filipinler'deki zenginliklerin Filipin halkına ait olduğunu ve ulusal egemenlikten asla taviz verilemeyeceğini vurguluyoruz. KMU, ABD üslerinin varlığına karşı çıkmaktadır”

İşçi sınıfının sınıf bilinciyle donanmasını kendine şiar edinen 1 Mayıs Hareketi, mücadelenin içinde öğrenerek yaptı, yaparak öğrendi. 1 Mayıs Hareketi'nin bu özelliği kendi önderlerinin mücadelenin içinden çıkmasını sağladı. Kitle mücadelesi, sendikal demokrasiyi ve sendikal denetim mekanizmalarını belirleyerek, işlev kazandırdı.

1 Mayıs Hareketi, burjuva partilerin farklı fraksiyonlarının angajmanı içine girmeyerek, hareketin üyeleri tarafından denetlenmesi ve yönetilmesini bir varoluş biçimi olarak gördü. Faaliyetlerini bu anlayış üzerinden sürdürdü.

1 Mayıs Hareketi'nin geliştirdiği “gerçek-yeni sendikacılık” kavramı; hareketin devletten, sermayeden ve burjuva politik partilerden bağımsızlığını anlatırken Filipinler'de yeni bir politik sendikacılık tarzının yöntemlerini ortaya koydu.

“Yeni sendikacılık”, 1 Mayıs Hareketi'nin bir toplumsal muhalefet gücü gibi hareket etmesini ve sınıfın çıkarlarını her koşul ve şartta savunulmasını ve korunmasını ifade ediyor.

1 Mayıs Hareketi'nin “yeni sendikacılık” anlayışı; geleneksel politik sendikal modellerin ekonomik alanla politik alanı ayıran yaklaşımlarının dışında, işçinin ekonomik alanla, politik alanın kolektif aktörü olmasını sağlayan çalışmaları ve işçi sınıfının değiştirici ve dönüştürücü gücünün açığa çıkarılmasını hedefleyen faaliyetleri içeriyor.

“Yeni politik sendikacılık tarzında işçilerin gündelik çalışma koşulları, ücret ve çalışma yaşamına ilişkin mücadelenin, ülkenin içinde bulunduğu toplumsal politik durumla yakından ilişkili olduğu ve bunlardan ayrılamayacağını kabulü bulunmaktadır. Bu kabul, işçilerin durumunu iyileştirmek için verilecek mücadelenin işyerleri içindeki egemenlik ilişkileriyle olduğu kadar, ülke çapındaki koşullarla da ilişkilendi-

rilmesini zorunlu kılmaktadır”.²⁶

Bu perspektifle davranan 1 Mayıs Hareketi, sendikal eğitime büyük önem verdi. Kapsamlı bir eğitim programıyla yürütülen çalışmalar, sınıfın düşünen, üreten, müdahale eden bir kimliğe kavuşmasını amaçladı. Hazırlanan eğitim programı, PAMA GTU ve KPD olarak adlandırılan üç ayrı bölümden oluşturuldu.

Bu bölümlerin içeriği kısaca şöyledir; temel sendikal eğitim, ekonomi politik, emperyalizm, emeğin güncel sorunları, sendikal anlayışlar ve 1 Mayıs Hareketi'nin sendikal anlayışı ve ulusal demokratik program. “Eğitim sürecindeki kritik nokta hiyerarşinin olmamasıdır. KMU eğitimcileri, işçilere ne yapmaları ya da ne düşünceleri gerektiğini söylemekten çok işçileri çeşitli konulardaki düşüncelerini paylaşmaya ve alternatifleri tartışmaya teşvik edecek bir program geliştirmişlerdir. İşçiler kendilerini ve arkadaşlarını açık tartışmalar ve eğitimcinin kattığı veriler temelinde eğitirler. Bu eğitimin önemi abartılmamalıdır. Eğitim, işçileri, işyeri dışında bir araya getirmektedir. Ne istedikleri ve amaçlarına en iyi nasıl ulaşabilecekleri gibi konularda düşüncelerine ve tartışmalarına olanak tanımaktadır. Birbirleriyle ilişki kurarak, örgüt içi dayanışmayı geliştirmelerini de olanaklı kılmaktadır”²⁷

1 Mayıs Hareketi geleneksel örgütsel yaklaşım olan ekonomik ve politik mücadele ayrımını aşarak diğer toplumsal güçlerle yapısal bağlar kurdu. Savunduğu demokratik talepler programıyla çeşitli toplumsal kesimleri bir araya getirerek, bir cephe etkinliğini yarattı.

“Bu programın hedefi köylüler, işçiler, balıkçılar, kadınlar, kent yoksulları öğrenciler gibi çeşitli toplumsal kesimlere dayalı demokratik bir cephe etkinliğinin kurumsallaştırılmasıdır. Eğitim faaliyetleri sadece KMU üyelerini değil bölgesel ittifakları oluşturan tüm örgütle-

26. Çiğdem Çıdamlı, “Güney'in Yanıtı - Toplumsal Hareket Sendikacılığı” *Sınıf Hareketinde Yön* 1995 sayı 1, s. 21

27. *Understanding the New Movements in the “Third World” The Emergence of Social Movement Unionism*, 1992, *Critical Sociology*, Vol. 19., No: 2

rin üyelerini de içine alabilmektedir”²⁸

1 Mayıs Hareketi, faaliyet alanını sadece işçiler ve onların sorunlarıyla daraltmayarak, tüm Filipin halkını kavrayacak talepler için mücadele edip, kesimsel örgütlenme adı verilen (köylülerin, balıkçıların, kadınların, kent yoksullarının öğrencilerin vb. kesimlerin kendi özgül sorunlarından hareketle kurduğu örgütlenmeler) toplumsal örgütlenmelerle ortak davranıp, eylem birlikleri oluşturarak ulusal çapta kampanyalar geliştirdi.

WELGA NO BAYAN-HALK GREVLERİ

1 Mayıs Hareketi toplumun tüm demokratik örgütlenmeleriyle oluşturduğu eylem birliğiyle, “gelişmiş ülkelerde mistik bir üne sahip genel grevden bile daha etkili bir taktiği” geliştirdi: “Welga no bayan”-Halk Grevi’ni...

İlk Halk Grevi, 1984 yılında Davao City’de, adanın askerileştirilmesine ve Marcos’un yaptığı operasyonlara karşı gerçekleştirildi. Halk Greviyle adadaki hayat felce uğradı.

Bu ve benzeri birikimler 1985 yılında BAYAN örgütülüğün kurulmasını sağladı. 1 Mayıs Hareketi, Marcos diktatörlüğüne karşı etkili bir muhalefet odağı gibi hareket eden BAYAN’ın en önemli örgütsel gücü haline geldi.

Filipinler’de ikinci önemli Halk Grevi 1985 yılında Bataan eyaletinde Westinghouse tarafından inşa edilen nükleer santrale karşı gerçekleştirildi. Aktif deprem bölgesi ve bir volkanın eteklerinde kurulmak istenen santral bütün halk kesimlerinin harekete geçmesine neden oldu. Santrale karşı büyük protesto gösterileri başlatıldı. Bu gösteriler Haziran ayında yapılan, eyalet çapında gerçekleştirilen, üç günlük Halk Greviyle taçlandırdı. Bu eylemle sekiz kentte bütün hayat durdu.

Eyalet boyutunda gerçekleştirilen Halk Grevi şöyle anlatılmaktadır:

28. *Çiğdem Çıdamlı, agm., s. 21*

“Sekiz kent ölüm sessizliğine girdi. Tüm bankalar, okullar, kamu ulaşımı, özel sektör, hükümet daireleri kapandı. Yerel limandaki balıkçı tekneleri bile denize açılmayı reddettiler. Çokuluslu şirketlerin, fabrikaların bulunduğu serbest ticaret bölgesi işçileri, protestoculara katılmak için iki gün boyunca yürüdüler. İşçiler nükleer enerji santraline giden tüm yolları kapattılar ve yolu açmak için gönderilen silahlı araçlarla çatıştılar”.²⁹

Ulusal düzeyde gerçekleşen ilk Halk Grevi ise Ağustos 1987’de hükümetin akaryakıt zammına karşı oldu. Askeri bir darbe olasılığı, grevin kararlaştırılan tarihten önce başlatılmasına neden oldu. Buna rağmen katılım olağanüstüydü. Halk grevi, ülkenin yüzde 95’ini felce uğrattı. 1989 yılında, güvenlik güçlerinin ve faşist çetecilerin sendikacılara yönelik saldırı yoğunlaştı. 1989 yılının ilk sekiz ayında 17 başkan düzeyinde sendikacı öldürüldü. 1989 yılında tüm ülkede yaygın grev ve protesto eylemleri yapıldı.³⁰

1989’da Aralık ayında ikinci ulusal Halk Grevi gerçekleşti. Grev, Aquino hükümetine karşı darbe girişiminden sonra başlatıldı. 1990 yılında sendikacılara yönelik suikast ve tutuklama operasyonları sürdü.

Aquino ve Fidel Ramos döneminde radikal biçimde uygulanan özelleştirme politikaları, işçi sınıfının önemli darbeler yemesine yol açtı. İşyeri kapatmaları ve toplu tenkisatlar yaygınlaştı. Özellikle sendikal yapıların örgütlü olduğu alanlarda gerçekleşen özelleştirme politikaları, sendikal yapıların örgütsel gücünü zayıflattı. Özelleştirme politikalarıyla birlikte uygulanan esnek üretim modelleri işçi sınıfının atomizasyon sürecini hızlandırdı. Bu politikalar sonucu 1990’lı yılların ortalarına doğru Filipinler, tam bir işçi cehennemine döndü.

1996’da çıkarılan çalışma yasasıyla “bu cehenneme” hukuksal boyut kazandırıldı. Yeni yasa, işçi sınıfının toplu sözleşme hakkını gasp etti

29. Aktaran *Understanding the New Movements in the “Third World”; The Emergence of Social Movement Unionism”, 1992 Critical Sociology, Vol. 19., No: 2, 1992.*

30. 1990 Petrol İş Yıllığı, s. 114

ve işçilere tek tek sözleşme yapmasını zorunlu kıldı. Esnek üretim modellerinin yaygınlaştırılmasının zeminlerini yarattı.

2000'lerin başında sınıf profili son derece karmaşık bir özellik taşımaya başladı.

Filipinler'de toplam işgücünün yüzde 30'u sürekli işsiz, yüzde 50'si part-time işlerde dönemsel işler bularak çalışmaya başladı. Toplam işgücünün sadece 20'lik oranı sürekli bir işte çalışabilme olanağına sahip. Gerçek bir işçi cehennemine dönüşen Filipinler'de halkın yüzde 90'ı yoksulluk sınırında yaşıyor.

Sistematik bir karşı devrim içeriğindeki neo-liberal politikalar sınıfı atomize edip, kronik yoksulluğa sürüklerken sendikalı işçi sayısında önemli azalmalara neden oldu. Ülkenin iki büyük konfederasyonu olan TUCP ve 1 Mayıs Hareketi işçilerin ancak yüzde 20'sini bünyesinde barındırıyor. TUCP Filipinler'de sarı sendikacılığı temsil ediyor. Yüzde 20'lik sendikalı işçinin, yüzde 10'u TUCP içinde yer alıyor. 1 Mayıs Hareketinin sendikal anlayışı sonucu, yalnızca toplu sözleşme hakkı olan kesimlerde değil, toplu sözleşme hakkı olmayan kesimlerde de örgütlü olması hareketi özel bir yere koyuyor. Hareketin bu özelliği, yukarıda belirtilen resmi rakamın dışında daha yaygın bir örgütlülüğe sahip olduğunu göstermesi yanında, bugün Filipinler işçi sınıfının yaşadığı atomizasyon sürecine karşı ciddi yanıtlar üretebildiğini ortaya koyuyor.

1 Mayıs Hareketi ve içinde yer aldığı BAYAN'ın en önemli eylemlerinden biri anayasa değişikliğine karşı gerçekleştirdiği mobilizasyon oldu. 1997 yılında Filipinler'de Anayasal değişiklik yapılarak, sivil diktatörlüğü kurumsallaştıracak düzenlemelere karşı etkili bir kampanya başlattı. 1 Mayıs Hareketi, BAYAN ve diğer demokratik güçlerin çeşitli kampanyaları milyonları içinde barındıran kitlesel protesto gösterileriyle taçlandırıldı. Bu eylemler sonucu anayasal değişiklikleri içeren yasa taslağı rafa kaldırıldı.

Filipinler 2000'li yıllara post-Markos rejimlerinin devamı olan Estrada hükümetinin çöküşüyle girdi. Estrada'nın yerine seçilen Gloria Macapagal Arroyo egemen sınıfların ve Washington'un tam desteğini

aldı.

Arroyo, Asya krizinin yarattığı ekonomik alt üst oluşu IMF ve Dünya Bankası'ndan alınan kredilerle "çözmeye" çalıştı. Neoliberal politikaları radikal olarak sürdürüp özelleştirmeleri derinleştirdi. Yaşanan rejim krizinin sarsıcı etkilerini yeni baskı yasalarıyla önlemek istedi. Özellikle işçi sınıfının ve Filipinlerdeki en diri toplumsal muhalefet odağı olan BAYAN'ın örgütsel gücünü dağıtmaya yönelik operasyonlara girişti. Bunun yanı sıra FKP'nin kır ve kent organizasyonlarını hedef seçti.

11 Eylül sonrası gelişmeler Filipinler'i Uzakdoğu'da giderek öne çıkardı. ABD'nin imparatorluk projesine uygun bir şekilde Filipinler askeri bir üsse dönüştürüldü. Arroyo Bush yönetimiyle ikili anlaşmalar yaparak, eğitim ve NGO çalışmaları adı altında ABD askeri birliklerinin yoğun olarak Filipinler'e girmesini sağladı.

ABD hem bölgedeki enerji kaynakları ve yollarının denetimi, hem de Çin'in kuşatılması açısından Filipinlere stratejik önem veriyor. Bu gelişmeler ülkenin hızla militarizasyonu anlamına geliyor. Arroyo hükümetinin toplumsal muhalefeti etkisizleştirme girişimlerinin arkasında Filipinler'in, bölgede ABD'nin mızrak ucuna dönüştürülmesi çabaları yatıyor.

Filipinler'de herşeye rağmen anti-emperyalist ve anti-kapitalist temelde gelenekselleşmiş ve radikal nitelikte kitle hareketlerinin ve Yeni Halk Ordusu gibi bir gücün varlığı emperyal projeleri boşa çıkarıyor. Bu noktada özellikle uzun soluklu mücadele geçmişi, kararlılığı ve Filipin halkı içinde kök salmışlığıyla FKP önem taşıyor. FKP'nin bu varlığı, BAYAN ve 1 Mayıs Hareketi'nin önünü açıyor.

Filipinler'de çok vektörlü ve kompleks nitelikli devrimci mücadele içinde, işçi sınıfının mücadele ve örgütlenme pratikleri dikkat çekiyor. Özellikle 1 Mayıs Hareketi, işçi sınıfının kapitalizmle kitlesel ve kolektif bir biçimde hesaplaşmasına giden yolu gösteriyor. 1 Mayıs Hareketi bunu yaşam alanlarıyla, çalışma alanlarını ortaklaştıran politikalarıyla, Halk Grevleriyle, işçi sınıfının atomizasyonuna karşı geliştirdiği örgütlenme tarzıyla, tüm toplumsal güçlerle yarattığı eylem

birlikleriyle ortaya koyuyor. 1 Mayıs Hareketinin yaşadığı dönemsel sorunlar, dalganın kırılmasını değil, sınıflar mücadelesinin yeni momentlerine göre geliştirilen yeni politikalarla, dalganın güçlenmesine neden oluyor. Çünkü 1 Mayıs Hareketi dipten gelen bir dalga. Ve dipten gelen dalganın gücünü taşıyor.

Çok yaygın ve etkili kitle örgütleri bulunan FKP, dünya devrimci hareketleri içinde etki gücü en yüksek komünist hareket olarak dikkat çekiyor.

Bugün Filipinler’de kendi özgünlüğünde fiili bir ikili iktidar durumu yaşanıyor. Yeni Halk Ordusu’nun Filipinler genelinde 128 gerilla cephesi bulunuyor. Yeni Halk Ordusu önümüzdeki dönemde bu cephele-
rin sayısını artırmayı hedefliyor. Her gerilla cephesi parti, ordu ve kitle örgütlerinden meydana geliyor ve her biri taktik savunma, saldırı ve tarım reformu gerçekleştirmekle yükümlü hareket ediyor.

FKP, Yeni Halk Ordusu ve yaygın kitle örgütlenmeleriyle Filipin halkının geleceğini bu günden inşa ediyor.

*1910 dolaylarında Güney Afrikalı altın
madencilerinden oluşan büyük bir grup.
Tek beyaz adam yukarıda sağda duruyor.*

GÜNEY AFRİKA

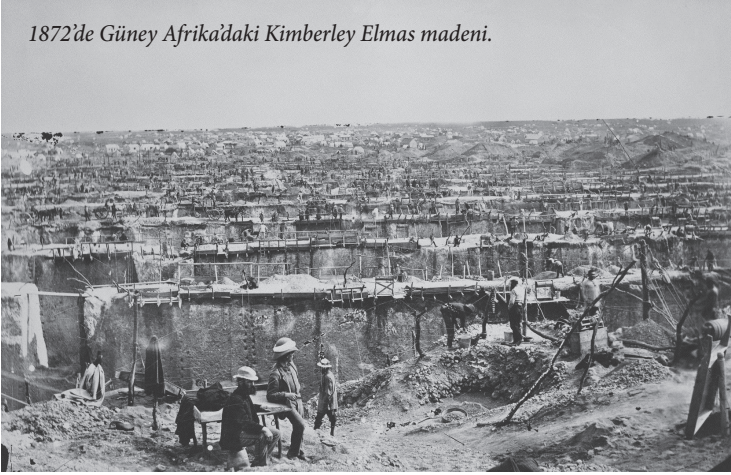
KARA ÖFKENİN ÖRGÜTÜ: COSATU

1652 yılında Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin, Ümit Burnu'nda Asya'ya giden gemilerin ihtiyaçlarını karşılamak için bir koloni oluşturması ve buraya Boerlerin (Hollandalı göçmenlerin) yerleştirilmesi Afrika tarihinde bir dönüm noktası oldu.

Kara Kıta hızla Avrupalı sömürgeci güçler tarafından talan ve yağma edilmeye başlandı. Özellikle 1750'den sonra Asya ile yürütülen ticaret konusunda Fransa, İngiltere ve Hollanda'nın arasında yaşanan şiddetli rekabet, Boerlerin yerleştiği Cape Town bölgesine olan ilgiyi artırdı.

Hollanda'dan daha hızlı endüstrileşen Fransa ve İngiltere dünya pazarları üzerinde etkinliğini yaymak istiyorlardı. Pazar kavgasının sömürge savaşına dönüşmesi kaçınılmazdı. Ve beklenen gelişme 1795'te Fransa'nın Hollanda topraklarına girmesiyle gerçekleşti. Fransız askerî birliklerinin Hollanda'nın iç bölgelerine girdiği anda İngiltere de Cape Town'ı işgale başladı. Boerler düzenli İngiliz ordusu karşısında tutunamayacaklarının farkında olarak cephe savaşına girişmediler. Daha ziyade savaşı bölgesel düzeyde tutarak, kuzeye doğru göç ettiler. Bu hareket bir yanyıla da kendilerine yeni yerleşim bölgeleri oluştur-

1872'de Güney Afrika'daki Kimberley Elmas madeni.

ma, yerli halkları boyunduruk altına alma çabasıydı.

İngiliz sömürgecilerinin 1835'de köleliği kaldırması, köle emeğinden vazgeçmek istemeyen Boerler tarafından kabul edilmedi ve yasaya şiddetle karşı çıkıldı. Boerlerin yerli halkları köleleştirme hamleleri devam etti. Natal bölgesinde yaşayan Zulu kabilesi, Boerlerin köleleştirme politikalarına inatla direndi. Zulu kabilesinin yürüttüğü mücadeleye ancak İngilizlerin desteğiyle durdurulabildi. 1838'de Kan nehri yöresinde yapılan katliamda 3000 kadar Zulu savaşçısı öldürüldü. Daha sonra Ahosa ve Zulu halkları yurtlarından sürüldü. Kültürleri imha edilmeye çalışıldı. Natal, Transvaal ve Orange gibi yeni yerleşim bölgeleri oluşturuldu. 1843 yılında Boerler Natal cumhuriyetini kurdular. Natal cumhuriyetini Vall nehrinin kıyısında kurulan yeni cumhuriyetler izledi.

1852-1853 yıllarında Transvaal-Güney Afrika Cumhuriyeti, ardından 1854'de Oranje Vrystaat inşa edildi. Natal'da geniş şeker kamışı plantasyonları bulunuyordu, 1860 yılından bu plantasyonlara Hindistan'dan işgücü transferi yapıldı. Böylece ilerde Güney Afrika'da siyahlar gibi ırk diskriminasyonuna uğrayacak Hint kökenliler ülkeye yerleşmeye başladı.

1860 yılı Güney Afrika'nın kaderinde bir dönüm noktası oldu. Elmasın bulunması Avrupalı sömürgecilerin dikkatlerini ülkeye çevirdi. Elmasın keşfi ve işletilmesi kapitalist ilişkileri hızlandırdı. 1880 yılına gelindiğinde tüm elmas ocakları De Beers Consolidated şirketinin kontrolü altına alındı. Şirket kısa bir dönem sonra, dünya elmas üretiminin yüzde 90'ının elinde tutmaya başladı.¹

Aynı dönemde özellikle Transvaal bölgesinde altının bulunması, yağma ve talan politikalarını derinleştirdi.

Çıkarılan altın, Consolidated Gold Fields Of South Africa şirketinin kontrolüne bırakıldı. Bu şirketin İngiltere'deki maden şirketleriyle birleşmesiyle muazzam bir sermaye birikimi sağlandı. Şirket, Güney Afrika'nın her yerinden maden işçisi getirmeye başladı. Yoğun bir işgücü ihtiyacı vardı. 80 km uzunluğunda geniş bir alanı kapsayan ocaklar, bir cehennem andırıyordu. Maden işçileri yerin üç kilometre altında olağanüstü kötü koşullarda, yoğun olarak çalışıyor, madenci barakalarında insanlık dışı koşullarda yaşıyorlardı.

Bu süreç, Marx'ın Kapital 1'de anlattığı gibi hızlı, yıkıcı, alt-üst edici bir şekilde kapitalist ilişkileri üretiyordu. Tarımdan endüstriye işgücü transferini zorluyordu. Afrikalılar kendilerini insanlıktan çıkaran koşullara ve işe karşı direniyordu. Özellikle maden ocaklarındaki korkunç çalışma koşulları ve alınan çok düşük ücretler direnişlerin temel kaynağını oluşturmuştu.

Sömürgeciliği, kendi isminde simgeleyen ırkçı, ojenist ve Afrika'nın ve Güney Afrika'nın sömürgeleştirilmesinde önemli rol oynayan Cecil Rhodes, 1877'de sömürgeci ve ırkçı politikaları açıkça savunuyordu. Hatta daha sonra bu yaklaşımlar Güney Afrika'da ırk ayrımı rejiminin temel eğilimleri olacaktı.

“Politikamı yerli sorununa dayandıracağım ...ya onlara yurttaş olarak eşit düzey tanıyacaksınız ya da onlara tabi bir ırk olarak niteleyeceksiniz... ben sınıf (ırk) yasaları olması gerektiği inancındayım. Yerliye bir çocukmuş gibi davranılmalı, ehil kişiler oldukları reddedilmelidir.

1. Gürhan Üçkan, *Güney Afrika Cumhuriyeti*, Yarı Yay., 1986, s.20.

Güney Afrika'daki barbarlarla ilgili olarak Hindistan'da çok iyi işleyen bir sisteme benzer bir despotluk uygulamalıyız".²

Bu gelişmeler yaşanırken Zulular yeniden örgütlendi. 1872 yılında Zuluların liderliğine seçilen Cetyuana yeni savaş teknikleriyle halkı, Boerler'e karşı kurtuluş savaşına hazırladı.

İngilizlerin 1879 başında Zululara karşı savaşı, Zuluların galibiyetiyle sonuçlandı. İngiliz birlikleri ağır bir yenilgi aldı ve imha oldu. Zulu direnişi büyük askeri birliklerin sevk edilmesiyle kırıldı. 20 bin kişilik İngiliz birliği Zuluların uzun mücadeleleri sonucunda, Zuluların ülkesi Beschuanaland'a girebildi. Betschuanaland 1885 yılında himaye altındaki ülke-protektorat konumuna getirildi. 1887'de Zulu ülkesi işgal edildi.

Elmas ve altın yataklarının bulunması, Güney Afrika'da hızla kapitalistleşmenin önünü açtı. İngiliz tekelci sermayesi Zuluların kontrol altına alınmasıyla birlikte Cape, Natal, Orange ve Transvall eyaletlerinin Güney Afrika Birliği altında birleşmesini istiyordu. İngiliz hegemonyasını garanti altına alacak bu adım, elmas ve altın yataklarının titiz bir kontrolünü hedefliyordu. Projeye göre bölgenin yöneticilerini Boerler seçecekti. İngiliz tekelci burjuvazi ve Boer Cumhuriyeti arasındaki bu çelişki giderek şiddetlendi.

1899'da İngilizler ile Boerler arasında savaş başladı. Literatüre ilk emperyalist savaş olarak giren İngiliz-Boer savaşı üç yıl sürdü. Transvall ve Orange, İngilizler tarafından işgal edildi. Savaşı İngilizler kazandı. Anlaşma sonunda Boerler İngilizlerden 16,5 milyon sterlin ve toprak aldı. Cape, Natal, Orange ve Transvall eyaletleri birleştirilerek İngiliz dominyonu olarak Güney Afrika Birliği kuruldu. (1919)

GÜNEY AFRİKA İŞÇİ HAREKETİ

20. yüzyılın başında Güney Afrika, Afrika'da kapitalist merkez ve karşı devrimci bir güç olarak konumlandırıldı.

2. *Alex La Fuma, Güney Afrika Kuruluşu Mücadelesi, Yöntem Yay., 1977, s.9.*

Güney Afrika'da madencilik ve demiryolu yapımı kısa zamanda ciddi bir gelişim gösterdi. Elmas ve altın yataklarının çevreleri önce çadırlardan oluşan şehirlere, bir müddet sonra ise gerçek bir şehre dönüşmeye başladı. Örneğin, Johannesburg'un kuruluşu da bu döneme rastlar. (1866)

1880'de başlayan yeraltı madenciliğinde önce altın yataklarında 14 bin işçi çalışıyordu. 1890'da ise bu sayı 115 bine yükseldi. İşçilerin 100 binini siyah işçiler oluşturuyordu.

Siyah işçiler topraklarından kopartılmış ya da çeşitli nedenlerle çalışmak zorunda olan köylülerden meydana gelmişti. Yeni maden ocaklarının açılması köylülerin topraklarının talanına yol açmıştı. Son derece ağır koşullarda çalışan ve madenleri çevreleyen barakalarda yaşamını sürdüren bu işçilerin, tepki göstermesi uzun sürmedi. Güney Afrika işçilerin ilk greve çıkışları 1882 yılında Kimberley'de gerçekleşti. İşçiler ücretlerinin artması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için greve çıktı.

Bu süreçte Güney Afrika egemenleri arasında kapitalizmin gelişme özgünlüğü ve hızına bağlı sorunlar yaşanmaya başladı. Bir tarafta, toprağın işlenmesi için gerekli işgücüne ihtiyaç vardı, diğer tarafta özellikle maden sektöründe olağanüstü boyutta yeni işgücü ihtiyacı bulunuyordu. Bu durum önce, egemenler arasında problemler yaratsa da 1913'te çıkarılan toprak yasasıyla işgücününün hem tarımda, hem de sanayide mobilizasyonunun yöntemleri ve istihdam biçimleri belirlendi.

Güney Afrika'da yaygın ve köklü geçmişi olan farklı bir işçi tipi de, bir tür mevsimlik işçi olan gezgin işçilerdi. Gezgin işçiler altın ve elmas madenciliğinin başlamasından önce de bulunuyordu. Bu işçiler 1860'lara kadar plantasyonlarda çalışıyordu. Hindistan'dan transfer edilen işçilerin bir kısmı bu nitelikteydi. Şeker plantasyonlarında çalışmak için getirilen Hindistan kökenli işçilerin bazıları, 5 ile 10 yıl arasında çalıştıktan sonra ülkelerine dönerdi. Zamanla bir kısmı Güney Afrika'da kalmaya başladı.

Madenciliğin yaygın bir işkolu haline gelmesi ile yeraltı madenciliğin

başlaması Güney Afrika'da olağanüstü boyutta işgücü ihtiyacı yarattı. Şirketler Afrikalı işçi devşirmek amacıyla belirli taktikler geliştirdi. Kabileleri karşılamaları mümkün olmayan vergi sistemine bağlayan devlet, işçi transferlerinin zeminini yaratıyordu. Vergileri ödemek için önce bekar gençler, daha sonra evliler gezgin işçi oldular. Bu süreç kabile gelenekleri ve yapısını bozuyor, bu geleneğin yapı taşı olan aileler parçalanıyordu.

Gezgin işçiler sermayenin vahşi sömürüsüne maruz kaldı. Farklı diskriminasyonların ilk pratikleri bu işçiler üzerinde uygulandı. Çıkarılan pasaport yasalarıyla, işçilerin bir yerden başka bir yere gitmesi sınırlandı. Çalışmak zorunda olmak, düşük ücret uygulamaları kural haline getirdi. Şehirlerde yaşamaları yasaklandı. Son derece kötü koşullarda ve barakalarda yaşamlarını idame ettirdiler.

Çalışma koşullarının ağırlığı, alınan ücretlerin düşüklüğü, yoğun baskı ve şiddetin gündelik hayatın parçası olması işçi sınıfının tepkilerine yol açtı. Bu tepkilerin en önemlilerinden biri Lancaster madeninde yaşandı. Madencilik sektörü Güney Afrika işçi sınıfının doğup geliştiği alandı. Yüzbinleri istihdam eden bu alan sınıf hareketinin gelecek yönelimini belirledi. Madencilik sektörünü takip eden en önemli işkolu demiryollarıydı. Bu iki sektörde çalışan işçiler Güney Afrika işçi hareketinin taşıyıcı gücü olarak hareket etti.

İngiliz sömürge yetkililerinin yerli halklara dayattığı ırkçı arazi vergisine karşı Bambatha İsyanı, Nkosi Bambatha ka Mancinza Zondi liderliğinde gerçekleşti. 1906

1903'te Lancaster madeninde yaşanan grevi, Çin'den getirilen 10 bin işçinin madenlerde başlattığı eylemler izledi. Güney Afrika egemenleri "siyah" tehlikeye yeni bir tehlike daha eklediler. O da sarı tehlikeydi. Siyah insanların yaşadığına benzer diskriminasyonları Çinli işçiler de yaşadı. 1904'te 1300 işçi çalışma koşullarının iyileştirilmesi, ücret artırımını için iş yavaşlattı. Eyleme polis müdahale etti. Müdahaleye direnen işçiler, direnişi başarıyla sonuçlandıramadı.

Ağustos 1906'da ise bu sefer işsiz Afrikalı işçiler harekete geçti. Cape Town'da ayaklanan işçilere karşı polis silah kullandı. Eylemler de bir çok işçi yaralandı.

Vahşi sömürü yalnızca madenlerde, plantasyonlarda değil, kırsal alanda da sürüyordu. Zulu ülkesinde vergilerin yükseltmesi köylülerin ayaklanmasına neden oldu. Silahlı çatışmalar yaşandı. Natal bölgesinde 1905-1906'da büyük Bambata isyanı başladı.

Kırsal alanda kırbaçlı sömürgeye karşı Afrikalıların ayaklanması, beyaz toprak sahipleri- Boerlerin korkulu rüyası oldu. Siyah öfkenin büyüklüğü ve yıkıcılığını hisseden beyaz toprak sahipleri Boerler, mesafeli oldukları İngiliz sömürgecileriyle yakınlaşmaya başladı. Egemenlerin gelecek kaygılarını aşmaları ve vahşi sömürünün devamı ülkede büyük çoğunluğu oluşturan Afrikalıların kontrol edilmesine bağlıydı. Bu da ancak şiddet ve baskı politikalarıyla gerçekleşiyordu.

Yaşanan Boer savaşı, bölgeyi İngiliz dominyonu haline getirmişti. Boerler'in kendi gelecek kaygıları ve bu kaygıların emperyal politikalarla kesişmesi yeni bir siyasal oluşumun önünü açtı. Böylece 1910'da Güney Afrika Birliği kuruldu. Birlik, Güney Afrika'nın kuruluşu giden yolun başlangıcıydı. Birlik, Afrika kıtasında kapitalist ilişkilerin gelişkinlik düzeyiyle dikkat çekti.

1910'ların başında egemen sınıfların siyasal bir parti kurma arayışları hızlandı. İngiltere'yle patronaj ilişkisi olan burjuvalar ve büyük toprak sahibi Boerler aynı siyasi çatı altında birleşerek, Güney Afrika Partisi'ni kurdular. 1913 yılında ise Milliyetçi Parti kuruldu. Milliyetçi Parti Boer ırkçılığını ve milliyetçiliğine öne çıkardı.

Güney Afrika Partisi, 1910-1924 arasında iktidarda kaldı.

Bu dönemde sınıfın profilinde bir dizi değişiklikler yaşandı. Kent proletaryasının sayısı hızla büyüdü. Birleşimi farklılaştı. Boer savaşından önce Afrikalı işçilerin çoğu tarım sektöründe çalışıyordu. Avrupalı işçilerin çoğunluğunu ise İngilizler oluşturuyordu. Büyük çiftliklerin kurulması küçük çiftliklerin hızla tasfiyesini beraberinde getirdi. Büyük tarım çiftlikleri kapitalist plantasyon görünümü kazandı. Bu tasfiye süreci Boerlerin kentlere göçüne neden oldu. Afrikalılar ise hızla bir mülksüzleşme ve proleterleşme sürecine bağlı olarak madenlerde ve fabrikalarda çalışmaya başladı. Beyaz işçiler ağırlıklı kalifiye işçiydi, Afrikalıların neredeyse tamamı vasıfsız işlerde çalışmaya zorlandı.³

Güney Afrika'da gelişen "genç" ve yıkıcı kapitalizm, büyük toplumsal altüst oluşlar yaratıyordu. Topraklarını, küçük çiftliklerini kaybeden Boerler, birkaç yıl içinde her şeyi kaybetmiş bir vaziyette şehirlere yerleşti. "Fakir beyazlar" diye adlandırılan bu kesimin sayısı 300 bine ulaştı. Milliyetçi Parti bu zemin üzerinden örgütlendi. Her şeyini kaybeden, şehirlere düşman bir dünya diye algılayan, dili ve kültürü hor görülen Boerler, göçmen beyaz işçi konumuyla, "siyah işçileri" bir düşman ve rekabet imgesi olarak algıladı. Milliyetçi Parti, bu çatışma ve reaksiyon kültürü üzerinden kendini var etti.

Faşist karakterli Milliyetçi Parti Afrikan dilinin kabulü için mücadele ederken, Afrikaner işçi diye tanımlayan beyaz işçilerin duygularına hitap etti. Hızlı yoksullaşmış, kendini geleceksiz ve yabancı hisseden beyaz işçi, Milliyetçi Parti'ye bağlandı. Güney Afrika yönetimini açıkça destekledi. Çünkü onu aç ve yoksul bırakan aynı yönetim, yine ona beyaz olmasından kaynaklı çeşitli imtiyazlar veriyordu. Beyaz işçiler daha vasıflı işlerde çalışıyor, daha fazla ücret alıyor, işlerinde statü kazanıyor ve Afrikalı işçilerin rekabetinden kurtuluyordu. Hükümet bu ve benzeri diskriminasyon politikalarıyla işçi sınıfını kolayca bölüyordu. Beyaz işçiler de aldıkları beyaz adam ücretlerinden ve imtiyazlarından memnundu. Sistem beyaz işçileri kendine yedeklemeyi bildi. Beyaz işçilerin çok büyük bir çoğunluğu Milliyetçi Parti ideolojisini

3. *Türkkaya Ataöv.*

destekledi ve ırkçı politikaların aktif sürdürücüsü oldu.

Beyaz işçiler bu imtiyazlı durumları ileride Apartheid, ırk ayrılığı rejiminin temellerinden biri olacaktı. Ve beyaz işçiler ayrıcalıklı durumlarının Apartheid rejiminin sayesinde olduğunun farkındaydı. Irkçılık, imtiyazlı durumun korunması anlamına geliyordu. Bundan dolayı beyaz işçiler ırkçılık politikalarının aktif savunucuları olarak hareket ettiler.

Afrikalılar 19. yüzyılın sonlarına doğru ilk politik örgütlenmelerini kurdu. 1909'da çeşitli meslek gruplarından ve aydınlardan oluşan Afrikalılar 1909'da South Africa Nahve Convention adı altında toplandı. Kongre, İngiliz sömürgecilerinden ırk ayrımını engelleme talebinde bulundu. 1912 yılında Afrika Ulusal Kongresi'nin (ANC) kurulması, Afrikalılar için bir dönüm noktası oldu. ANC ırk ayrımına, pasaport yasalarına karşı politik bir platform gibi hareket etmeye başladı.

Bu örgütlenme çabalarının olduğu yıllarda işçi sınıfı ayaktaydı. 1913 yılında Güney Afrika'da büyük grevler yaşandı. Grevler yer yer sokak savaşlarına dönüştü. Johannesburg'da polis grevci işçilere ateş açtı. Birçok işçi katledildi. 5 Temmuz'da gerçekleşen bu katliam, bir protesto günü olarak anılmaya başlandı. Ocak 1914'te Güney Afrika'nın tüm sanayi bölgelerinde maden havzalarını saran genel grev yaşandı. Hükümet, genel grevi örgütleyen ve yürüten işçi önderlerini tutukladı. Bu liderlerin bir kısmını da ülke dışına sürgüne yolladı. Genel grevin sürmesi ve işçilerin direnişi karşısında hükümet 70 bin kişilik paramiliter bir kuvvet oluşturup, grevci işçilere saldırdı. Önemli kent merkezlerini kontrol etmeye çalıştı. Ayrıca Tranvall ve Orange'de sıkıyönetim ilan edildi. Grevcilere, grevi yönetenlere acımasızca saldırdı. Eylemlere ve direnişe merkez ülkelerden gelen göçmen işçilerin katılması ve aktif rol oynamaları sınıf hareketi açısından önemli bir gelişmeydi.

Beyaz işçiler ise genel greve iştirak etmedi. Milliyetçi Parti'den önce kurulan (1909'da) ve beyaz işçilerin çıkarlarını savunan Güney Afrika İşçi Partisi-SALP, politik programında ırk ayrımını açıkça savunuyordu. Beyaz işçiler çok büyük bir ağırlıkla SALP'nin üyesi oldular ve

ırkçılık politikalarını aktif bir şekilde desteklediler. Partiye beyazlar, renkliler ve melezler üye olabiliyordu. Siyahların üye olmaları yasaktı. Aynı şekilde, sendika üyelikleri de engelleniyordu. Her ne kadar SALP adı işçi partisi olsa da sınıfı bölen, ırk ayrımını savunan, etnik önyargıları besleyen, beyaz işçilerin imtiyazlı konumunu savunan politikalarıyla rejim elindeki en büyük silahlardan biriydi.

1914 grevine ırk ayrımcılığı ve imtiyazlı konumlarını koruma refleksiyle beyaz işçiler katılmadı. Sınıf içinde ideolojik angajmanların, etnik önyargıların, ulusal ve etnik aidiyetlerin bölücü etkisi kendisini tarım proletaryası üzerinde de gösteriyordu. Tarım proleterleri genel grev günlerinde birkaç defa ayaklanma gerçekleştirdiyse de sınıfın bir bütün olarak ortak hareket etme zemini oluşmadı. Genel grev böylece yalnızca siyah işçilerin gücüyle yürütüldü. Sistem sınıfı bölen ve parçalayan tüm faktörlerden yararlandı. Siyah işçileri izole etmeyi başardı. Rejim manipülasyonlarıyla korku imgesini derinleştirdi. Siyah tehlikeyi canlı tuttu. Ardından hem paramiliter, hem askeri güçleri aracılığıyla grevcilere saldırdı ve şiddetle genel grevi kırdı.

Güney Afrika işçi hareketinin bu en önemli eylemi yenilgiyle sonuçlandı. Ama arkasında son derece önemli dersler bıraktı. Genel grev sürecinde yaşanan birçok sorun ve negatif gelişme ileriki yıllarda sınıf hareketinin yaşayacağı problemlere ışık tuttu. İşçi hareketi negatif verilerden, yeni bir sürecin zeminlerini örmeye başladı.

I. Dünya Savaşı, Güney Afrika'da bir dizi gelişmenin önünü açtı. ANC savaşta İngiltere'yi destekleyen tutum aldı. Güney Afrika ordusunda 80 binin üzerinde Afrikalı bulunuyordu. ANC bu destekle İngilizlerden belirli hakların alınabileceğine inanıyordu. Bu destek Güney Afrikalı siyahların yaşamını düzelterek hiçbir sonuç yaratmadı.

Savaşın başlarında (1915) SALP içinde bir bölünme yaşandı. Parti içinde belirli etki oluşturan sol güçler, Uluslararası Sosyalist Birlik-ISL adında partiden ayrıldı. Enternasyonalistler diye anılan bu yapı Güney Afrika'da kurulan ilk Marksist örgüttü.⁴ Birlik savaşa

4. *Türkkaya Ataöv, age., s.473*

karşı mücadele etti ve sınıf içinde özellikle Johannesburg ve Rand'da önemli örgütlenmeler yarattı.

Rusya'da Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesi ISL'yi etkiledi. ISL devrimi büyük bir coşkuyla destekledi. ISL komünist partinin kurulması ve Komintern'e üye olunması yönünde faaliyetlerini artırdı. ISL ırk ayrımına karşı mücadele vererek, tüm işçilerin hangi ırktan ve hangi renkten olursa olsun birliği ilkesini savunuyordu. Yine ulusal ve etnik özelliklerden bağımsız, anti-emperyalist bir birleşik cephenin örgütlenmesini öneriyordu.

ISL içinde sol sosyalistler ve Marksistler Afrikalıların mücadelesini savundu ve bu mücadelenin en ön saflarında yer almaya başladı. Bu arada savaştan dönen siyahların zihniyet dünyasında önemli değişimler yaşanmış, özellikle "beyaz otorite" dağılmıştı. ISL bu kitlenin içinde çalışmalarını yoğunlaştırdı.

Savaşın sonlarına doğru 1918'de 100 bin işçi greve çıktı. Grev, Afrika Sanayi İşçileri adlı yapı ve ANC ile birlikte Johannesburg belediye işçileri ve Witwatersrand maden işçileri arasında örgütlendi. Güney Afrika'da sendikal hareketin şekillenmesinde İngiliz işçi sınıfının bürokratik ve korporatist karakterli sendikal birliği TUC'un etkisi oldu. Güney Afrika'nın İngiltere'nin nüfuz alanında yer alması, bu ilişkilerin kurulmasının zeminini oluşturdu.

1919'da Afrika Sanayi ve Ticaret İşçileri Birliği kuruldu. Birlik kısa zamanda 100 bin kişilik bir güce ulaştı. Afrika'nın en büyük örgütlenmelerinden biri oldu. Birlik işçileri ve tüccarları bünyesinde örgütlendi. İşverenlerle, çalışanların çıkarlarının birliğini savunuyordu.⁵ Birlik bu özellikleriyle şekilsiz ve sınıfın kimyasını bozucu nitelikteydi. Ama bir yanıyla da yasaklı ve örgütsüz ortamda sınıfla temas kurma aracıydı. Bundan dolayı enternasyonalistler birlikte faaliyet yürüttüler.

II. Dünya Savaşı, Güney Afrika ekonomisini hızla bozdu. Yaşanan ekonomik sorunların bütün yükü Afrikalılar üzerinden çıkarılmaya çalışıldı. Bunun anlamı işsizlik, baskı ve şiddetin artırılması, çalışma

5. *Türkkaya Ataöv, age.,s.474*

saatlerinin yükseltilmesi, düşük ücretler, açlık ve yoksulluktu. Yaşanan kuraklık sorunları daha da büyüdü. Kentlere göç hızlandı. İşsiz işçi Afrikalıların sayısı gün geçtikçe arttı.⁶ Bu koşullar sınıf içinde bir dizi reaksiyona ve örgütlenme arayışına neden oldu.

Afrika Sanayi ve Ticaret İşçileri Birliği'nin örgütlenmesiyle 1919 Lıman işçileri greve çıktı. 1920'de ise elmas madeninde çalışan işçiler grev yaptı. 1920 yılında yaşanan grevlerde ve direnişlerde Avrupa kökenli göçmen işçiler aktif rol oynadı.

KOMÜNİST PARTİNİN KURULUŞU VE GELİŞİMİ

Sol sosyalistler ve Marksistler, Ekim Devrimi'nden son derece etkilenmişlerdi. Devrimi coşkuyla karşıladılar. 1918 yılında Ekim Devrimi'nin temsilcileriyle Londra'da bağlantı kurdular, bu ilişki hızla gelişti ve derinleşti. Güney Afrikalı devrimciler 1920 yılında Komintern'e katıldı.

1921 yılında ülkedeki başka grup ve örgütlerle birlikte, renkleri farklı işçiler, köylü ve aydınlar Güney Afrika Komünist Partisi'ni kurdu. William Herny Andrew partinin genel sekreterliğine, David Ivon Jones da Komintern temsilciliğine seçildi. 1915'ten beri sol sosyalistlerin ve Marksistlerin çıkardığı Enternasyonal adlı haftalık yayın, partinin yayın organı oldu. Komünist Parti beyazlarla Afrikalıların ilk bir araya gelişini simgeleyen bir örgüttü.⁷

Parti rejim tarafından sürekli kovuşturmaya uğratıldı. Faaliyetlerini kuşatılmışlık altında inat ve kararlılıkla sürdürdüler. Parti gökkuşağı ülkesinin, gökkuşağı çocuklarının siyah, melez, beyaz örgütüydü. Bu özelliği bile sistemi sarsmakta ve rahatsız etmekteydi. Rejim in kilit taşı olan ırk ayrımcılığı böylece darbe yiyordu.

6. Gürkan Uçkan, *Güney Afrika Cumhuriyeti*, Yarın Yay., 1986, s.30

7. *Birlik içinde sol sosyalistleri ve Marksistlerde yer aldı. Komünist Parti'nin kurulmasıyla Komintern'de de birlikte çalışıldı. 1926'da birliğin tüm denetimi sağın eline geçti. 1927 komünistler birlikten atıldı. Yapı da kısa süre sonra etkinliğini yitirdi.*

Parti, tam ulusal eşitlik için ve ırk ayrımcılığına karşı mücadele ederek, beyaz olmayanların sorunlarını esas alarak mücadele gündemini oluşturdu. İşçi sınıfının mücadelesi partiye yol gösterdi. Afrika halkının diğer sömürgecilerle mücadelesi desteklendi. Komünist Parti, 1920-1940 arasında, kıtanın Kuzey Afrika dışında kalan coğrafyalarındaki komünistlerin tek örgütüydü.

İrkçı yönetime karşı ANC ile Komünist Parti arasında güçlü ilişkiler kuruldu.

Ocak 1922'de Witwatersrad madencileri, 1918'deki gibi etki yaratan bir greve çıktı. Aslında sayıca az, 1000 işçinin başlattığı bu grev ülkede sarsıcı sonuçlar yarattı. 2 ay büyük bir kararlılık ve inatla sürdürülen grev, ikinci ayın sonunda silahlı ayaklanmaya dönüştü. Grev bu nitelelikle, Güney Afrika işçi hareketinde yeni bir dönemin başlangıcını ifade etti. Aslında grev beyaz işçilerin imtiyazlarını kaybetmeme isteğiyle başlamıştı. Beyaz işçiler işyerlerinde imtiyazlı konumları her ne şart altında olursa olsun korumak eğilimindeydi. İşverenin beyaz işçiler yerine, Afrikalı işçileri çalıştırmak istemesi grevi tetikledi. Her ne kadar grev, bu gerici eğilimle başlasa da kısa bir müddet sonra kendi zenginliğini ortaya çıkardı ve doğru bir kanala evrildi. Grevciler içinde grevin tüm işçilerin yararına dönüşmesini amaçlayan bir araya gelişler yaşandı.

Renkleri ve ırkları ne olursa olsun bütün işçilerin grevi desteklemesi gerektiğini savunan bu işçiler, grevin sermayeye karşı bir eylem olduğunun altını çizdiler. Rejimin grevi ve direnişi 20 bin kişilik bir askeri birlikle bastırma girişimi üzerine, işçiler silahlı direnişe geçti. Sokak sokak yaşanan çatışmalar 5 gün sürdü. Çatışmalarda yüzlerce işçi öldürüldü. 5 bin işçi tutuklandı. Grevcilerin önderleri idama mahkum oldu. Sermaye kendi karının Afrikalı ya da beyaz işçiden önemli olduğunu böylece net olarak gösterdi. Grev ve silahlı ayaklanma, bütün zaaflarına rağmen sınıfın öfkesinin gücünü açığa çıkardı. Burjuvazinin yaşananları “kızıl isyan” olarak değerlendirmesi de boşuna değildi. Sermaye böylece sınıfın gücünü hissediyordu ve korkusunu dışa vuruyordu.

İşçi hareketi ancak yaparak öğreniyordu, öğrenerek yapıyordu. Yaşadığı zaafı ve eksiklikleri ancak böyle aşabilirdi. Witwatersrand silahlı isyanı bunun bir pratiği olmuştu.

Sermaye de yaşanan süreçten dersini çıkardı. Her ne kadar ırk ayrımıyla sınıfı bölmeye çalışsa da, sınıfın beyaz ve Afrikalı olarak ortak hareket etme zemini doğabiliyordu. O zaman daha rafine politikalar hayata geçirmeye başladı. En başta beyaz işçiler arasında işsizliğe son verecek uygulamalara başladı. Ardından beyazların kalifiye işlerde tartışmasız tekel kurmasını sağlayan düzenlemelere girişti. Böylece fakir beyazlar sorununu nihai olarak çözmeyi amaçladı. Ve bu doğrultudaki uygulamalar etkin sonuç verdi. Beyaz işçiler 1922'den sonra, Afrikalı işçilerle hemen hemen hiç ortak hareket etmedi. Rejim sınıf hareketini böylece bölmeyi başardı. Bu durum rejimin yıkılış yıllarına kadar sürdü. Sınıf hareketi bölünmüş ve parçalı bir yapıya dönüştü. Beyaz işçiler, aristokrat işçi konumlarını ve ırk ayrımının sağladığı imtiyazları kaybetmemek⁸ için rejimin aktif destekleyici kesimi olarak hareket etti. Bu yıllar bir yarıyla değişik sendikal örgütlenmelerin kurulmasına sahne oldu.

Rejim Afrikalıların örgütlenmesini bütünüyle engellemeye çalıştı. Bu sorun rejimin bekası olarak ele alındı. Ucuz işgücü denizinin kaybedilmemesi çok önemliydi. Açık ırkçı yasalarla Afrikalıların örgütlenmesinin önü kesilmeye çalışıldı. Çıkarılan Patronlarla Hizmetçiler Yasası bunlardan biriydi. Bu yasa sık sık daha ağırlaştırıcı hükümlerle güncelleştirildi. 1924'te çıkarılan Sanayi Uzlaşma Yasası'yla Afrikalıların sendikalaşması önlenmek istendi. Rejim açık tavrını yerleşme yasağını fiilen çiğneyen protesto eylemlerinde göstermişti. 1921 gösterilerinde 163 Afrikalı polis tarafından öldürüldü. Yine Afrikalıların yaptığı birçok grevde onlarca işçi katledildi.

8. İmtiyazlı konumu, alınan ücretlerde görmek mümkündür. 1935-1960 arasında beyaz maden işçilerinin ücretleri 1627 Rand'dan, 2296 Rand'a yükseldi. Aynı dönemde beyaz olmayan maden işçilerinin (Asyalılar, Renkliler -melezler-, Afrikalılar) ücretleri 144 Rand'dan 140 Rand'a düştü. Asyalılar 133 Rand alırken Afrikalılar 63 Rand alıyordu. Paul Peterson, "Güney Afrika Cumhuriyetinde Faşizm", *Yeni Adımlar*, Sayı.9, 1973.s.10.

1923'te "Afrikalı Halklar Bildirgesi" yayınlandı. Bildirge, yerleşim ve pasaport yasalarına ve ırk ayrımcılığına son verilmesini içeriyordu. Bu yönde barışçı gösteriler yapıldı. Ama hiçbir sonuç alınamadı. Bu durum ANC içinde daha radikal ve fiili eylemlerden yana bir eğilimin doğmasına yol açtı. Bu eğilim Komünist Parti'yle işbirliğini savunmaktaydı.⁹

Güney Afrika'da sendikal hareketin temellerinden biri, Sanayi ve Ticaret İşçileri Sendikası'nın (ICU) kuruluşuyla atıldı. Komünist Partisi, ICU'nun kuruluşunda önemli rol oynadı. 1920'li yılların ortalarından, 1930'un başlarına kadar on binlerce Afrikalıyı örgütledi. ICU sendikal politikalarını, ırk ayrımcılığına karşı sınıf mücadelesi verilmesi perspektifine oturttu. Bu yaklaşım ICU'yu sendikal hareketin taşıyıcı güçlerinden biri haline getirdi.

Sosyalizmin açık savunusunu yapan, ırk ayrımcılığına ve kapitalizme karşı sosyalizmi savunan ICU kısa sürede sınıf içinde ciddi etki yarattı. ICU'nun bu konumu beyaz liberalleri ve rejimi tedirgin etmekteydi. ICU ile Komünist Partisi'nin ilişkileri de egemenleri son derece rahatsız ediyordu. ICU üyeleri içinde Komünist Partisi üyesi oldukça fazla işçi bulunuyordu. ICU üyelerinin Komünist Partisi'ne üye olmalarının engellenmesi yönünde hem liberaller, hem de uluslararası düzeyde liberal ve Hıristiyan demokrat kökenli sendikalar baskı yapmaya başladı. Rejim de ICU üzerindeki baskılarını yoğunlaştırdı.

ICU'nun yönetimini elinde tutan ana eğilim, sendikalardan komünistlerin atılması yönünde harekete geçti ve Komünist Parti üyelerinin ICU'da görev almasını yasakladı. Bu süreç hızla ICU'nun devlet güdümlü bir sendikal yapıya dönüşmesini beraberinde getirdi. ICU hızla dağıldı ve çözüldü. Yine de ICU, pasaport yasalarının kaldırılması doğrultusunda yürüttüğü mücadeleyle, daha iyi ücret ve çalışma koşulları talepleriyle, sınıf mücadelesine yaptığı vurguyla ve sosyalizm perspektifiyle Afrikalı işçilerin mücadelesine ve örgütlenmelerine önemli katkılarda bulundu.

9. Gürkan Uçkan, *age.*, s.31.

Komünist Parti özellikle Witwatersrand isyanından sonra köklü politik değişikliklere girdi. Bütün dikkatini ve odaklanmasını mülksüz proleterlerin, Afrikalı işçilerin örgütlenmesine ve sosyalizm bilincinin gelişmesine verdi. ANC ile ilişkilerini yoğunlaştırdı. ICU örgütlenmesi ve deneyimi bu yaklaşımın somut ürünüydü. ICU'dan sonra parti sendikal alanda çalışmalarına ara vermedi, çalışmalarını devam ettirdi.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı etkilerini Güney Afrika'da gösterdi. Elmas fiyatlarının düşmesi birçok madenin kapatılmasına neden oldu. Binlerce işçi işten çıkarıldı. İşsizlik yaygınlaştı. Yoksulluk kronikleşti. Özellikle kriz yılları diye tanımlanan 1929-1933 arasında yoğun grev ve gösteriler yaşandı.

Komünist Partisi bu dönemde kitleler ve Afrikalı işçiler arasında yoğun örgütlenmeler yarattı ve etki gücünü hızla artırdı. Parti yayın organı Umsebenzi- İşçi, sınıfın elinden düşmedi. Parti militanları beyaz ve Afrikalı işçilerin örgütlenmesi için önemli çalışmalar yürüttü.

1924 yılında iktidara gelen, General Hertzog ırk ayrımcılığını, Güney Afrika'da kökleştiren uygulamaları hayata geçirmesiyle dikkat çekti. Hertzog aynı zamanda Milliyetçi Parti'nin başkanlığını yapıyordu.

Hertzog 1930'lu yıllarda Güney Afrika faşizminin önemli aktörlerinden biri olarak yine iş başındaydı. 1933 yılında Milliyetçi Parti ve Güney Afrika İşçi Partisi, Birleşmiş Güney Afrika Partisi adında birleşti. Hertzog yeniden başbakan oldu. İşçi partisi başkanı Smuts ise başbakan yardımcılığına getirildi. Ülkede faşist uygulamalar yaygınlaştırıldı. Irk ayrımcılığı derinleştirildi. Faşist baskı ve şiddet yoğunlaştı. Bu uygulamalara karşı başta ANC ve Komünist Partisi geniş protesto gösterileri, direnişler ve grevler örgütledi. Rejim özellikle Komünist Partisi'ni tam anlamıyla ablukaya almaya çalıştı. Parti örgütü önemli polis operasyonları yaşadı. Örgütsel darbeler yedi ve faaliyetlerini yarı-legal sürdürmeye başladı.

Bu arada 1929 yılında kurulan Afrika Hakları Derneği, Afrikalılar için oy ve eğitim hakkı istiyordu. Afrikalılar için "bir otomobil kulanacak kadar zekası olmadığını" söyleyen Hertzog, 1937'de çıkardığı

faşist yasayla fabrikalarda çalışan Afrikalıları işçi değil, hizmetçi olarak tanımlandı. Ayrıca Afrikalıların resmen tanınan sendikalara üye olması ve faaliyet göstermesi yasaklandı.

GÜNEY AFRİKA'DA FAŞİZM

2. Dünya Savaşı'na doğru bir ezoterik örgütlenme olan Boederbond Derneği, burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerini en etkin örgütlülüğü olarak öne çıkıttı. Dernek hükümetlerinin oluşumundan, temel politikaların belirlenmesine kadar belirleyiciydi. Derneğin Nazilerle son derece yakın ilişkileri vardı. 1930'lar bir yanılla da Güney Afrika faşizminin kurumsal ve örgütsel gücünü yaydığı dönem oldu.

Boederbond kendine bağlı kültür, işçi ve öğrenci örgütleri kurdu. Bu örgütler faşist oluşumlardı. Nazizmin Almanya'da iktidara gelmesi Güney Afrika'da faşist harekete güç ve moral verdi. Devletin, ırkçılık temelinde kuruluşu, faşist bir karaktere bürünmesini kolaylaştırdı. Güney Afrika'da kapitalizmin başından itibaren tekeli nitelikte, hızlı ve yıkıcı bir şekilde gelişmesi ve bu gelişimde bir köle emeği gibi Afrikalı işçilerin kullanılması ve sömürünün ırk esaslı diskriminasyon dahil, konsantre diskriminasyon politikalarıyla bütünleşmesi faşizmin zeminlerini de yarattı.

Avrupa'da 1922'den başlayarak bir dizi karşı devrimin gerçekleşmesi ve faşizmin İtalya, Almanya ve ardından İspanya'da kanlı "zaferleri", Güney Afrika'da "müthiş" bir etki yarattı. Boederbond faşist bir çekirdek işlevi gördü.

Güney Afrikalı faşistler, Nazizm ilkelerini benimsedi. Bu dönemde Almanya'da Kahverengi Gömleklilere benzer Gri Gömlekliler adında sivil faşist örgütlenmeler kuruldu. Daha sonra "Yeni Düzen" adı verilen ve Nazilerden taklit edilen başka faşist örgütlenmelere gidildi. Anti-semitik söylem geliştirilmeye ve eylemler yapılmaya başlandı. Hertzog hükümeti, Hitler, Mussolini ve Franco'yla temaslar kurdu. Bu dönemde Naziler, Versailles Anlaşması'yla Almanya'nın kaybettiği eski sömürgelerini ele geçirme adımları atmaya başladı.

Hertzog 1935 yılında Liberya'nın bir manda durumuna sokularak Al-

manyaya verilmesini önerdi. Direkt Alman yanlısı politika izlemeye başladı.

Nazi Partisi'nin NSDAP yurtdışı örgütlenmesi, Afrika'da faşizmin öncü gücü gibi hareket etti. NSDAP Kap, Johannesburg ve Pretoria ciddi örgütlenmeler gerçekleştirdi. Faşist hareket, Milliyetçi Parti içinde ve beyazlar arasında ciddi bir taban oluşturdu.

Rejim bir dizi anti-semitik yasalar çıkardı. Özellikle Yahudi göçü engellenmeye çalışıldı. II. Dünya Savaşı'nın başlaması, Güney Afrika'da rejimin politikalarını zorunlu değiştirmeye yol açtı.

Güney Afrika'nın sanayi ve dış ticaretinde İngiltere'nin belirleyici ağırlığı süreci belirledi. Hükümet içinde ayrılık yaşandı. Eski Güney Afrika İşçi Partisi başkanı Smuts yeni hükümeti kurdu ve Güney Afrika Almanya'ya karşı İngiltere'nin yanında savaşa girme kararı verdi.

Güney Afrika ordusu İngilizlerle birlikte Habeşistan ve Kuzey Afrika'da Nazi birliklerine karşı savaştı. Tobruk'da Rommel birliklerinin karşısında ağır kayıplar verdi. Bir tümen kıta Avrupası'na yollandı. Bu tümende 70 bin Afrikalı bulunuyordu.¹⁰

II. Dünya Savaşı'nın güçler korelasyonunun Afrika'daki tüm gerilim noktaları, Güney Afrika'da düğümlendi. Milliyetçi Parti, Güney Afrika'nın İngiltere yanında savaşa girmesine karşı çıkıyor, savaştan çekilmesini istiyordu. Müttefiklerin savaşı kaybedeceğine inanıyordu.

Güney Afrika, Nazilerin Afrika'ya ilişkin projelerinin merkezi olarak işlev görüyordu. Portekiz sömürgeci olan Mozambik, faşist Salazar'ın açık kapı politikasıyla Nazilere açılmıştı. Kuzey Afrika'da başta Mısır, Almanların işgali altındaydı. Japonya Madagaskar adasını işgal bölgesi olarak değerlendiriliyordu. Güney Afrika'da ekonomiyi felce uğratabilecek özellikle madenlere ve demiryollarına yönelik, sabotaj faaliyetleri yoğunlaştı. Cephede savaşacak insan ihtiyacı artarken, fabrikaların ve madenlerin çalışması için iş gücüne ihtiyaç artıyordu.

Yaşanan bu koşullar ya da savaş ekonomisi hükümetin bir dizi poli-

10. *Türkkaya Ataöv, age., s.478*

tik değişikliğe gitmesine neden oldu. Bu politik değişiklikler radikal bir değişiklikten öte, sıkışmanın zorunluluğu ve ağırlıkla demagojik içerikteydi. Başbakan Smuts, ırk ayrımının çağ dışı bir uygulama olduğunu ilan etti. Bu ilan özünde Afrikalıları hem cephede savaşacak asker, hem de fabrika ve madenlerde çalışacak işçi rezervleri olarak görülmesine dayanıyordu.

Savaş koşulları işçi sınıfının yaşam ve çalışma koşullarını iyice bozdu, işçileri temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma düşürdü. Sınıfın öfkesi birikiyordu. Bu arada savaşın sonunun yaklaşması ve faşizm yenilgisi Güney Afrika'daki gelişmeleri etkiledi. Bu nedenlerle sendikal alanda ırk ayrımı politikaları bütünüyle kalkmadıysa da Afrikalılar için yeni çalışma koşulları doğdu.

Komünist Partisi'nin başından beri net bir şekilde ırk ayrımcılığına karşı mücadelesinden en ufak sapma göstermemesi özellikle Afrikalıların arasında prestijini muazzam derecede artırdı. Parti adayları 1944 yerel seçimlerine katıldı ve belirli başarılar gösterdi. Özellikle savaşa katılan ve gittikleri ülkelerde ırk ayrımı görmeyen Afrikalılar, bir bilinç sıçraması yaşadı. Bu durum "beyaz efendi" imajını sarstı. Beyaz adamın iktidar ve tahakküm ilişkileri sorgulanmaya başlandı. Afrikalı, varlığının ve gücünün farkına vardı. Zihniyet dünyasında önemli değişimler yaşadı.

Savaş, tarihsel olarak 1870'lerden itibaren gerilemeye başlayan İngiliz sömürgeciliğini, ikincil bir emperyal güç konumuna düşürdü. ABD hegemonik devlet olarak öne çıktı. "Yeni" dünya düzeni, Güney Afrika'da güç dengelerini sarstı. İngiliz sermayesi geri çekildi, onun yerini Afrikaner diye tanımlanan Güney Afrika burjuvazisi ve ABD sermayesi aldı. Savaş ülke sanayisinde belirli atılımlara yol açtı. 1930'larda kurulan Afrikaner Banka Volkas - Halk Kasası ya da bankası ülke ekonomisinin yeniden yapılanmasında önemli rol oynadı.

Savaş sonrası işçi sınıfının sayısı 1 milyonun üstüne çıktı. Faşizmin yenilgisi, dünya çapında özgürlük rüzgarlarını güçlendirdi. Etkileri Afrika'da da hissedilmeye başladı. Böylesi bir gelişmenin rejimin var oluşunu, ırk ayrımcılığını yıkma riski egemen sınıfları tedirgin edi-

yordu. Özellikle Ağustos 1946'da 100 bin maden işçisinin grevi bu tedirginliği iyice artırdı. Grev 1941'de kurulan Afrikalı Maden İşçileri Sendikası-AMWN tarafından örgütlendi.¹¹

100 bin maden işçisinin düşük ücretlere karşı ve çalışma koşullarının düzeltilmesi için başlattığı grev, Güney Afrika'yı sarstı.

Rejim, grevi kendi varoluşuna karşı tehdit olarak algıladı. Güney Afrika burjuvazisi, savaş sonrası daha oturmamış dengeleri yeniden kurmak ve ırk ayrımcılığı derinleştirmek istiyordu.¹² Maden işçilerinin grevini bu yaklaşımla ele aldı. Grevi kırmak için şiddetle saldırdı. Yüzlerce işçi polisin açtığı ateş sonucu yaşamını yitirdi, yüzlercesi yaralandı. Binin üzerinde sendikacı gözaltına alınıp, tutuklandı. Komünist Partisi de operasyonlara maruz kaldı. Parti önderleri ve ileri kadrolar tutuklanarak hapse atıldı. Parti üyeleri "vatana ihanet" suçuyla yargılandı.

1947 ANC ve Güney Afrika Hintli Kongresi-SAIC birleşik mücadele sürdürme kararı aldı ve ittifak kurdu. İttifak faşizme karşı bir direniş odağı oldu.¹³

1948'de, 1924-1939 arasında iktidarda kalan Milliyetçi Parti parlamentoda yeniden çoğunluğu aldı. Smuts İngiliz emperyalizminin ve maden sahiplerinin celladıydı. Milliyetçiler başka bir cellattı. Daha şovenist, ırkçı ve anti-komünist olmaları dikkat çekiyorlardı. Ayrıca Güney Afrika'nın savaş sonrası yeni dönemi Milliyetçi Parti aracılığıyla örülmeye başlandı. Güney Afrika, İsrail'in Ortadoğu'da konumlandırıldığı gibi, Afrika'da bir karşı devrim merkezi şeklinde konumlandırılmaya başlandı.¹⁴

11. *Alex La Guma, age.,s.82*

12. *Alex La Guma, age.,s.82*

13. *Age.,84*

14. *Güney Afrika'da uygulanan gettolaştırma, pasaport yasası, ırkçılık ya da diskriminasyon politikaları, gettoların ucuz işçi rezervleri olarak devrede tutulması Afrikalıların tarihsel yurtlarından kovulması, Güney Afrika'nın bölgesel emperyal bir güç gibi hareket etmesi, yayılmacılığı, bölge ülkeleri-*

Milliyetçi Parti ve izlediği politikalar uluslararası konjonktüre uygun şekillendi. Irkçı baskılar arttı. Irk ayrımını keskinleştiren programlar hayata geçirildi. Yeni başbakan Malan, Apartheid politikaları izleyeceğini açıkladı. Böylece Apartheid resmi devlet politikası ve doktrinine dönüştü. Uzun zamandan beri fiilen yürürlükte olan ırkçı uygulamalar hukuki boyut kazandı.

Oluşturulan 150'nin üzerindeki yasayla ırk ayrımcılığı "güvence" altına alındı. Afrikalıların ekonomik sömürü ve politik baskı altında tutulmasının en ağır, en kanlı ve zorbaca biçimi uygulanmaya başlandı.

Apartheid, egemenlerin karşı devrimci sınıfsal ve siyasi politikalarını içeriyordu. Bir yandan beyaz azınlığın Afrikalılar üzerindeki baskı rejimini ifade etti, diğer yandan Güney Afrikalı kapitalistlerin başta işçi sınıfı olmak üzere, emekçi yığınlara yönelik baskı aracı oldu. Sermaye, Güney Afrika'nın kuruluşundan itibaren sistemli ucuz emek, yüksek kar stratejisi izledi. Bu yönde vahşi uygulamalar gerçekleştirdi. Apartheid bu stratejinin en konsantre haliydi. Apartheid, ırk ayrımcılığının devamı, yeni ve derinleştirilmiş aşamasıydı. Bu politikayla esas olarak Güney Afrika proletaryasını kontrol etmek ve devrimci potansiyeli eritmek amaçlandı. Apartheid potansiyel faşizmin ya da faşist karakterli rejimin kurumsal faşizme dönüşmesini simgeledi. Bu dönüşüm

ne yönelik agresyon politikaları, özel sömürgecilik taktikleri, İsrail'in izlediği politikalarla "şaşırtıcı" benzerlik göstermektedir. Güney Afrika, İsrail'in esin kaynağıdır. İsrail bir dizi karşı devrimci strateji ve taktiği Ortadoğu ülkelerine ve Filistinlilere karşı uygulayageldi. İsrail için "Afrikalılar" Filistinliler oldu.

Yine iki ülkenin devlet, toplum, birey ilişkisinin biçimlenişinde oldukça benzer özellikler bulunmaktadır. Her iki ülke de militarist devlettir. Ve aynı zamanda polis devletidir. Her iki devlet de Arap tehlikesi ve siyah tehlike gibi bir korku imgesi üreterek ve bu imgeyi canlı tutarak meşruiyetini sağlamaya çalıştı. Her iki ülkenin kurucuları olan Boerler ve Siyonistler işgalcidir. Yerli halkları anavatanlarından sürerek, sömürgeci devletler inşa etmişlerdir. Ve her iki ülke, bir savaş makinası olarak bölgelerinde emperyalizmin vurucu güçleridir. Özellikle Güney Afrika alt-emperyalist bir ülke karakteri göstermektedir.

gündelik faşizmi besledi ve gündelik faşizmden beslendi. Apartheid, Güney Afrika'da devlet biçiminin değişimini işaretledi.¹⁵

Komünist Partisi, Milliyetçi Partinin zaferinden sonra son derece anlamlı bir çıkış yaptı. "Milliyetçilerin tehditlerinden korkmuyoruz" başlığıyla bir bildiri yayınladı. Kitlelere birlik ve mücadele çağrısında bulundu.

Ne var ki partinin bu olumlu çıkışı uzun sürmedi. Faşist baskı yasaları ve Apartheid uygulamaları partiyi bloke etmeye başladı. 1950 komünizmi ezme yasasının çıkması ve bu yasayla partinin yasaklanması, parti yönetimini tam bir panik içine sürükledi.

Yasanın çıkmasından sonra parti şok içine girdi. Legalizmin yıkıcı etkileri somut olarak kendini gösterdi. Uzun dönem legal çalışmaya alışmış, seçimlere katılan, kendini ülkede ırkçı olmayan tek parti olarak kabul ettirme uğraşını temel politik yönelim olarak benimseyen Komünist Partisi, sınıflar mücadelesinin yeni momentinde tam anlamıyla felç oldu. Merkez komite partinin "öncü" rolü oynayamayacağı gerekçesiyle partiyi dağıtma kararı aldı.¹⁶ (Haziran 1950)

15. Faşizm tek başına ne bir siyasi baskı rejimi, ne derin bir milliyetçilik, ne de sadece ırkçılıktır. Bir karşı devrim olan faşizm, bu birleşimlerden birine indirgenmediğinde anlaşılabilir ve kavranamaz. Faşizm bünyesinde karmaşık, hatta kaotik bir özgünlüğü ve özelliği olan kitle, parti ve devlet ilişkisini barındırır. Faşizmde kitle devletin organik parçasına dönüşür, parti bu organik parçaya itaat ve otoriteryanizm ruhunu verir. Artık kitle hem devlettir, hem de partidir. Parti ve devlet artık yaşayan bir makinedir. Makinanın soğukluğu, ritmi ve tek düzeliği her şeye hakimdir. Parti ve devlet kitleyi "yok ederek" hayata nüfuz eder. Parti ve devletin amacı artık hayatı yok etmektir. Faşizm bu anlamda ölümün felsefesi, ölümün kendisidir. Gücünü hayatı yok ederek alır. Sermaye buradan, ölümden beslenir. Diktatörlüğünü ve azgın kar hırsını kitleleri, partiyi ve devleti uşağa, cellada, makinaya dönüştürerek gerçekleştirir. Tekelci burjuvazinin tercihleri ve yönelimleri, bir dizi (ülke içi ve uluslararası) faktörle birlikte faşist devletin önünü açar. Güney Afrika'da devlet yapısı bu anlamıyla incelemeye değerdir.

16. Alex La Guma, age.,s.83

Partinin yaşadığı bu çözülme ve çöküş sürecine rağmen birçok komünist, devrimci faaliyetini sürdürmeye devam etti. Legalizmin öldürücü anaforu ve demoralizasyon, bu kadroların mücadele azmini engellemedi. İlegale geçen birçok militan, sınıf mücadelesi içinde aktif rol almaya devam etti.

Faşist, ırkçı rejimin bu uygulamalarına karşı ANC, SAIC, Afrika Halk Örgütü, Avrupalı olmayan Sendikalar Konseyi ve komünistler, 1950 yılında 1 Mayıs'a kitlesel katılım ve eylem çağrısı yaptı.

1 Mayıs yürüyüşüne polis ateş açtı, 18 gösterici polis kurşunlarıyla öldürüldü.

26 Haziran 1950'de ölenleri anmak ve ırk ayrımcılığına karşı durmak için genel grev kararı alındı. Bir halk grevi şeklinde biçimlenen ve geniş kitle katılımıyla gerçekleşen genel grev, Apartheid'a karşı yapılan ilk genel grev oldu.

26 Haziran bu eylemden sonra "Güney Afrika Özgürlük Günü" olarak her yıl kutlanmaya başlandı.

ANC, SAIC'ın 1952'de gerçekleştirmeye başladığı "rağmen" eylemleri, Apartheid rejimini işlemez hale getiren, bloke eden sonuçlar yarattı. Afrikalılar şiddete ve katliamlara rağmen yasalara uymayarak, riayet etmeyerek işlevsizleştirdi.

"Yasaları Çiğneme Kampanyası" çerçevesinde 8 bin 500 gönüllü seçildi. Eylemciler ırk ayrımı yasalarını sistematik olarak çiğnedi. Bütün kovuşturmalara rağmen yasaları işlemez hale getirme eylemleri sürdü. Eylemlerin hem beyazların, hem de Afrikalıların üzerinde sarsıcı etkileri oldu. Beyazların "steril" alanları böylece "kirletildi." Artık beyazlar bugüne kadar yok saydığı, ignore ettiği Afrikalıları "görmek" zorunda kaldı. Afrikalılar üzerinde ise eylemlerin siyasal etkileri güçlü oldu. Afrikalılar yapabilme gücüne sahip olduklarını bu eylemlerle gördüler. Zihniyet dünyalarında büyük alt-üst oluşlar yaşandı. Dünya kamuoyu bu eylemlerle Apartheid sorununun varlığını hissetti. Dikkatler Güney Afrika'ya odaklandı. Beyaz rejimin karakteri deşifre olmaya başladı.

Kitleleri sarsan bu eylemlerin sonuçları kendini hemen gösterdi. ANC'nin üye sayısı hızla yükselerek 100 bine ulaştı. Irkçı diskriminasyona uğrayan melezler, Renkli Halk Örgütü - CPO adında bir örgütlenme yarattı. Irkçı politikalara karşı mücadele eden beyaz Afrikalılar da Demokratlar Kongresi - CD adında bir örgütlenmeye gitti. Örgütsel bütünleşme çabaları sürdü. Özellikle ANC-SAIC, Güney Afrika Sendikalar Kongresi'nin (SACTU) 1954'te Birlik Kongresi adında birleşmesi bu sürecin zirvesi oldu. Aphertheid uygulamaları kitleleri ayağa kaldırmıştı ve öfke büyüyordu. Siyah öfke harekete geçmişti. SACTU, TUCSA - Güney Afrika Sendikaları Konseyi'nde ayrılan ve Komünist Partisi çizgisi içinde bir yapıydı.

Aynı dönemde sendikal alanda dikkat çekici bir gelişme yaşandı. II. Dünya Savaşı öncesi, sendikal alanda İngiltere'deki TUC'un etkisi yordu. Daha sonra, özellikle ırkçı-faşist rejimle uyumlu, anti-komünist nitelikli ve kapitalizm yanlısı AFC-CIO, etkisini artırdı. TUSCA, AFC-CIO güdümündeydi. AFC-CIO bir soğuk savaşı örgütü gibi hareket ediyordu. Uluslararası düzeyde sınıf içinde anti-komünist bir blokaj oluşturmayı hedefliyordu.

Birlik Kongresi içinde yer alan her örgüt bağımsızlıklarını korumaktaydı. Oluşturulan bir koordinasyon komitesiyle eylemler tek merkezden yönetiliyordu. Birlik Kongresi mücadele hedeflerini Özgürlük Bildirgesi'yle ilan etti. (1955)

Bildirge, bir demokratik devrim programını içermektedir. "Halk Yönetecek" şiarı ortaya konularak, renkleri ne olursa olsun Güney Afrika'nın herkese ait olduğu ileri sürülüyordu. Demokratik Güney Afrika'nın yaratılması hedefleniyordu.¹⁷

Irkçı rejim bu gelişmeler karşısında yeni önlemler aldı. Milliyetçi Parti ve Vorster hükümetleri gelişmeleri kontrol etmeyi amaçladı. Daha gerici ve faşizan yaklaşımlar içine girdi. Yasaları çiğneyenler tutuklandı. Fakat yargılamalar rejimin beklediğinin tersine, yargılayanların yar-

17. *Bildirinin içeriği hakkında daha geniş bilgi için bakınız; Alex La Guma, age.,s.97-116*

gıladığı duruşmalara dönüştü. Mahkemeler, tutuklular için bir eylem platformuna dönüştürüldü. (1956)

Güney Afrika dış politikada bir karşı devrim merkezi ve dünya gericiğinin bir üssüne dönüştü. Bölgesel emperyalist bir güç olarak konumlandı. Güney Afrika devleti varlığını ırkçılık ve anti-komünizm üzerinden şekillendirdi. Özellikle Soğuk Savaş döneminin mızrak ucu olarak anti-komünizm, devletin temel politikalarını belirledi. 1956'da Sovyetler Birliği ile diplomatik ilişkiler kesildi.

Özgürlük Bildirgesi'nin açıklanması, kitle hareketini tetikledi. ANC'nin önderliğinde çeşitli eylemler gerçekleşti. Özellikle ANC kadınlar kolu kitlesel eylemler yaptı. Hükümet 16 yaşından büyük erkeklere uyguladığı geçiş yasalarını kadınlara da uygulamaya başladı. ANC yönetimine yönelik polisiye operasyonlar düzenledi. ANC'nin üst düzey yönetiminden 156 kişinin "komünist darbe" girişiminde bulunma gerekçesiyle tutuklanması bu sürecin bir parçasıydı.

1960'lara doğru Asya ve Afrika halklarının ulusal kurtuluş mücadelesi, Güney Afrika'da sarsıcı etkiler yarattı.

1960 yılı, rejimin bunalımını hızla açığa çıkardı. Bu arada ANC içinde bölünme yaşandı. Bölünme nedeni, farklı kökenden, inançtan ve ırktan insanlarla birlikte ortak mücadele verilmesinin ırk ayrımcılığına karşı savaşta siyahları zafiyete düşüreceği tartışmasıydı. Siyah "milliyetçilik" ekseninde hareket eden bu eğilim, ağırlıkla ANC-Gençlik Kolu'nda hakimdi. 1957'de başlayan görüş farklılıkları 1959'da Pan Africanist Congress - PAC'ın kurulmasıyla örgütsel ayrılıkla sonuçlandı.

Özellikle pasaport yasalarına ve ücret sistemine yönelik mücadele yükseldi. ANC ve PAC bu yönde faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Irkçı rejim apartheid ve köleleştirme yönünde yeni düzenlemelere girişti. Pasaport yasası bunlardan biriydi. Aynı yasanın içeriğini belirleyen düzenleme ise Bantustanlaştırma adı verilen uygulamaydı. Afrikalıları özellikle verimsiz bölgelerde bir araya getiriyordu. Siyahların, beyazların oturdukları bölgeye geçmesi ve çalışması izine bağlanıyordu. Beyazların oturduğu bölgeler ırksal sterilizasyona tabi tutularak, ırkçı

uygulamalar en üst noktaya çıkarılıyordu. Siyahlar bu politikayla kendi ırk ve dil grubuna ait mahallede oturabiliyordu.

Bantustanlaştırma bir yönüyle ucuz emek rezervleri olarak işlev gördü. Böylece ırkçı-faşist rejim son derece “soğuk kanlı” bir şekilde uzun vadede sermaye birikimini sürekli kılacak adım atıyordu. Bantustanların Güney Afrika kapitalizmine kazandırdığı olanaklardan biri de, işçilerin istenen yerde (ya da istenen işgücü mobilizasyonu sağlanarak), istenen ücretle çalıştırılmaları oldu. Siyahların sefaleti, acıları, gözyaşları biriktikçe sermaye birikimi da sürdü. 1960’tan itibaren bu ucuz emek rezervlerinde yaşayan siyahların sayısı hızla arttı.

PAC’ın 21 Mart 1960’ta geçiş yasalarını protesto etmek için düzenlediği eylem, hareketin ilk önemli pratiği oldu. Karakollar önünde toplanan on binler polisten kendilerini tutuklamalarını istedi. Eyleme en büyük katılım Johannesburg dışında, Sharpeville’de oldu.

SHARPEVILLE KATLİAMI

PAC Başkanı Robert Sobuhwe siyahlara “pasaportlarınızı evde bırakacak, en yakın karakola giderek, tutuklanmanızı isteyeceksiniz. Kefalet ya da para cezası ödenmeyecek, savunma yapılmayacak. Eğer salınırsanız, anında başvurarak tekrar tutuklanmanızı istemelisiniz”¹⁸ diyerek sivil itaatsizlik eylemini başlattı.

Sharpeville’de 21 Mart sabahı 20 bin kişi karakol önünde toplandı. Polis kitle beklerken, etraflarını zırhlı araçlarla sardı. Kitle önce karakolun etrafındaki çitlere doğru sürüldü. Ardından polis aniden ateş etmeye başladı. Göstericiler kaçmaya başladı. Polis ateşi devam etti. Birçok kişi sırtından vuruldu. Katliam sonucu içinde çocukların da bulunduğu 67 siyah öldü. 178 kişi yaralandı. Katliam emrini veren polis şefi, olaylar üzerine “daha iyi donatılmamız gerekiyor” açıklamasını yaparak katliamda istenen “sonucu” alamadığını söyledi.

Sharpeville katliamı büyük reaksiyona yol açtı. Sivil itaatsizlik eylem-

18. *Siyah Öfke*, s.33

leri yaygınlaştı ve yoğunlaştı. Siyah işçiler 1 haftalık genel grev yaparak katliamı protesto etti. Özellikle Cape Town'da hayat felç oldu.

ANC 28 Mart'ta "evde kalma" eylemi başlattı. Eylem PAC tarafından da desteklendi.

Kitleler yasaları fiilen çiğnemeye devam etti. Çeşitli gösterilerle tutuklananların serbest bırakılması istendi. Polis yasayı çiğnemekten kimseyi tutuklamayacağını açıklamak zorunda kaldı. Polisle girilen çatışmalarda ölenler oldu. 21 Mart - 8 Nisan arasında yaşamını yitirenlerin sayısı 83'e yükseldi.¹⁹

Bu arada binlerce insanın tutuklanması sürüyordu. 30 Mart'ta sıkıyönetim ilan edildi. Irkçı rejim gelişmeleri kontrol etmek için topyekün bir saldırıya girişti. Tüm muhalif güçlere ve örgütlenmelere yönelik ülke çapında bir operasyon başlattı.

ANC, PAC ve Güney Afrika Komünist Partisi yasadışı ilan edildi. Mayıs ayının başına kadar 18 bin kişi gözaltına alındı. ANC, PAC ve Komünist Parti yönetici ve aktivistlerinden 1700 kişi tutuklandı. Irkçı rejim baskı ve şiddet politikalarını yoğunlaştırdı.

Komünist parti ve ANC ile PAC'ın önder kadrosunun ve aktivistlerin davası uluslararası bir platforma dönüştürüldü. Irkçı rejim kendini en güçlü hissettiği alanda mahkeme salonlarında uluslararası kamuoyuna teşhir edildi. Mahkeme yeterli delil bulamadığından sanıkları serbest bırakmak zorunda kaldı.

Ama yeni baskı yasalarının çıkması devam ediyordu. Siyah isyan bastırılmak isteniyordu. Gözaltı süresi 90 günden 180 güne çıkarıldı. Keyfi uygulamalar yasallaştırıldı.

Ne var ki bu önlemler siyah öfkeden korkan sermayenin, kokularını gidermedi. Burjuvazi bu olaylardan sonra önlem mahiyetinde, çok yüksek oranda parayı/doları yurt dışına transfer etti. Uluslararası sermaye yatırımlarını durdurdu. Uluslararası sermaye riskten kaçınıyor ve ırkçı yönetime güven duymuyordu.

19. Gürkan Uçkan, age.s.159-160

1961 yılının Mart sonunda ANC'nin düzenlediği halka açık kitle gösterilerinde, Nelson Mandela konuşma yapmaya başladı. Yapılan bir dizi toplantı ve konferans sonucunda Mandela hakkında tutuklama kararı çıkarıldı.

29 Mayıs 1961'de, 3 gün sürmesi amaçlanan greve on binlerce işçi katıldı. PAC sektör bir yaklaşımla greve iştirak etmedi. Apartheid rejimi büyük bir operasyon başlattı. Operasyonda 10 bin siyah tutuklandı. Grev birinci gün kırıldı.

Grev, aktif ve pasif seçim hakkını beyazlarla sınırlamayı amaçlayan yasaları protesto ediyor ve demokratik bir ulusal cumhuriyetin kurulmasını talep ediyordu.

Grev her ne kadar başarısızlıkla sonuçlansa da, ilk defa kitlesel biçimde demokratik ve siyasal talepler için harekete geçişi simgeledi. Eylem özgürlük mücadelesinde yeni bir evreydi. Aynı zamanda kitlesel eylemlerin siyah özgürlük hareketi içinde önemini de ortaya koydu.

16 Ağustos 1962'de Mandela, Nelson Mandela'nın duruşması öncesi, eşi Winnie ve destekçileri Johannesburg Belediye Binası' önünde protesto gösterisinde.

Öte yandan barışçı yöntemlerin tek başına yetersizliği ya da sınırı bu eylemle daha iyi anlaşıldı.

SİLAHLI MÜCADELEYE GEÇİŞ

Güney Afrika sınıfsal ve ırk ayrımcılığına karşı mücadelede yeni momente girdi. Tek başına barışçıl mücadele yöntemlerinin yetersizliği ortaya çıkmıştı. Güney Afrika'da siyahların mücadele tarihinde önemli ve zengin pratikler yaşanmıştı.

Boykot eylemi bunlardan biriydi. Boykot ekonomik ve siyasi mücadele yöntemlerinden biri olarak sık sık kullanıldı. Tüketici boykotu ve özellikle otobüs boykotları kitlelerin en önemli silahlarından biri olarak devreye sokuldu. Bu eylemler kitle mobilizasyonunun en önemli pratikleriydi.

ANC mücadelenin yeni döneminde Umkhonta we Sizwe - Halkın Mızrağı adında silahlı direniş örgütünü kurdu. Halkın Mızrağı'nın kuruluşunda Mandela ciddi rol oynadı.

Örgüt kuruluşundan bir ay sonra birkaç kentte yaptığı sabotajlarla adını duyurdu.

Halkın Mızrağı'nın sabotaj eylemleri sürdü. Bir buçuk yıl içinde kritik bölgelere 200'ün üzerinde bombalama eylemi yapıldı. Mandela ülke çapında aranıyordu. Mandela illegaliteye çekilmişti. Bu arada yurt dışına çıkıp çeşitli Afrika ülkelerinden destek kazanmaya çalıştı.

ANC'nin silahlı mücadeleye başladığı dönemde PAC, liderlerinin tutuklanmasının etkisiyle bir gerileme sürecine girdi. Merkezi bütünlüğü dağıldı. Bu arada yarı legal örgütlerin bir araya gelmesiyle POQO adlı Silahlı Eylem Birliği oluşturuldu. Reaksiyonel eylemlere başlayan POQO beyazlara ve beyazlarla işbirliği yapan siyahlara saldırdı. ANC, POQO'nun eylemlerini şiddetli kınadı.

Kısa bir dönem sonra POQO'ya yönelik seri operasyonlar sonucu 3 bin kişi yakalandı. 124 POQO'lu beyazları öldürmek suçundan ölüm cezası dahil, ağır hapis cezaları aldı. 1963'e geldiğinde PAC ve POQO örgütsel olarak etkisizleşti ve dağıldı.

Faşist rejim ırkçı saldırılarını artırdı. Muhafif örgütler dağıtıldı. Liberaller dahil hepsi “komünist” ilan edildi. Anti-komünist histeri ırkçılıktan besleniyor, ırkçılık anti-komünist politikalara güç veriyordu. Nazi Almanya’sından farksız şekilde 20 bin kitap yasaklandı. Kitap okumak hapis ve çok yüksek para cezasıyla çarptırılabilirdi. İşkence “sıradanlaştı”. Gizli servis ve polis paramiliter güçlere her türlü destek vererek, bu örgütlenmeleri güçlendirdi ve operasyonlarına göz yumdu.

1962 yılında çıkarılan sabotaj yasağı ve İç Düzeni Koruma Kanunu polisi olağanüstü yetkilerle donattı. Gözaltı süresi uzatıldı. Polis hiçbir gerekçe göstermeden herhangi birini uzun süre gözaltında tutabiliyordu. Aynı dönemde Mandela yakalandı. Düzmece mahkemelerle ağır cezaya çarptırıldı.

Nelson Mandela savunmasında, Halkın Mızrağı adlı silahlı örgütü diğer yönetici konumunda arkadaşlarıyla birlikte kurduğunu, ırkçı rejimin şiddetine karşı bir öz savunma örgütü olduğunu açıkladı. Ayrıca beyaz hegemonyanın barışçıl her yöntemi ortadan kaldırdığı koşullarda, şiddete başvurduklarını vurguladı. 1 Mayıs 1950’de grevci 18 işçiyi bu rejimin öldürdüğünü, Sharpeville katliamında 69 silahsız Afrikalının yine bu iktidar tarafından öldürüldüğünü belirtti. Mandela savunmasında Komünist Parti ve ANC arasında ilişkinin üzerinde de durdu.²⁰

Rivonia Duruşması diye anılan mahkeme süreci, ANC önderleri ve Nelson Mandela’nın ırkçı-faşist rejimi teşhir ettiği platforma dönüştü. 1964 Haziran ayında sonuçlanan duruşma sonucunda, önemli ANC liderleri ve Mandela ömür boyu hapis cezası aldı.

Rejimin sistematik baskı ve şiddet politikaları sürdü. 1960-1965 arasında 45 kişi idam edildi.

Bu süreç faşist rejime karşı farklı ve etkili silahlı örgütlenmelerin kurulmasını beraberinde getirdi. Rejim karşıtı beyazlardan oluşan Afrika Resistance Movement - Afrika Direniş Hareketi bu yapılardan biriydi. Hareketin lokal düzeyde etkili eylemleri oldu. Özverili militan

20. Daha geniş bilgi için bakınız, *age.*,s.165-171

tavırlarıyla yapı dikkat çekti.

Güney Afrika Komünist Partisi faaliyetlerini yurt dışına çekti. Ama inatla ülke içinde faaliyet yürütmeye devam eden militanlar da vardı.

1966'da ANC yeniden örgütlenme sürecine girdi. İlegal faaliyetleri reorganize etti. Rodezya'da gerici Smith rejimine karşı savaşa ZAPU ile eylem birliğine girdi.

İŞÇİ SINIFI YENİDEN HAREKETLENİYOR

Madencilik sektörü Güney Afrika kapitalizminin gelişimi belirledi. Daha sonra farklı sanayi sektörlerinde hızlı gelişme kaydedildi . Tarımda kapitalist ilişkiler yaygınlaştı. 1970'lerin ilk yarısında sınıfın genel profili şöyleydi: İşçi sınıfının yüzde 75'ini, yani ana gövdesini siyahi işçiler oluşturuyordu. Bu oran sonraki yıllarda giderek arttı. Sınıfın yüzde 10'u ise renkliler diye adlandırılan melezlerden ve Hint kökenli işçilerden meydana gelmişti. Yüzde 15'ini ise beyaz işçiler oluşturuyordu.

Ayrıcalıklı bir konumda olan beyaz işçiler, siyah işçilerden 5 ila 20 kat daha fazla ücret alabilmekteydi. Beyaz işçiler ağırlıklı kalifiye işçiydi ve bazıları idari görevlerde yer alıyordu. Statülerini ve farklı imtiyazlarını kaybetmemek için de ırkçı rejimi aktif olarak destekliyorlardı.

Hatta bazen bu ayrıcalıklı konumlarını yitirmemek için çeşitli direnişler yaptılar. 1922'de yarı kalifiye işlere siyahların alınmasına karşı direnmeleri ve silahlanarak ayaklanmaları bunlardan biriydi. 1979 yılında Beyaz Maden İşçileri Sendikası'nın örgütlenmesi aynı nedendeydi. Beyaz işçilerin bu tutumu Güney Afrika işçi sınıfını sert bir şekilde bölmekteydi.

1970'lerin başında siyahi harekette önemli gelişmeler yaşandı. 1966'ların ortalarında siyah direnişin ezildiğine inanan tekelci sermaye ülke içinde yoğun bir yatırım yaptı. Bu süreçte ülke tarihinin en önemli ekonomik patlaması gerçekleşti. İş gücü ihtiyacı hızla arttı. Bu ihtiyaç siyah işçilerin kentlere akımına yol açtı. Kır-kent ilişkisinde yaşanan değişim, öğrenci gençliği de etkiledi. Siyah öğrenci gençlik

kenlerde okumaya yöneldi. Sendikal yapıların yasak olduğu koşullarda, öğrenci gençlik politik mücadele içinde etkin olmaya başladı. Öğrenci gençliğin, ortak özelliklerinin biri de hemen hemen tümünün işçi olmalarıydı. Bu gelişim beyaz öğrencileri etkiledi. Beyaz egemen sömürgeci kültüre yönelik politik çalışmalar yoğunlaştı.

1973-74 yılında yaşanan genel grev dalgası bu sürecin somut sonuçlarını gösteren bir pratik oldu. Siyah işçiler özellikle ilerici beyaz öğrencilerden destek aldı.

Bu dönem aynı zamanda Kara Bilinç hareketinin gelişmesini işaretledi. Hareket, beyazların egemenliğine karşı siyahların kültürlerine sahip çıkması düşüncesini içeriyordu. Ayrıca siyahların kendine güven ve gurur duymasını sağlayacak adımlar atıldı. “Kara Güzeldir”, “Kara İnsan”, “Kendine Sahip Ol” gibi sloganlar hareketin şiarları oldu.

ABD’deki Black Power - Siyah Güç, Kara Bilinç hareketinin gelişmesinde etkili oldu. Kara Bilinç hareketi kültürel ve sanatsal boyut kazandı. İşçi sınıfı mücadelesi de bu gelişmelerden etkilendi.

Güney Afrika kapitalizminin hızlı bir gelişim gösterdiği bu koşullarda, özellikle 1960’ların ikinci yarısından 1970’lerin başlarına kadar

*Durban
Grevleri,
1973*

işçi sınıfı, lokal düzeyde eylemler, direnişler ve grevler yaptı. Eylemlere oldukça az sayıda işçi katıldı. Her şeye rağmen ortaya konan bu birikimler birkaç yıl sonra gerçekleşecek genel grevi besleyecekti.

Sınıf hareketinde ilk sıçrama 1972 yılında yapılan grevlerde yaşandı. İşçi eylemlerine katılım 1972 yılı itibariyle arttı, direniş ve grevlerde yaygınlık gözlemlendi. 1973 yılı sınıf mücadelesinde bir patlamayı işaretledi.

1973 yılının ilk günlerinde Durban kentinde, Coroation Brick and Tile şirketinde çalışan 2 bin işçinin, haftalık asgari ücretin artırılmasına yönelik başlattıkları direniş, 1973 grev dalgasını tetikledi. Direniş hemen etkisini Durban çevresindeki diğer işyerlerinde gösterdi. Birçok işyerinde hızla grevler patlak verdi. Grevler işyeri iş yeri yayıldı. Bazı somut kazanımlar, grevleri bitirmekten öte dalgasal bir şekilde genişlemesine yol açtı.

Durban genel grevin odağına dönüştü. Grevin diğer sanayi kentlerinde etkisini göstermesi uzun sürmedi. Grevlerde dikkat çeken ve Güney Afrika işçi hareketi açısından önemli olan bir gelişme yaşandı. Grevlere, Apartheid rejiminin “Hintli” veya renkli olarak tanımladığı yine ırk ayrımcılığına tabi tutulan kesimler de katıldı. Bu katılım sınıfın birleşik gücünün yaratılması yönünde önemli bir adımdı.

Grev hareketi her ne kadar kendiliğinden bir karakterde gelişse de, uzun yılların biriktirdiği sınıfsal öfke ve kinle besleniyordu. Apartheid rejimi sınıfın bu ayağa kalkışı karşısında tam bir şaşkınlık içine düştü. Şiddetli reaksiyon göstererek grev dalgasını kırmaya çalıştı.

Polisin Johannesburg’da 1973 yılının sonunda maden işçilerinin grevini bastırma girişimi sonucu 12 işçi katledildi. Rejimin katliam ve şiddet politikaları grev dalgasını engelleyemedi. Yapılan sayısız polis operasyonu grev örgütleyicilerini dağıtamadı.

Özellikle illegal olarak kurulan grev ve direniş komiteleri, grevlerin kesintisiz sürdürülmesini, polisin baskı ve operasyonlarının boşa çıkarılmasını sağladı. Sınıf mücadelesinin zenginliği içinde doğan örgütlenmeler 1973 grevlerinin en karakteristik özelliği oldu. Aynı

zamanda bu örgütlenmeler Güney Afrika'nın en önemli sendikal yapılarından biri olan Güney Afrika Sendikalar Konseyi - CUSA'nın kuruluş zeminini yarattı.

Bu sendikal oluşum, daha önce ırksal esasa göre kurulmuş sendikalarından farklı olarak tüm ırkların iştirak edebildiği ve tüm ırkların örgütlenmesini önüne koyan bir yapı özelliği göstermesiyle dikkat çekti. Apartheid rejimi işçi sınıfı içinde son derece iyi hesaplanmış ve katmanlı ve rafine bir ırk diskriminasyonu uyguluyordu. Önce beyaz ve beyaz olmayan işçiler arasında katı ve "titiz" ırkçılık politikaları uygulayıp beyaz işçileri ayrıcalıklı bir konuma getiriyor; sınıfı böylece şiddetle bölerken, rejimin payandalarından birini direkt sınıfın içinde inşa ediyordu. Bunun yanısıra beyaz olmayan işçilerin arasında da ırkçılık politikasını devreye sokuluyordu. Güney Afrika işçi hareketinin ana gövdesini oluşturan siyah işçilerin arasında özel dil grupları ve etnik kökenlerine bağlı bir bölünmeler yaratıyordu.

1973 grevlerinin en önemli kazanımı, sendikaların örgütsel yapısı içinde ağırlıklı siyah işçiler yer almasına rağmen, sendikaların ırk ve etnik kökenli bir örgütlenme olmasını reddetmeleriydi.

Sendikal hareketin ırk ve etnik kökenli ayrımcılığı aşması, siyah işçi sınıfının toparlanmasını sağladı. Ayrıca rejimin sınıfın içindeki bölücü politikalarını boşa çıkardı. Sendikal hareketteki bu gelişme, Apartheid rejimi ve sermaye tarafından gözlendi. Önlem olarak Zulu etnik temeli üzerinden örgütlenen, devlet destekli Inkatha hareketi devreye sokuldu. Zululardan meydana gelmiş bir sendikal örgütlenme kurulmaya çalışıldı ama bu çabalar başarılı olamadı. Irkçı olmayan sendikal hareket, Inkatha hareketine tarafsız bir tutum aldı. Ama bu hareket rejimin açık desteğiyle özellikle 1980'lerin ortalarından itibaren siyah işçilerin örgütlenmelerine ve eylemine sistemli bir şekilde saldırdı. Siyah işçiler içinde etnik polarizasyon artırılmaya çalışıldı. İnkata birçok katliam gerçekleştirdi. Rejim bu katliamlara seyirci kaldı. Hatta lojistik ve finansal desteklerde bulundu.

1973 grevlerinde, kendini ırkçı olmayan bir temelde ortaya koyan yeni sendikal hareket, Apartheid rejimine karşı reaksiyonel tutumların (si-

yah milliyetçilik gibi) aşılması sürecini de beraberinde getirdi. 1973 öncesi yaşanan küçük çaplı, ağırlıkta lokal düzeyde gerçekleşen grevler işçilerin kendi sorunlarına sahip çıkması ve bu sorunların çözümü doğrultusunda harekete geçmesine yol açmıştı. Bu gelişmeyi Apertheid rejimine karşı muhalif beyaz öğrencilerin oluşturduğu örgütlenmeler izledi. Grev pratikleri, beyaz öğrencilere yeni bir ufuk kazandırdı. Öğrenciler siyah işçilerin üretimi durdurma gücünün farkına vardı. Apertheid rejimi ancak böyle sarsılabilirdi. Beyaz öğrencilerin bunu kavramasıyla birlikte siyah işçilerin örgütlenmesine yönelik çalışmaları yoğunlaştı.

Beyaz öğrencilerin girişimleriyle sendikal faaliyetlerin güçlenmesi yönünde adımlar atıldı. Bir fon oluşturuldu. Durban merkezli sendikal eğitimler yapıldı. Bu yönde kurumsal yapılar kuruldu.

Beyaz öğrencilerle siyah işçiler arasında bir dizi dayanışma pratikleri gerçekleştirildi. Çeşitli düzeydeki dayanışma pratikleri, sendikal yapının ırkçı bir çizgiye kaymasını engelledi.

Güney Afrika kapitalizmin 20 yıllık kesitte gösterdiği hızlı kapitalleşme süreci, genç bir işçi sınıfı ortaya çıkardı. Irkçılık karşıtı yeni sendikal faaliyetler, yine bu genç işçiler sayesinde kökleşmeye başladı. Yeni kuşak işçi sınıfının, belirli bir formel eğitimden geçmesi, yani vasıflı özellikler göstermesi süreci etkilemekteydi. Sendikal hareket fiili bir mücadeleyle şekillenen, ırkçı olmayan, kitlesel bir harekete dönüşmeye başladı. Daha önceki dönemde sınıfı bölme aracı olarak devreye sokulan ve beyaz işçilerin ayrıcalıklarını koruma işleviyle hareket eden, geleneksel sendikal yapı ve işleyiş çökmeye başladı. En azından bu çizginin dışında, sınıf hareketinin yeniden şekillenmesine yol açan sendikal örgütlenmeler ağırlığını hissettirdi. Genç ve militan siyah işçiler bu sürecin örülmesinde son derece önemli işlev gördü. Özellikle otomotiv sektörü bu hareketin merkezinde yer aldı.

1973-74 arasında 246 grev gerçekleşti. Bu grevlere 200 bin siyah işçi katıldı. 1975'te siyah işçiler 119 grev yaptı. En dikkat çeken eylemlerden biri Natal-Newcastle çelik işletmelerinde çalışan 40 bin siyah işçinin otobüslerde ırk ayrımcılığını ve bilet fiyatlarının artışını protesto

ederek, 4 ay süren boykot eylemi yapmasıydı. İşçiler 4 ay boyunca 20 kilometrelik fabrika yolunda kitlesel biçimde yürüyerek gidip geldi. 1974-1975 grevlerinde bir kazanım da ücretlerde küçük bir artışın sağlanmasıydı.

SOWETO KATLIAMI: "EVDE KAL" VE GENEL BOYKOT

1970'li yılların ortalarına Afrika ulusal kurtuluş savaşları damgasını vurdu. Özellikle iki Portekiz sömürgesi, Mozambik ve Angola'da sömürgecilğe karşı mücadele önemli bir ivme kazandı. 1974'te Portekiz'de yaşanan Karanfil Devrimi²¹ bu süreci tetikledi.

Mozambik halkı Frelimo önderliğinde uzun yıllar süren mücadele sonucunda 1976 yılında bağımsızlığını ilan etti.

Angola ulusal kurtuluş mücadelesi ilginç bir seyir izledi. Soğuk Savaş döneminin makro dengeleri, nüfuz ve ekonomik alan kavgaları Angola'da yansımalarını buldu. Angola, ABD, Sovyetler Birliği ve Çin'in arasındaki gerilimlere sahne oldu. Ve bu ülkelerin kıtaya yönelik politikalarının realize olduğu coğrafya olarak öne çıktı. Bunun yanı sıra Angola'ya bölgesel emperyalist güç olan Güney Afrika'da askeri olarak müdahalelerde bulundu.

Angola'da FNLA milliyetçi bir çizgide hareket ediyordu. Çin ve ABD'den silah ve lojistik destek aldı. MLPA ise Sovyetler Birliği ve Küba'dan yardım alıyordu. Angola'nın en önemli gerilla hareketiydi. UNITA önce Çin daha sonra ABD tarafından desteklendi. CIA'nın kontrolünde hareket etti.

Portekiz ordusu Angola'dan çekildikten sonra bu üç örgütte Angola halkının tek temsilcisi olduğu iddia etti.²² 1975 başında MLPA ve FNLA arasında silahlı çatışmalar başladı. MPLA ülkedeki 16 eyale-

21. Portekiz Karanfil Devrimi hakkında daha geniş bilgi için bakınız, Volkan Yaraşır, *Uluslararası İşçi Hareketleri, Tüzm zamanlar yayıncılık*, s.423-464

22. Siyah Öfke, s.36

tin 12'sinde kontrolü eline aldı. Güney Afrika bir yandan UNITA'ya asker yardımı yaparken diğer yandan Angola'yla 1300 km'lik sınırları boyunca askeri yığınak yaptı. 1975 Ekiminde de Angola'yı işgale başladı. Kasım ayının başında başkent Luanda'ya yaklaştı. Luanda, Güney Afrika birlikleri ve FNLA tarafından düşürülmeye çalışıldı. Fakat MPLA bu saldırıları boşa çıkararak hem Güney Afrika birliklerini, hem de FLNA'yı püskürttü. Denetimi yeniden sağladı. ABD yönetimi Aralık ayında MPLA yönetimini tanıdı. Güney Afrika birlikleri Angola'dan çekildi.

Güney Afrika ordusunun MPLA tarafından yenilgiye uğratılması apertheid ile mücadele eden siyahlar için son derece önemli bir gelişmeydi. Siyahların ırkçı yönetime karşı mücadelesi yükseldi, moral ve güç kazandılar. Özellikle, silahlı mücadeleyle siyahların Angola'da iktidarı ele geçirmesi onlara ilham kaynağı oldu. Angola bozgunu, Afrikaner milliyetçileri ve Güney Afrika faşizmi için ciddi bir darbe oldu.

1976 Mart ayında Johannesburg'da 25 bin kişi otobüs ücretlerinin artmasını protesto ederek, greve başladı.

Polis Ulusal Gençlik Örgütü'nün yöneticilerini tutukladı. Bunun üzerine Kara Bilinç hareketi protesto gösterilerine başladı. Mahkemede siyah gençlik lideri Stevo Biko apertheid rejimini teşhir etti.

Özellikle Soweto'da gerilim arttı. Mayıs sonlarında ırkçı hükümet orta öğrenimde eğitim dilinin Afrikaan olacağını açıkladı. Beyaz azınlığın kullandığı bu dilin orta öğretimde zorunlu dil haline getirilmesi, ırkçılık politikalarının derinleştirilmesi anlamına geliyordu. Bu karar siyahların ülke çapında şiddetli tepki göstermesine yol açtı.

Başta Soweto olmak üzere, ülkenin dört bir yanında siyah öğrenciler boykota başladı. Bu eylemlerde çok sayıda öğrenci tutuklandı.

Soweto, Güney Afrika'da Bantu kent anlayışına göre kurulmuştu ve bir nevi getto şehirdi. Siyahlar bu şehirde olağanüstü ağır koşullarda yaşıyor, elektrik su gibi en temel ihtiyaçlardan mahrum yaşıyorlardı. Soweto gerçek bir cehennemdi ve bir nevi ucuz iş gücü alanıydı.

16 Haziran'da 30 bini aşkın siyah orta öğrenim gençliği ve çocuk, öğ-

renim dilinin Afrikaan olmasını protesto etmek için Orlando West Junior ortaokulunun önünde toplandı. Gösteri Güney Afrika Öğrenciler hareketi ve SASM tarafından organize edildi. SASM orta öğrenimde okuyan siyah öğrencilerin kurduğu bir birlikti.

Eyleme katılım beklenilenin çok üzerinde oldu. Öğrenciler güvenlik güçleri tarafından sarıldı. Ve kitlenin üzerine göz yaşartıcı bombalar atılmaya başlandı. Öğrenciler bu saldırıya taş atarak karşılık verdi. Asker ve polis güçlerinin başında olan Albay silahı çekerek bir çocuğu sırtından vurdu. Bunun üzerine bütün güvenlik güçleri ateş etmeye başladı. Çok sayıda çocuk vuruldu.²³

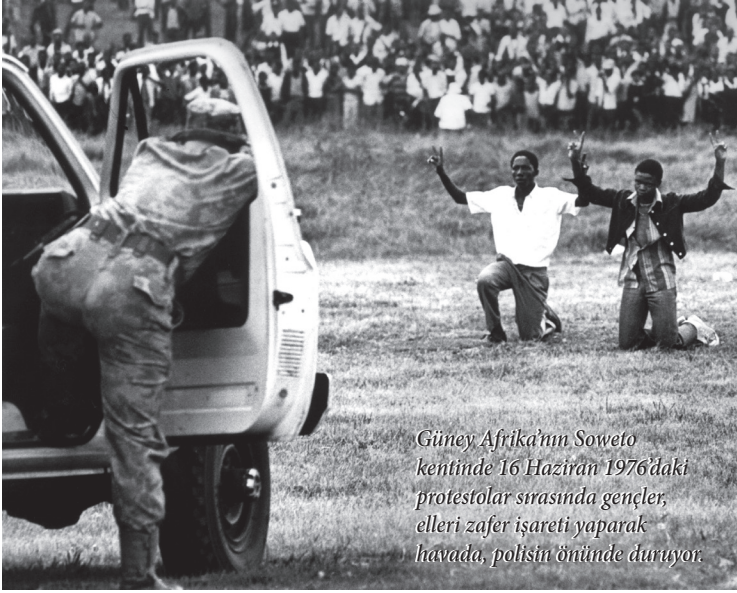
Olaylar hızla kente yayıldı. Gençler şehirde beyaz iktidarı simgeleyen her şeye saldırdı. Kamu binaları, birahaneler ateşe verildi. Güvenlik güçleri havadan ve zırhlı arabalarla kitlenin, göstericilerin üzerine sistemli ateş etti. İki gün içinde ölenlerin sayısı 500'e yükseldi. Yaralıların sayısı binleri geçti. Kent tanklarla ve panzerlerle kuşatıldı.

Olaylar 1977 başlarına kadar, yaklaşık 7 ay sürdü.

Soweto olayları sırasında siyahi hareket son derece önemli eylem biçimleri gerçekleştirdi. Bunlardan bir tanesi 1976 Ağustos ayında yapılan "Evde Kal" eylemi oldu. Eylemin çıkış noktası, siyah öğrencilerin, ırkçı rejimin en zayıf noktasının siyah işgücüne dayanmasını fark etmeleriydi. Eylem planlarını bunun üzerine şekillendirdiler. Çocukların, gençlerin fiili girişim ve çabalarıyla başta aileler ve siyah işçiler "Evde Kal" eylemine katıldılar. Eylem 3 gün sürdü. Sarsıcı etkiler yarattı.

Ardından 13 Eylül'de gerçekleşen boykot eylemine müthiş bir katılım oldu. 500 bin Soweto'lu eyleme katıldı. Soweto'da hayat durdu. Boykot siyahların kolektif gücünün dışı vurumu olurken "sıradan" ve sürekli aşağılanan siyahların yıkıcı gücünü açığa çıkardı. Gerçekleştirilen eylemlerde polis ve askeri güçler sık sık silah kullandı. ANC'nin açıklamalarına göre bu dönem içinde katledilenlerin sayısı 1000'e ulaştı. Soweto bir katliam kentine dönüştü. Şehir kan ve gözyaşına

23. *Age.,s.38., Turhan Uçkan, age.,s.179-80*

Güney Afrika'nın Soweto kentinde 16 Haziran 1976'daki protestolar sırasında gençler, elleri zafer işareti yaparak havada, polisin önünde duruyor.

boğuldu.

İrkçı Vorster hükümeti katliamı gizlemeye çalıştı. ABD, Güney Afrika'ya tam destek verdi.

Soweto soykırımı/katliamı uluslararası kamuoyundan gizlenmeye çalışıldı ama başarılı olunamadı. Katliam tüm dünyada şiddetle kınandı. Tutuklamalar devam etti. 4 bin 200 kişi tutuklandı. Tutuklananlar arasında Steve Biko da vardı. Steve Biko ağır işkenceler sonucu öldürüldü.

Biko'nun cenazesine 15 bin kişi katıldı. Yapılan anma toplantılarından biri polis tarafından basıldı, onlarca siyah katledildi. Vorster hükümeti şiddeti yaygınlaştırdı ve bir çok ilerici demokratik örgüt yasaklandı.

1977 yılında, ANC, PAC²⁴ ve Kara Bilinç hareketi faaliyetlerini yurt

24. PAC Faaliyetlerini Tanzanya'da sürdürmeye başladı. Hareket giderek

dışında yürütmeye başladı. ANC, gerilla faaliyetlerine başladı.

SENDİKAL HAREKET ŞEKİLLENİYOR

1969 yılında 16 bin üyeye sahip olan 13 “siyah” sendika vardı. Bu sendikalar ırksal diskriminasyon politikalarına uyumlu hareket ediyordu. 1977’de ise toplam 70 bin üyeye sahip 27 sendika bulunuyordu. Özellikle 1973 grevlerinin etkisiyle ırkçı politikaları reddeden sendikalar giderek güçlendi. Ne var ki, gelişmeler sınıf hareketini toparlayamıyordu. Yeni sendikal örgütlenme arayışları arttı. Irkçılık karşıtı mücadele ve sınıf mücadelesinin yeni dinamikleri, toparlayıcı ve sınıfı kolektif güce çevirecek örgütsel yapı ihtiyacını yakıcı olarak hissettirdi.

Bu dönemde bir başka gelişme ırkçı beyaz sendika TUCSA, başka ırkçı sendikalarla birleşerek konfederasyon haline geldi. Bu yapı uzun süre siyah işçileri boyunduruğu altında tutmuş, onları kontrol etmişti. Sınıf kimliğini aşındıran bu yapı, beraberinde beyaz işçilerin ayrıcalıklı konumlarını korumayı hedefleyen politikalar izledi.

Güney Afrika’da sınıf ve ırkçılık karşıtı mücadele yükseliyordu. Sınıf hareketindeki gelişmeler, 1973 grevleri ve Soweto katliamı sonrası apartheid karşıtı siyah halkın son derece etkili ve kitlesel mücadelesi, gizli polisi ve sermayeyi bir dizi önlem almaya yöneltti.

Gizli polis ve işverenler işbirliği yaparak tehdit, şantaj, tutuklama ve işten atmalarla siyah işçileri denetlemeye, sindirmeye ve örgütlenmelerini dağıtmaya çalıştı.

Sınıfsal ve sendikal bilinç olarak son derece zayıf birikimi olan siyah işçiler, işyerinde terörize edilmelerinden dolayı sendikal örgütlülüğünden uzak durmaktaydı.

Sendikal örgütlenmeler sistemli çalışma yürüterek örgütlüğün önemi üzerinde durdu. Aktivistler aynı zamanda eğitim faaliyetleriyle sınıfsal ve sendikal bilincin gelişimi yönünde yoğun faaliyet gösterdi.

Maocu bir çizgiye kaydı. 1980’lerde hareket içinde hizipleşmeler arttı. İç hesaplaşmalar örgütü zafiyete düşürdü.

Güney Afrika sanayi kentlerini kapsayan bir örgütlenme ağı kuruldu. Tek tek işyerleriyle geliştirilen ilişkiler, sektör bazında koordine edildi. Daha sonra farklı sektörlerin ortak hareket etme zeminleri örüldü. Ortak mücadele etmenin kanalları böylece açıldı. Özellikle Soweto katliamından sonra bu süreç hızla gelişti.

Irkçı olmayan sendikaların örgütsel gücü, eylem kapasitesi gün geçtikçe arttı.

İşçi hareketi şekillenmeye başladı. Tek tek işyerlerinde ağırlıkta ücret sorunları ve ağır çalışma koşullarından dolayı kendiliğinden bir şekilde başlayan grevler ve direnişler yeni sendikal yapıların gelişmesine güç verdi. İşçi sınıfı mücadelesi zamanla Güney Afrika kapitalizmine güç kaynaklığı yapan Apartheid rejimine ve bunun bir yansıması olan endüstriyel ilişkiler sistemine yöneldi.

Apartheid rejimi sermaye birikiminin güvencesi olarak, endüstriyel ilişkilerde sistematik bir ırk diskriminasyonu uyguladı. Oluşturduğu yapılarla beyaz işçileri ayrıcalıklı bir konumda tutmanın hukuksal ve maddi zeminlerini güçlendirdi. Hintli, melez ve özellikle siyah işçiler üzerinde ağır baskı politikaları uygulandı. Siyah işçiler sistematik biçimde en ağır ve en yoğun sömürüye maruz tutuldu. Özellikle sınıf kimliğinin deformasyonu yönünde rafine politikalar geliştirildi. İşverenlerin denetiminde ve izniyle kurulan işyeri “danışma konseyleri” ve devlet güdümlü “endüstriyel konseyler” bu politikalarından bir kaçıydı.

Siyah işçiler özellikle 1970’lerin başlarından itibaren bu yapıların dışında yer almaya başladı. Özellikle toplu sözleşme talebiyle yeni örgütlenme arayışına giriştiler. Apartheid karşıtı mücadelenin gelişmesi, sendikaların politikleşme sürecini hızlandırdı.

Her direniş, her grev siyah işçilerin militanlaşmasını sağladı. Apartheid rejimine karşı Soweto’da olduğu gibi çocuk ve gençlerin önderliği, işçi sınıfının mücadelesini etkiledi ve güç verdi. Soweto sonrası öğrenci gençlik derneklerin kapatılması ve yasaklanması, gençlik hareketinin önderlerinin işçi sınıfıyla etkin ilişkiler kurmasına yol açtı. Bu gelişme sınıf hareketinde yeni bir dinamizm yarattı. Öğrenci hareketinin aktivistleri ve liderleri okullarını bırakıp fiilen fabrikalarda çalış-

maya başladı. Sokakta, eylemde, direnişte şekillenmiş, militanlaşmış ve kitle hareketini yönlendirebilme kabiliyetine ve yeteneklerine sahip bu kadrolar, işçi hareketine müthiş bir dinamizm kattı.

İlk başlarda genç militanlara karşı temkinli bir tereddüt yaşayan siyah işçiler, zamanla bu kadroların içlerine girerek evrenlerini onlarla birleştirmesiyle birlikte, giderek bütünleştiler. Ayrıca bu kadroların entelektüel kapasitesi hareketi etkiledi. İşçi sınıfını harekete geçirecek yeni stratejiler oluşturuldu. Zaten potansiyel olarak var olan sınıfsal öfke ve kin böylece daha şiddetli dışa vurmaya başladı. Bu süreç ikili düzeyde gelişti. Nasıl ki öğrenci gençlik kadrolarının fabrikalarda işçi olarak çalışması, sınıf hareketinin şekillenmesine yol açıtıysa, sınıf çalışmaları da bu kadroların etkilenmesine ve değişimine neden oldu. Daha önce siyah bilinç hareketinin ideolojik-politik çizgisini savunan gençler giderek, ırksal temeli reddeden bir ideolojik-politik yaklaşım içine girdi.

İrkçılığı reddetme işçi hareketinin temel ilkelerinden biri oldu. İşçi sınıfının mücadelesi Apartheid rejimine karşı mücadelenin eksenine oturmaya başladı. Rejim işçi sınıfı mücadelesini engellemek için şiddet politikalarını yoğunlaştırdı. İşçi sınıfının toplumsal ve maddi bir güç olarak devrede oluşu her düzeydeki diskriminasyona karşı yeni bir dilin, yeni bir anlayışın ve ruhun oluşumunu beraberinde getirdi. Sınıfsal eksen ve terminoloji sürece hakim oldu. Bu gelişme Güney Afrika kapitalizmine ve apartheide karşı gerçek yıkıcı gücün devreye girişini simgeliyordu. 1980'lere böyle girildi. Artık işçi sınıfının bağımsız, birleşik gücünün yaratılmasını hedef alan bir politik strateji gündemdedi.

FOSATU KURULUYOR

1979 yılı apartheid rejiminin giderek sıkışmasına tanıklık etti. Bir yandan ülke içinde apartheid karşıtı mücadele ve sendikal mücadele hızla gelişti, öte yandan uluslararası kamuoyu rejimi karşı son derece duyarlı hale geldi. Ekonomik sorunlar derinleşti. Böylesine çok yönlü problemler yaşayan rejim hem bir imaj tazeleme, hem de gelişen mücadeleyi bir düzeyde kontrol etmek amacıyla harekete geçti. Göstermelik de olsa bazı reform girişimlerinde bulundu.

Siyah işçilerin vasıflı işçi olmalarını engelleyen yasa maddeleri gevşetildi. Ayrıca sendikal yasalarda düzenlemeler yapılarak, siyah sendikaların kurulması kabul edildi. Bu sendikalara resmen kayıt yapma hakkı tanındı.

Bu arada beyaz işçilerin sendikaları TUSCA'nın politikalarından rahatsız olan alternatif arayışına giren bir grup, Sendikal Dayanışma ve Koordinasyon Komitesi - TUACC'ı kurdu. Durban şehrinde kurulan TUACC, daha sonra kurulacak FOSATU'nun (Federation Of South African Trade Unions) çekirdeği olacaktı.

FOSATU, Güney Afrika'nın en büyük 13 bağımsız ve kayıtsız sendikasının bir araya gelmesiyle kuruldu. Irk ayrımını reddederek, her renk ve ırktan işçiye üye olma hakkını savundu. İşyeri temelli örgütlenmeyi esas aldı. İşçi sınıfın ırk, renk, etnik köken, din ve cinsiyet ayrımı yapmadan bağımsız ve birleşik bir güç olarak örgütlenmesini savundu. Ayrıca toplumsal adalet, onurlu bir yaşam ve adil çalışma koşulları için mücadele ettiğini deklare etti.

1979'da çıkan yasanın siyah sendikalara kayıt yapma hakkı tanınması, işçi hareketinin içinde etkili bir eğilimin bu gelişmeye mesafeli yaklaşmasına neden oldu. Bu eğilim "kayıt" olmanın sendikalara yalnızca

ekonomik olanaklar sağlayacağını, böylesi bir angajmana giren sendikaların giderek üyelerini temsil etme yeteneğini kaybederek, bürokratik bir yapıya dönüşeceğini ileri sürdü. Eğilim yasal çerçevenin dışında kalmayı tercih etti. Kayıt yapma, fiili sendikacılık yerine, sendikanın var olan yasal prosedüre uygun hareket etmesini sağlayan düzenlemeleri içermekteydi. Bu aynı zamanda rejimin sendikaları kontrol etmesi ve denetlemesi anlamını taşıyordu. Tartışmalar bir müddet daha devam etti.

Yaygın ve kronik işsizliğin apartheid rejimi tarafından çalışan işçilere karşı bir silah olarak kullanılması ve bu baskının giderek işyeri örgütlenmelerini etkilemesi, kayıtlı sendikaların ya da bunun dışında kalan sendikaların (kayıtlı olmayanların) arasında yasal farklılıkların giderek azalmasına yol açtı. Bu durum sendikaları 1980'lerin başında birbirine yaklaştırdı. Hemen hemen bütün siyah sendikalar, taktiksel bir kararlar yasal bir çerçevede hareket etmeye başladı.

Apartheid rejimi sendika "reform" yasasıyla uzun vadede sendikaları denetlemek ve işçi hareketini kontrol etmek ve sınıf mücadelesini salt ekonomik mücadele içinde tutmak ve sendikal hareketi dejenere etmeyi amaçlıyordu. Fakat birkaç yıl sonra rejim ve sermayenin yetkilileri bunu başaramadıklarını açıkladı.

1980 yılı, işçi hareketi açısından yeni bir momente geçişi simgeledi. Yaz ayında başlayan genel grev dalgası bütün ülkeyi sarstı. Johannesburg'ta 10 bin belediye işçisinin grevi haftalarca sürdü. Kentte hayat felç oldu. İşçiler, belediye yönetiminin kendi sendikalarıyla toplu sözleşme masasına oturmasını talep ediyordu. Grevin kararlı bir şekilde sürdürülmesi karşısında, işveren son derece sert bir tavır alarak, bütün işçileri işten attı. Bu işçilerin 2 binini kendi "bantu" kentine yolladı. Sendika başkanı rejim tarafından sabotaj ve kışkırtma suçuyla tutuklandı.²⁵

Cape Town'da 20 mezbahada çalışan işçilerin grevi de dikkat çekti. Rejim grevi, grev kırıncıları engellemeyi çalıştı ama grev kararlılıkla

25. Gürkan Uçkan, *age*, s.191

sürdürüldü. Özellikle tüketicilerin et almayarak greve destek vermesi dikkat çekti. Birçok sanayi bölgesinde grevler yaşandı. Özellikle otomotiv, metal sektöründeki grevler sert geçti. Rejim grevleri bitirmek için 60'ın üzerinde sendika aktivistini ve önderini tutukladı.

1980 yılında 60 bin işçi greve çıktı. 1980 yılından sonra bu sayı sistemli bir şekilde arttı.

FOSATU grevlerden beslendi ve bu grevlerin içinde şekillendi. Sendika metal ve otomotiv sektöründe odaklandı. FOSATU'ya siyahların yanı sıra, Hintli ve melez (renkli) işçiler de üyeydi. Bir federatif yapı olan FOSATU'nun içinde en güçlü sendika MAWU- Metal İşçileri Birliği'ydi. MAWU çelik ve otomotiv sanayinde örgütlüydü ve 118 bin üyeye sahipti. FOSATU'nun yönetimde beyaz işçiler de bulunuyordu. Bu özellikle FOSATU'nun sınıfın geniş kesimleri içinde (buna beyaz işçiler de dahil) nüfuz etmesini kolaylaştırdı.

FOSATU siyah işçilerin yasal sendikal mücadelesinin ilk dönemine damgasını vurdu. Örgütlenme olarak işyerlerini temel almaktaydı ve büyük yabancı şirketlerde etkili örgütlenmeler yarattı. Bu işyerlerinde çalışan yarı vasıflı ve vasıflı işçiler FOSATU'nun sendikal politikalarının belirlenmesinde etkili oldu. Ayrıca işyeri bazında örgütlenmenin bir yansıması olarak seçilmiş işyeri temsilcilerinin oluşturduğu işyeri konseyleri sendikal örgütlenmenin temel yapısı olarak dikkat çekti.

FOSATU ilk dönemde sendikal örgütlenmenin bağımsızlığını "farklı" bir şekilde yorumlamasından kaynaklanan nedenlerle politik ittifakları reddeden bir tutum sergiledi. FOSATU ve diğer ırkçı olmayan sendikaların politik ittifaklara karşı mesafeli duruşu bir müddet devam etti.

Bu arada sendikal hareket içinde bazı sendikalar dikkat çekmeye başlandı. Bunlardan biri Siyah Bilinç Hareketi'nin çizgisinde hareket eden Güney Afrika Sendikalar Konseyi -CUSA'ydı. 1980 Eylül'ünde kurulan CUSA, ırk ayrımına karşıydı ama rejime karşı politik bir tavır geliştirmiyordu. CUSA'ya üye Madenciler Sendikası-MUM konfederasyonunun en güçlü ve en militan sendikasıydı. Ayrıca diğer yapı Siyah Bilinç Hareketi'ne daha fazla angaje olan AZACTU'ydu. AZACTU'nun üye

sayısı diğerlerine oranla daha azdı.

Bunun dışında siyah sendikaların bazıları bağımsızdı. Bu sendikalar ANC çizgisinde olan Birleşik Demokratik Cephe-UDF bağlı örgütlenmelerdi ve ağırlıklı olarak hizmet sektöründe örgütlüydü. Sendikal harekette bu bölünmüşlük Apartheid rejime karşı yürütülen mücadeleyi zafiyete sürüklüyordu.

Siyah Bilinç Hareketi'ne yakın sendikalar milliyetçi eğilimlerin de etkisiyle siyah işçilerin Güney Afrika işçi sınıfının ana gövdesini oluşturması gerçeğini ileri sürerek beyaz işçilerin FOSATU yönetiminde olmasına itiraz ediyordu. Bu ve benzer yaklaşımlar sendikal harekette çelişkileri ve ayrımları artırmaktaydı.

Her şeye rağmen işçi hareketinin gelişimi sürüyordu. 1981 yılında 236 grev yapıldı. Grevci işçi sayısı 100 bine ulaştı. 1982'de grev sayısı 394'ü buldu. 1983'de greve çıkma ve greve katılan işçi sayısı düşse de önemli grevler ve direnişler oldu. 1984'te grev sayısı hızla arttı. 469 grev yaşandı. Greve çıkan işçi sayısı ikiye katlandı. 378 bin işçi grev saflarında yer aldı. Bu gelişme sınıfın nesnel ve öznel şekillenmesini hızlandırdı. Sendikal hareketteki parçalanmışlığına rağmen her yer direniş ve grev alanına dönüştü.

FOSATU bu süreçte konsantre ve rafine diskriminasyon politikalarına karşı sınıf eksenli politikalarıyla bir çekim merkezi oldu. Emek ve sermaye arasında temel çelişkisinin altını çizdi. Sınıfsal ve ırksal talepleri bu çelişkinin üzerinden okudu. Güney Afrika'da ırksal ve sınıfsal sorunların iç içe geçmişliğinin altını çizdi. Apartheidin özünde sermaye diktatörlüğünün gerçek güvencesi olduğunu vurguladı.

Aynı dönem komünist parti içinde yeni bir döneme geçişi ifade etti. Güney Afrika Komünist Partisi tarihi boyunca sarsıcı ve çarpıcı bir evrim süreci geçirdi. Başlangıçta bir beyaz örgütü olan komünist parti, işçi hareketi içinde çalışmalara başlaması ve sınıf içinde bir düzeyde etki yaratmasıyla yapı değişikliğine uğradı. Zamanla parti aktivistlerinin büyük bir çoğunluğu siyahlardan oluştu. Parti, apartheid karşıtı mücadelenin temel aktörü haline geldi.

Önce ağırlıklı batı Avrupa ve ABD kökenli Marksist akımlardan etkilenen parti, giderek ülkenin özgün koşulları dikkate almaya başladı.

Partinin faaliyetlerinin yasaklanmasından sonra, 1962 yılında yeraltında toplanan konferansta kabul edilen Güney Afrika'nın Özgürlük Yolu adlı program önem taşıdı. Program, partinin acil ve en öndeki görevini, beyaz egemenliği yıkacak Ulusal Demokratik Devrim olarak belirledi. Programda şöyle deniliyordu: "Sömürgeciliğin yıkılması ve ulusal zenginliğin kazanılması gelecekte Komünist Parti'nin nihai amacına (sınıfsız komünist bir toplumun temelini atan, sosyalist bir Güney Afrika Cumhuriyetinin kurulması) ilerlemek için temel şart ve anahtardı"²⁶

Komünist Parti, faaliyetlerini illegal yürüttü ve bir müddet sonra silahlı mücadeleye yöneldi. 1970 yılında yapılan genişletilmiş Merkez Komitesi toplantısında, partinin politikaları ve faaliyetlerini yeniden gözden geçirildi. Önder kadro toplantısının sonucunda yenilendi.

Parti yaptığı çağrıda şöyle deniyordu: "Halk direniş ve meydan okuma ruhuyla ayağa kalkmalıdır. Halk silahlanmalıdır. Ulusal kurtuluş savaşı başlamıştır, sona erene dek dövüşmeliyiz. Ya zafer ya da ölüm!"²⁷

1984 AYAKLANMASI

1980'lerin başlarındaki gelişmeler, Güney Afrika kapitalizminin 1990'larda ve 2000'lerde yaşayacağı transformasyonun ilk işaretleri oldu. Bu süreç bir yanıla da Apertheid rejimin restorasyon süreciydi. Restorasyon adım adım şekillendi.

Bu çeyrek asırlık süreç bir yandan Güney Afrika'da devletin yeniden yapılanmasını beraberinde getirirken öte yandan toplumsal muhalefetin önce kontrol edilmesini daha sonra sisteme entegre edilmesini içeriyordu.

Önce palyatif yönleri olan bu restorasyon politikaları, giderek ve her

26. Alex La Guma, *age.*, s. 90

27. *Age.*, s. 96

şeyden önce kapitalizmin ihtiyaçlarına uygun, rafine politikaların geliştirilmesini beraberinde getirdi. Pieter Botha'nın 1978 yılında devlet başkanı seçilmesi bir başlangıç oldu. Botha, Güney Afrika'nın militarizasyonu yönünde radikal kararlar aldı. İç güvenlik temel problem olarak ele alındı. Hayatın her alanının askerileştirilmesi yönünde düzenlemeler yapıldı. Botha'nın başkanlık ettiği Devlet Güvenlik Konseyi'nin büyük bir çoğunluğu ordunun üst düzey yetkililerinden, polis ve gizli polis şeflerinden oluştu.

Öte yandan sanayi ve madencilik sektöründeki gelişmelere bağlı olarak, ciddi oranda kalifiye işçi ihtiyacı artı. Bu ihtiyaç siyah işçilerin eğitime tabi tutulması demektir. Beraberinde üniversitenin sanayi ihtiyaçlarına göre biçim alması yönünde organizasyona gidildi. Yalnızca beyazlara açık olan üniversiteler, siyahlara da açıldı. Siyah sendikaların yozlaştırılması da bu adımlardan biriydi. Siyahlara eğitim olanaklarının sağlanması, kentlerde yaşamalarına izin verilmesinin önünü açtı. Aynı zamanda siyahlara kentlerde ev sahibi olmaları ve kendi işyerlerini açma izni verildi. Bu arada İngiliz ve Güney Afrika sermaye grupları tarafından siyah işgücünü eğitmek için çeşitli kurumlar devreye sokuldu. Nitelikli siyah işgücüne iş olanakları sağlandı.

Atılan adımlar özünde Güney Afrika kapitalizmin yeniden yapılanma ihtiyacının ürünüydü. Bu adımlar partheid rejimini belirli restorasyonlarla tahkim etmeyi amaçlıyordu. Yeni sermaye birikim rejimi, katı, esneklik kabiliyeti zayıf endüstriyel ilişkileri zorladı.

Sistemin bekası en önemli sorundu. Melez, Hintli ve siyah bir orta sınıf yaratılarak sistemin güvenceye alınması hedeflendi.

Toplum dışına itilmiş, konsantre diskriminasyona uğrayan siyahlara belirli ödümler verilerek, yeni işgücü ihtiyacına uygun konumlandırılmaları amaçlandı.

Ayrıca üçlü bir parlamenter sistem oluşturuldu. Hintli ve Melezlerin ayrı ayrı yer aldığı meclisler kuruldu. Siyahlara meclis kurma izni verilmedi. Bu yeni meclislerin yetkileri oldukça sınırlı tutuldu.

Yeni anayasal düzenlemeye gidildi. Üçlü meclis beyazların dışında

reddedildi. Irk ayrımı hem meclis düzenlemesi, hem de anayasada bazı “reformlarla” daha rafine ve daha esnetilmiş bir biçimde hayata geçirilmeye başlandı.

1983 kurulan Birleşik Demokratik Cephe yeni anayasaya karşı yoğun bir kampanyaya girişti. Siyahların gücünü etrafında toplayan cephe, sistematik, yaygın ve etkin bir siyasal kampanya başlattı.

Kampanya, rejimin kapitalist gelişime paralel olarak ve sistemin bekası için yeni siyah orta sınıf yaratma projesini etkisizleştirdi. Kampanyayla birlikte apartheid karşıtı mücadele bir kitle hareketi niteliği kazandı.

1984 yılında başlayan ayaklanma bu birikimlerin bir patlaması oldu. Ayaklanma, kentlerde siyahlara ayrılan Bantustanların birinde yerel şikayetlerden başladı. Fakat senkronize bir etki yarattı. Çünkü her Bantustan, rejime karşı bir öfke ve kin odağı gibiydi ve yaşanan sorunların içeriği aynıydı. 1984 ayaklanması, 1960 ayaklanmasında olduğu gibi Sharpeville’de başladı. Ayaklanma yeni düzenlemeler gereği siyah yerleşim bölgelerinde, siyah belediye meclisi üyelerine yönelik doğdu. Meclis üyeleri kendilerinde siyah olmalarına rağmen siyah halktan farklı, ayrıcalıklı ve imtiyaz sahibiydiler. Siyahlar bu yapılanmayı ve kişileri apartheid sisteminin siyah kolu olarak değerlendirdi.

Ayaklanma siyah gençlerin önderliğinde başladı. Polis ve askeri birliklerle yoğun çatışmalar yaşandı. “Halkın Savaşı” olarak adlandırılan ayaklanma, ırkçılık rejimini simgeleyen kurum, kuruluş ve kişilere yönelik gelişti. Kitleler hükümet binalarına, karakollara, belediye binalarına saldırdı. Sokak çatışmalarının yanında siyah örgütler bir dizi silahlı eylem ve bombalama gerçekleştirdi. Ayaklanma çeşitli boykot eylemleriyle yaygınlaştı. İşçiler, bölgesel ve sektörel grevler gerçekleştirdi. Siyahlar yerleşim bölgelerinde alternatif kitle ilişkileri kurdu. Birleşik Demokratik Cephe siyah yerleşim bölgelerinde örgütsel gücünü artırdı. Cephe sokak ve bölge komiteleri oluşturarak, kendi güvenlik organizasyonlarını sağladı. Kurulan halk mahkemeleri, işbirlikçi, ispiyoncu siyahları yargıladı.

Ayaklanma üç yıllık bir dönemi kapsadı. Irkçılık karşıtı mücadele kök

saldı. 1984-1987 arasında dalgalı eylemler yaşandı. Özellikle mücadele içinde kaybedilen aktivistlerin cenazeleri olağanüstü görkemli ve sembolik eylemlere dönüştü. Yüzyıllardır aşağılanan bir halk mücadelenin içinde yeniden diriliyordu, her ölüm, her eylem ve her kaybedilen militan apartheida karşı siyah öfkenin dışavurumu oldu. Bu süreç uluslararası kamuoyunda sarsıcı etkiler yarattı.

Üç yıl süren ayaklanma, siyahlara yeni bir kimlik kazandırdı. Boyun eğmemenin, riayet etmemenin ve onurun gücünü ortaya koydu. Bu sürecin bir başka yanı da işçi hareketini güçlendirmesi oldu.

COSATU

Yeni sendikal hareketin ana ve ağırlıklı gövdesini siyah işçilerin oluşturmaları, ırksal ve sınıfsal sorunlara karşı ortak mücadelenin gelişme zeminlerini yarattı. Irksal ve sınıfsal taleplerin birbirini tamamlaması sendikal politikaların eksenini belirledi. Apartheid rejimine karşı yürütülen mücadele, sınıflar mücadelesini besledi. Sendikalar giderek bu mücadelenin merkezine yerleşti. Farklı mücadele alanlarında kurulan somut dayanışma ve ortak mücadele platformları ırksal taleplerin, sınıfsal taleplerle bütünleşmesini sağladı. Bu süreç sınıfsal mücadele

COSATU'nun kuruluşu sırasında gerçekleştirilen bir miting. 1986

olanaklarını genişletti.

İşçi hareketi bu birikimlerle giderek şekillenmeye başladı.1984-1987 yılları arasındaki halk isyanları, sendikal hareketi dönüştürücü etkilerde bulundu.

Sendikal harekette en önemli gelişme 1985'te COSATU'nun kuruluşu oldu.

COSATU, 1979'da başlayan, 1981'de belirginleşen, uzun sürmüş birlik tartışmaları içinde şekillendi. COSATU 1985 yılında kuruldu. Sendikal hareket içinde birlik tartışmalarının eksenini eğilim ve çıkar farklılıkları, politik bakış farklılıkları ve örgütsel yöntem farklılıkları oluşturdu.

Özellikle 4 yıl süren (1981-1985) yoğun tartışmalar ayrışmalar ve yeniden birleşmelere yol açtı. COSATU bu zemin üzerinden inşa edildi.

İlk önemli ayrışma rejimin sendikaları bir kontrol mekanizması olarak geliştirdiği üyelerin yasal kaydı kararında yaşandı. Bu karara karşı gösterilen mesafeli duruş, birlikte hareket edilmesini engellemedi. Ardından sendikaların endüstriyel-iş kolu sendikalarına nasıl dönüşeceği üzerine tartışmalar yaşandı.

Bu süreçte tüzük taslağı hazırlandı. Beş birleştirici prensip belirlendi. Bunlar sırasıyla; anti-ırkçılık, bir işkolu bir sendika, işçi kontrolü, ulusal kooperasyon ve üyelik temelinde temsil edilmektir. Bu ilkelerden en yakıcısı, anti-ırkçılıktır.

COSATU - Güney Afrika Sendikalar Kongresi Kasım 1985'de faaliyete başladı. Kuruluş Kongresi, 450 bin işçiyi temsil eden 33 sendikadan gelen delegelerle yapıldı.

COSATU'nun diğer federasyonlardan ayıran en temel özelliği geniş tabanlı işkolu sendikacılığına dayanması oldu. En büyük federasyon olmasının yanında, farklı sektörlerde, çeşitli sanayi kollarında, tarım ve kamu sektöründe örgütlüydü. Yaygın sektörel örgütlülük COSATU'nun sınıf içinde etkisini hızla artırdı.

İşyerlerine dayanan bir örgütlenme modeliyle hareket eden COSA-

TU, işyeri temelli sendikacılıkla politik militanlığı birleştirerek politik gündeme müdahale etti. Irkçılık karşıtı mücadelenin taşıyıcı gücü oldu. Stratejik sendikacılık adı verilen bu uygulamalar COSATU'nun siyah işçiler üzerindeki nüfuzunu yaygınlaştırdı. Siyahların apartheid rejimine karşı yürüttüğü mücadelenin önderliğini yapmaya başladı. O güne kadar siyah aydınların ve küçük burjuva radikallerin, öğrencilerin önderliğinde gelişen mücadeleye sınıf örgütleri ağırlığını koymaya başladı.

COSATU, sınıfın ekonomik demokratik talepleri yanında, Özgürlük Bildirgesi'nin temel ilkeleri olan herkese yaşayabileceği yeterli konut hakkı, eşit eğitim olanağı, tam vatandaşlık hakkı ve politik haklar, topraksız siyahlara toprakların adilce yeniden dağıtım hakkını savunuyordu.

COSATU, işyerleri dışındaki mücadelenin içinde de merkezi bir konuma gelmeye başladı. Bu süreçten ırkçılık karşıtı muhalefet de etkilendi. Irkçılık karşıtı muhalefetin önderliğine işçilerin geçmesi, sınıfsal içerikli talepleri yoğunlaştırdı. Irk ayrımcılığının oturduğu eksen kitleler gözünde daha netleşti. İşçi hareketi, çok sınıflı bir ittifak mahiyeti gösteren Apartheid'a karşıtı muhalefetin merkezinde yer aldı. Konut hakkı, ulaşım hakkı için ve ücretlerin düşük tutulmasına karşı yürütülen mücadelenin, ırkçılık karşıtı mücadelenin bir parçası olduğu anlaşıldı. Apartheid'ın sınıfsal sorunlarla bağı görüldü ve kavrandı.

Özgürlük bildirgesinde temel hak talepleri ve işçilerin ekonomik-demokratik talepleri ağırlıkta işyeri temelli oluşturulan örgütlenmelerle dile getirildi. İşyeri sorunlarıyla, ırk ayrımcılığının yarattığı sorunlar arasında bağ kurularak çeşitli düzeylerde grevler, direnişler ve eylemler gerçekleştirildi.

Bu yönelimle, 1985'ten itibaren otobüs boykotları yapıldı. Sendikalar ve siyahların farklı örgütlenmeleri bu boykotları gerçekleştirdi ve örgütledi. Özellikle siyahların en temel sorunlardan biri olan konut sorunu için sendikalar seferber oldu. Irkçılık politikalarının en konsantre biçimlerinden biri olan konut politikası geniş yığınların öfkesine yol açmaktaydı. COSATU bu alana müdahale ederek, devletin

kiralaları ücretlerden kesme politikalarına karşı grevler yaptı.

Bu ve benzeri adımlar bir yandan sınıfın şekillenmesine yol açtı, öte yandan siyah milliyetçi hareketin mücadelesinin yönelimini etkiledi.

Apartheid karşıtı muhalefet anayasa önerilerinde işçi haklarına özel vurgu yaptı. Bu hakların yaşamsal öneminin altı çizildi. ANC yayınladığı bildirgelerde işçi hareketinin benimsediği ilkeleri savundu.

1990'larda hem Güney Afrika'da toplumsal mücadelenin gelişim seyri, hem de bu seyre bağlı olarak COSATU'nun mücadele biçimleri farklılaştı. 1990'ın başında, 11 Şubat'ta Nelson Mandela'nın 27 yıllık tutsaklıktan sonra serbest bırakılması Güney Afrika'da sınıflar mücadelesinin yeni bir momente girişini simgeledi. Çünkü Mandela siyah halkın doğal önderi, uzun soluklu apartheid karşıtı mücadelenin en önemli ismiydi.

Mandela'nın serbest bırakılması bir yanıyla apartheid'in resmen sona ermesinin en önemli işaretiydi, diğer yanıyla Güney Afrika kapitalizminin rektifikasyon sürecine girişini göstermekteydi.

Apartheid karşıtı mücadelenin işçi sınıfı merkezli gelişim seyri ve anti-kapitalist bir eksene oturması finans kapital için tehlike arz etmeye başladı. Apartheid rejimin devamı tehlikenin artması anlamına gelecekti. Bunun üzerine bir dizi reformla rejim takviye edildi. Apartheid uygulamaları, kademeli olarak tasfiye edilerek, sermaye düzeninin restorasyonu doğrultusunda adımlar atıldı. Güney Afrika kapitalizminin bekasını sağlamak yönünde yeni revizyonlar yapıldı.

SİSTEMİN RESTORASYONU VE SINIF MÜCADELESİNİN ABSORBE EDİLMESİ

ANC, SACP-Güney Afrika Komünist Partisi ve COSATU ittifakıyla beyazların iktidarı 1994 yılında devrildi. Bu elbette sermayenin iktidarına ve düzenine karşı bir gelişme değildi. Artık apartheid rejimi Güney Afrika kapitalizminin gelişme dinamiklerini engelleyici bir içeriğe bürünmüştü ve yarattığı sınıfsal ve toplumsal kutuplaşma kapitalizmin geleceğini riske sokmaktaydı. Bu süreç bir dizi kapitalist

rektifikasyonu içeren “reformu” beraberinde getirdi.

Üçlü ittifakın iktidara gelişi bu konjonktürde oldu. Özellikle işçi hareketinin ehlileştirilmesi ve sistemin yeni revizyonlarla tahkim edilmesi yönünde önemli adımlar atıldı.

Yaşanan konjonktür aslında bir dizi radikal olanağı içinde barındırmaktaydı. Aşağıdan devrim ihtimali, yukarıdan müdahale ve politik rejim değişikliğiyle hem kontrol edildi, hem de mücadelenin içeriği hızla boşaltıldı. Bunun temel nedeni işçi hareketinin bağımsız, birleşik ve politik bir güç olarak devrede olamayıştıydı. İşçi hareketi tarihi boyunca kendi içinde son derece önemli pratik adımlar attı. Önemli örgütsel yapılanmalar yarattı. Fosatu ve özellikle COSATU gibi bağımsız sendikal örgütlenmeler kurdu. Apartheide karşı mücadelenin ekseninde yer aldı. Ama bu birikimlerin bütünü kapitalizmi yıkma hedefinden uzak oldu. Bunun hem ideolojik-teorik boyutu, hem de politik-pratik nedenleri vardı.

Güney Afrika Komünist Partisi, dünyanın en eski komünist partisi olmasına rağmen uzun yıllar pro-sosyetik çizgide yer alışı, önündeki en büyük engeldi. Ülke özgülünü kavramaktan ve sınıf hareketi toplumsal devrimle bütünleştirmekten uzaktı.

Sovyetler Birliği’nde yaşanan büyük çöküş partiyi etkiledi. Parti her ne kadar örgütsel varlığını sürdürse de, “burjuva demokrasisi” partinin ufkunu belirliyordu. Parti sol sosyal demokrat bir çizgiye kaydı. Özellikle iktidar ortaklığı ve radikal neo-liberal politikalara angaje oluşu partiyi iyice çürüttü. Bazı iç ayrılıklar bu çürümenin dışa vurumu oldu.

Güney Afrika egemen sınıflarının olası devrim tehdidine karşı ve kapitalist rasyona uygun olarak attığı adımların yarattığı muazzam anaför içinde, devrimci karakterini uzun yıllardan beri kaybetmiş SACP sisteme hızla angaje oldu. Aynı akıbete COSATU da uğradı. ANC ise zaten çok sınıflı görünümüyle sisteme hızla entegre olmuştu.

Özellikle COSATU’nun siyasi iktidara ortak çalışması ve sisteme entegre oluşu sınıfın devrimci kimyasını bozucu sonuçlar doğurdu. Çıkar, rant, statü ve konformizm COSATU’yu hızla kadavra haline

getirdi. Bu aşamadan sonra neo-liberal politikalara angaje olma çok daha kolaylaştı. Sınıfın ehlileştirilmesi yönünde bir dizi önlem alındı.

İşçi sınıfının ANC hükümetini kendi iktidarları olarak görme yanılması, ANC iktidarına neo-liberal politikalarını rahatça uygulama şansı verdi. İşçi sınıfı müthiş bir hayal kırıklığı içine düştü ve demoralize oldu. Radikal neo-liberal politikalar bu şaşkınlık ve demoralizasyon üzerinden, hem de yeniden yapılanma adıyla kolayca hayata geçirildi.

Bir dönem apartheid rejimine karşı net duruş sergileyen COSATU, ittifak içinde olduğu ANC iktidarı karşısında etkisizleşti ve iktidara tam tabi oldu.

1996 yılında yürürlüğe konan yeni çalışma yasası, Emek İlişkileri Yasası-LRA grev hakkını genişleten, işten atılmalarda işçinin lehine yeni düzenlemeler yapan her düzeyde işçi örgütlenmelerine olanak sağlayan, farklı işyeri örgütlenmeleri kuruluşunu onaylayan bir içeriğe sahipti. Ama bunun yanında yasa sosyal konsensüsü hedefliyordu. Güney Afrika kapitalizminin küresel rekabette daha etkin olması için sermayeyle emeğin sosyal konsensüsü amaçlanıyordu. Yasa kapitalist rektifikasyon adımlarında biri olarak işlev gördü. Yasada özellikle işyerinde yeni komisyonlar ve işyeri forumlarının kurulma kararı, işyerlerinde sendikaları işlevsizleştiriyordu. Ayrıca yasa verimliliğin artması için işçilere görev yüklüyordu. Yasayla işçilerin endüstriyel gelişmelere hızla adaptasyonu hedeflendi.

ANC hükümeti, sınırlarını (yapısal karakterine uyumlu bir şekilde) burjuva demokrasisiyle belirledi. Bölüşüm ilişkilerinde bazı düzenlemelerle yaşanan sosyal problemleri aşmaya çalışıldı. ANC'nin öz olarak programı burjuva demokratik içerikteydi. Hükümet programı bu çerçevede oluşturuldu. Çalışmalar aynı perspektifle hayata geçirildi. ANC, sendikaların işyerinde ve ulusal düzeyde oluşturularak uzlaşma konsensüs kurullarında yer almasını sağladı.

Büyük yanılısma ve sınıfın bağımsız, birleşik gücünün parçalanması başta COSATU olmak üzere sendikaları bu sürece dahil etti. Sendikal yapıların hızla sınıfsal karakterini bozan, korporatist bir yapıya

dönüştüren bu gelişmelerin yıkıcı etkileri oldu.

Bunun yanında ANC'nin aldığı “siyah iş adamlarını güçlendirmek ve verimliliği artırmak” yönündeki kararlar, kendini radikal özelleştirmelerle dışa vurdu. İşçi sınıfının yanlısalarını derinleştirici bu uygulamalar, sınıfta önemli bilinç ve kimlik aşınmalarına neden oldu.

Kapitalizm kendi kurallarını acımasızca hayata geçirirken, siyah işçi sınıfının zulüm, sömürü, şiddet ve ırk ayrımcılığıyla bütünleşmiş beyaz patron imgesi, ANC hükümeti tarafından kullanıldı. ANC'nin siyah patron yaratma girişimi ya da Güney Afrika kapitalizminin yeniden yapılanması yönünde adımlar özellikle siyah işçilerde kolektif yanlısamasına yol açtı.

COSATU ve sendikal hareket bu konuda işçi kitlelerinin duyarlılığını artıracak hiçbir şey yapmadı. Hatta yaşanan bu süreç COSATU içinde hızla iç çürümeyi de beraberinde getirdi. Kapitalizmin yarattığı olanaklar, sendikal yapının birçok yönetici kadrosunu sistemin has adamı haline getirdi. Bunlar içinde COSATU'nun genel sekreterliği-ni yapmış kişiler de bulunuyordu.

Özelleştirmelere karşı gerçekleştirilen işçi yürüyüşü. 1995

Neo-liberal yıkım politikaları, bu kesimlerin nemalanmasını sağlayan olanaklar yarattı. Benzer deformasyonlar ANC ve SACP yönetici kadrolarında da görüldü. İktidar sahibi olmak ve iktidarın sağladığı olanaklar bir özgürlük hareketini çözen ve sınıfın radikal militan örgütlülüğünü dejenere eden etkiler yarattı. 1994'te başlayan, özellikle 1996'dan sonra uluslar arası sermayeyle kurulan ilişkiler sayesinde bir çok yeni türedi siyah sermayedar ortaya çıktı. Ne yazık ki bu sermayedarların bazıları Güney Afrika özgürlük hareketi içinde çok önemli görevler üstlenmişti. Bazıları Güney Afrika'nın en büyük bankalarının, uluslararası şirketlerin yöneticileri oldu. Bazıları patronaj ilişkileri çerçevesinde yakınlarına iş kurdu.

ANC hükümeti yeniden yapılanma adı altında radikal neo-liberal programı hayata geçirdi. En başta ulusal hava yolları ve telekomünikasyon özelleştirildi. Özelleştirmeler sistemli olarak gerçekleştirildi. Dünya bankasının "yapısal uyum" programı doğrultusunda hareket edildi. Özelleştirmeler sonucunda kamu sektöründe yüz binlerce işçi atıldı.

Bu yıllarda siyasal jargona "1996 sınıfı" diye tanımlanan bir kavram girdi "1996 sınıfını" yukarıda belirttiğimiz kesimler oluşturdu. "1996 sınıfı" hızla kendi çürümüşlüğünü yaymaya ve imtiyazlarını korumaya çalıştı. Özellikle ANC'nin, SACP ve COSATU'yla ittifak içinde hareket etmesi engellenmeye çalışıldı. Ama zaten su bulanıktı ve zehirliydi. Üçlü ittifakın "ulusal demokratik devrim" diye tanımladığı çerçeveye, siyah burjuvazi yaratmayı hedefliyordu. Böylesi bir perspektif bu yapıların bütününde bir dizi çözümü ve çöküşü beraberinde getirdi.

ANC hükümeti siyah burjuvazi yaratmayı, ittifak kurmayı kolaylaştırıcı bir faktör diye açıkladı ve bunu rasyonalize etmeye çalıştı. Özünde kitleler manipüle edilmeye çalışıldı. Böylece siyah öfke, sistemin yeniden yapılanması için araçsallaştırıldı. Bazı devlet kaynakları ve ihaleler siyah sermayedarlara aktarıldı. Beyaz sermayedarlar kendileri için risk gördükleri sektörleri siyah işletmelere devretmeye başladı.

ANC hükümeti kendi "nomenklatura"sını yaratmak için Doğu Avrupa ve Rusya'daki özelleştirmelere benzer şekilde (bu ülkelerde mega

devlet işletmeleri özelleştirmeler aracılığıyla gizli servis şeflerine, generallere, parti bürokratlarına, “komünist” parti yöneticilerine devredildi. Geçmişin egemen sınıfı yeni kapitalistler olarak ortaya çıktı) operasyonlar yaptı. ANC, SACP ve COSATU yöneticileri bu operasyonlar içinde aktif şekilde yer aldı. Güney Afrika’da özelleştirmeler, siyah burjuvazi yaratma operasyonu ile çakıştı. Devlet işletmeleri öncelikle yeni siyah burjuvaziye devredildi.

Kısa zaman sonra burjuvazinin rengi olmadığı görüldü. Burjuvazi için sermaye birikimi ve maksimum kar hırsı onun tek karakteri ve rengiydi.

Bu gerçekliğin yeterince kavranmaması, özgürlük hareketini oluşturan toplumsal, siyasal, sendikal örgütlenmelerin yarattığı hayal kırıklığı, Güney Afrika işçi sınıfı içinde yıkıcı sonuçlar yarattı.

“BİTMEYEN KAVGA”

ANC hükümeti, sosyal liberal bir programı hayata geçirdi. Bu programa “demokratik devrim” adı verilmesi (ANC, Komünist Parti ve COSATU) tarafından son derece ironik bir durumdu.

Asıl olarak program, Güney Afrika kapitalizmin rasyonalizasyonu ve rektifikasyonunu içermekteydi. Ve özünde siyah burjuvazinin yaratılması amaçlanıyordu. Siyah burjuvazi yaratılması vurguları, aslında Güney Afrika’nın nüfusunun çok büyük bir kısmının siyah olmasından kaynaklı kolektif bir halüsinasyonu besliyordu.

İktidarda olan ANC, Komünist Parti, COSATU ittifakı, kendi nomenklaturasını ortaya çıkardı. Kapitalizmin muazzam hegemonik gücü ve ehlileştirici özelliği, anti- kapitalist bir eksen yaratamayan bu örgütlerin mücadeleciler ve direnişçi özelliklerini kaybetmesine ve kirlenmesine yol açtı. Bu çürüme sürecinin taşıyıcıları uzun süreden beri tabanına yabancılaşmış, bürokrat, konformist ANC, SACP ve COSATU’nun yönetici kadroları oldu. Bir müddet sonra bu örgütler sistemin rektifikasyon aracına dönüştü.

Süreç böyle ilerledi. 2007 yılında Polokwane Kongresi, kendisini “sol”

kanat diye tanımlanan kesimin/kliğin ANC içinde yönetime gelmesine yol açtı. Bu eğilim “ulusal demokratik devrimi” canlandırmayı hedefliyoruz açıklamalarıyla, kitleleri manipüle etti. Aslında yaşanan ANC klikleri arasındaki çatışmaydı. Mandela sonrası ve Mandela'nın desteğiyle başkan seçilen Mbeki, ANC içindeki etkinliği bir müddet korudu. Kendisi dahil ANC yöneticileri yolsuzluklara adı karıştı. ANC bir devlet ve sistem partisine dönüşmüş yapısıyla Mbeki ve Zuma kimliklerinde kendini dışa vuran klik, rant hatta klan savaşlarına sahne oluyordu.

Zuma kongre sonrası ANC başkanı seçilmesi, Zuma kliğin zaferi anlamına geldi. Bu aynı zamanda Mbeki ve kliğinin önce etkisizleştirilmesi, sonra tasfiyesi anlamı taşıyacaktı. Benzer operasyonları Mbeki başkanlık döneminde, Zuma'yı kendi yardımcılığından tasfiye ederek yapmıştı. Zuma 2009 seçimlerine hazırlandı. COSATU ve SACP desteğiyle genel seçimlerde yüzde 67 oy olarak, devlet başkanı seçildi. Hükümet Zuma başkanlığında kuruldu. (Nisan 2009). Mbeki liderliğindeki klik ise bir müddet sonra ANC'den ayrılıp yeni bir parti kurdu.

Zuma, popülist söylemlerine rağmen Mbeki'den hiç te farklı olmayan bir şekilde neo-liberal politikaları radikal bir şekilde uygulamaya başladı. Eski bir gerilla lideri ve SACP yönetici olarak onun da adı yolsuzluk, rüşvet ve skandallara karıştı. En zengin politikacılardan biri olarak anılmaya başlandı. Zuma finans kapitalin en etkili sözcülerinden biri gibi hareket etti.

Mandela, Mbeki ve son olarak Zuma'da simgelenen 23 yıllık ANC iktidarları döneminde Güney Afrika dünyanın en eşitsiz ülkeleri arasında yer aldı. ANC, COSATU ve SACP ittifakında neo-liberal politikalar en acımasız bir şekilde hayata geçirildi. Bu örgütlenmelerin tarihsel olarak taşıdıkları imajın, özellikle siyah halk üzerinde etkisini sürdürmesi ANC'nin yüksek oylarla iktidara taşınmasına yol açtı. Bunun siyahlar için anlamı şiddetli yoksulluk, olağanüstü rakamlara ulaşan işsizlik, derin gettolaşma oldu.

Güney Afrika nüfusunun yüzde 80'i siyahlardan oluşuyor. 54 milyon

nüfuslu ülkede, resmi rakamlara göre 8 milyon işsiz bulunuyor. Bu rakam çalışabilir nüfusun yüzde 25'ine tekabül ediyor. Gerçek rakamın ise yüzde 40 olduğu tahmin ediliyor. Gençler arasında ise bu oran yüzde 70'lere ulaşıyor. Güney Afrika'da ekilebilir toprakların yüzde 80'i beyazların elinde bulunuyor. Beyazların ortalama ömrü 71, siyahların ise 48. Ülke toplam gelirinin yüzde 60'ı, nüfusun yüzde 10'unu oluşturan beyazların eline geçiyor. ANC iktidarları toplumsal, sınıfsal ve ırksal eşitsizliği apartheid döneminden daha fazla derinleştirdi.

Yaşanan yıkıcı sürece ve büyük hayal kırıklığına karşı Afrika kıtasının en güçlü ve militan mücadele geleneğine sahip işçi sınıfı demoralizasyonu aşmaya çalıştı. Sınıflar mücadelesinin zenginliği ve yaratıcılığı içinde arayışlarını sürdürdü. ANC iktidarları aynı zamanda işçi sınıfının atomizasyon süreci oldu. Neo-korporatist sendikal yapılarla sınıf kontrol edilmeye ve sisteme yedeklenmeye çalışıldı.

2010 yılında gerçekleşen madenci grevi sınıf hareketinde yeni bir dinamizmin açığa çıkışını gösterdi. İşçi sınıfı neo-liberal yıkım politika-

Marikana platin madeninde grevci işçiler. Hükümet grevi kanun dışı ilan etti. Polislin saldırısı ve açılan ateş sonucu 34 madenci hayatını kaybetti.

larına karşı ayağa kalkıyordu. Bu grev dalgasını 2011 yılında petrol, ulaşım ve enerji işçilerinin gerçekleştirdiği grevler izledi. 2012 yılı önemli bir eşik olacaktı.

2012 Marikana platin madenlerinde yaşanan katliam, sınıf ve sendikal harekette yeni kopuş ve arayışların net bir şekilde açığa çıkmasına yol açtı. 34 madencinin öldürülmesi ANC, SACP ve COSATU'nun sınıf düşmanı niteliğini gösterdi. ANC ve COSATU işçileri suçladı. SACP nötr açıklamalarla oportünist tavrını ortaya koydu. Maden işçilerinin tepkisi sert oldu. Grev hareketi yayıldı. Katliamı protesto etmek ve Marikana madencilerin savunduğu taleplerle 100 bin işçi greve çıktı. Uzun soluklu bir grev dalgası ülkeyi sardı. Aynı süreç COSATU içinde kopuşları hızlandırdı. SACP içinde ise özellikle gençlik radikal arayışlara girdi.

A LUTA CONTİNUA- MÜCADELEYE DEVAM

Marikana katliamı COSATU içinde sınıf mücadelesinde kararlı unsurların ve yapıların kopuşlarını beraberinde getirdi. COSATU'nun neo- korporatist, bürokratik ve sınıf işbirlikçi tutumu üye sendikaların ve aktivistlerin yeni arayışlarına yol açmaktaydı. Katliam sonrası en önemli gelişme NUMSA- Güney Afrika Metal İşçileri Ulusal Sendikası'nın COSATU'dan ihraç edilmesi oldu. NUMSA militan ve mücadeleci sendikal faaliyetleriyle dikkat çeken bir yapıydı. COSATU yönelik eleştirel tavrını katliam sonrası sertleştirdi. COSATU, NUMSA'nın konfederasyon içinde sarsıcı bir etki yaratmasını engellemek istiyordu. Ayrıca NUMSA'nın özellikle sınıfın farklı kesimlerde örgütlenmesi COSATU'yu rahatsız etmekteydi.

2014 yılında COSATU farklı gerekçeler uydurarak NUMSA'yı ihraç etti. Aslında süreç NUMSA'nın bağımsız ve birleşik bir güç olarak hareket etmesinin nesnel zemini de yarattı. NUMSA'nın 340 binin üzerinde üyesi bulunuyor. Mücadeleci bir pratiğe sahip olan sendika enternasyonalist ve Marksist- Leninist bir çizgiye savunduğunu iddia ediyor. İdeolojik olarak eklektik bir çizgisi ve vulgar bir Marksizm yorumu olan sendika, yaygın yerel örgütlülükler üzerinden sendikal politikalarını geliştiriyor.

Etkin bir temsilciler ağıyla iç örgütlenmesi sağlamaştıran NUMSA, sınıf içinde nüfuzunu artırıyor. NUMSA militan bir sınıf mücadelesi için Birleşik Cephe yaratmak yönünde adımlar attı. Bazı sendikalarla gerçekleşen eylem birlikleri bu yöndeki çalışmalar olarak dikkat çekiyor. NUMSA işçi sınıfının birliğini özenle savunuyor. Cephe politik eksenini “hesap sorulabilirlik, şeffaflık, ırkçılık karşıtlığı, yabancı düşmanlığa karşı net tutumla ve sekterliğe, baskıya, suiistimallere ve kabileciliğe” karşı tavrıyla oluşturdu. Ayrıca feminizmi savunduğu ifade etti.

NUMSA sınıfın yalnızca sendikal birliğini için değil, ayrıca siyasal bir özne olarak örgütlenmesi için çalışmalar sürdürüyor. İşçi sınıfının bir siyasal yapı altında örgütlenmesinin önemi üzerinde duruyor. Yaptığı uluslararası toplantılar da bu yönde deneyim aktarımlarından yararlanmak istediği açıkladı. 2016 yılında “Güvenilir Devrimci Sosyalist Parti”nin inşasının aciliyeti vurgu yaptı.

NUMSA işçi sınıfı içinde iddialı çalışmalarıyla, kurduğu yatay örgütlenmelerle hızla gelişen ve etkisini yayan bir sendikal yapı olarak öne çıkıyor. Sınıfın yaşadığı atomizasyona ve demoralizasyona karşı etkili ve sonuç alıcı, taban inisiyatifine dayalı eylem ve örgütlenmeler gerçekleştiriyor. NUMSA Güney Afrika işçi sınıfının militan mücadele geleneğine dayanıyor. Buradan güç alıyor ve besleniyor.

Güney Afrika’da sınıflar mücadelesi sertleşiyor. ANC hükümeti radikal neo-liberal politikalarını derinleştiriyor. Karşı devrimci mahiyeteki saldırılarını yoğunlaştırıyor. NUMSA’nın dışında ANC, SACP ve COSATU’nun ittifakına karşı ANC gençliği, Komünist Partinin gençlik örgütü olan Genç Komünistler bir düzeyde muhalefet yürütüyor.

Her şeye rağmen önümüzdeki süreç ve sınıfsal antogonizmanın şiddetlenmesi kitleler ve işçi sınıfı üzerindeki halüsinasyonu hızla çözecektir. Atillaşan ve ciddi demoralizasyon içindeki işçi sınıfı geleceği için harekete geçmesi ve yeniden toplumsal- maddi bir güç olması yüksek bir olasılıktır. ANC, COSATU ve SACP’nin yarattığı abluka ve yanılısama ancak kitle mücadelesiyle aşılabılır. Ve dipten gelen

bir dalga ancak bu çürümüş yapıları dağıtabilir. Bu manada NUMSA pratiği manalı bir pratiktir.

Yaşananlar ayrıca apartheid sonrası oluşturulan burjuva demokratik mahiyetteki anayasanın tek başına hiçbir anlamı olmadığını ortaya koymuştur.

Güney Afrika bir devrim süreci yaşadı. Ne var ki aşağıdan devrim imkanı rasyonel kapitalizmin anaforunda bertaraf edildi.

Güney Afrika'da sınıf mücadelesi yoğunlaşarak devam ediyor. Geçmişteki büyük mücadelelerin yaratıcısı olan ve ağır bedeller ödeyen Güney Afrika işçi sınıfı öfkesini biriktiriyor. Bu öfkenin patlaması yıkıcı olacaktır.

Yaşanan deneyim anti- kapitalist bir hattın ne kadar yakıcı ve yavaşsamsal olduğunu sınıfa gösterdi. Bu hattın olmaması ya da kaybedilmesiyle geçmişin direnişçi ve mücadeleci yapılarının ve kişilerin nasıl çözüldüğü, çürüdüğü ve hatta ihanete sürüklendiği ortaya çıktı. Güney Afrika deneyimi bu mana da son derece önemli ve sarsıcı bir deneyimdir.

Her şeye rağmen umut bazen yenilgiler ve hayal kırıklıkların içinden doğar. Güney Afrika işçi sınıfı şimdi umutlarıyla silahlanıyor. Ya da umutlarını silaha dönüştürüyor.

GÜNEY KORE İŞÇİ HAREKETİ ESTETİK MİLİTANLIK

Güney Kore, Güneydoğu Asya'da neo-liberal karşı devrim programının en konsantre hayata geçirildiği ülke oldu.

Güney Kore'de uygulanan kapitalist barbarlık, korkunç sonuçlar yarattı. Yine de Güney Kore modeli, küresel düzeyde neo-liberal politikalara meşruiyet kazandırmak için örnek gösterildi. Güneydoğu Asya'da küresel sermayenin ihtiyaçlarına uygun yıkıcı kapitalistleşme ve metalaştırma süreci, Asya Kaplanları'nın doğuşu olarak lanse edildi. Güney Kore "Kaplanların" motor gücüydü. Güney Kore yoğun ideolojik manipülasyonlarla geç kapitalistleşen ülkelere model ülke olarak sunuldu.

PERİFERİDE "ÖRNEK" ÜLKE GÜNEY KORE

Türkiye'de 12 Eylül karşı devrimi ve Turgut Özal döneminde Güney Kore ekonomik model olarak öne çıkarıldı. Özellikle Turgut Özal tarafından sık sık Güney Kore "mucizesi" dile getirildi. Güney Kore "mucizesi" ya da modeli iki önemli faktörden oluşmuştu ve Türkiye'deki karşı devrim sürecini de ifade etmekteydi. Özal'ın mucize

vurguları bu anlamıyla boşuna değildi. Güney Kore 1980'lerdeki yeni uluslararası iş bölümünü işletmekteydi ve neo-liberal politikaların periferideki yönelimini gösteriyordu.

Bu iki dinamiği şöyle açıklayabiliriz:

Birincisi; uluslararası sermayenin yoğun olarak bu coğrafyaya aktarılması ve bütün piyasa argümanlarına rağmen aynı Singapur, Tayland, Tayvan, Endonezya, Malezya'da olduğu gibi sermaye birikim süreçlerinde etkin devlet müdahalesinin olması.

İkincisi ise işçi sınıfı ve tüm çalışanların ekonomik, demokratik, siyasal haklarını yok eden kölece bir çalışma rejiminin dayatılması ve bunun askeri ya da sivil diktatörlükler tarafından gerçekleştirilmesi.

Bundan dolayıdır ki, Güney Kore tarihi bir anlamda darbeler tarihidir. Bütün baskı, terör ve yasaklara rağmen Güney Kore işçi sınıfı aşağı yukarı 10 yıllık periyotlarda varolan sistemi sarsmış, en temel haklarını elde etmek yönünde geniş ve etkili eylemler gerçekleştirmiştir.

Bu anlamda Kore işçi hareketi tarihinin incelenmesi bugün uluslararası işçi hareketinin yaşadığı sorunlara yanıt aramak açısından yararlı olacaktır.

Özellikle 1980'li yıllarda Güney Kore'nin yaşadığı süreçle Türkiye'de yaşananlar arasında ilginç benzerlikler kurmak mümkündür. Güney Kore işçi hareketinin bu dönemden günümüze kadar yarattığı zengin pratikler, Türkiye ve periferide sınıf hareketinin yeniden şekillenmesinde önemli birikimler ve deneyimler sunmaktadır.

JAPON SÖMÜRGEÇİLİĞİ DÖNEMİ

Kore'de kapitalist ilişkilerin ortaya çıkışı 19. yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır.

Çin imparatorluğu ve Japon imparatorluğunun nüfuz ve ekonomik alanında olan Kore Krallığı, yaklaşık 12 yüzyıl (7. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar) Çin egemenliği altında yaşadı. Kore'nin güneyinde jeo-stratejik açıdan önem taşıyan Puson limanının Japon savaş

gemileri tarafından denetim altına alınmasıyla (1876), Japonya'nın Kore üzerinde ekonomik ve askeri hegemonyası kuruldu.

Rusya ile Japonya arasında 1904-1905 yılları arasında gerçekleşen savaştan sonra ve Porstsmouth barışıyla birlikte Japonya'nın Kore'de etkisi daha da arttı. Özellikle 1910'dan sonra Japonya Kore'nin tüm denetimini eline geçirdi.

Bundan sonraki süreç Kore'nin sömürgeleştirilerek Japon ekonomisine entegre olma dönemidir. Aynı zamanda Kore'nin uzun yıllar içe kapalı ekonomik yapıdan çıkarak, köklü yapısal dönüşümler yaşadığı tarihlerdir.

Japonya, Kore'yi ekonomik, siyasi, kültürel, askeri alanda tam bir sömürge haline getirerek, Kore ekonomisinin Japonya'nın ihtiyaçlarına göre biçimlenmesini sağladı. Bu yönde devlet / toplum ilişkilerinde köklü değişimler yarattı. Sömürgecilik politikalarını ırk ayrımı politikasıyla bütünleştirdi. Kore'ye atanan Japon Genel Valisi bütün siyasal yetkileri elinde topladı. Ekonomik politikaların karar noktalarına ve işletmelerin idari ve teknik yönetimine Japonlar yerleştirildi. Sert bir sömürgeci baskı rejimini kuran Japonya, kültürel olarak da Japonlaştırma politikası izledi. Bu politika 1942 yılında Kore dilinin yasaklanmasıyla en üst noktaya ulaştı.

Tarımda üretkenliğin artırılması için yeni tohum cinsleri ve suni gübre getirilerek, kullanılması sağlandı. Modern sulama sistemi oluşturuldu. Hızlı bir makinalaşmaya gidildi. Bu uygulamalarla tarımda istenen üretkenlik sağlanmasına rağmen Kore halkı her yıl "ilkbahar açlığı" diye tanımlanan ciddi açlık tehlikeleriyle karşılaştı. Açlık tehlikesine karşı Kore halkı gıda alışkanlıklarını terkederek, geleneksel yemekleri olan pirinç yerine arpa, fasulye ve mısır yemek zorunda kaldı. 1930'lu yıllarda Kore'de üretilen pirincin yarısı Japonya'ya gönderiliyordu.

Büyük ve verimli topraklardan Kore köylüsü zorla sürüldü. Bu topraklar ya işbirlikçi yönetime ya da Toko Takuskoku Taisha adlı şirkete devredildi. Korelilerin yalnızca yüzde 2,5'ü kendi topraklarına sahipti.

Japon emperyalizmi ülkenin kuzeyindeki hammadde kaynaklarından yararlanmak için yerel ekonominin gelişmesi yönünde düzenlemelere girişti. Ulaşım, haberleşme gibi altyapı yatırımları yaptı. Ülkenin güneyi pirinç ambarı işlevi gördü.

Japon savaş ekonomisinin (Japonya 1931 yılında Mançurya'ya saldırdı. 1937'de Çin - Japon savaşı başladı) ihtiyaçları yönünde hızlı bir sanayileşme sürecine giren Kore'de, halkın yaşam standartları olağanüstü kötüydü. Yoğun borç ve büyük yoksulluk içinde yaşayan Kore halkından 100 binlerce kişi, başta Çin olmak üzere ABD ve Rusya'da göç etmek zorunda kaldı.

Hızla büyüyen silah sanayi nedeniyle Japon pazarında işgücü darlığının başlamasından dolayı emek yoğun işletmeler (tekstil sektörü gibi) Kore'ye kaydırıldı. Sanayide çalışan işçilerin durumu da çok kötüydü. Japonlar tarafından tam bir köle muamelesine maruz kalan Koreli işçiler, Japonya'dan göç eden Japon işçilerin aldığı ücretin ancak yarısını alabilmekteydiler.

Samil hareketi 1 Mart 1919'da Kore'nin Japon işgaline karşı Seul'de 33 Koreli kültürel ve dini liderin bağımsızlık bildirisi yayınlamasıyla başlar. Seul'de öğrencilerin desteğiyle halk sokağa çıkar ve birçok şehirde 1000'den fazla gösteri yapılır. Eylemler şiddetle bastırılır, yaklaşık 7.500 kişi öldürülür, 16.000 kişi yaralanır ve 46.000 kişi tutuklanır.

Sanayide çalışan vasıflı işçilerin yüzde 80'ini Japon işçiler oluşturmaktaydı.

Sömürgecilik ekonomisi doğrultusunda bir yandan Kore halkına Japon sanayi ürünlerinin kullanımını dayatılırken, öte yandan Kore'de üretilen tarımsal ürünlerin zorla ihracatı yaptırılmaktaydı.

Japonya'nın sömürgeci yağma ve ırkçı politikaları, 1919'da Samil Hareketi gibi antisömürgeci tepkilerin doğmasına neden oldu. Bu hareketlere Japon sömürgeciliğinden dolayı ekonomik güçsüzlüğe düşen Kore'nin feodal üst sınıfı (Yang ben) katıldı. Samil Hareketi gibi antisömürgeci direnişler, büyük bir şiddetle bastırıldı.

KORE İŞÇİ SINIFININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Kore işçi sınıfının doğuşu 19. yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır. O dönemde ruşeym halinde olan işçi sınıfı özellikle (Japonya'nın Kore'de bütünüyle tahakkümünü kurduğu tarihe) 1910'a kadar bir toplumsal güç olarak Kore tarihinde yerini alamadı.

Kore'de ilk sendikal faaliyetler, lokal düzeyde 19. yüzyılın sonlarında görüldü. İlk ulusal çapta sendikal örgütlenme 1898'de Sung Jin Bonjung Tersaneler Birliği'yle (Sendikası) başladı.

1900'lerin başlarında birçok sanayi bölgesinde işçiler ekonomik ve demokratik haklarını almak yönünde eylemler gerçekleştirdi. Özellikle 1910'dan sonra Kore işçi sınıfı ülkedeki ulusal mücadelenin taşıyıcılığını üstlendi.

1920'li yıllarda Japon tekelci sermayenin Kore'ye akması ve sanayide (Japon emperyalizminin ihtiyaçlarına göre biçimlenmiş olsa da) görülen gelişme ve yaygınlık, işçi sınıfının niceliğini artırdı. Aynı dönemde Kore işçi hareketinde nitelik açısından da bir sıçrama görüldü.

Japonya tarafından yerli işgücünün aşırı sömürsü, vasıfsız işlerin dayatılması, çalışma yaşamında ve günlük yaşamda ırkçı politikaların uygulanması, Kore işçi sınıfının tepkilerini dışa vurmasına neden oldu. Kore işçi sınıfı düşük ücret politikalarına, olağanüstü ağır çalışma koşullarına ve ulusal bölünmeye karşı bağımsız bir sınıf olarak

önemli gelişmeler gösterdi. Aynı yıllar işçi sınıfının ulusal düzeyde çeşitli sendikal örgütlenmeler yarattığı dönemi kapsadı. Sendikal yapılar genellikle imalathanelerde, çırak işçiler arasında ve bölgesel düzeylerde örgütlenmeler yaratabildi ve bu yönde yaygınlaştı.

Kore’de ulusal çapta etkili bir sendikal örgütlenme 1920’nin başında, “Kore İşçileri Karşılıklı Yardımlaşma Derneği”nin kurulmasıyla başladı. Bunu, 1922 yılında kurulan “Kore Emek Federasyonu” ve onun ardından 1924 yılında kurulan “Emekçi ve Çiftçi Genel Federasyonu” izledi. 1927 yılında Emekçi ve Çiftçi Genel Federasyonu’ndan Genel Emek Federasyonu ayrıldı. 1920’li yıllar, işçi sınıfının sendikal örgütlülük içinde birleştiği ve sendikal yapıların giderek güçlendiği yıllar oldu.

İşçi mücadelesi 1900’lerin başından itibaren ekonomik ve demokratik talepler doğrultusunda, kendiliğindenci bir şekilde gelişmekteydi. İşçi hareketi dağınık ve yeterince (sendikal bağlamda bile) örgütlü değildi. 1930’lu yıllara doğru işçi sınıfı ekonomik ve demokratik taleplerinin yanında, siyasal taleplerini de dile getirmeye başladı. Bu yıllarda anti-sömürgeci mücadele hızla gelişti, işçi sınıfının mücadelesi daha sistematik ve programlı bir içeriğe büründü. Direnişler, grevler yaygınlaştı, işçilerin örgütlenme çalışmaları hızlandı.

Kore’deki ilk ulusal işçi örgütü Kore İşçileri Karşılıklı Yardımlaşma Derneği’nin bir yayını. 3 Nisan 1920

1930’ların ilk yıllarında, işçi hareketindeki bu yükselişe karşı Japon emperyalizminin kurduğu sömürgeci baskı rejimi yoğun terör kampanyası başlattı. Sendikal örgütlenmeler dağıtıldı, önder işçiler gözaltına alındı, tutuklandı. İşçi mücadelesini sürükleyen kadrolar işten atıldı. İşçi hareketi sömürgeci rejimin terör politikalarına karşı örgütlenme ve mücadele anlayışını değiştirerek ayakta kalmaya çalıştı.

*Emekçi ve
Çiftçi Genel
Federasyonu
kuruluş
toplantısı.
15 Nisan
1924*

Dağılan örgütsel yapıların yeniden inşası yönünde hareket edildi. 1935 yılında işçi hareketi açısından açık çalışma koşulları bütünüyle ortadan kalktı. Hareket sendikal ve siyasal çalışmalarını yeraltına çekilerek yürütmeye başladı. İlegal faaliyet Japonların Kore'den çekilmesine kadar sürdü. Bu zor yıllar işçi sınıfının daha radikal ve militan bir karaktere bürünmesini sağladı.

İkinci Dünya Savaşı yılları ve 1946 yılında Japon emperyalizminin Kore'den çekilmesi dönemine kadar; Kore işçi sınıfı kendisine karşı uygulanan şiddet ve baskı politikalarını boşa çıkarmayı başararak, örgütsel gücünü korudu. Kore'de anti sömürgecilik mücadelesinin en ön saflarında yer aldı. Faaliyetlerini illegal düzeyde yürütse de işçi kitlelerinden kopmadı. İşçi hareketi 1935'ten sonra giderek devrimci militan karaktere bürünmesine rağmen değişik toplumsal kesimlerle bağ kuramadı. Anti-sömürgecilik mücadelesi bağlamında dahi farklı toplumsal güçlerin ortak mücadelesini yaratacak örgütsel oluşumlar ortaya çıkmadı. Mücadele genellikle parçalı ve farklı toplumsal alanlarda yürütüldü.

Fakat her şeye rağmen bu süreç, Japonya'nın Kore'den çekilmesinden sonra gelişecek sendikal hareket için çok değerli tarihsel birikim ve deneyimler sundu. Bugün uluslararası kamuoyunun hayranlıkla izlediği Kore işçilerinin mücadelesini belirleyen estetize olmuş militanlığın ve radikal karakterin tarihsel kökleri bu yıllara dayanmaktadır.

JAPONYA'NIN YENİLGİSİ VE AMERİKAN ASKERİ İDARESİNDEKİ DÖNEM

Japonya'nın Kore'den çekilişi ve II. Dünya Savaşı bitiminden sonra Kore Yarımadası'nın güneyi Amerikan askeri yönetimine devredildi. Kore'nin kuzeyinin denetimi ise Sovyetler Birliği'nin elindeydi. 1946 yılında Kuzey Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ilan edildi.

II. Dünya Savaşı sonrası oluşan uluslararası dengeler Kore'yi ülke olarak ikiye böldü. ABD Güney Kore'de tüm denetimi elinde tutarak, anti-komünist bir rejimin inşasına girişti. Güney Kore'de Amerikan askeri yönetiminin olduğu dönemde, sendikal hareket iki örgütsel yapıda kendini göstermekteydi. Bu yapıların biri sol diğeri ise sağ tandaslıydı. Ve sendikal örgütlenmelerin arasında ciddi çelişkiler yaşanıyordu.

Güney Kore'de 1945 Kasım ayında Japon işgali koşullarında yürütülen illegal sendikal faaliyetin devamı olan "Kore Ulusal Sendikalar Konseyi" (KNCTU) kuruldu. Konsey kuruluşundan kısa bir süre sonra işçi sınıfı üzerinde geniş bir etki sahibi oldu. İdeolojik olarak sosyalizm yanlısı olan KNCTU, politik ve ekonomik mücadelenin birliğini savunmaktaydı. Sendikal faaliyetlerini de bu doğrultuda gerçekleştirirdi.

KNCTU oluşturduğu fabrika işçi komiteleriyle bir yandan örgütsel gücünü artırırken, diğer yandan daha önce Japonlar tarafından kurulan işletmelerin korunması ve işbirlikçilerin denetlenmesi yönünde faaliyetler yürüttü. KNCTU'nun bu çabaları, sanayide de ulusal kontrolün yapılması isteğine dayanmaktaydı. KNCTU işçi sınıfının temel mücadele taktiği olarak genel grevi öngörmekteydi. Güney Kore'de 1946 yılından sonra siyasal baskılara karşı ve ekonomik demokratik hakların alınması için gerçekleşen genel grevlerin direkt örgütleyicisi KNCTU olmuştur.

KNCTU, 1946 yılı Eylül grevi, 1947 yılı Mart grevleri, 1948 yılı Şubat, Mayıs aylarında olduğu gibi bir çok ulusal çapta genel grev örgütledi. KNCTU militan mücadelesi sonucunda kısa bir zamanda Gü-

ney Kore işçilerinin büyük bir kısmını örgütsel yapısı içinde topladı.

KNCTU 1945 yılında işyeri esaslı bir onlarca sendikayı ve 16 federasyonu bünyesinde toplamaktaydı, üye sayısı 533 bindi. KNCTU Amerikan askeri yönetiminin baskı ve tasfiye hareketi karşısında örgütsel zaafa uğradı. Güney Kore Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla (1948 yılında) birlikte hızla tasfiye edildi.

1946 yılında sağ sendikalar bir araya gelerek "Kore Bağımsızlık Promosyonu için İşçi Federasyonunu" (KLFIP) kurdular. KLFIP'in temel politikası işveren ve işçiler arasında anti-komünist bir dayanışmayı yaratmaktı. ABD ve gerici hükümet, bu federasyonu bütün gücüyle destekledi, gelişmesi yönünde geniş olanaklar sağladı. ABD askeri yönetiminin çıkardığı olağanüstü yasalar ve yönetmelikler KNCTU'nun örgütsel gücünü dağıtmayı hedeflerken, KLFIP'in önünü açmaktaydı.

KNCTU'nun örgütlediği her genel grev, ABD askeri yönetimi ve gerici hükümetin sert saldırılarına maruz kaldı. 1946 Eylül grevlerinde 12 binden fazla işçi Seul'deki işletmelerden atıldı. Çok sayıda ölüm, yaralanma ve tutuklanmayla sonuçlanan sivil faşist saldırılar yaşandı. Benzer saldırılar 1947 Mart grevlerinde de görüldü. Grev günlerinde ve grevin ardından yoğun tutuklama operasyonları yapıldı. Bu operasyonlarda 2 bin kişi tutuklandı. İşçi hareketine yönelik saldırıların dozajı artırıldı. İşçi eylemleri askeri yöntemlerle bastırıldı.¹

KLFIP işletme sendikacılığı anlayışıyla hareket ederek, KNCTU'ya karşı ABD askeri yönetimi ve gerici hükümetin desteğiyle anti-komünist propaganda kampanyaları yürüttü. KNCTU kısa bir zaman sonra yasadışı ilan edilerek faaliyetlerine yasak konuldu.

1948 GÜNEY KORE'NİN KURULUŞU SİNGMAN Rİ YÖNETİMİ

1948'de Kore Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra ve Liberal Parti iktidarı döneminde KLFIP, etki gücünü hızla yaydı. Bunun temel

1. *Minju Nochong, Die neue Arbeiterbewegung in Südkorea* s. 8-9.1996.

nedenlerinden biri ABD askeri yönetiminin ve siyasal iktidarın açık desteği idi. Diğeri ise demokratik işçi hareketinin ezilmesi idi. Böylece KLFIP sendikal hareket üzerinde tam denetim sağladı.

KLFIP işletme sendikacılığı esasında örgütlendi. Ücret sendikacılığı yaptı. İşçi sınıfı içinde, sektörler ve farklı kesimler arasında rekabeti arttırıcı politikalar izledi. KLFIP'nin sendikal politikalarının özü işbirlikçiydi. KLFIP işverenlerle ve siyasal iktidarla tam uyum içinde hareket etti. Öte yandan işçi sınıfının en temel haklarının elde edilmesi için neredeyse hiç mücadele vermedi.

KLFIP siyasal iktidarın işçi sınıfı içindeki aparatı, "ajanı" gibi işlev gördü. KLFIP Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na (ICFTU) üye oldu. Siyasal iktidar tarafından tek işçi örgütlenmesi olarak resmen tanındı. Gerici iktidarın ve ABD'nin tüm çabalarına rağmen işçi sınıfı KLFIP'ye mesafeli davrandı. 1949 yılında ancak 129 bin üyeye sahipti.

1950 yılında Kore Savaşı'nın başlaması sendikal hareketin gelişmesinin önünde ciddi engeller oluşturdu. Her şeye rağmen savaş yıllarında da işçi sınıfının mücadelesi sürdü. 1951 yılında tekstil sektörünü sarsan ve geniş etki yaratan tekstil grevi yaşandı. 1952 yılında Pusan'daki liman işçileri askeri malzeme taşınmasına karşı greve gitti.

Sınıf hareketinde bu gelişmeler, siyasal iktidarın önlemler almasına yol açtı. İşçi hareketinin kontrolden çıkma tehlikesine karşı, hareketi düzen sınırları içinde tutacak, çalışma yaşamında iyileştirmeleri amaçlayan düzenlemeler yapıldı.

Aslında bu düzenlemelerin uluslararası bir boyutu da bulunmaktaydı. 2. Dünya Savaşı sonrasında tüm Asya ülkelerinde yaşanan sendikal hareketin yükselişine karşı, uluslararası düzeyde yeni kontrol mekanizmaları geliştirilmekteydi. ICFTU bu konuda ciddi misyonlar üstlendi.

1953 yılında siyasal iktidar ilk sendikalar yasası ve çalışma yaşamını düzenleyen yasaları hazırladı. Hazırlanan yasalar sendikal hareketin gelişme zeminlerine olanak sağlasa da sendikal hareketin içsel sorun-

ları buna izin vermedi.

Her şeye karşın işçi sınıfının mücadelesi sürdü. İşçiler çalışma koşullarının düzeltilmesi, ücretlerin artırılması, iş güvencesi ve sendikal hareketin gelişmesini sağlayacak demokratik reform taleplerinde bulundular.

İktidarda bulunan Singman Ri yönetimi, Güney Kore'nin yeni sömürgeleştirilmesini içeren bir dizi politikaya onay verdi. Singman Ri döneminde dışa bağımlılık en üst düzeye ulaştı. Aynı dönemde ABD "yardımları" arttı. Yine ABD'den alınan krediler olağanüstü boyuta ulaştı.

"Güney Kore 1945 ile 1969 yılı arasında toplam 3 milyar dolardan fazla ekonomik yardım aldı. Yardımlar 1956 ile 1958 arasında yılda 300 milyon dolarla doruğa ulaştı. Buna göre Güney Kore, Vietnam'dan sonra ABD'nin en fazla yardım ettiği ülkeydi; ABD toplam olarak Güney Kore devlet bütçesinin yarısından fazlasını karşılıyordu."²

Singman Ri yönetimi ABD emperyalizmine tam angaje olurken, aşırı milliyetçi bir söylem geliştirdi. Yoğun anti-komünizm politikası izleyen Singman Ri yönetimi, Kore'nin zorla yeniden birleşmesi yönünde bir programla hareket etmekteydi. Singman Ri'ye göre Güney Kore, Komünist Kuzey Kore'nin yıkılmasına kadar varlığını sürdürececek "geçiş devleti" idi.

Singman Ri'nin milliyetçi yaklaşımları bir aşamadan sonra ABD'yi rahatsız edecek içeriğe büründü. Ayrıca Singman Ri katı bir anti-Japon tavıra sahipti.

Birleşme politikasından dolayı uzun vadeli ekonomik planlamayı reddetmekteydi. Dış kredilerle finanse edilen ithal ikameci sanayileşmeye yönelik, milliyetçi bir ekonomik politika uyguladı.

Uluslararası ekonomik işbölümünün gereğinden öte Ri yönetiminin ulusal ve kendi kendine yeterli bir ekonomik gelişme politikası izle-

2. Hans Ulrich Luther Güney Kore Bir Model Olabilir mi ? Belge Yay. s. 48.

mesi ABD tarafından eleştiri ve tepkilerle karşılandı. ABD yönetimi Singman Ri yönetiminden giderek desteğini çekmeye başladı.

1960 "NİSAN DEVRİMİ"

Güney Kore tarihindeki önemli eşiklerden biri 1960 Nisan Devrimi oldu. Ri yönetiminin kitleleri aşırı baskı altında tutarak, her türlü bireysel özgürlüğü ortadan kaldıran politikaları yanında, hükümetin yolsuzluk, rüşvet ve yetkilerini kötüye kulanmasından dolayı büyük öğrenci gösterileri gerçekleşti. Geniş kitle gösterileri sonucunda Ri yönetimi yıkıldı ve Singman Ri sürgüne yollandı.

Ri yönetiminin yıkılışı ABD açısından olumlulukla karşılandı. ABD'nin bu yaklaşımında Ri yönetiminin (anti-demokratik uygulamalarından rahatsızlık duymaktan öte) ABD ve Japonya'nın ısrarla üzerinde durduğu Güney Kore'nin dünya piyasasına entegre olması isteğine karşı gösterdiği dirençti.

ABD'nin Singman Ri yönetiminden desteğini çekme sürecini, Güney Kore'ye yaptığı yardım kredilerinin azalmasından görmek mümkündür.

Seul'deki öğrenci protestolarından... 19 Nisan ayaklanmalarını etkisi ile cumhurbaşkanı Singman Ri, 26 Nisan 1960'ta istifa etmek zorunda kaldı.

“...Güney Kore’ye yapılan dış yardım 1957’den sonra yavaş yavaş azaltılınca Güney Kore ekonomisinin büyüme oranı 1957’de yüzde 7,7 iken, 1958’de yüzde 5,2’ye 1959’da yüzde 3.9’a ve 1960’da yüzde 1.9’a düştü. Henüz 1959 yılında Güney Kore nüfusunun çoğunluğu kişi başına 83 dolarlık bir gelirle asgari geçim haddinin eşiğinde yaşıyordu. Bu koşullar altında sermaye oluşumu pek mümkün değildi, çünkü yüzde 22,2’lik enflasyon oranları (1954 - 1969 yıllarının ortalaması) pek özendirici değildi.”³

Singman Ri yönetiminin yıkılmasından sonra Güney Kore’de kısa bir süre parlamenter dönem yaşandı. Bu dönemde geçici hükümet olarak görev yapan Miyon Çang yönetimi ABD’nin bütün isteklerini yerine getiren ekonomik “reform” paketi hazırladı. Hemen uygulanmaya sokulan reform paketi, Japonya’yla ilişkilerin yumuşatılmasını da içeriyordu. Güney Kore parası Won, Amerikan Doları karşısında devalüe edildi. Bu kısa parlamenter dönem, sendikal hareketin gelişmesi yönünde önemli olanaklar da açtı.

İşçi sınıfı, Singman Ri hükümetinin bir parçası haline gelmiş sendikal yapıların demokratikleştirilmesi için mücadelesini artırdı. Sendikal bürokrasinin tasfiyesine yönelik çalışmalar hızlandı. İşçi inisiyatifini gösteren müdahaleler yapıldı.

Öte yandan işçi sınıfının örgütsüz olan kesimlerinde sendikalaşma çalışmaları yoğunlaştı. Özellikle eğitimciler, banka çalışanları ve basın yayın çalışanları içinde sendikal örgütlenmeler yaratıldı. İşsizler için, işçi sınıfının birliğini ve dayanışmasını gösteren Dayanışma Komiteleri oluşturuldu. Bu dönemde KLFIP, Kore İşçi Sendikaları Federasyonu’na (FKTU) dönüştü.

İşçi mücadelesi gün geçtikçe güçlenerek, gelişti. Sendikal hareketin yenilenmesi ve demokratik bir içerik kazanması yönünde işçiler, işyerlerinden başlayarak farklı işçi inisiyatifini gösteren oluşumlar yarattılar.

3. E. Doge-Kore; “Fischer Lande der Kunde Ostasien”den aktaran, age, s. 48-49

Sendikal hareketteki bu gelişme 1961 Mayıs Askeri darbesiyle kesildi. Askeri diktatörlüğün direkt hedefi, işçi sınıfının bağımsız sınıf inisiyatifleriyle oluşturduğu yapılar oldu. İşçi sınıfının yükselen mücadelesini kırmak yönünde diktatörlük acımasız bir baskı politikası uyguladı. Diktatörlüğün bu baskı ve şiddeti karşısında işçi hareketi oldukça ciddi güç kaybına uğradı. Demokratik sendikal mücadele eksensiz gelişen dalga, geri çekildi.

PARK CHUNG-HEE DİKTATÖRLÜĞÜ DÖNEMİ (1961-1979)

Mayıs 1961'de Tuğgeneral Park Chung- hee tarafından gerçekleştirilen darbeyle, tüm siyasal partiler ve toplumsal muhalefet örgütleri yasaklandı.

Askeri darbeyle Güney Kore'de yeni bir siyasal ve ekonomik dönem başladı. Bu dönemde uluslararası sermaye güçleri tarafından dayatılan ihracata yönelik sanayileşme yönünde önemli adımlar atıldı. Piyasa ekonomisi öğelerinin, devlet müdahalesi ve üretim sürecinin planlanması ile işlevsel birleşimi sağlanarak, devletçe yönlendirilen ekonomik düzenlemelere gidildi. Bu yönde hazırlanan devlet kalkınma planı yürürlüğe girdi. Planda devlet sosyal hizmetlerden elini bütünüyle çekmekteydi. 1961 yılı Ağustos ayında sendikal faaliyete kontrollü izin verildi. İşçi sınıfına yalnızca devlet güdümlü sendikalara üye olma hakkı tanındı. Park Chung- hee rejimi, sendikal örgütlülüklerin, teknokrat ve askeri devlet yapısıyla bütünleştirilmesi doğrultusunda programlar uyguladı. Bu yönde askeri cuntanın atadığı, 9 kişiden oluşan, sendikaları Yeniden Örgütleme Komitesi'yle reorganize edilen sendikalar işçi sınıfına tek seçenek olarak sunuldu. Rejim, işyeri sendikacılığını yasaklayarak işkolu federasyonundan oluşan bir merkezileşmeye gidip, FKTU'nun yeniden yapılanması sağlandı. Oluşturulan federasyonların yöneticilerinin, hükümetin onayı ve yol göstermesiyle işletme düzeyinde sendika kurmaları sağlandı.

Askeri diktatörlük endüstriyel birlik stratejisiyle hareket etmekteydi. Bu yönde Kore gizli servisi sendikal hareketi bütünüyle denetlemek için fiilen devreye girdi. Sendikaları Yeniden Örgütleme Komitesi, gizli servisin denetimi altında çalışmalarını yürüttü.

Güney Kore’de etkin devlet müdahalesiyle geniş çaplı bir sanayileşmenin yaşanması, işçi sınıfının giderek genişlemesini sağladı. Özellikle endüstriyel birlik sistemi (işçi, işveren ve devletin konsensusunu yaratan özgül bir korporasyon şekli) altında yeniden kurulan sendikalar hızla üye sayılarını artırdı.

“Örgütlü işçi sayısı 1961 Ekim itibariyle 100.000’den 1970’te 470.000’e çıktı.”⁴ Diktatörlük, 1963 yılında çıkardığı (her işletmeye bir sendikanın kurulmasını hükme bağladığı) “sendikalar yasası” ve “iç anlaşmazlıkları kaldırma yasası” birkaç defa revize edilerek, sendikal faaliyete yasal sınırlamalar getirildi. 1970 yılında yürürlüğe giren “sendikalar ve yabancı sermaye için iş anlaşmazlığı özel yasası” bunlardan biridir. 1971’de ilan edilen “Milli güvenlik üzerine özel yasa” toplu sözleşme ve toplu eylem hakkını aşırı kısıtlamaktaydı. Hedef, sınıf mücadelesinin sistemli bir şekilde pasifize edilmesiydi.

Ekim 1972’de “Yushin” anayasası ilan edildi. Yeniden canlandırma reformu olarak da anılan “Yushin” yasaları Park Chung-hee’yi sınırsız yetkilerle donatarak, bu yetkilerini uzun dönemli güvence altına almaktaydı. Yasalar öz olarak başkanlık sisteminin kurumsallaşmasını sağlayan düzenlemeleri kapsamaktaydı. Yushin Anayasası sonrasında Güney Kore’de sistematik bir baskı düzeninin kurulması yönünde uygulamalar derinleştirildi. Bu dönemde Güney Kore dünya pazarlarıyla rekabet edecek bir ekonomik yapılanma içine girdi. Güney Kore’de belirgin bir ekonomik faaliyet olan geçimlik ekonomi üzerine kurulu ilişkiler, hızla parçalandı. Hızlı bir sanayileşme ve “modernleşme” hamlesi gerçekleştirildi. İşçi sınıfında yükselen her düzeydeki tepki şiddetle bastırıldı. Kır-kent ilişkilerinde büyük dönüşümler yaşandı. İşçi sınıfı mücadelesinin şiddetle bastırılması yanında, sınıfın boyunuruk altına alınması ve yeni rıza mekanizmalarının üretilmesi için sistemli ideolojik manipülasyonlar yapıldı.

Özellikle sınıfın atomize olması, boyun eğdirilmesi için milliyetçilik ve Konfüçyus felsefesi kullanıldı. Milliyetçilik, Japon işgali ve komünist Kuzey Kore tehdidiyle beslendi. Milliyetçilik, Güney Kore’nin

4. KLSI Korean Labor and Society Institute

*Kendini yakma eylemi gerçekleştiren tekstil işçisi
ve işçi hakları aktivisti Jeon Tae-il'i konu alan
"Bir tek kıvılcım" filminden bir sahne.
1995*

yaşamalarının güvencesi olarak gösterildi. Kitleler kolektif korku, figür ve simgelerin canlı tutulmasıyla seferberliğe ikna edildi. İşçi sınıfı da bu zehirli atmosferden etkilendi. Sanayileşme ve modernleşmenin Güney Kore'nin yaşamalarının tek güvencesi olduğu yönündeki algı işçi sınıfı içinde de etkili oldu. Öte yandan Konfüçyüsçülük yeni çalışma rejiminin ideolojik tutkalı oldu. Sınıf içinde biat kültürünü besledi, rıza mekanizmalarını güçlendirdi. İşçi sınıfı böylece günde 12-14 saat çalışmaya ayda yalnızca iki gün tatil yapmaya razı oldu. Güney Kore'de 1960'lı yıllardan başlayarak 1970'lerin ortalarına kadar süren ekonomik patlamanın zeminleri bu aşırı sömürünün üzerinde şekillendi.

Her şeye rağmen işçi sınıfı diktatörlüğe karşı yeni örgütlenmeler içine girdi. Yeni direniş ve eylem biçimleri gerçekleştirdi. Bu dönemde genç bir tekstil işçisi olan Chun Tae-İl'in çalışma yasalarını protesto etmek için kendini yakma eylemi işçi sınıfı açısından yeni bir döneme girişin sembolü oldu.

Chun Tae-İl, "...ağırlıklı olarak genç erkek ve kadın işçilerin bulunduğu bir tekstil fabrikasında çalışıyordu. Tekstil fabrikaları Güney Kore ekonomisinin en önemli koluuydu. Chun Tae-İl elinde çalışma yasasıyla birlikte kendini yaktı. 'Biz insanız, makine değiliz' sloganı,

yavaş yavaş şekil alan işçi hareketine bayrak oldu”⁵ Askeri diktatörlük sendikal hareketi her ne kadar denetim altına almaya çalışsa da, işçi sınıfının bağımsız mücadele yürütmesini engelleyemedi.

FKTU'nun politik mücadelenin bütünüyle dışında kalan ve ücret sendikacılığıyla sınırlı, işbirlikçi sendikal politikaları işçilerin FKTU'ya karşı muhalefetini güçlendirdi. İşçi sınıfı yeni örgütsel arayış içine girdi. Yushin yasalarına karşı toplumsal muhalefetin farklı unsurları da tepki göstermeye başladı. Hızla tepkiler toplumsal direnişe dönüştü. Ekim 1973'te büyük kitle hareketleri Yushin yasalarını işlevsizleştirdi.

Yushin yasaları sonrasında işçi sınıfı temel ekonomik demokratik haklarını elde etmek için ve fabrika kapatmalara karşı etkili mücadeleler gerçekleştirdi. Bu mücadele çalışma yaşamını düzenleyen yasaların demokratikleşmesi ve sendikaların demokratikleştirilmesi yönündeki taleplerle daha da büyüdü. 1970'in ikinci yarısından sonra işçi sınıfının örgütsel arayışları kendini Demokratik Sendikal Hareket adında bir oluşumla dışa vurdu. Aynı süreç işçi sınıfı mücadelesinin yoğun ve çok yönlü geliştiği dönem oldu.

Tekstil, otomotiv ve özellikle tarım işçileri çalışma koşullarının ağırlığına, sendikaların işbirlikçi tutumlarına karşı ve ücretlerin iyileştirilmesi için yaygın “Vahşi Kedi” adı verilen spontan grevlere gidildi. Bunun yanında demokratik sendikalarca yönlendirilen aktif direnişler yaşandı.

1975-1980 yılları arasında Güney Kore'de sanayinin yeniden yapılanması yönünde önemli adımlar atıldı 1970-1980 arasında sanayide büyüme oranı yüzde 15.2 ydi. Bu dönemde ücretlilerinin sayısında olağanüstü büyüme gerçekleşti. Ücretliler aktif nüfusun yüzde 56.2'si, yani 9.2 milyonu buldu.

1980 MAYIS DARBESİNDEN 1987'YE

Park Chung-hee suikast sonucunda 26 Ekim 1979'da öldürüldü. Park

5. *Minju Nochang die neue Arbetirbewegung in Sudkorea* s. 9, 1996.

Chung-hee diktatörlüğü sonrası kitleler demokratikleşme talebiyle harekete geçtiler. Toplumsal olaylar başladı. Özellikle öğrenci gençlik akademik, demokratik hakları ve ülkenin demokratikleştirilmesi yönünde etkili eylemler gerçekleştirdi. Ordu birlikleri bu eylemlere karşı silah kullandı. Yaşanan sokak çatışmalarında sivil halktan 50 kişi öldürüldü.

Yaşanan katliam Güney Kore'nin hemen hemen bütün şehirlerinde gerçekleştirilen gösterilerle protesto edildi. Kwangju kentinde bir halk ayaklanması gerçekleşti. Ayaklanmanın başlamasıyla kent ordu birlikleri tarafından kuşatıldı. Ordu birlikleri ayaklanan kitlelere saldırarak, katliama girişti. Ordu birliklerinin bu bastırma hareketiyle 600 kişi yaşamını yitirdi. 10.000 kişi yaralandı.

Ayaklanmanın bastırılmasının yarattığı ortam yeni bir askeri diktatörlüğün kurulmasına neden oldu. Mayıs 1980'de askeri darbe yapıldı. Darbeciler sendikal harekete karşı korkunç bir baskı başlattı. Demokratik Sendikal Hareket dağıtıldı. FKTU'da baskı ve saldırılara maruz kaldı. FKTU başkanı dahil bir çok sendika lideri tutuklandı. 106 yerel sendika tasfiye edildi. 191 sendikacı istifaya zorlandı. Askeri cunta ülkenin tüm idaresini denetimi altına aldı. Çalışma yaşamını düzenleyen bütün hukuksal mevzuat askıya alındı.

Askeri cunta grev, direniş ve benzer işçi eylemlerini yasakladı. Her türlü bağımsız gelişebilecek işçi örgütlenmelerini engelleyen baskı yasaları getirildi. İşçi sınıfının mücadelesinin gelişme dinamiklerini yok etmek yönünde sınıfın tam denetimini amaçlayan iş yasaları çıkarıldı. Sendikalar yapısal bir değişime zorlanarak, her işletmede tek sendikanın kurulması yönünde mevzuat değişikliğine gidildi. Kurulan bu sendikalar, federasyondan bağımsız olarak işverenlerle pazarlık yapma ve sonuçlandırma hakkına sahip oldu. Bazı uyuşmazlık durumlarında, koşullu olarak grevlere izin verildi.

Güney Kore gizli servisi (KCIA) sendikal faaliyeti kontrolde tutmak yönünde devreye sokuldu. Bağımsız sendikal faaliyetin engellenmesi yönünde işletmeleri hatta atölyeleri denetleyen polisiye içerikli önlemler alındı. Sendikalara işletmenin rasyonel işlemesi yönünde iş-

verenin işçi içindeki “ajanı” rolü benimsendi. Bu koşullarda Güney Kore’de sendikal hareket, tarihinde hiç olmadığı kadar suskun bir döneme girdi. İşçi hareketi tümüyle susturuldu.

Güney Kore’de askeri diktatörlüğün gerçekleşmesi ülke içi bir dizi dinamiğin yanında, kapitalist sistemin 1970’lerin ortalarında içine girdiği yapısal krizin bir sonucuydu. Güney Kore ekonomisi 1979-1981’de krize girdi. 1981 darbesi krizin aşılması amacıyla sınıfa şiddetle saldırdı. Ayrıca küresel ekonomide rekabet gücünü arttırmak için ileri teknolojiyi içeren sanayinin geliştirilmesine önem verdi. Bu yönde, özellikle tekstil sektöründe önemli adımlar atıldı. Radikal neo-liberal politikalar izlendi. Ekonomide devlet kontrolü kademeli olarak azaltıldı. Egemen blok içindeki bürokratik klik liberal politikalara karşı defansif tutumlar aldı.

İşçi hareketindeki geriye çekiliş 1983 yılının sonlarına kadar sürdü. 1984 yılına girilmesiyle birlikte işçi hareketi yeniden bir yükseliş dönemine girdi. İşçi sınıfı son üç yıldan beri yaşadığı kötü koşulları aşmak için ücretlerinin artırılması, ağır çalışma koşullarının düzeltilmesi, rejim tarafından faaliyetine izin verilen devlet güdümlü sendikalarda işçilerin söz ve karar sahibi olmasını sağlayacak düzenlemelere gidilmesi, temel ekonomik ve demokratik hakların yasal güvence altına alınması doğrultusunda taleplerini yükseltti. İlegal, bağımsız sendikal mücadele yükseldi. İlegal, bağımsız sendikal mücadele FK-TU’ya ve 1984’te hazırlanan iş yasasına karşı önemli direnişler ve eylemler gerçekleşti.

Sarsıcı gelişmelerden biri de Daewoo Motor işçilerinin grevi oldu. Grev, sınıf hareketinde yeni bir momenti işaretledi. İyi ücret alan, daha bu düzeyde ve içerikte hiçbir eylem gerçekleştirilmeyen Daewoo işçileri, grevleriyle bir yandan sınıf hareketine yeni bir soluk kattılar, öte yandan işçi sınıfının yeni birleşiminin habercisi oldular. Bu grev, askeri diktatörlüğün kesintiye uğrattığı 1970’li yıllardaki sınıf hareketinin bir devamı oldu. Güvencesiz, geçici işçilerin militan mücadelesi, iyi örgütlenmiş grevler, otomotiv ve metal sektöründe çalışan işçilerin mücadelesiyle birleşti. Sınıfın radikalleşmesinin önü açıldı.

İşçi sınıfı yakıcı talepleri için harekete geçerken öğrenci gençlikle, aydınlarla ve toplumsal muhalefetin değişik kesimleriyle birleşik mücadelenin yaratılması yönünde önemli adımlar attı. İşçi hareketi açısından 1984 - 1987 arası, bir biriktirme dönemi oldu. Ciddi gelgitler yaşayan işçi sınıfı, sınıf mücadelesinin zengin pratiği içinde şekillenerek, toplumsal bir güç olma yönünde önemli deneyimler kazandı.

1987-1996 ARASI: İŞÇİ SINIFI TOPLUMSAL MUHALEFETİN EKSENİNDE

1980'li yılların ortalarında Güney Kore ekonomisi önemli ataklar yaptı. Ulusal para birimi Won'un uluslararası piyasalarda düşüşe geçmesi, yine uluslararası faiz oranlarında yaşanan azalma ve petrol fiyatlarında önemli düşüşlerin görülmesi Güney Kore ekonomisinin hızla gelişmesini tetikleyen faktörler oldu.

Bu dönemde ağır sömürüyle elde edilen kar, yaratılan artı-değer üretim araçlarının yenilenmesi için değil, üretim araçlarının artırılması yönünde kullanıldı. Bu durum, üretimin artmasına (nicel anlamda) yol açtı. Yani aşırı birikim sabit sermaye için kullanıldı ya da dönüştürüldü. Aynı dönemde farklı "Asya Kaplanları" küresel ekonomide yeni "aktörler" olarak ortaya çıktı. Bu durum Güney Kore'nin küresel rekabet gücünü aşındırdı. Ayrıca AB, ABD ve Japonya'nın kendi rekabet güçlerini ve iç pazarını korumak için farklı önlemler alması, Güney Kore ekonomisini etkiledi. Yaşanan süreç Güney Kore'de aşırı üretimin önünü açtı. 1990'ların başında Güney Kore ekonomisi giderek sarsılmaya başladı.

1987 yılı yazında bir öğrencinin işkenceyle polis karakolunda öldürülmesi, kitleler tarafından büyük tepkiyle karşılandı. Bu ölüm olayı Güney Kore'de toplumsal muhalefetin mücadelesine ivme kattı. Toplumsal muhalefet kısa sürede, işçi sınıfını da harekete geçirdi. 1987 yılı Temmuz, Ağustos, Eylül aylarında Güney Kore'yi grev dalgası sardı. "Büyük savaş" olarak anılan bu dönem işçi hareketi açısından bir dönüm noktası oldu. İşçi sınıfının mücadelesinin patlama şeklinde gelişmesi, işçilerin işletmelerde FKTU'dan bağımsız yeni demokratik

17 Ağustos 1987 tarihinde, Güney Kore'deki işçiler, Hyundai şirketinin Ulsan kentindeki fabrikalarını ve tersanesini işgal etti. Bu arada, 300.000'den fazla işçi, işçilerle ABD destekli diktatörlük arasında bugüne kadarki en büyük çatışmalardan birinde, çevik kuvvet polisiyle çatıştı. Grevler yayıldı ve hareketin bilineceği adıyla "Büyük savaş", yıl sonuna kadar 3,749 grevle birlikte, normal işgücününün üçte biri olan yaklaşık 1,2 milyon işçiyi içerecekti.

sendikalar kurmasına yol açtı. FKTU üyelerinin istifasından dolayı giderek kan kaybetti. Sendikaların sayısında ciddi artışlar görüldü. "Sendika sayısı 1986'da 2675'den 1989'da 7883'e ulaşırken sendikalara üye işçilerin sayısı aynı dönem için 1.036.000 den 1.932.000'e yükseldi."⁶

1987 sonrası gelişmeler işçi sınıfının politikleşmesi açısından önem taşıdı. Sınıfın örgütsel kapasitesinde genişlemeler yaşandı. Sınıfın genel olarak örgütsüz kesimleri olan basın, sağlık, inşaat gibi sektörlerde çalışan işçiler, sendikal örgütlülük içinde yer aldı.

1970'lerin ikinci yarısından sonra devlet ve sermayeden bağımsız gelişen Demokratik Sendikal Hareketin, sınıfın toplumsal hafızasında yarattığı etkiler, 1987'den sonra kendini dışa vurdu. Bağımsız olarak

6. KLSI Korean Labor and Society Institute

gelişen Demokratik Sendikalar giderek güçlendi. Yeni kurulan bu sendikalar FKTU'ya katılmayı redderek kendi bölgesel üst örgütlenmelerini (Konseyleri) oluşturdular.

“Bu sendikaların ana gündemi, işletmelerin dışında sendika kurma hakkını kazanmaktı. İşletme rekabetini aşabilmek ve böylece toplumsal güç kazanabilmek için bu sendikalar biraraya gelip demokratik sendikaların ulusal birliğini kurdular.”⁷

Demokratik Sendikal Hareket işkolu temelli sendikal örgütlenmeleri savundu, bunun yanında siyasi ve demokratik taleplerde bulundu. İşçiler bu talepleri kazanmaktaki kararlılıklarını yaptıkları eylemlerle ortaya koydular. 1986 sonrası yapılan grevler bunun somut göstergesi oldu. “1986’da 278, 1987’de 3749, 1988’de 1878, 1989’da 1616 grev yaşandı.”⁸

Bu eylemler büyük bir çoğunlukla spontane eylemlerden öte örgütlü ve programlı gerçekleştirildi. Her grev Güney Kore işçi sınıfının şekillenmesini sınıf ve sendikal bilinç olarak gelişmesini sağladı. Güney Kore’nin özellikle kilit sektörlerinde (otomotiv, tekstil gibi) işçi mücadeleleri yükseldi. İşçi sınıfının ulusal düzeyde birleşik mücadelesi güçlendi. 1 Mayıs kutlamaları işçi sınıfının gücünü ve örgütlülüğünü ortaya koyduğu gösteriler oldu.

İşçi sınıfı (1987 sonrasında) diğer toplumsal güçlerle dayanışmasını ve ortak mücadelesini artırdı. Ve giderek toplumsal muhalefetin eksenini oluşturdu. Bu arada Demokratik Sendikal Hareketin bölge ve sektör temelindeki örgütlenmeleri yetersiz kaldı. Sendikal hakların elde edilmesi ve ülkenin demokratikleştirilmesi yönündeki mücadelenin gelişmesi daha üst düzeyde bir örgütlülüğün yaratılmasını gerekli kılmaktaydı.

1988’de bu yönde iş yasası reformu için Ulusal Konsey ve 1989’da Bölgesel Sanayi Sendikaları Ulusal Konseyi kuruldu. Ulusal Konsey,

7. *Minu Nochon die neue Arbeiterbewegung in Sudkorea s. 9, 1996.*

8. *KLSI Korean Labor and Society Institute.*

Kore'nin Japon hegemonyasından kurtuluşundan (1946'dan) sonra ilk defa ülke çapında 1 Mayıs kutlamalarını başarıyla gerçekleştirdi.

1990'lara doğru yeni liberalizasyon hamleleri yapıldı. Bu hamleler parlamento ve devlet içinde etkisi olan bürokratik kliğin parçalanıp, yeniden yapılanmasını zorunlu kıldı. Üç sağ tandanslı partinin birleşerek Demokratik Liberal Parti'yi kurması ve güçlü bir hükümet olarak iktidara gelmesi bu operasyonları kolaylaştırdı.

Yeni hükümet işçi sınıfına yönelik sistematik saldırı başlattı. İşyerlerinin örgütlenme biçimini değiştirdi. Sınıf profilinde yaşanan değişime uygun ve sınıfı ablukaya alacak yöntemler geliştirdi. Sistematik esnekleştirme politikaları izledi. Otomasyon sistemleri yaygınlaştırıldı. Prim ve promosyon üzerine kurulu ücret sistemleri gündeme getirildi. Yeni insan kaynakları işletimi adı verilen sınıfı felç edici taktikler devreye sokuldu. Yeni yönetsel "rasyonalizasyonlarla" maksimum sömürüyü gerçekleştirme ve maksimum artı-değer elde etmenin yolları arandı. Devletin ve sermayenin son derece rafine ve soğukkanlı bir şekilde hayata geçirdiği bu karşıdevrimci taktikler, sınıf hareketindeki gelişmeyi engelleyemedi. Ocak 1990'da Ulusal Konsey yeniden yapılanma içine girerek Kore Sendikalar Kongresi (KTUC) adını aldı. Mayıs ayında basın, sağlık, teknik eleman, memur, banka, eğitim işçilerini kapsayan sendikaların bir araya gelmesinden oluşan, Kore Bağımsız Sendikalar Federasyonu Kongresi (KCIIF) kuruldu.

1990 yılında Hyundai işletmelerinde gerçekleşen grevin yarattığı atmosfer, sendikal harekete güç ve güven verdi. KTUC ve KCIIF demokratik sendikal hareketin temel örgütsel organları olarak misyon üstlendiler. Bu yapılar tarafından 1990 sonlarında ortak bir örgütlülüğün (Geniş Girişimli Sendikalar Dayanışma Konseyinin) kuruluşu siyasi iktidarın yoğun baskısı nedeniyle gerçekleştirilemedi.

1991'de sendika önderi Park Chang -Su'nun tutuklu kaldığı cezaevinde şüpheli ölümü, aynı günlerde bir öğrenci liderinin polis tarafından öldürülmesi Demokratik Sendikal Hareket tarafından geniş bir şekilde protesto edildi. 1991 yılının Mayıs ve Haziran aylarında Demokratik Sendikalar yaygın ve kararlı mücadele yürüttüler.

Güney Kore'de toplumsal gerginliğin artması, sınıf hareketinin ve demokratik taleplerin yükselişi, hükümetin ILO'ya katılma kararını vermesiyle kesişti. ILO'ya Güney Kore hükümetinin katılma kararı üzerine tüm demokratik sendikalar ILO normlarının hayata geçmesi ve bu yönde iş yasalarının yeniden düzenlenmesi yönünde Birleşik Eylem Komitesi oluşturdular.

İş yasasını yeniden düzenleme girişimleri sonuçsuz kaldı. Ekonomik kriz riski, finans kapitalin radikal liberalizasyon ve esnekleştirme politikaları uygulama eğilimini arttırsa da işçi sınıfının kolektif muhalefeti karşısında bu yönde önemli adımlar atılamadı.

1992 yılında Birleşik Komite, hükümetin işverenlerle birlikte hazırladığı ücretleri düşürme uygulamasına karşı ülke çapında işçi sınıfının birleşik direniş hattını ördü. Birleşik Komite, aynı yıl 1071 demokratik sendikal yapıyı harekete geçirerek, taleplerinin gerçekleşmesi için ulusal işçi yürüyüşünü örgütledi.

İşçi sınıfının ekonomik, demokratik ve siyasal taleplerinin gerçekleşmesi ulusal bir örgütlülüğü giderek yakıcı bir ihtiyaç haline getirdi. Bu yönde 1145 sendika ve 407.000 üyeden oluşan Kore Sendika Temsilcileri Federasyonu-KCTF kuruldu. (1992) Fakat KCTF yeterli örgütsel donanım sağlayamaması, önderliğin düştüğü zaafılar, finansal sorunlar ve sendikal politikalarındaki istikrarsızlıktan dolayı fazla işlevli hale gelemedi.

1992-1994 arası Güney Kore'de Demokratik Sendikal Hareket açısından yeniden yapılanma ve zaafardan kurtulma dönemi oldu. Yeniden yapılanma yönünde bir hazırlık komitesi oluşturuldu. 1 yıllık bir tartışma sürecinden sonra 11 Kasım 1994'te Kore İşçi Sendikaları Konfederasyonu-KCTU kuruldu. Konfederasyon kurulduğu yıl sendikal işçilerin yüzde 30'unu kapsadı.

FİİLİ BİR SENDİKAL ÖNDERLİK KORE SENDİKALARI KONFEDERASYONU (KCTU)

Finans kapitalin işçi sınıfına yönelik açık saldırısı, sınıfın yeni direnç

ve örgütlenme pratikleriyle boşa çıkarıldı. Güney Kore'de korporatist ve bürokratik bir yapı olan ve siyasal iktidarla uyumlu, FKTU'ya dahi yasal faaliyet hakkı tanınmıyordu.

Köklerini 1975 sonrası kurulan ve daha sonra 1987'de yeniden doğan demokratik sendikalardan alan KCTU ise faaliyetlerini fiilen yürütmekteydi. Özellikle 1975'ten sonra demokratik sendikal faaliyetler illegaliteye son derece önem verdi.

1987'den sonra (Demokratik sendikaların kurulmasından sonra) sendikal faaliyet illegal boyutu da olan, fiili sendikacılık şeklinde gelişti. Faaliyetler, yaratılan geniş bir toplumsal meşruiyet üzerinden sürdürüldü. Devletin, gizli servisin ve polisin operasyonlarına ve şiddetine maruz kaldı.

KCTU siyasal iktidar tarafından tanınmamasına rağmen Güney Kore işçi sınıfı içinde kısa zamanda etkin bir nüfuz sahibi oldu.

KCTU 1995'te "...tüm sendikaların % 19,7 sini oluşturan 1405 sendika ve tüm sendika üyelerinin % 31.6 sını kapsayan, toplam 526.269 üyeye sahipti."⁹

KCTU'ya üye sendikalar, Güney Kore'de varolan sendikaların ortalama üyeliklerinin çok üstünde bir sayıyı bünyesinde barındırıyor. "KCTU'da sendika başına düşen ortalama üye sayısı 3646'dır ki bu oran ulusal çapta 230'dur"¹⁰

KCTU bu gücünü devletten ve sermayeden bağımsız sendikal politikardan, militan mücadele çizgisinden ve dayandığı tarihsel köklerden almaktaydı. KCTU sınıfsal antagonizmaya uygun hareket etti. Sosyal reform ve ekonomik mücadele ile politik mücadelenin birliği doğrultusunda sendikal politikalarını belirledi.

KCTU bir yandan Güney Kore'nin bağımsızlığını ve demokratikleşmesini savunuyor, diğer yandan iki parçaya bölünmüş ülkenin, Güney

9. KLSI Korean Labor and Society Institute.

10. KLSI Korean Labor and Society Institute.

ve Kuzey Kore'nin birliğinin yaratılmasını istiyordu. KCTU, konut, eğitim, sosyal güvenlik, vergi, kamu finansmanı, çevre gibi konularda politikalar geliştirerek Güney Kore'de toplumsal muhalefetin önderliğini yaptı. Ayrıca işçi sınıfının çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi, iş güvenliğinin sağlanması, temel ekonomik ve demokratik hakların güvenceye alınması için ve kadın işçiler üzerinde ayrımcı, cinsiyetçi politikalara karşı aktif ve militan mücadele yürüttü.

Güney Kore'de toplumsal muhalefet hareketleriyle ortak platformlar oluşturan KCTU, kırsal alandaki halk hareketleriyle de dayanışma içinde oldu. KCTU bir tarafından parlamento üzerinde etkili bir baskı grubu olma yönünde hareket ederken, öte taraftan asıl ağırlığını kitle mücadelesine ve politik aktiviteye verdi.

Güney Kore hükümeti, 1992'den sonra sermaye birikimi yönünde bir dizi emek karşıtı politikayı devreye soktu. 1993-1997 arasında bu politikalar sert bir biçimde uygulandı. Güney Kore'nin küresel rekabet içinde yerini koruması amacıyla, yapısal uyum içeren ekonomik politikalar devreye sokuldu.

Bu uygulamaların özü, emeği kontrol ve denetim altında tutmayı ve sistematik esnekleştirmeyi içerdi. Yoğun bir liberalizasyon uygulandı. Grevler devlet karşıtlığı olarak değerlendirildi. Sermayenin son derece konsantre saldırıları, sınıfın yeni direniş ve eylemleriyle karşılık buldu.

Güney Kore'de işçi hareketinin giderek politikleşme düzeyine uygun bir toplumsal örgütlenme bulunmamasına rağmen, KCTU sınıf hareketindeki politik talep ve yönelimleri kendi mücadelesinin ana parçalarından biri olarak değerlendirdi. Bu perspektiflerle hareket eden KCTU'nun mücadelesi devlet zoruyla engellenmeye çalışıldı. Hareketin önderleri ve militanları gözaltına alındı tutuklandı.

Siyasi iktidarın çıkardığı "Üçüncü şahısların müdahalesine karşı yasa" grev örgütlemek ve desteklemek yönünde tüm faaliyetlere karşı önlem olarak kullanıldı. Yasanın uygulanmasıyla sendikalara karşı yoğun gözaltı operasyonları düzenlendi. Bu yasa, işletmeyi aşan, işletme dışındaki kalan tüm sendikal eylemleri yasal kovuşturma altına almaktaydı.

Ayrıca yasa, ulusal güvenlik yasasıyla birlikte kullanılarak, demokratik ve devrimci muhalefetin bastırılması ve yasadışı ilan edilmesinin gerekçelerini oluşturdu. Ama her şeye rağmen Güney Kore işçi sınıfının devrimci radikal mücadelesi gelişti ve güçlendi. İşçi sınıfının bağımsız sendikal çizgisi ve gücü uzlaşmacı ve güdümlü sendikal yapıların işçiler içindeki etkisini kırarken, işçi inisiyatifini hem sendikal faaliyetler için de, hem de toplumsal mücadele içinde yaygınlaştırdı. 1996 yılı bu anlamda kritik bir yıl oldu.

İŞÇİ HAREKETİ İÇİN KRİTİK YIL 1996

1996 yılının başlarında yer yer görülen işçi eylemleri özellikle Hankook'ta kimyasal elyaf üreticisi işçilerin 34 gün süren greviyle bir sıçrama sürecine girdi.

Ücretlerinin artırılması için greve çıkan elyaf işçilerinin direnişi, polis tarafından saldırıya uğradı. İki sendikacı saldırıyı protesto etmek için kendini yaktı. Grev işçilerin başarısıyla sona erdi. Haziran ayında, rejim tarafından Kuzey Kore'den gelecek saldırı demagojisiyle bilinçli olarak siyasal gerginlik artırılmaya çalışıldı.

Yapay olarak yaratılan Kuzey Kore tehdidi ve estirilen milliyetçi hisleriye rağmen işçi sınıfı devlet güvenlik yasasının kaldırılması ve iş yasalarının demokratikleştirilmesi yönündeki mücadelesini sürdürdü. Bu mücadelenin sonunda Kasım 1995'te gözaltına alınan KCTU önderlerinin bir kısmı serbest bırakıldı. Siyasi iktidar, KCTU'nun etkisini kırmak, işçi muhalefetini nötrleştirmek en azından muhalefeti kontrol altında tutmak için yeni bir manevra içine girdi.

Sanayi ilişkilerinde reformu hedefleyen bir komisyon oluşturarak KCTU'yu daha önce yasadışı ilan etmesine rağmen komisyonda yer almaya çağırdı. KCTU'nun komisyona çağırılmasına FKTU da onay verdi.

Siyasi iktidar, KCTU'yu resmen tanıma anlamına gelen bu çağırışı yapmasına rağmen bir taraftan da KCTU'nun militanlarına ve önderlerine yönelik gözaltı operasyonlarına girişti. Siyasi iktidarın bu manevrası, Demokratik Sendikalar tarafından reddedildi. Sendikaların

çok büyük bir kısmı komisyona katılmama kararı aldı.

Demokratik sendikalar, önce resmen sendikaların tanınmasını, iş yalarının demokratikleştirilmesini, baskı yasalarının, “üçüncü şahısların müdahalesine karşı yasa ve devlet güvenlik yasasının” tümüyle kaldırılmasını, illegal yaşamda olan sendikacıların üzerindeki kovuşturmalara son verilmesini ve ülkede demokratikleşme yönünde somut adımların atılmasını istediler.

İşçi eylemleri 1996 yılı içinde yaygınlaştı. Sağlık, demiryolu ve metro işçileri greve çıktı. Bu grevlerde yer yer polisle sert çatışmalar yaşandı. İşten atılmalar hızlandı. 1996 yazı öğrenci hareketinin geliştiği dönem oldu. İşçi hareketiyle, öğrenci hareketi birbirini destekleyen eylemler gerçekleştirdi.

Devlet güdümlü FKTU'ya bağlı sendikalarla, KCTU arasında mücadele keskinleşti. Bu sendikaların temsilcileri KCTU'lu işçi ve sendikacılara fiili saldırılarda bulundu. Bu arada Kore Elektrik Sendikası kadın başkanı Kim Shija protesto için kendini yaktı.

Kim Shija ölmeden önce yazdığı mektupta “Şimdiye kadar hiçbir önlemin sendikaların demokratikleşmesine yetmediğine inandığım için kendimi yakmaya karar verdim” dedi.

1996 ARALIK GENEL GREVİ

Güney Kore'de 1995'ten sonra ödemeler dengesi bozuldu. Ekonomide yaşanan istikrarsızlık ülkenin küresel rekabet gücünü zayıflattı. İşçi sınıfına dayatılan emek rejimi sınıfın kolektif mücadelesi sonucunda işlevsizleşti. Güney Kore hızla kriz sarmalı içine girdi. Siyasi iktidar yeni baskı yasaları ve yeni çalışma rejimi içeren iş yasasıyla sorunları aşabileceğini sandı.

Kim Young - Sam başkanlığındaki Güney Kore hükümetinin 26 Aralık günü parlamentodan muhalefetin olmadığı bir zamanda, biri çalışma yaşamını düzenleyen diğeri ise iç güvenlik konusuyla ilgili iki yasayı çıkarması, işçi sınıfı tarafından büyük bir tepkiyle karşılandı.

Çalışma yaşamına ilişkin yasaların içeriğinde; haftalık çalışma süre-

sinin “esnekleştirilerek” mesai ücreti ödenmeden 44 saatten 56 saate çıkarılması, işten çıkarılmaya karşı güvencenin kaldırılması ve böylece işten atılmaların kolaylaştırılması, grevler ve iş bırakmalar sırasında grev kırıcıların koşulsuz işe alınması, KCTU’nun 2002 yılına kadar yasak olmaya devam etmesi yer alıyordu.

İç güvenlik ile ilgili yasada askeri diktatörlük döneminde fiilen ülkeyi ve ekonomiyi yürüten Ulusal Planlama Ajansı’nın yeniden faaliyete geçmesi kararı alındı. Bunun anlamı, sistematik şiddet ve zor politikalarının devreye sokulmasıydı. Bu yasalarla Güney Kore egemen güçleri ülkenin bir süredir yaşadığı krizi aşmayı ve uluslararası sermayeyle daha yoğun entegre olmayı hedefledi. Kapitalist entegrasyonun önündeki bütün engelleri ortadan kaldırmak için işçi sınıfının en temel haklarını gasp etmeyi ve örgütlülüklerini dağıtmayı hedefledi.

Ekonomik krizin bütün yükünü işçi sınıfı üzerine yıkmayı amaçlamaktaydı.

Bu program Güney Kore işçileri tarafından büyük bir tepkiyle karşılandı. KCTU hemen genel grev çağrısı yaptı. Genel grevin asgari talepleri, gasp edilen işçi haklarının geri verilmesi, anti-demokratik ve işçi düşmanı politikaların terkedilmesi ve ülkenin demokratikleştirilmesi idi.

Yasalar, parlamentoda kabul edilir edilmez, 100’e yakın işletmede çalışan 150 bin işçi ayaklandı. 27 Aralık’ta FKTU da tabanının baskısıyla genel greve katılma kararı aldı. Yaklaşık 1,2 milyon işçi otomotiv, kimya, metal, kamu, ulaşım, sağlık hizmetleri alanında greve katıldı. Grev öğrenci gençliğin ve ev kadınlarının desteğiyle büyüdü. Polislin saldırıları ve demoralizasyon çabaları boşa çıkarıldı.

Yeni bir genel grev dalgası 15 - 16 Ocak 1997’de başladı. Genel greve 650 bin işçi katıldı. KCTU Fransız işçilerini örnek aldığını açıkladı. Otobanlar kesildi, trafik felç edildi. Önder konumundaki sendikacılar hakkında tutuklama kararları çıkarıldı.

Polis grevi örgütleyen organizasyon komitesinin bulunduğu Myondong Katedrali’ne girmek istediğinde binlerce işçinin direnişiyle kar-

şlaştı. Öğrenciler işçilerle dayanışma eylemleri içine girdiler. Polis, işçi ve öğrencilere saldırdı.

Seul'de 40 bin kişinin, ülkenin 13 şehrinde ise toplam 300 bin insanın katıldığı mitingler gerçekleşti.

Şubat 1997'de bu yasa tasarılarının geri çekilmesi için işçi eylemleri devam etti. KCTU şubat sonunda 150 bin sanayi işçisinin katıldığı uyarı eylemi yaptı. Eylem 4 saat iş durdurma şeklinde gerçekleşti. Hükümet geri adım atarak yürürlüğe girecek yasanın "ihtilafli bölümünün uygulanmasını erteleyerek" tepkileri yumuşatmaya çalıştı.

KCTU liderliği, genel grev gerçekleştirilmesi ve başta öğrenci gençlik ve ev kadınlarının aktif katılımı ile son derece etkili ve yaygın bir eylemlilik hattı örülmesine karşın, yürütülen mücadelenin mahiyeti ve önemini kavrayamadı. Yasaların özünün korunmasına rağmen bazı revizyonları baz alarak, sınıfı yeniden tahakküm altına alacak "reformlara" onay verdi.

1997 genel grevi mücadele seferberliği anlamında önemli bir pratik olsa da izlenen rota ve sonuçları itibarıyla bir yenilgiyi simgeledi. Bu pratik, KCTU'nun yaşadığı ilk kırılma olarak değerlendirilebilir.

Sendikal politikadaki yumuşama ve ileride kurulacak olan siyasi yapının düzen sınırlarına hapsolmesinin ilk adımları 1997 pratiğinde ortaya çıktı. 1997 yılı anti-sendikal içerikteki iş yasalarına karşı mücadeleyle geçti. İşçi sınıfı bu mücadelesinde bazı başarılar kazanırken, yer yer de yenilgiye uğradı.

VE KRİZ

Krize yönelik alınan önlemler sonuç vermedi. Bir önlem paketi olan, yasal düzenlemeler işlevsiz kaldı. Aşırı kredi borçlanması, istikrarsızlık, kısa süreli sermaye kaçışları Güney Kore'yi şiddetli bir ekonomik kriz içine soktu. Ülke ekonomik olarak tam bir çöküş aşamasına geldi. Şiddetli likidite ihtiyacı biçiminde şekillenen kriz sadece Güney Kore'yi etkilemedi. Senkronize bir şekilde Doğu Asya'yı sardı. Periferideki neo-liberal modeller hızla çöküş sürecine girdi.

Kriz salt Doğu Asya'da değil, küresel düzeyde etki yarattı. Doğu Asya krizi, 2008 krizinin önemli bir eşiği, evresi olarak biçimlendi. Güney Kore'de büyük tekeller çöktü. KIA, iflasını istedi. Likidite sıkıntısı Güney Kore para birimi Won'un aşırı değer kaybına yol açtı. Bu gelişmeler doğal sonucu olarak işyeri kapatmaları, toplu tensikatlar gündeme geldi. İşsizlik patlaması yaşandı.

IMF ve Dünya Bankası Güney Kore'ye önemli yaptırımlarda bulundu. Küresel finans kapital, Güney Kore'nin "stabilizasyonu" yönünde acil önlemler aldı. Bunun anlamı, toplumun terörize edilmesi ve sınıfın boyunduruk altına alınmasıydı. Bir yandan da toplumsal konsensus yönünde politikalar izlendi.

1998'de Kim Dae Jung iktidara geldi. Yeni rejim, neo-liberal politikaları radikal bir biçimde hayata geçirdi. Kim Dae Jung kimliğinde simgelenen sivil diktatörlük ülkenin yaşadığı ekonomik krize somut hiçbir çözüm getiremezken, işçi sınıfına karşı saldırılarını yoğunlaştırdı.

Devlet ve sermaye, neo-liberal yapısal uyum politikaları doğrultusunda toplu tensikat, işçi ücretlerinin düşürülmesi, toplu sözleşme hükümlerinin uygulanmaması gibi hareketlerle, işçi sınıfı üzerinde ekonomik ve siyasi baskı politikalarını yoğunlaştırdı. Rejim bir yandan baskı politikaları uygularken, diğer yandan FKTU'yu devreye sokarak "toplumsal konsensus" yönünde adımlar atmaya çalıştı. Devlet, sermaye ve "emek temsilcilerinin" katıldığı bir yapıyla kriz komitesi oluşturuldu. Bu komiteye, devlet tarafından illegal kabul edilen KCTU da çağrıldı. KCTU'nun çağrılması, finans kapitalin önemli bir manevrasıydı. Yeni çalışma rejiminin biçimlendirilmesi ve emeğin tahakküm altına alınmasında, devlet ve sermayeye ciddi meşruiyet alanı açmaktaydı.

KCTU bu çağrıya önce uydu. Komitenin emek karşıtı politikaları sonucunda KCTU, bir müddet sonra komiteden çekildi. KCTU'nun bu yaklaşımı ve ikircikli tavrı son derece yıpratıcı sonuçlar yarattı. Bu tutum, KCTU'nun ideolojik ve politik zaafiyetlerini göstermesi yanında, fiili sendikal mücadele geleneğinin aşınmasına örnek teşkil etti.

Krizin yarattığı tahribat ve toplumsal panik havası ve özellikle KC-

TU'nun tutarsız tavrı, yeni emek rejimlerinin inşasını sağladı. Sınıfa yönelik açık saldırılar gündeme geldi. Çalışma gününün uzatılması, ücretlerin düşürülmesi, esnek çalışmanın yaygınlaştırılması yönünde ciddi saldırılar yaşandı. Sınıf içinde rekabeti körükleyen ve ücretlerde, istihdamda, çalışma saatlerinde esnekleşmeye giden uygulamalar başladı. Güvencesizlik yaygınlaştırıldı, taşeronlaşma arttı. Fakat Güney Kore'de yaşanan sınıfsal kutuplaşma, sınıf hareketinde durgunluğun ve geri çekilmenin hızla aşılmasına yol açtı.

Güney Kore işçi sınıfı yaşanan bütün bu olumsuz şartlara rağmen, kendini kısa zamanda toparlamayı başardı. Özellikle 1997 genel grev yenilgisinden sonra geri çekilen işçi hareketi, 1 Mayıs 1998 gösterileriyle yeniden bir yükseliş içine girdi. 1 Mayıs 1998 kitlesel gösterileri, genel grevle taçlandı. Genel grevi, Hyundai Motor, Mando Makine fabrikalarında toplu işten çıkarmalara karşı direniş, Halla ağır sanayi işçilerinin direnişi ve bir dizi işyerinde gerçekleşen militan işçi eylemleri izledi.¹¹ Aynı dönemde, işçi hareketi içinde politik arayışlar kendini dışa vurmaya başladı. 1990'larda başlayan bu süreç özellikle, 1996 genel grevinden sonra giderek hızlandı.

Hareket içinde belli başlı iki eğilim belirdi. Sendikalarla ilerici politik partilerin görevlerini birbirinden kopararak ele alan ve politik mücadelenin ufkunu seçimlerle sınırlayan reformist yönelim, sendikaların yönetiminde ağırlık kazandı. Politik mücadele ile kitle mücadelesini bütünleştirerek kitle mücadelesinin önünü açmayı hedefleyen ikinci eğilim ise daha çok taban örgütlerindeki militan işçi grupları arasında, sendikaların yönetici kadrolarından daha fazla güç elde etti.¹²

Bu politik yönelimin KCTU içinde yansımaları ise şöyle gelişti. KCTU önderliğinde, 21 değişik toplumsal kesimi temsil eden bir örgütlenme içinde bir araya gelerek, "Halkın Zaferi 21" adında bir platform oluşturuldu. Platform, KCTU başkanı Hon Yon Gil'i 1997

11. Sınıf Hareketinde yön, "Güney Kore İşçi Hareketi Politikleşirken" Ocak, Şubat, s.15

12. Sınıf Hareketinde Yön, agm

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday gösterdi. Hon Yon Gil seçimlere katıldı. Fakat oyların ancak yüzde 1,2'sini aldı. Seçimlerdeki başarısızlığa rağmen "Halkın Zaferi 21" adlı platform, çalışmalarını sürdürdü. Ve 2000 yılında siyasal bir partinin kurulacağını ilan etti. Diğer yandan KCTU içindeki çeşitli sendikalarda öncü roller oynayan ağırlıklı genç militan işçilerden oluşan bir başka grupta Halkın Zaferi 21'i ve çabalarını onaylamayarak, işçi sınıfının doğrudan eylemine dayanan bir politik güç oluşturulması gerektiği savundu. Bu doğrultuda kitle hareketine dayanan bir politik örgütlenmeyi yaratmak amacıyla çalışmalar başladı. Bu grup, İşçi Sınıfı İktidarı Partisi (Hazırlık Grubu) adını aldı.¹³

Fakat süreç militan bir karakterde değil, sistem içi, parlamenterist ve sosyal demokrat eğilimin güç kazanması şeklinde gelişti. 2000 yılında KCTU'nun "partileşmesiyle" Demokratik İşçi Partisi kuruldu. Demokratik İşçi Partisi, sosyal demokrat bir çizgide hareket etti.

Aralık 1996'da kabul edilen anti-sendikal nitelikli iş yasaları, işçi sınıfının direnişi karşısında belirli revizyonlardan geçilerek, 1997 Mart'ında değiştirilmişti. Hükümet, Güney Kore'nin OECD'ye kabul edilmesi için yeni iş yasalarının uluslararası standartlara kavuşturmayı taahhüt ettikten sonra iş yasalarıyla ilgili maddeler, meclisten geçti.

Çıkarılan yasayla, sanayi sendikaları ve federasyonlar için 2000 yılından itibaren ve işletmeler düzeyinde 2002 yılından itibaren işyerinde, sektörde ve ulusal çapta yalnızca tek bir sendikaya izin veren kısıtlamalar kaldırıldı. Yasayla birlikte, devletin illegal saydığı KCTU yasallaştı. Kamu çalışanlarına, toplu pazarlık ve grev hakkı verilmedi. Bunun yanında yasadaki, ulusal ekonomiyi "tehdit" ettiği gerekçesiyle; su, elektrik, enerji kaynakları, halk sağlığı, bankacılık, tıbbi bakım hizmetleri, finans kurumları, radyo televizyon yayıncılığı ve haberleşme sektöründe yapılacak grevlerin yasaklanabilmesine olanak sağlayacak maddeler vardı.

13. Sınıf Hareketinde Yön, agm

Güney Kore işçi hareketi, küresel sermayenin ihtiyaçlarına uygun olarak sık sık çıkarılan, sınıfı bloke ve atomize etmeyi amaçlayan iş yasalarına ve anti demokratik bütün uygulamalara karşı mücadelesini sürdürdü.

2000 yılında, Daewo Otomotiv fabrikasında çalışan binlerce işçinin kitlesel işten atılmalarına karşı yaptığı eylem; Seul Lotte Oteli işçilerinin part-time işçiliğe ve ücretlerin artırılması için yaptıkları gösteriler; işçi ve öğrencilerin Güney Kore’de Amerikan askeri varlığını protesto eylemleri bunun somut göstergeleri oldu.

ASYA KRİZİNDEN 2004’E...

1997 krizi, neo-liberal politikaların daha “radikal” uygulamasını beraberinde getirdi. IMF programları hızla devreye sokuldu. Bu programlar doğrultusunda ülke ekonomisi hızla yabancı sermayeye açıldı. Aşırı borçlanma sonucu Güney Kore’nin ekonomik devleri olan Daewoo, Hyundai, Samsung satılığa çıkarıldı. Fakat yabancı sermaye “titiz” davranıyordu. Militan mücadele geleneğine sahip işçi sınıfının tepkisinden korkan yabancı sermaye hükümetten sınıfı baskı altında tutacak düzenlemeler istedi ve bu talepler eksiksiz yerine getirildi.

Arkasından hızla özelleştirmeler, kamu sektöründe toplu tensikatlar kitlesel işten çıkarılmaların yasallaştırılması, endüstriyel yaşamın bütününde esnek üretim yöntemleri uygulanmaya başladı.

Krizden hemen sonra büyük şirketlerde istihdam olan işgücünün yüzde 30’u işten çıkarıldı. Daewo’yu satın alan General Motors, 2001 yılı sonunda 10 bin işçiyi işten çıkardı ya da zorunlu emekliliğe ayırdı. Bu operasyon devlet eliyle gerçekleştirildi. 2003 yılına girildiğinde Daewo fabrikalarındaki sendikalı işçilerin sayısı 1330’dan 150’ye düştü. Yalnızca bu şirketteki gelişmeler, Güney Kore işçi sınıfının yaşadığı saldırının boyutunu göstermek açısından çarpıcıdır.

2000 yılında Güney Kore ürünlerine taleplerin yeniden başlamasıyla, dev şirketler istihdam yapısını değiştirerek yeniden yapılandı. Şirketlerin tercihi geçici işçilikti. O güne kadar toplam işgücünün yüzde 58’i yarı zamanlı ve geçici işlerde istihdam edildi. Normal zamanlı

işçilerin saat ücretinin yarısı kadar ücret alan bu işçiler, bir anlamda ulus ötesi şirketler için ucuz ve kaliteli yeni işgücü rezervi oldu.

KCTU, krizden sonraki yıllarda uygulamaya konulan neo-liberal politikalara karşı aktif direniş gösterdi. Bir çok kitle grevi gerçekleştirdi. Direniş, gösteri ve grevler polis güçleri tarafından bastırılmaya çalışıldı, liderleri tutuklandı. Her şeye karşın KCTU Güney Kore'de işçi direnişlerinin odağı olmayı sürdürdü. FKTU tavrı ise devlet politikalarına tam angajmandı. Yapılan direniş ve grevlere özellikle katılmamaya özen gösterdi.

İşçi sınıfı istihdam yapısında yaşanan değişikliğin de etkisiyle, ideolojik ve örgütsel düzeyde sancılar yaşamaktaydı. Sınıf dayanışmasında zaafiyetler görülüyordu. 2003 yılında, neo-liberal politikaların mimarı olan Kim Dae Jung yerine, eski insan hakları savunucusu olan Roh Moo Hyun'un seçilip devlet başkanlığına gelmesi geniş halk kesimlerince umut verici bir gelişme olarak görülmüştü.

Roh Moo Hyun, ILO standartlarının uygulanacağı, polisin işçi-işveren ilişkilerine müdahale etmeyeceği, gözüaltına alınmalarda şiddet kullanılmayacağı, barışçıl işçi eylemlerinin şiddet eylemi olarak ele alınmayacağı vaatlerinde bulunsa da iktidar olduktan sonra vaatlerinin hepsini rafa kaldırdı. Emek karşıtı politikaları derinleştirdi. İnanılmaz mahkeme kararlarıyla sendikalara ve işçi önderlerine "yasadışı" grevler sonucu şirketlerin gördüğü zararlara karşılık tazminat ödeme zorunluluğu getirildi. Bu uygulamalar geleneksel intihar eylemleri ve protestolara yol açtı. İşçiler feda eylemleriyle, kapitalizmin vahşetini ve acımasızlığını açığa çıkarıyordu. Özellikle Kore Elektrik Şirketi'nin özelleştirme politikasına karşı gerçekleştirilen direniş için iş hukuku yerine medeni hukuk çerçevesinde dava açılması, sendika ve tüm çalışanların her türlü mal varlığına el konulması riskini getirdi. Güney Kore devleti sınıfa karşı açık ve topyekün saldırıya geçti.

Devletin bu tavrı, işçi Juik Kim tarafından en radikal bir biçimde protesto edildi. Juik Kim 129 gün boyunca bir vincin tepesinde işveren ve hükümetin uygulamalarını protesto etmek için kaldı. 17 Ekim 2002'de kendini yakarak işçi sınıfının direniş meşalesi oldu.

Roh Moo hükümeti, Chohung Bankası ve Kore Ulusal Demiryolları özelleştirilmelerine karşı gerçekleşen işçi direnişlerine ve grevlere karşı polisün müdahalesine izin verdi. Polis, aşırı şiddet kullandı. 2003 yılı Haziran ayında demiryolu işçilerinin grevi polisün müdahalesiyle kırıldı. Hükümetin ilk sekiz aylık icraatından biri de 132 işçi liderini tutuklamak oldu.

KCTU, Roh Moo hükümetinin anti-sendikal ve sınıf karşıtı politikalarına karşı emeğin organik birliğini sağlamaya çalıştı. Yeni momente uygun politikalar belirleyerek yarı zamanlı işçilere, işsizlere, kayıt dışı sektörde çalışan kadın ve göçmen işçilere yönelik örgütlenme projelerini geliştirdi ve bu yönde adımlar attı. Anti-küreselci hareketin içinde aktif rol aldı.

KCTU içinde Demokratik İşçi Partisi'nin belirleyici bir etkisi olmasına karşın, radikal sol örgütlerle bağlantılı, militan üyelerin de azımsanmayacak gücü bulunuyordu. Ayrıca işçi sınıfı içinde sendikaları sistem içi yapılar olarak tanımlayan, temsiliyet ve liderlik işleyişini ve biçimini sorgulayan konseyci ve anarko-sendikalist güçlerin de belirli bir ağırlığı vardı.

KÜRESEL KRİZ VE İŞÇİ HAREKETİ

Güney Kore işçi hareketinin 2004 sonrasındaki seyrini, güvencesizleştirmeye karşı mücadeleler belirledi. KCTU'nun önderliğinde 26 Kasım 2004'te gerçekleştirilen genel grev, güvencesiz işçileri kapsayan yasanın ertelenmesine yol açtı.

2004 Nisan ayında yapılan seçimlerde KCTU'nun içinden çıkan ve genel eğilimini belirleyen Demokratik İşçi Partisi, parlamentoda belirli bir güç elde etti. Demokratik İşçi Partisi parlamentoda, güvencesizliğe karşı ciddi bir muhalefet oluşturdu.

“Dünyayı değiştirmek için büyük mücadele” şiarıyla hareket eden Demokratik İşçi Partisi, KCTU kitleleri içinde saygın bir konuma sahip oldu.

KCTU 2005-2006 eylem planını, örgütlülüğünü daha da geliştirmek,

güvencesiz işçileri kapsayacak toplu pazarlık sistemini yerleştirmek, güvencesiz ve örgütsüz işçiler içinde yaygın bir örgütlülük sağlamak üzerine kurdu. Ayrıca, baskı yasalarına karşı ve özellikle “Ulusal Güvenlik Yasası” adı verilen yasanın iptali için yoğun eylemlilikler gerçekleştirdi. 2005 yılında taşeron işçilerin haklarını kazanmak için gerçekleştirdiği grev, sarsıcı etkiler yarattı. 140 fabrikadan 60 bin taşeron işçisi greve katıldı. Grev, 2005 yılına damgasını vurdu.

Radikal neo-liberal politikalar “yeni” ekonomik politikalar olarak tanımlandı. Bu politikaların özü sistematik taşeronlaştırma ve enformelleşmeydi.

2005 yılında hükümet yasadışı ilan etmesine rağmen taşeron işçilerin uzun süreli ve yaygın grevi, güvencesiz işçilerin son derece önemli bir atağı oldu. Eylem, radikal neo-liberal politikalara karşı işçilerin kolektif gücünü ve aksiyonunu açığa çıkardı. 2006 yılında, işçilerin güvencesizliğe karşı mücadelesi önemli birikimler yarattı.

KCTU, partileşme süreci ve partileşme sonrası dönemde bürokratik bir yapıya dönüşme eğilimi gösterse de, çeyrek asrı geçen illegal ve fiili mücadele birikimiyle şekillenmiş tabanın basıncıyla eylemlere “öncülük” etti. Bazı kritik anlarda KCTU yönetiminin pragmatist ve bürokratik hamleleri gündeme geldi. Sendikal yönetim, ağırlıklı sınıfi oyalama, eylemleri erteleme, içerik boşaltma, mücadelenin radikal yönlerini sınırlama ve taban inisiyatifini kırma şeklinde bir dizi adım attı.

2006 Mart ayında demiryolu işçileri, ücretler ve çalışma koşullarının düzeltilmesi talebiyle greve çıktı. Eylemin etkisi sarsıcı oldu. Grev farklı sektörler de iştirak etti. Özellikle KCTU üyesi KIA Motor ve Hyundai fabrikalarında çalışan 100 bin otomotiv işçisinin grevle dayanışmak için kısa süreli iş bırakması yıla damgasını vurdu. Eylemler, dalgasal bir şekilde yıl sonuna kadar sürdü.

Ekim ayında, grev yasağı olan 140 bin üyeli Kore Kamu Çalışanları Sendikası - KGEU’ya yönelik rejim bir dizi operasyon gerçekleştirdi. KGEU, fiili eylem ve grevlerle gücünü ispatlamış bir sendikaydı. KCTU’ya üye olan KGEU’nun ülke çapında 251 şubesi bulunuyordu.

Polis operasyonlar sonrası bu şubelerin 81'ini kapattı.

Kasım ayında “sendikalar üzerindeki baskılara son” sloganıyla harekete geçen KCTU, uyarı grevi yaptı. 2 saatlik uyarı grevine 138 bin işçi katıldı. Hyundai, KIA, Ssanyong işçileri eylemin taşıyıcı gücü oldu. KCTU'nun, informal sektörde çalışan işçilere yönelik yeni arayışlarını gösteren bu eylem, hükümetin neo-liberal yol haritasına karşı açık bir tavrı ifade etti. Eyleme, grev yasağı bulunmasına rağmen kamuda örgütlü sendikalar; Kore Kamu Taşımacılığı İşçileri-KPSU, Kore Kamu Çalışanları Sendikası-KGEU, Kore Öğretmenler Sendikası-Chunkyojo katıldı. Kamuda çalışanlar sendikalaşma ve grev yasağına karşı taleplerini haykırdı.

2008'de KCTU toplumsal sorunlara karşı aktif tavrını gösteren önemli bir eylem gerçekleştirdi. Güney Kore hükümetinin, yurtdışından et ihraç etme kararı ülkede, et üreticilerini harekete geçirdi. Et üreticileri ile polis arasında yer yer çatışmalar yaşandı. KCTU, halk sağlığı ve deli dana hastalığı riskine karşı temmuz ayında eyleme geçti. Güney Kore işçi sınıfının ve KCTU'nun taşıyıcı gücü ve en militan kesimi olan otomotiv işçileri çeşitli eylemlerin yanında, uyarı grevine çıktı. Hyundai ve KIA'da çalışan 75 bin işçi 2 saatlik uyarı grevi yaptı. Hükümetin politikaları protesto edildi. Eyleme yine Güney Kore'nin en önemli sektörlerinden biri olan tekstil sektöründe çalışan işçiler de katıldı. Toplamda 135 bin işçi, 2 saatlik iş bırakma eylemiyle toplumsal maddi gücünü gösterdi. KCTU yöneticileri, “yasadışı grev yapmak ve yönetmek” suçundan tutuklandı.

2008'de ABD'de başlayan ve küresel düzeyde senkronize etkiler yaratan kapitalizmin yapısal krizi, Güney Kore'de sınıfsal antagonizmayı keskinleştirdi. Krizden, özellikle otomotiv ve tekstil sektörü etkilendi. İşten atılmalar, toplu tensikatlar, iflaslar, işyeri kapatmaları, küçülme-ler gündeme geldi. Finans kapital, krizi gerekçe göstererek yeni saldırı politikalarını devreye soktu. Güvencesizleştirme, esnekleştirme politikaları derinleştirildi. İşçi sınıfı işsizlik tehdidiyle daha yoğun ve ağır koşullarda çalışmaya zorlandı. Güney Kore kapitalizminin taşıyıcı sektörlerinde daralmalar görüldü. İşçi sınıfı için “daralmanın” anlamı işten atılmaların yaygınlaşması ve daha yoğun sömürülme oldu.

*Ssangyong
fabrikası
grev ve
işgali. 2009*

2009 yılına böyle girildi. Güney Kore'nin Pyeongtaek kentinde Ssangyong Motor şirketinde Mayıs ayında başlayan fabrika işgal eylemi yalnızca Güney Kore işçi sınıfına değil dünya işçi sınıfına da kapitalist krize karşı izlemesi gereken yolu gösterdi.

2002 yılında Ssangyong Motor fabrikasının yüzde 50'si Çin orjinli Shanghai Automotive tarafından satın alındı. Küresel krizin Güney Kore'yi etkilemesiyle birlikte şirket iflasını ilan etti. İflas, devlet tarafından onaylandı. "Yeniden yapılanma" kararı alındı. Yeniden yapılanma fabrikada çalışan işçilerin işten atılması anlamına geldi. Şirket, 7 bin çalışandan 2 bin 600'ünü çıkarmayı hedefliyordu. İşçilere yönelik baskılar sonucu 1700 işçi erken emeklilik koşulunu kabul etti. İşçilerin büyük kısmının, evlerine yollanıp beklenmesi istendi. Şirketin belirleyeceği programa göre hareket edileceği ifade edildi. Ama 976 işçi

bütün baskılara rağmen şirketin korkutma, sindirme, boyun eğdirme taktiklerini boşa çıkardı. İşçiler, önce fabrikayı terk etmeme kararı aldı. Çeşitli taban örgütlenmeleri kuruldu. 22 Mayıs 2009'da fabrika işçiler tarafından işgal edildi.

İşçiler, Güney Kore Metal İşçileri Sendikası - KMWU'ya üyeydi. İşgal 77 gün sürdü. İşgal günleri sınıf mücadelesinin zengin pratiklerine sahne oldu. İsyân bastırma adı verilen özel tim polislerinin saldırıları defalarca boşa çıkarıldı. Polis destekli, sermayenin finanse ettiği lümpenlerden oluşan çetelerin, işgalci işçilere defalarca saldırıları bertaraf edildi. Her seferinde işgalci işçilerin militan mücadelesi karşısında çeteler ve polis etkisiz kaldı. Fabrikanın en stratejik yeri olan boyahanedeki üslenen işçiler, sınıf düşmanlarına karşı ölümüne savaştı. 77 günlük direniş sırasında polis ve faşist çetelerin saldırıları sonucu 5 işçi yaşamını yitirdi. Polis tarafından fabrika çatısından atılan 2 işçi sakat kaldı.

Bu sırada, KCTU ve KMWU'nun destek vurguları yalnızca sözde kaldı. İşgal; ulusal, bölgesel ve işkolu düzeyinde gerekli desteğin gösterilmemesinden dolayı izole oldu. Kapitalist krizin yıkıcı etkileri ve tabanın militanlığı bu eylemin gerçekleşmesine zemin hazırladı. KCTU yönetimi için yaklaşan genel kurul daha önemli oldu. Birkaç basın açıklamasıyla direniş görmezlikten gelindi.

İşgalci işçiler, kendi kararlılıkları ve militan ruhlarıyla işgali sürdürdü. Taban örgütlenmeleri işgalin uzun soluklu olmasını sağladı. Taban örgütlenmeleri işgal sürecinde birimler şeklinde örgütlendi. Her birim en az 10 işçi veya üzerinden oluştu. Bu yapıda, 60'a yakın taban örgütlülüğü oluşturuldu. Bu yapılar, işgalin örgütlenmesi, sürdürülmesi ve savunmasını sağlayan temel güç oldu.

KCTU'nun bürokratik tutumu ve ataleti, evlerinde bekleyen işçilerin bile harekete geçmesine engel oldu. Son derece kolay mobilize olabilecek bu işçiler işgali sadece izledi.

Sonuçta, hükümet KCTU'yla uzlaştı. Uzlaşma yenilgi anlamı taşıdı. Ağır bedeller ödenerek süren işgal, işgalci işçilerin yüzde 52'sinin erken emekliliğe ayrılması, geriye kalanların ise ücretsiz izne yollanması

ile bitirildi. Ayrıca, 100'den fazla işçi hakkında dava açıldı. KMWU'ya da şirket, 45 milyon dolarlık bir dava açtı.

Kapitalist krizin yıkıcı etkilerine ve finans kapitalin sınıfa yönelik açık saldırılarına karşı Ssangyong işçilerinin militan mücadelesi izlenecek yolu gösterdi: İşgal, direniş, grev!

Ne var ki sendikal bürokrasi uzlaşıcı tavrıyla bu direnişin yenilgiyle sonuçlanmasına yol açtı. Direnişin bitiminde işgalci işçilerin şu sözleri önemli oldu: "İşçi sınıfı kazanacak!". 2011 yılında Asan eyaletinde Enterprise Otomotiv fabrikasında çalışan 500 işçi Ssangyong işçilerinin açtığı yoldan yürüdü ve fabrikayı işgal etti. İşgalci işçilere 3 bin polis saldırdı.

Kapitalizmin yapısal krizi Güney Kore'de özellikle otomotiv, metal ve tekstil sektöründe sarsıcı sonuçlar yarattı. Hyundai, Kia, GM Korea, Renault Samsung, Ssangyong gibi tekellerde daralmalar yaşandı. Ssangyong iflasını ilan etti. Bu süreç toplu tensikat, işyeri kapanmaları, sistematik işten atmalar şeklinde gelişti.

Sınıfa yönelik bu stratejik saldırılar, radikal özelleştirmeler, sistematik esnekleştirme, taşeronlaştırma, güvencesizleştirme taktikleriyle derinleştirildi. İşçi sınıfı militan savunma hamleriyle finans kapitalin bir çok saldırısını boşa çıkardı. Aralık 2013'te demiryollarının özelleştirilmesine karşı, demiryolu işçilerin grevi bunlardan biri oldu. Grev yasadışı ilan edilse de işçiler eylemlerini sürdürdü. Öfke dalgası yükselmesiyle KCTU, 28 Aralıkta genel grev çağrısında bulundu.

2014'ün en çarpıcı eylemlerinden biri Kia ve Hyundai grevi oldu. Aynı yılın kasım ayında okullarda çalışan 20 bin sözleşmeli işçi iki günlük grev yaptı. İşçi sınıfı yaygın lokal eylemlerle saldırılara yanıtlar üretmeye çalıştı. Özellikle güvencesiz ve taşeron işçiler içinde örgütlenme çalışmaları yoğunlaştı. Ayrıca KCTU'nun sürece aktif katılımı yönünde tabandan basınçlar arttı. Sendikal bürokrasinin hegemonyasını kırmak yönünde taban örgütlenmelerine dayanan faaliyetler yoğunlaştırıldı.

KCTU ve bazı üye sendikaların yönetimlerinde kastlaşmış yapı, mi-

litan mücadele ve eylemler karşısında defanslar geliştiriyor. Herşeye rağmen sendikal mücadelenin sürekliliği ve sertliği ve yaygın militan ağı sendikal yönetimlerin bürokratik blokaajlarını ve defanslarını boşa çıkarıyor. Bir anlamda tabanın mobilizasyon yeteneği ve eylemci karakteri KCTU'nun bürokratik bir sendika olmasını engelliyor. Sendikal bürokrasi bugün açısından ağırlıkta hareketi yavaşlatmak, kontrolde tutmak, militan yönlerini törpülemek şeklinde hamleler yapıyor. Hareketi hantallaştırıp, mücadele azmini kıırarak kendi etki alanını yaymaya çalışıyor. Ya da bu yöntemlerle varlığı yeniden üretiyor.

Siyasal iktidarın ve finans kapitalin sınıfa yönelik sistematik saldırıları karşısında, işçi sınıfı militan bir ruhla direnişini sürdürdü.. 2015 yılı bu anlamda son derece hareketli geçti.

25 Nisan 2015 genel grevi işçilerin aşağıdan kollektif basıncıyla gerçekleşti. KCTU yönetimi Sang- Kyun hükümetinin, radikal neo-liberal politikalarına ve temel hakların gaspına yönelik saldırılarına karşı genel grev kararı almak zorunda kaldı. İnşaat, perakende işçilerin yoğun katıldığı, öğretmenlerin ve kamu çalışanların aktif destek verdiği greve 200 bin işçi iştirak etti. Hükümet grevin yasadışı olduğunu açıkladı. Bu tavır katılımı etkilemedi, tam tersine artırdı. Grev, 2015 yılının görkemli eylemlerinden biri oldu. 2015 yılı içinde KCTU'nun önderliğinde 2 ayrı genel grev daha gerçekleşti. Özellikle Kasım ayında gerçekleşen genel grev ve kitle gösterileri görkemli oldu. Genel grev yeni çalışma yasasına karşı yapıldı. Yeni yasayla ücretlerin aşağı çekilmesi, geçici işçiliğin yaygınlaştırılması amaçlanıyordu. KCTU ve 53 demokratik örgütlenme yeni yasa ve neo-liberal politikalara karşı sokağa çıktı. Eylem yine yasadışı ilan edildi ve KCTU başkanı Han Sang- gyun tutuklandı. Sendikalara yönelik baskılar arttı.

2017 yılı haziran ayında güvencesiz çalışanların gerçekleştirdiği "toplumsal" grev, onbinlerin katılımıyla yapıldı. Grev KCTU önderliğinde gerçekleşti. Örgütlenmesi ve eyleme geçmesi son derece zor olan güvencesiz işçilerin bu grevi, Güney Kore ve dünya işçi sınıfı açısından önemli bir pratik olarak dikkat çekti. KCTU, güvencesiz işçilerin örgütlenmesini uzun süreden beri sendikal politikalarının ana eksenlerinden biri olarak ele alıyordu ve bu yönde son derece önemli birikim-

ler oluşturmuştu. Grev güvencesiz işçilerin örgütlenmesinin stratejik bir önem taşıdığını ortaya koydu. Sınıfın bu segmentinin örgütlenebileceği ve kolektif bir güç olarak hareket edebileceğini gösterdi. Eyleme başta inşaatlarda, okullarda, üniversitelerde ve hastahanelerde çalışan geçici, taşeron, sözleşmeli işçiler aktif olarak katıldı.

Güney Kore işçi sınıfı toplumsal- maddi bir güç olduğunu her eylemde gösteriyor.

Güney Kore’de otomotiv sektörü, işçi sınıfının en militan ve en radikal kesimini oluşturuyor. Kapitalist kriz süreci ve rejimin neo-liberal karşı devrimci politikaları sınıfın öfke ve kinini besliyor. Bu öfke ve kin özellikle, otomotiv sektöründe çalışan işçilerin militan ve radikallikleriyle birleştiği oranda Güney Kore’de “gerçek kaplan” harekete geçecektir. Güney Kore işçi sınıfı eylem kapasitesi ve örgütlenme zenginliğiyle dikkat çekiyor. Sınıfın eylem ve örgütlenme gücü ancak KCTU’yu saran bürokrasiyi kırılabilir, sendikal hareketin içinde korporatist ilişkileri (FKTU gibi) parçalanabilir. Aynı zamanda sınıfı amorf ve atomize edecek esnekleşme ve güvencesizleştirme taktik ve uygulamaları boşa çıkarılabilir. Güney Kore işçi sınıfı, bu yönde son derece güçlü ve zengin bir pratik deneyime sahiptir. Hatta bu pratikler uluslararası boyutta örnek olabilecek içerik taşıyor. Güney Kore işçi sınıfı Doğu Asya’yı sarsacak bir güç olarak deneyimlerini biriktirmeye devam ediyor.

VAHŞİ KEDİ GREVLERİNDEN KENDİNİ YAKMA EYLEMLERİNE: MÜCADELE GELENEĞİ VE MİLİTAN RUH

Güney Kore işçi sınıfı, Japon emperyalizmine karşı gerçekleştirdiği anti sömürgeci mücadelenin içinde şekillenip, gelişti. Özellikle 1935-1946 yıllarında sömürgeci rejimin şiddetli baskı politikalarına karşı faaliyetlerini yeraltında yürüttü. Bu süreç Güney Kore işçi sınıfının bir yandan daha yoğun politikleşmesine neden olurken, öte yanan örgütlenme ve mücadele tarzındaki esnekliğini ortaya koydu. Bu yıllar, bugün hayranlıkla izlediğimiz Güney Kore işçisinin radikal ve militan

karacterinin oluşma ve içselleşme dönemi oldu. Güney Kore işçi sınıfı, sınıflar mücadelesinin bir biriktirme süreci olduğunu kendi tarihinde yaşayarak öğrendi.

1946'da sonra KNCTU'nun oluşturduğu Fabrika İşçi Komiteleri pratiği, sınıf inisiyatifinin yetkin örneklerinden biriydi. Sanayide ulusal kontrolün ve işçi denetiminin geliştirilmesi perspektifiyle kurulan bu komiteler, Güney Kore işçi sınıfının inisiyatif zenginliğine katkıda bulundu.

Güney Kore işçi sınıfının tarihi ileri atılımların ve geri çekilişlerin tarihidir. Ama sınıflar mücadelesindeki her dönem, aynı zamanda bir biriktirme, bir zenginleşme, bir mücadele geleneği yaratma dönemidir. Güney Kore işçi sınıfı, bunu mücadele azmi ve mücadelenin sürekliliğine duyduğu inançla gerçekleştirdi.

Güney Kore işçi sınıfı, kolektif gücün yaratıcı zenginliğine örnektir. Güney Kore işçi sınıfının mücadelesinde, kendini yakma eylemi geleneksel eylem biçimlerinden biridir. (Benzer geleneksel eylem biçimini İrlanda'daki sınıflar mücadelesinde, tarihsel kökleri olan ölüm oruçları eylemlerinde de görmek mümkündür.) Bu bir boyun eğiş, çıkmışlık değil bir başkaldırı, onurlu bir duyarlılıktır. Zaten bu eylemler sonrasında sınıf hareketinin ciddi yükselişler göstermesi bunun somut kanıtıdır.

Vahşi Kedi grevleri olarak adlandırılan ve özellikle 1970'lerin ikinci yarısından sonra oldukça sık görülen spontan gelişen, birden ve şiddetle patlayan ve bütün havzayı sarsan grevler, Güney Kore'de sınıfsal kutuplaşmanın somut yansımasıdır. Ve sınıflar mücadelesindeki zenginliği açığa çıkarmaktadır. Vahşi Kedi grevleri sınıfın kendi ontolojisinden beslenip, güç alarak harekete geçişinin ifadesi oldu. Çıplak bir şekilde sınıfsal öfke ve kinin infilakını gösterdi.

Güney Kore'nin kuruluşundan beri ABD ve finans kapital, sınıfı kontrol altına almaya çalıştı. Bu yönde askeri darbeler gerçekleştirildi, gizli servis devreye sokuldu. Sendikal hareket korparatist bir yapıya dönüştürüldü. Ne var ki, işçi sınıfı bu karşı devrimci operasyonları her seferinde aşmayı bildi. Zengin mücadele ve militan karakteriyle

saldırıları boşa çıkardı. Her dönem bağımsız sınıf inisiyatifini ortaya koydu ve güçlü sınıf örgütlenmeleri yarattı.

Sokak çatışmaları, fabrika işgal eylemleri, işsizlerle dayanışma komiteleri, Demokratik Sendikal Hareket ve benzeri pratikler bunların somut örnekleri oldu. Güvencesizleştirmeye, taşeronlaştırmaya, esnekleştirmeye, işsizleştirmeye karşı Güney Kore işçi sınıfı her zaman ayağa kalktı. Zengin mücadele ve örgütlenme pratikleri yarattı.

Güney Kore işçi sınıfı estetize olmuş bir militanlıkla mücadelesini sürdürüyor. Yaptığı her eylemle şekilleniyor ve enternasyonal bir mesaj veriyor.

HİNDİSTAN

SİVİL İTAATSİZLİKTE HALK GREVLERİNE GENEL BOYKOTLARDAN SEWA'YA

Hindistan tarih boyunca farklı sömürgeci güçlerin işgaline uğradı. Jeostratejik ve jeopolitik konumu Hindistan'ı öne çıkarmaktaydı. Önce Portekizlilerin daha sonra Hollandalıların ve Moğolların işgalini yaşayan Hindistan, 17. yüzyıldan itibaren İngiliz sömürgeciliğinin saldırılarına maruz kaldı aynı yüzyılın sonlarına doğru dönemin sömürgeci güçlerinin en önemli rekabet alanını oluşturdu.

Avrupa'nın iki büyük gücü İngiltere ve Fransa Hindistan'da karşı karşıya geldi. 16. yüzyılın sonlarında ekonomik gücü sayesinde atak yapan Hollanda bir müddet sonra gerilemeye başladı. Hollanda sömürgeciliğinin tipik politikaları daha sonraki yıllarda İngiltere'nin Hindistan'da uyguladığı yöntemlere ışık tuttu. Hollanda yeni ve özgün bir sömürgecilik sistemi kurmuştu.

Hollanda bağımsızlığa kavuştuktan sonra bütün madeni paraları bir bankada toplama kararı verdi ve tek bir para birimi oluşturdu. Tek para birimine geçiş, son derece iyi organize edilen bir para politikasının uygulanmasını sağladı. Hollanda parası uluslararası mali piyasa-

larda güç ve değer kazandı. Bu durum kumpanyalar çağı diye adlandırılan bir dönemin önünü açtı. Hollanda'da 1603'te kurulan Doğu Hindistan Kumpanyası bu gelişmenin somut göstergesiydi. Önce Hollanda daha sonra Fransız ve İngiliz sömürgecileri, temel emperyal politikayı hayata geçirdi.

Doğu Hindistan Kumpanyası'nın ilginç bir işleyişi ve etki gücü vardı. Bir anlamda ekonomik zorla, askeri zoru bir arada kullanıp, girdiği coğrafyada hızlı ve etkili sonuçlar elde ederek, ekonomideki tekeli kısa zamanda kendine topluyordu. Kumpanya ya da şirket fiili devlet otoritesini kullanıyor, resmi bir hükümet gibi çalışıyordu. Para basma, mahkemeler kurma ve faaliyete geçirme, hatta askeri güç oluşturma hakkına sahipti. Şirketin merkezi Amsterdam'dı, Hindistan'da sömürgeci vali şirketin yetkilerini kendinde toplamıştı. Şirket 20 bini asker, 15 bini denizci olmak üzere 35 bin kişilik bir silahlı güce sahipti. Bu askeri güç esas olarak sömürgeleri denetim altında tutmaktaydı.

Şirket bağımsız sekiz kumpanyanın birleşmesinden doğmuştu: "... Her biri 2000 Florin değerindeki 3.300 hissedenden oluşan ve 6.600.000 florin sermaye ile kurulan şirketin kuruluş sermayesi halktan, tüccarlardan, bankerlerden, şehirlerde ve eyaletlerde yaşayan basit yurttaşlardan toplanmıştı. Şirket ihraç ettiği mallar ve aynı sermaye üzerinden devlete yüzde üç oranında bir yıllık ödeme yapıyordu ama ithalatı serbestçe yapabiliyordu."¹

Avrupa'da değişen güçler dengesi, Hollanda'nın sömürge savaşlarında devre dışı kalmasına, özellikle İngiltere'nin öne çıkmasına neden oldu. Fransa İngiltere'yi takip ediyordu.

İki Avrupalı güç 18. yüzyılın ortalarına kadar Hindistan'ın sömürgeleştirilmesi yönünde adeta yarıştı. Sömürgeci rekabet Hint topraklarını kana bulayacaktı. 1757'de Plassey Savaşı Fransızların Hindistan'da etkisini sınırladı. İngilizler hem ekonomik, hem askeri olarak nüfuzlarını hızla yaymaya başladı. Fransa'nın 1741'de Madras'ı İngilizlerden almasıyla Hindistan'da önemli oranda toprak elde etmişlerdi. Ne var ki

1. *Raimondo Luraghi, Sömürgecilik Tarihi, Sosyalist Yay., 1994.s.132*

işgal edilen toprakların elde tutulması, askeri harcamaların hızla artması Fransa'nın Hindistan'dan çekilmesine yol açtı. Çekilmenin bir başka nedeni ise Fransa'nın sömürgecilik politikalarından kaynaklanıyordu. Fransa bir sömürgecilik sistemi kurmak yerine, istila stratejisiyle hareket ediyordu. İşgalin kısa vadeli ekonomik kazancı belirleyici olmaktaydı. Fransa içinden geçtiği toplumsal formasyonun sorunlarıyla da baş etmeye çalışıyordu. Fransa'da İngiltere'den farklı olarak aristokrasıyla, yeni gelişen burjuvazi arasında şiddetli gerilimler yaşanıyordu. Bu süreç İngiltere'de “zorunlu uyum” çerçevesinde gelişmişti.²

Hindistan'da Moğol Hanedanlığı'nın hakimiyeti, özellikle iç bölgelerde 18. yüzyılın sonlarına kadar sürdü. İngiltere ancak bu dönemden sonra Hindistan'da hakimiyetini kurmaya başladı. 1818'de Marathelerin,, 1848'de Sikhlerin yenilgisiyle Hindistan'ın bütününe egemen olabildi.

“BÜTÜN İLKELLERİ UYGARLAŞTIRIN”

İngiltere, Hindistan İmparatorluğunu sistematik ve çok yönlü sömürgecilik teknikleriyle kurdu. Hint halkını köleleştirmek için dinsel ve geleneksel özelliklerden azami düzeyde yararlandı. İngiltere “bütün ilkelleri uygarlaştırma” ve “cehaleti yok etme” argümanlarıyla sömürgecilik politikalarına kültürel boyutlar da kattı. “Beyaz Adamın” efendiliğine itirazı, zihniyet dünyasında bitirmeye ve itaati bir davranış haline getirmeye çalıştı. Konsantre bir ırkçılık politikası olan bu uygulamaların laboratuvarı Hindistan oldu. Beyaz Adam, bu coğrafyada uyguladığı rafine diskriminasyon politikalarıyla sömürgeci kibrini besledi. Kimliği ve vizyonu, itaat etmenin ve rıza göstermenin üzerinden şekillendi.

Hindistan efendiliğın üretildiği en temel coğrafya olarak öne çıktı. Yarattığı gizemli ve mistik imgelerle, doğunun incisi olarak görüldü. Hindistan bu konumuyla “İmparatorluğu yeryüzünün en güçlü ulusu,

2. Bakınız. *VolkanYaraşır Uluslararası İşçi Hareketleri, Tüm Zamanlar, 2004, s.25-70*

Londra'yı da evrenin merkezi haline getiren" sömürge oldu.³

Pax Britannica, Beyaz Adamın tartışılmaz egemenliğini ve otoritesini simgeliyordu. Hindistan'ı yönetmek İngilizlere Tanrı tarafından verilmiş bir görev olarak görülüyordu.

İngiltere Hint toplumunun geleneksel özelliklerini sömürgeci politikalarının kökleşmesi, rıza ve itaatin yeniden üretilmesi için son derece rasyonel biçimde kullandı. Özellikle kast sistemi ve bir anlamda bu sistemin doğmasına ve içselleştirilmesine neden olan Hinduizm İngiliz sömürgecilerin elindeki temel enstrümanlar olarak işlev gördü.

Hinduizmin temelleri milattan önce üçüncü yüzyıldaki kutsal metinlere dayanmaktaydı. İran'dan gelen Ari kavimlerin bilgi kitabı olan Veda, Brahma dinine kaynaklık etti.

Hinduizmin kurucusuz, törensiz ve tapınaksız bir din olarak gelişti. Hinduizme göre yaratıcı ve yarattığı bir bütündü ve tanrının kendini sınırsız gösterme biçimleri bulunuyordu. Bu yön ayrıca onun varoluşu anlamına gelmekteydi.

"Hindular tanrının her yerde hazır ve hep aynı olduğuna inanırlar. Onun çeşitli görünüşleri vardır. Tanrı her şeydir; bitkidir, yıldızdır, ateştir, erkek cinsel organıdır... Tanrı çılgınlığı ve akıllılığıyla da insandır."⁴

Hinduizm, yaşamın sırrını üç tanrının üzerinden kurar. Brahma yaratıcı, Şiva yakıcı, Vişnu koruyucu tanrıdır. Bu üç tanrının eylemi yaşamın sırrını ortaya koyar. Hinduizm kast düzeni oluşturan bir işleyişe sahiptir. En yüksek kast olan Brahmanlar, Brahmana'nın ağzından çıkmıştı. Kshatriyas yani savaşçılar ise Brahmana'nın gücünü simgeleyen pazılarından oluşmuştu. Kılıç kuşanıyordu ve savaşmaktan sorumluydu. Vaçyaslar, yani tüccarlar ise Brahma'nın kalçasından doğmuştu. Her türlü üretim faaliyetinden ve özellikle tarımdan ve besinlerin sağlanmasından Çudraslar sorumluydu ve Brahmanın ayaklarından

3. D. Lapierre . L. Collins. *Bu Gece Özgürlük*, E Yay., I. Cilt, 1975, s.18.

4. Age., s.51

ortaya çıkmıştı. En altta (ya da aşağıda) olanlara ya da hiçbir kasttan olmayanlara “Dokunulmaz” deniliyordu. Parya olarak da adlandırılan Dokunulmazlar’ın topraktan geldikleri kabul ediliyordu.

Egemen sınıf olan Ariler, Hint yarımadasında kara derili yerli halkı köle olarak kullanmalarında kast sisteminden yararlandı. Sanskritçe- de kast anlamına gelen Varna sözcüğü aynı zamanda renk anlamına da gelmekteydi. Paryaların kara derili olması bu yönüyle ilginçtir. Önceleri 5 temel kasta bölünmüşken, zamanla Hint toplumunun bütün gözeneklerine kast sistemi nüfuz etti. Hint toplumu 3 bin kasta ayrıldı. Bu kastların 1886’sı sadece Brahmanlar’a aitti.

Her mesleğin bir kastı bulunuyordu ve her kastta kendi içinde binlerce bölüme ayrılıyordu. Bu bölümler içinde tanımlamalar son derece katıydı. Örneğin demir tüccarlarıyla bir tenekeci aynı alt kast içinde tanımlanmıyordu. Kast içinde, bireyin bulunduğu kastı reddetmesi ve çıkması mümkün değildi. Hangi kast içinde doğmuşsa o kast içinde yaşayıp ölmesi zorunluydu.⁵

Hinduizm temel kavramlarından biri, “Tanrının insan olarak yeniden meydana gelişi” kast düzenini koşulluyordu. İnsan vücudu ruhun geçici kalıbı olarak görülüyordu. “Bedenin yaşamı, ölümsüzlük içindeki yolculuğu sırasında sayısız kalıplardan biridir ve bu zincir evrenle başlayıp bitiyordu.”⁶ Bu süreçte toplanan iyilikler ve kötülüklerin bilançosuna “karma” adı veriliyordu. Bir ruh yeni kalıba bürünürken, yüksek bir kastın mı ya da daha alt bir kastın mı üyesi olacağı bu bilançonun sonucuna bağlıydı.

Hinduizmin bu yönü egemenlere olağanüstü olanaklar sağlıyordu. Toplumsal eşitsizliği sürdürmek, iktidar ve tahakküm ilişkisini yaymak kolaylaşıyordu. Halkın kast sistemiyle bölünmesi ve parçalanması dinsel geleneklerden kaynaklanan “cezalandırmalar” egemenlerin hegemonyalarının pekişmesini sağlamaktaydı. Ayrımcılık, yoksulluk, toplumsal dışlanma ve aşağılanma alinyazısı olarak görülüyordu. Din-

5. *Age.*, s.53

6. *Age.*, s.54

sel ve geleneksel ilişkiler itaati ve rıza göstermeyi uhrevi bir zorunluluk olarak dayatmaktaydı. Hindistan'daki yoksullar durumlarını alını yazısı olarak görüyordu ve bunu değiştirmek mümkün değildi. Ancak yeniden dünyaya gelişle ve günahlardan arınılmışsa, daha parlak bir alını yazısına (yüksek kasta) sahip olunabiliyordu. Hıristiyanlıktaki Kalvanizm ve Püritanizmin son derece konsantre biçimi Hinduizm'de yaşıyordu. Egemenler Hinduizmin kendilerine sağladığı ezilenlerin gönüllü riayetini vahşice asırlar boyunca kullandı. Hinduizmin kendine özgü tabuları bulunuyordu. Tabularla, ayınlerin özünde hedefleri birdi. Ruhun arınması ve kirlenmemesi. Ruh göçüne inanan Hindular için ruhun arınması bir süreçti ve tek bir hayatla sınırlı değildi. Her kasta özgü tabuların yanında Hinduizmin bir tabular sistematiği vardı.

Bir anlamda bu sistematik, toplumsal ilişkilerin ve iş bölümünün zeminlerini yaratıyordu. Örneğin, çöp ve leşe dokunmak, herhangi bir temas kurmak önemli bir tabuydu ve toplumsal dokuyu belirleyici içerikteydi. Çöple ve leşe temas edenler, bütün kastların dışında kabul edilen "dokunulmazlar"dı. Dokunulmazlarla, kurulacak herhangi bir temas, bir leş ya da çöple kurulacak temas olarak görülüyordu. Dokunulmazlar her türlü siyasal ve toplumsal haktan mahrum yaşıyorlardı. Kast sistemi, İngiliz sömürgecilerine hegemonyalarını yaymada son derece önemli olanaklar sağladı. İngilizler, geleneksel toplumsal iş bölümünü koruyucu ve kalıcılaştırıcı politikalar izledi. Tabular kültürel hegemonyalarını beslerken, kast sisteminin hiyerarşisi Beyaz Adam'ın tartışılmaz efendiliğini kurmasını ve bu efendiliğin bir alını yazısı olarak görülmesini sağladı.

1857 AYAKLANMASI

İngiliz sömürgeciliği, Hindistan'a 1840'tan sonra önemli yatırımlar yaptı. Sömürgeciliğin kurumsallaşması yönünde Hindistan'ı saran ulaşım şebekesi inşa edildi. Demiryollarıyla ülke tek bir pazar haline getirildi. Hammadde kaynakları bütünüyle kontrol edilerek, İngiltere'ye transferi organize edildi. İngiliz malları Hint pazarını ele geçirerek, yerli endüstriyi hızla çökertti.

Delhi'de,
Hint İsyanı,
İngiliz Hint
Ordusu'nun
tüfek
alayma
saldırı.
1857

İflaslar, iş yeri kapatmalar yaygınlaştı. Hızlı yoksullaşmayla birlikte, yoğun bir iş gücü ırgat olarak tarım alanına kaydı. Bu yoğun ve ucuz iş gücü, İngiliz toprak sahiplerinin çivit, çay ve kahve üzerinde tekel oluşturmalarını sağladı. İngiliz sömürgeciliğinin yarattığı hızlı yoksullaşma ve kültürel emperyalizm kitleler içinde öfkeyi artırdı. Öfke isyana dönüşmek için birikiyordu.

İsyan, İngiliz ve Hintlilerin birlikte yaşamak zorunda kaldıkları ve her an yüz yüze geldikleri kurum olan ordu içinde başladı.

Görünüşte Doğu Hindistan Kumpanyası'nın Enfield tüfekleri için getirdiği mermiler yüzünden patlak verdi. Mermiler, domuz ve inek yağıyla kaplanmıştı ve askerlerin mermileri kullanmak için ağızlarıyla parçalaması gerekiyordu. Bundan dolayı Müslüman ve Hint kökenli askerler bu mermileri kullanmayı reddetti. Çünkü Müslümanlar için domuz mundar sayılıyor, inek ise Hintliler tarafından kutsal görülüyordu.⁷

10 Mayıs 1857'de ayaklanma başladı. Hintliler ve Müslümanlar İngilizlerin mermileri kullanma ısrarını dinsel inanışlarına bir saldırı olarak görüp, ayaklanmaya katıldı. Delhi şehri isyancılar tarafından

7. Tarık Aygün, *Efendiliğin Reddi*, Om Yay., 2001, s.41.

ele geçirildi. Şehirdeki bütün İngilizler öldürüldü.

Ayaklanmanın lideri, Nana Sahip'ti. Ayaklanma kısa sürede Ganj bölgesine yayıldı. Belirli bir merkezi koordinasyon olmamasına karşın ayaklanma senkronize bir biçimde genişledi.

Maretheler'in, Rajpoutların, Sikhlerin ve Gurkaların ayaklanmanın dışında kalması, İngilizlerin toparlanmasını ve karşı saldırıya geçmesini sağladı. Sikhler, Rajpoutlar ve bazı mihraceler rüşvet ve farklı "ödüllere" İngilizlere katıldı. İngilizler bu güçlerle Delhi'yi yeniden ele geçirmeye çalıştı. Uzun bir direnmenin ardından şehir İngilizler tarafından ele geçirildi. Delhi'deki yakalanan isyancılar İngilizler tarafından kurşuna dizildi.

Delhi'nin düşmesine rağmen isyan bir süre daha farklı bölgelerde sürdü.

İngilizler 1857 Ayaklanması'nı bastırırken çeşitli psikolojik savaş taktikleri de uyguladı. Yerli halkın korkularını, mistik yönelimlerini, tabularını kullanarak, direnişi kırmayı en azından geriletmeyi amaçladı. İngilizlerin psikolojik savaş taktikleriyle sömürge halklarına boyun eğdirmeye çalışması, özellikle 20. yüzyılda emperyalist güçlerin temel yönelimlerinden biri oldu.⁸

Sistematik işkence uygulama ve işkence söylentilerinin bilinçli olarak yayılması, yakalanan asileri, Müslüman'sa domuz, Hindu'ysa inek kanıyla "yıkama", başka esirlere bu kanları zorla yalatma. Korkuyu kitleselleştirecek taktikler uygulama. Ayaklanan asileri toplara bağlayıp topu ateşlemeyle paramparça etme. Hintlilerin töre ve batıl itikatları üzerine gitme. Bazı kastların süngüden korktuğunun fark edilmesiyle operasyonların, süngü takılarak yapılması gibi...

8. ABD emperyalizmi, Vietnam işgalinde Vietnam halkının korkularından hareketle, baskınları özellikle geceleri helikopterlerle yapıyordu. Helikopterlere takılan, yüksek ışık veren projektörler gecenin karanlığını aydınlatıyor, Wagner'in müzikleri yüksek volümlü çalınarak bombalamalar gerçekleştiriliyordu. Çünkü Vietnam halkının kolektif bilinçaltında ejderha önemli bir korku figürüydü. ABD bu figürü çağırıştıran yöntemler izleyerek korkunun kökleşmesini ve direnişi kırmayı hedefliyordu.

Ayaklanma ancak Şubat 1859'da bütünüyle bastırılabilirdi. Yüz binlerce insan öldürüldü. Ayaklanmanın lideri Nana Sakip yakalanmadı ama kendisinden bir daha haber de alınmadı.

Ayaklanma başarısızlıkla sonuçlansa da, toplumsal etkisi sarsıcı oldu. Ayaklanma Hint Direniş hareketinin başlangıcı kabul edildi. Hintliler "muhteşem" bir güç kabul edilen İngilizlere karşı direnilebileceğini ve isyan edilebileceğini yaşayarak gördüler. Sömürgeci kibrin ve zulmün ancak isyanla yenilebileceği ortaya çıktı. Ayaklanma İngilizler için de bir deneyim oldu. İsyanın her şartta mümkün olduğunu anlayan İngilizler acil önlemler almaya çalıştı.

Ayaklanmanın başarısızlıkla sonuçlanmasının temel nedeni; Hint halkının tümünün isyana katılmamasıydı. Bazı mihraceler İngilizlerle işbirliği yaparak halkın bölünmesine yol açmıştı. Ayrıca Hint halkının ağırlıklı bir kesiminin tarihsel, toplumsal nedenlerle ayaklanmaya hazır olmaması da önemli bir faktördü.

Ama her şeye rağmen 1857 Ayaklanması çağın en acımasız sömürgeci gücüne karşı fakir ve mazlum bir halkın ayağa kalkışını gösterdi. Öfkenin isyana dönüşmesiyle ne kadar sarsıcı ve yıkıcı bir güç olduğu ortaya çıktı.

KONGRE PARTİSİ'NİN KURULUŞU

1857 İsyanı'nın yaydığı muazzam etki İngiltere'nin acil önlemler almasına neden oldu. İngilizler, bir kıta büyüklüğündeki ülkeyi yönetemeyeceklerini ve olası bir isyan dalgasında hakimiyetlerini bütünüyle kaybedebileceklerini gördüler. Sömürgeci yöntemlerini değiştirerek, bazı "reformlarla" tahakkümlerini yeniden inşaaya giriştiler.

İsyan sırasında İngiliz ordusuna yardımcı olan Hint egemenlerine bazı olanaklar tanındı. Direkt Kraliçe Victoria tarafından sosyal ve içtimai statülerine, payelerine saygı gösterileceği ilan edildi. Bazı mihraceler, sömürge yönetiminin en üst düzeyinde yer almaya başladı. Yasama kuruluna bazı Hintliler atandı. 1892 yılında kuruldaki Hintli sayısı artırıldı. Yargı sisteminde de bazı düzenlemeler yapıldı.

Çeşitli vakıflar aracılığıyla Hintli “aydınlar” finanse edildi. İngiliz sömürgecileri bu kesimler aracılığıyla “entelektüel” hegemonyayı elde tutmaya çalıştı. İngilizler bilinçli olarak sömürgeci dünyayı içselleştiren yaşam tarzı ve zihniyet dünyası yaratma yönünde adımlar attı. Özellikle ayrıcalıklı ve dejenere bir gençlik yaratılmaya çalışıldı.

İngiliz sömürgecileri bu adımlarının yanında, yeni bir adım daha attı. 1885’te, emekliye ayrılmış bir İngiliz memur olan A.O. Hume’un teşvikiyle Kalküta’da Hindistan Ulusal Kongresi toplandı. Kongreye 72 delege katıldı. Siyasal parti mahiyetindeki Kongre, bir programa ve tüzüğe sahip değildi.

Kongre misyonunu İngilizlerle Hintliler arasında iyi ilişkiler geliştirmek olarak belirledi. Böylesi bir yönelim İngilizler ve zengin Hintlilerce olumlu karşılandı. Hoşgörülle yaklaşıldı.

Fakat süreç başka türlü gelişti. Kongre Hint toplumsal yapısının özelliklerine bağlı olarak İngilizlerin ve zengin Hintlilerin hedeflerinin dışında, farklı bir mecrada şekillenmeye başladı.

Hint toplumunun etnik ve dinsel bölünmüşlüğü dışında, binlerce kasta ayrılmışlığı sömürgeci güçlerin ve işbirlikçilerin etki gücünü yaymasını sağlıyordu. İngiltere, sömürgeci tahakkümünü bu parçalanma ve diskriminasyon politikaları üzerinden şekillendiriyordu. Kongre Partisi’nin kurulması, etnik, dinsel ve kastlar arası bölünmüşlüğü engelleyici işlev gördü. Parti’ye üye olmak için Hintli olmak yeterliydi. Bu yönünde Hint toplumunun olağanüstü parçalanmışlığını ve geleneksel reflekslerini kıran bir içerik taşıdı. Kongre Partisi, esnek ve kapsayıcı yapısıyla, Hintlilerin ihtiyacına karşılık veren “mükemmel” bir örgüt olarak gelişti. Bazı dönemlerde radikal yabancı düşmanlığı üzerinden etkili politikalar da geliştiren Kongre Partisi, Hindistan Bağımsızlık Hareketi’nin önderi olarak konumlandı ve Hindistan’ın en büyük siyasi hareketi olarak tarihe geçti.

I. DÜNYA SAVAŞINA DOĞRU HİNDİSTAN

Hindistan, 20. yüzyıla İngiliz İmparatorluğunun tahakkümü altında girdi. İngiliz emperyalizmi Hindistan’da ekonomik, askeri, kültürel

hegemonyasını kökleştirmiş ve en ücra köşelere kadar yaymıştı. Demiryolları ağının genişlemesi İngiltere'nin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına kolayca erişmesini sağladı. 1870'lerde inşa edilmeye başlayan demiryolları 1900'lerin başlarında 96 hatta çalışır vaziyete geldi. Bu hatlar aracılığıyla Hindistan'dan ihraç edilen, başta buğday ve pamuğun limanlara taşınması kolaylaştı. Yeraltı madenlerinin işletilmesi ve ulaştırılmasının olanakları arttı. Aynı dönem özellikle dokuma ve madeni eşya üretimine yönelik tesisler inşa edildi. Bu süreç bir yandan da işçi sınıfının gelişme dinamiklerinin önünü açıyordu. Başta dokuma, demiryolu ve maden sektöründe sınıfın yoğunlaşması görülüyordu. Hindistan'da 25.000 mil uzunluğunda demiryolu ağı bulunuyordu ve bu alanda çalışanların sayısı 500 bine ulaşmıştı.

Hindistan hızla İngiliz kapitalizminin en büyük ve en önemli pazarına dönüştü. İngiliz mallarının ithali, Hindistan yerli "sanayinin" ve birçok zanaat alanının çökmesine yol açtı. Benzer bir durum Hindistan kırında da yaşandı. İngiliz yönetimi büyük toprak sahiplerinin imtiyazlarını artırıcı kararlar aldı. Küçük üreticiler hızla topraklarını kaybetmeye başladı.

1898-1905 arasında Hindistan'da İngiltere kraliyet temsilciliği yapan Lord Curzon, sömürgeci politikaların ana yönelimlerinden biri olan bölme taktiğini, Bengal üzerinde gerçekleştirmek istedi.

Bu girişim Hindistan'da 1857 sonrası en ciddi muhalefetin doğmasına neden oldu. Radikal kesimlerin önderliğinde Hint halkı kitlesel direnişe geçti. İngiliz mallarının boykot edilmesi eğilimi, Svadeşi Hareketini yarattı.

İngiliz yönetimi bağımsızlık yanlısı radikalleri baskı ve şiddetle etkisizleştirmeye çalıştı. Liderleri Tilak tutuklandı. Ayrıca bazı reformlarla Hintli ayrıcalıklı kesimin taleplerine uygun adımlar atıldı. Tilak önderliğindeki radikallerle, ılımlı kesimin anlaşması eylemlerin durmasını beraberinde getirdi.

Bengal'in bölünme politikası, İngilizlerin son derece iyi hesapladıkları bir sömürgeci taktikti. Bölge en başta anti sömürgeci akımların düşünsel merkeziydi. İngilizler bir taraftan bu düşünsel merkezi da-

ğitmayı, diğer taraftan da yarattığı dinsel ayrımlarla isyan hareketini parçalamayı amaçlıyordu. Böylece dinsel temelde zaten bazı problemler yaşayan isyancıların bloke edilmesi kolaylaşacaktı. İki dinin arasında düşmanlığın körüklenmesi yönünde provakatif adımların atılması uzun sürmedi.

Bengal ayrıca jeo-ekonomik açıdan da en önemli bölgeydi. 19. yüzyılın ortalarına kadar bölge, Hindistan'ın ve Güney Doğu Asya'nın pirinç ambarlığını yaptı. Ayrıca şeker ve jüt ipliği üretilmekteydi.

İngiliz sömürgecilerin dinsel temele dayalı kavgaları körükleyip, manipüle ederek hakimiyetlerini derinleştirme taktiği 20. yüzyıl başlarına kadar "askıda" kaldı.

20. yüzyıla girildiğinde İngiliz sömürgeci yönetimine karşı içten içe öfke artıyor, isyan mayalanıyordu. Bengal'in bölünme planı ve Rus-Japon Savaşı'nın sonuçları isyan ve ihtilal dalgasını yükseltti.

Japonya aynı dönemde Doğu Asya bölgesinde emperyal ataklara başlamıştı. 1895'te Çin ordusunu yenmesiyle Asya Pasifik'in en güçlü ülkesi olarak öne çıktı. Askeri gücünü artırarak, son derece güçlü bir donanma oluşturdu. Bir ada devlet olmasından kaynaklanan jeo-stratejik problemlerini aşmak ve Pasifik bölgesinde hızla güçlenen ABD yayılmacılığına karşı koyabilmek için adımlar attı. Bir yandan sanayi için gerekli hammaddelere ulaşmak, tarımsal alanda yaşadığı sosyo-ekonomik gerilikten kaynaklanan problemleri aşmak (özellikle gıda kıtlığını çözmek) için askeri üsler oluşturdu. Bu üsler Japon imparatorluğunun emperyal yayılımının göstergesiydi. Bu yönde ilk başta Kore ve Mançurya'nın işgali gerçekleştirildi. Kore'nin pirinç tarlaları ve zengin demir yatakları, Japon emperyalizmi için yakıcı önem taşıyordu. Hızlı militarizasyon süreci kendi diyalektiğini işletiyor, Japon emperyalizmi Asya'nın tek hükümdarı olmak yönünde işgal stratejisini yaygınlaştırıyordu.

Aynı dönemde Rusya, Mançurya'da demiryollarını yapmanın sağladığı olanaklarla ekonomik nüfuz oluşturmuştu. Ayrıca Boxer savaşının Uzakdoğu'daki dengeleri bozan ve değiştiren yönünden yararlanarak, Mançurya'yı askeri olarak işgal etmişti Kore'yi de kısa zamanda işgal

etmeye hazırlanıyordu.

İngiltere'nin desteğinde Japonya, Çin ve Rusya arasında imzalanan Mançurya'nın kademe kademe boşaltılmasını içeren anlaşmaya Rusya'nın riayet etmediği gerekçesiyle Mançurya, üzerinde hak iddia etti. Japonya, Çin Savaşı'nın galibi olmasından dolayı bu talebi ileri sürmekteydi.

Rusya'yla Japonya arasında gerilim hızla arttı. Japonya'nın Asya'yı işgal ve sömürgeleştirme stratejisi, Rusya'nın sömürgeci ataklarıyla çelişmekteydi. Kore, Doğu Çin Demiryolları, Güney Mançurya üzerinde karşılıklı talepler ve sömürgeci ataklar iki sömürgeci güç arasında savaş zeminlerini yarattı. 1904 Şubat başında Rusya Japonya arasındaki savaş başladı.

Rusya kolay bir zafer beklemekteydi ama gelişmelerde hiç beklediği gibi olmadı. Japonya Mayıs ayında Rusların Vladivostok filolarını bertaraf etti. Ardından Rus kara birlikleri ağır yenilgi yaşadı. Rus ordusu ağustos ayında en ağır yenilgisini aldı. 1905 Ocağında Mançurya savunma hatları dağıtıldı. Rusya'nın Avrupa donanması Asya'ya taşındı. Ne var ki Rusya deniz savaşlarını da kaybetti.

Rus - Japon savaşını büyük bir üstünlükle Japonya kazandı. Çarlık Rusya'sı, ağır yenilginin şiddetli sarsıntılarını yaşamaya başladı.

ABD'nin arabuluculuk yapmasıyla 5 Eylül 1905'te Portsmouth Antlaşması imzalandı. Anlaşmayla Port Arthur, Sakalin Adası'nın güneyi Japonya'ya bırakıldı. Ayrıca Kore'nin Güney Mançurya demiryolları Japonya'ya verildi.

Savaşın sonuçları Doğu Asya jeo-politiğinde önemli değişimlere yol açtı. Japonya savaş sonrasında Doğu Asya'da sömürge alanlarını genişletti. Hatta başta Rusya'nın yenilgisinden "memnun" olan ABD, Japonya'nın kendi nüfuz alanlarını tehdit etmeye başlamasından rahatsızlık duydu. ABD, özellikle Filipinlerdeki ağırlığını kaybetmek istemiyor, Doğu Asya'da bu odak coğrafyanın aracılığıyla nüfuz alanlarını genişletmek istiyordu. Japonya'nın emperyalist atağı, ABD'nin Asya Pasifik bölgesine yönelik acil yeni önlemler alma ihtiyacını do-

ğurdu. ABD ve Japonya'yla gerginlik önce "yumuşak" politikaların devreye sokularak önlenmeye ya da ertelenmeye çalışıldı. Bu yönde nüfuz bölgelerini belirleyen bir antlaşma imzalandı. Anlaşmaya rağmen Japonya ile ABD arasında II. Dünya Savaşına kadar sürekli bir savaş hali durumu yaşandı.

ABD'nin II. Dünya Savaşı'na girmesinin en önemli nedeni, Japonya'nın Pasifik'te yeni sömürge savaşlarına başlamasıydı. ABD, Nazilerin Avrupa'da yayılmacılığını "tali" bir sorun ya da Avrupa'nın iç sorunu olarak görüyordu. Bir anlamda Kıta Avrupa'sındaki emperyalist kapışmadan ve Sovyetler Birliği'ne yönelik saldırılardan kendisine yeni olanaklar çıkarıyordu. Kendisiyle rekabet gücüne sahip emperyalist güçlerin zayıflaması, özellikle İngiltere'nin devre dışı kalması ABD'nin önünü açmaktaydı. Avrupa'daki gelişmeleri dikkatle izleyen ABD, Japonya'nın emperyalist ataklarını son derece ciddi bir tehlike olarak değerlendirdi. Mançurya Savaşı bu tehdit algılamasının en ekstrem pratiği olarak öne çıktı. ABD bu algılayış ekseninde Japonya'ya karşı nükleer bomba kullanmaktan "çekinmedi".⁹

Mançurya Savaşı ya da Rus-Japon Savaşı, Japonya'nın, Asya'nın en önemli askeri ve ekonomik gücü olduğunu ortaya koydu. Savaş bir dizi sarsıcı sonuçlar yarattı. Savaş her ne kadar iki emperyal güç arasında geçse de, bazı paradoksal gelişmeler Asya'nın sömürge halklarının moral motivasyonunu güçlendirdi. "Beyaz Adamın" yenilebileceği görüldü.

Çünkü güç, kudret ve ihtişamlı özdeşleşmiş "beyaz ırk" ilk defa beyaz olmayan bir ulus tarafından yenilgiye uğratılıyordu. Ayrıca Rusya'nın dönemin en güçlü devletlerinden biri olması da önem taşıyordu. Bir dünya gücünün yenilmesi sömürge halklarının "itaat ve rıza" üzerinden şekillenmiş zihniyet dünyalarını sarstı. Artık sömürge halk-

9. Japonya'ya atom bombaları atılmasının en önemli nedenlerinden biri de, ABD'nin (II. Dünya Savaşından sonra) birincil emperyalist güç olduğunu gösterme isteğidir. Teslim olma koşullarının bulunmasına rağmen, Japonya özellikle bombalanmıştır. ABD böylece gücünün ve kudretinin tartışılmazlığını sergilemeye çalışmıştır.

larının kendilerini algılama biçimlerine kadar sinmiş ve içselleşmiş oryantalizm paramparça olmuştu. Böylece işgal, sömürü ve talana dayalı gelişen, rıza gösterme ve itaat etme refleksleriyle biçimlenen Batı (Avrupa) - Doğu (Asya) ilişkilerinin bir kader olmadığı anlaşıldı. Bu olağanüstü sarsıntı, özellikle iki uygarlık beşiği olan Çin ve Hint halkları üzerinden etkisini gösterdi. Bağımsızlık yanlısı siyasi eğilimler hızla güç kazandı.

Bazı reaksiyoner gelişmeler de görüldü. Hint ırkçılığını öne çıkaran siyasi yapılanmalar kuruldu. İngiliz düşmanlığı, kendini hem I. Dünya Savaşı'nda hem de II. Dünya Savaşı'nda dışa vurdu. İngilizlere karşı Almanlarla ilişki kuruldu. Nazizme sempatiyle bakıldı. Silahlı ayaklanma yanlısı bu ırkçı gruplar, ülke içinde de birçok katliam gerçekleştirdi. Hindistan bağımsızlık hareketi bu grupların faaliyetlerinden dolayı ciddi zafiyetler yaşadı.

Aynı dönemde ortaya çıkan Ghadr örgütlenmesi ise Hindistan bağımsızlık mücadelesine ivme katacaktı.

GHADR "İSYAN" ÖRGÜTLENİYOR

İngilizlerin Bengali bölme girişimi halklar arasında tepkiyle karşılandı. Bu koşullarda kendini sistematik suikastlarla duyuran bir grup, silahlı ayaklanma propagandası yapmaya başladı. 1857 isyanı kendilerine rehber edinen grup, bu yönde faaliyetlerini yaygınlaştırdı ve kısa sürede büyük bir örgütsel güç haline geldi.

Önce Bengal merkezli şekillenen yapı giderek Hindistan'ın geneline yayıldı. Muhbirleri, polisleri, yönetici sınıftan İngilizleri hedef alan eylemler gerçekleştirdi. Seri suikastlar yapıldı. Kısa bir zaman sonra seçici ve özel suikast eylemlerine başlandı. Bengal vali yardımcısına bomba ve silahla suikastler düzenlendi. Eylemler başarısızlıkla sonuçlandı ama büyük sansasyon yarattı. Örgütün eylem kapasitesini yükseltmesi ve üst düzey İngilizlere yönelmesi, İngiliz sömürgeci yönetimi harekete geçirdi. Örgüt üyelerine yönelik seri operasyonlar düzenlendi. Yoğun istihbarat çalışması başlatıldı. Takip ve baskınlar sonucu örgüt üyelerinden bazıları yakalandı. Ele geçen dökümanlar,

İngiliz sömürgeci yönetimini şaşkına çevirdi. Örgütün sömürgeci yönetiminin sınır noktalarına vurmayı hedeflediği ortaya çıktı. Askeri kışlalar kamu binaları, karakollar, demiryolları önemli İngilizler hedefleri arasındaydı.

Örgüt, İngiliz sömürgeciliğini simgeleyen her şeye Hindistan düzeyinde saldırılar gerçekleştirdi. Kitlesele ayaklanmalar organize etti. Askeri kışla baskınları ve cephaneliklere el koyma eylemleri gerçekleştirdi. Seri soygunlar yaptı.

Bu arada İngilizleri son derece rahatsız eden bir gelişme daha yaşandı. Şiddet sarmalı Londra'da kendini hissettirdi. 1909 yazında Hindistan Dışişleri Bakan Yardımcısı genç bir Hintli yurtsever tarafından öldürüldü.

İngiliz güvenlik güçlerini alarma geçiren bu eylemle, örgütün merkezinin Londra'da bulunan Hintli Öğrenci Evi olduğu anlaşıldı. Öğrencilerin "Indie House"da kurdukları gizli atölyelerde bomba yaptıkları ve bir cephanelik oluşturdıkları görüldü. Ayrıca ev, siyasi eğitim mer-

Stockton Gurdwara Sikh Tapınağı, Ghadr Hareketi'nin ABD'deki merkezlerinden biriydi. ABD, California, 1916.

kezi olarak kullanıyordu.

Hintli Öğrenci Evi'nin müdürü Viyanak Savarkar'ın örgütün lideri olduğu belirlendi. Savarkar, Hintli eylemcilerin ilham kaynağı olan *The Indian War of Independence -Hindistan'da Savaş ve Bağımsızlık* adlı kitabın yazarıydı.

Savarkar polisin operasyonlarından kurtularak, 1910'da Paris'e geçti. Örgütün karargahını da Paris'e taşıdı. Bir müddet sonra koordinasyon için illegal olarak girdiği Londra'da yakalandı. Yargılanmak üzere Bombay'a yollandı. Savarkar eylemci arkadaşları tarafından kaçırılmak istense de, firar başarısız oldu. Zulmüyle ün yapmış adı Şeytan Adası'na çıkmış Andaman Adaları'na gönderildi. Savarkar, bu cehennemden 1919'da siyasi bir affla çıktı.

Savarkar ve bir dizi eylemcinin yakalanması örgüte vurulmuş ağır bir darbe olsa da, örgüt kısa süre sonra toparlandı. Bu toparlanmanın mimarı Hintli Öğrenci Evi'nde yetişen Har Dayal'dı. Londra'daki operasyonlardan kurtulan Har Dayal, Paris'te uzun müddet kaldı. Burada tanıştığı, sürgün Rus devrimcilerden şiddetli derecede etkilendi.

Özgürlük hareketinin yalnızca suikast, bombalama, soygun, lokal düzeyde yerel ayaklanmalarla değil; Hint halkının bütünüyle ayağa kalkmasıyla ve kuracağı silahlı bir orduyla gelişebileceğini düşünüyordu. Bu adımlar özgürlüğün yolunu açacaktı.

Har Dayal; İngiliz emperyalizminin neden olduğu yoksulluğun, Japonların Ruslara karşı kazandığı zaferin, Hint halkı üzerinde yarattığı moral etkinin ve yaklaşmakta olan dünya savaşının yeni bir konjonktür yarattığını, bu konjonktürde bağımsızlık mücadelesinin kök salacağını savunmaktaydı. 1857 deneyiminin mücadeleye ışık tuttuğunu belirtiyordu.

Pencab bölgesinde 1905-1910 arasında yaşanan kıtlık nedeniyle, on binlerce Hintli Burma, Malaya ve Çin'e göç etmek zorunda kalmıştı. Bu göçmenlerin de bir kısmı daha sonra ABD'ye geçmişti. ABD'ye yerleşen Hintlilerin yaşam koşulları oldukça kötüydü. ABD'de ucuz iş gücü rezervi olarak görülüyorlardı ve diskriminasyona tabi tutulmak-

taydılar. Kronik bir yoksulluk içindeydiler. Hintlilerin bu durumunu sarih biçimde çözümleyen Har Dayal 1911'de, örgütün merkezini California'ya taşıdı.

Örgüt ABD'de lojistik ilişkilerini kurarken, Hindistan'da saldırılarını sürdürmekteydi. Aralık 1912'de Vali Lord Hardinge'ye yönelik suikast büyük sansasyon yarattı. İngiliz hükümeti, Har Dayal'ın Amerika'dan sınırdışı edilmesi talebinde bulundu.

ABD, Japonya'nın giderek güçlendiği Uzakdoğu'ya ilişkin emperyalist projelerinde Hindistan'ı bir atlama taşı olarak görüyordu. Hindistan bir yandan İngiliz emperyalizmin kalbi, öte yandan Asya'ya ve Uzakdoğu'ya ulaşma kanalıydı. Har Dayal'ın başında bulunduğu örgütte, Hindistan'ın en önemli muhalif gücüydü ve İngiliz imparatorluğunu ciddi oranda rahatsız ediyordu. Bu faktörlerden dolayı ABD, İngiltere'nin sınırdışı etme talebini reddetti.

Har Dayal, şimdi daha rahattı ve Hindistan'da ordu kurma yönünde faaliyetleri hızla koordine etti. Özellikle savaşçılıklarıyla ünlü Sikhlerden askerler seçiyordu ve örgütün artık bir adı vardı: İsyân yani Ghadr.

Aynı adla bir gazete çıkarıldı. Gazete, Hint halkının mücadelesinin meşruiyetini tüm dünyaya gösterilmesi açısından önem taşıdı. Ghadr, İngilizleri, Hindistan'dan atmayı ve özgür seçimlere dayalı bir cumhuriyet kurmayı hedeflediğini açıkladı.

Ghadr, ABD'nin yanında Burma, Malaya, Japonya, Çin dahil Hintlilerin yaşadığı bütün ülkelerde örgütlenmeler oluşturdu. Bu örgütlenmeler, Hindistan'da başlatılacak bağımsızlık savaşının hazırlıklarına giriştiler.

Avrupa'daki güçler dengesi değişmekteydi ve 1. Dünya savaşı yaklaşıyordu. Almanya geç kalmış ama son derece agresif bir emperyalist güç olarak devreye giriyordu ve İngiltere karşıtı politikalarıyla dikkat çekiyordu. 1. Dünya Savaşı öncesi İngiliz emperyalizmin en stratejik sömürgesi Hindistan, Almanya'nın da emperyal hedefleri içinde yer alıyordu.

Almanya, her an başlama ihtimali olan büyük savaşta sömürgelerin stratejik rol alacağını düşünüyordu. Global politikalarını bu yönde yaptı. Bu perspektifle bütün İngiliz sömürgelerindeki muhalif hareketlerle ilişki kurdu. Har Dayal Almanların bu siyasi manevrasını gördü ve pragmatist bir biçimde bu manevradan yararlanmak için harekete geçti.

ABD, Almanya'nın yayılmacılığından duyduğu tedirginlikle Har Dayal'a yönelik yaklaşımlarını değiştirdi. Almanya'yla Har Dayal ilişkisinin yoğunlaşması üzerine ABD Har Dayal'ı şiddet eylemleri düzenlediği gerekçesiyle tutukladı. Bu gözdağı niteliğindeki tutuklama, iki gün sonra son buldu. Dışarı çıkan Har Dayal hızla izini kaybettirdi. Ghadr'ın faaliyetlerini İsviçre'den sürdürmeye başladı.

I. Dünya Savaşı'nın başlaması, örgüte önemli olanaklar sundu. Örgüt yurt dışındaki bütün kadroların Hindistan'a dönmesi kararını aldı. Kadrolar savaştan kaçan basit göçmen görüntüsüyle Hindistan'a dönmeye başladı. İngiliz gizli servisi bu durumdan haberdar oldu ve gümrüklerde önlemler aldı.

Gerçekten de binlerce Hintli göçmen savaş gerekçesiyle ülkesine dönüyordu, militanlar bu kalabalığın içinde kaybolmaya çalıştı. Aralık 1914'ten Mart 1915 arasında tahminen sekiz bin militan Hindistan'a girdi.

İngiliz güvenlik birimleri olağanüstü yetkilerle donatıldı. Hindistan'a giren her mülteciyle tek tek görüştü. Militanların beş yüze yakın kısmı bu görüşmelerden sonra tutuklandı. Şüpheliler, yaklaşık 2 bin 500 kişiyi buluyordu, denetim altındaki bazı köylere yerleştirildi ve göz hapsinde tutuldu.

Yine de binlerce Ghadr üyesi Hindistan'a döner dönmez, ayaklanmanın örgütlenme faaliyeti içine girdi. Kadroların büyük bir oranı Pencab bölgesinde toplandı.

Yurtdışında daha önceden belirlenen birimler, gruplar şeklinde örgütlendi. Kadroların bir kısmı suikast ve soygun eylemleri gerçekleştirecekti, bir kısmı ise bomba yapımında uzmanlaşmıştı. Bazıları

Hint askerlerinin ayaklanmaya katılması için örgütlenme çalışmaları yapacaktı. Bengal bölgesinde de başka bir ihtilalci grup çalışmalar yürütüyordu.

Bengal stratejik bir niteliğe sahipti. Bölgedeki İngiliz üslerinin ber-
taraf edilmesiyle ancak bağımsızlık yönünde gelişmeler olabilirdi.
Ghadr, Bengal bölgesinin stratejik önemi üzere bu grupla ilişkiye
geçti. Görüşmeler sonucu iki grup birlikte hareket etme kararı aldı.

Artık ayaklanma için her şey ayarlanmıştı. Özellikle 1857 Ayaklan-
ması'nın kaderini belirleyen Delhi'nin ele geçirilmesi önemle vurgu-
lanıyordu. İsyanın şiarı da buna göre belirlendi: "Özgür ve birleşik bir
Hindistan için hedef: Delhi".

Hazırlanan bayraklar da özgür ve birleşik Hindistan'ı simgeliyordu;
Hinduları temsilen kırmızı, Sikhleri temsilen sarı ve Müslümanları
temsilen yeşil renkleri içeren bayraklar hazırlandı. Ayaklanma 21 Şu-
bat 1915 olarak belirlendi. Ayaklanmanın sloganı netti ve yılların öfke
birikimini dışa vuruyordu: "Tüm İngilizlere ölüm".

Ayaklanmanın başarısı, Hintli askerlerin ve halkın katılımına bağ-
lıydı.

İsyancılar, yaptıkları eylemleriyle mesajlarını net olarak veriyordu.
Zengin Hintliler, İngilizler soyuldu, İngiliz işbirlikçiler, muhbirler ve
polisler cezalandırıldı. Yoksullar silahlandırıldı. Askerler içinde çalış-
malar yoğunlaştırıldı.

Daha organizasyon aşamasında Ghadr ve Har Dayal arasında bağ
koptu. İlegalite kuralları çiğnendi. Ayaklanma hakkında bilgiler, İn-
giliz gizli servisi tarafından ele geçirildi.

İngiliz güvenlik güçleri ayaklanma başlamadan hemen önce, isyancı-
ların merkezini bastı ve önder kadrosunun büyük bir kısmını tutukla-
dı. Operasyonlar ülke çapına yayıldı. Yüzlerce asi bu operasyonlar so-
nucu tutuklandı. Ayaklanmada son derece önemli işlevi olacak Hintli
askerler hızla görevden alınıp, silahsızlandırıldı, yerlerine İngiliz as-
kerleri getirildi. Bu durum, askerlerin ayaklanmasını bekleyen yerel
milislerin de çözülmesi ve dağılmasına yol açtı.

Ghadr Hareketi ağır darbeler yiyerek dağıldı.

1857 Ayaklanması, iyi organize olmamış, Hint halkını birleştirememişti. Hedefleri belirsizdi. Ayaklanma bu yönlerine karşın, Hint kimliğine önemli katkılar yaptı. Her şeyden önce İngilizlere karşı isyan edilebileceğini gösterdi.

Ghadr Hareketi daha sistemli ve örgütlü adımlar attı. Özellikle Hint halkının birliğine vurgu yaptı ve “Birleşik Hindistan” şiarıyla hareket etti. Fakat hareket bir halk hareketine dönüşemedi. Askerlere yönelik faaliyete ağırlık verildi. Halkın gündelik sorunları ile bağımsızlık mücadelesi arasında bağ kurulamadı ve sansasyonel eylemlerle dikkat çekildi.

Hareketin kurucusu olan Savarkar’ın siyasi yönelimleri ve pragmatizmi, hareketin en önemli zaaflarından biriydi.

Ghadr Hareketi Hint halkının bölünmüşlüğüne çözüm üretmedi. Hint milliyetçiliğine yapılan vurgu ya da kabaca Hintli İngiliz ayrımının üzerinden yürütülen politikalar etkisiz kaldı. Hint toplumunun yoğun bölünmüşlüğüne arkasındaki asıl neden olan sınıfsal ayrım görmemezlikten gelindi. Farkına varılmadı. Ghadr Hareketi bir öfke hareketi olarak öne çıktı. Hintlilerin ortak bir cephede mücadele etmesinin bütün zorluklarını açığa çıkardı.

GANDHİ, BİR HALKIN AYAĞA KALKIŞI: PASİF DİRENİŞ

Ghadr Hareketi’nin başarısızlığı Hindistan’da sömürgecilik karşıtı mücadelede bir kırılmayı işaretledi. Yenilgi umutsuzluğu tetikledi. Tam bu koşullarda Hindistan’ın yakın tarihine büyük iz bırakacak bir isim öne çıktı: Gandhi.

Gandhi, 1893’te İngiltere’de hukuk eğitimini tamamlayıp Güney Afrika’ya gitti. Burada bir şirkette hukuk danışmanı olarak görev yapmaya başladı.

Gandhi, Güney Afrika’da 20 yıl kaldı. Beyazların egemenliğinde bir

faşist diktatörlükle yönetilen ülkede, siyahlar ve göçmen halk üzerinde ırk diskriminasyonu¹⁰ ve segregasyonu¹¹ ya da kısaca apartheid¹² politikası sistematik ve son derece konsantre bir şekilde uygulanıyordu. Faşist diktatörlük apartheid politikaları üzerinde şekillendi. Gücünü ve hegemonyasını bu politikalardan aldı.

Gandhi ırkçılık politikalarına karşı son derece yaratıcı ve diktatörlüğün reflekslerini bozan eylemler gerçekleştirdi. Adı daha Hindistan'a gelmeden duyulmaya başlandı. İlerde Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde uyguladığı mücadele taktiklerini ve siyaset felsefesini ilk Güney Afrika'da hayata geçirdi. Bir anlamda bağımsızlık mücadelesinin provası, Güney Afrika'da yapıldı.

Gandhi, Hintli göçmenlere yeni bir mücadele ruhu vermeyi amaçladı. Her bireyin Satyagraha-Ruh Gücü'ne dayanması gerektiğini ileri sürdü. 1906'da Güney Afrika'da Hintli göçmenlerin kayıt yaptırması ve parmak izlerinin alınması doğrultusunda yasa çıkarıldı. Gandhi yasayı Hintlilere yönelik bir hakaret olduğunu savunarak, riayet etmemelerini istedi. Eylemin yaygınlaşması karşısında, Güney Afrika yönetimi Gandhi'yle görüşmek zorunda kaldı. Yasanın geri alınacağı ileri sürülse de, geri alınmadı. Hintliler yaygın olarak kayıt kartlarını yırtma eylemi yaptı.

10. *Ayrımcılık anlamına gelir. Irk diskriminasyonu ise insanların ırklarından dolayı temel yurttaşlık haklarından yoksun bırakılmasını çeşitli (izlenme, kovuşturmayla uğrama, sorgulanma ve işkenceye tabi tutulma gibi) baskılara uğraması demektir.*

11. *Segregasyon: Siyahları ya da diğer "renkli" insanları beyazlardan ayırma. Bir nevi ırk diskriminasyonu. Yaşam alanlarının (otel, park, restoran, ulaşım araçları, okul, hastane vb.) ayrılması ya da kamusal alanın bölünmesi. Beyazların girdiği yerlere, Siyahların ve göçmenlerin girmesinin yasaklanması. Aynı politika ABD'de uzun süre uygulandı.*

12. *Aparteid: Güney Afrika Cumhuriyeti'nin siyahlara ve özellikle Hindistan'dan gelen göçmenlere her düzeyde uyguladığı ırkçılık politikaları. Bu politikalar ırk diskriminasyonu ve segregasyona dayanıyordu ve rezervasyon politikalarıyla tamamlanıyordu.*

İrkçi diskriminasyon politikalarından biri de seyahat özgürlüğünü kısıtlayan göçmenlik yasasıydı.

Bu yasaya karşı ilk girişim, yasayı işlemez kılma yönünde taktikler oldu. Eylemcilerin büyük kısmı tutuklandı. Gandhi Satyagraha hareketini güçlendirmek için kast sistemini aşan göçmenlerin basit ve komün esaslı yaşamaları gerektiğini ileri sürdü. Tutuklanma kampanyaları Gandhi'nin tezini güçlendirdi. Kurduğu ve adını Tolstoy Çiftliği koyduğu alternatif yaşam alanında farklı kastlardan olmalarına rağmen Hintlilerin ortak yaşamalarını sağladı. Bu deneyim ona güven verdi. Tolstoy Çiftliği pratiği Gandhi'ye Hindistan'ın bağımsızlık mücadelesinde, dini inanışlardan kaynaklanan bölünmenin nasıl aşılabileceğini, ayrıca kasttan arınmış bağımsız Hindistan'a nasıl ulaşabileceğini göstermekteydi.

Gandhi, sürekli yasa ihlali eylemleri organize etti. Ayrıca Newcastle'de grev örgütlendi. Maden işçilerinin grevi Güney Afrika hükümetini ciddi derecede rahatsız etti. Grevin taşıyıcı gücü 5 bin kişilik Hintli işçilerdi.

Mahatma Gandhi, diskriminasyon ve ırkçı yasalara karşı Satyagraha'ya öncülük ediyor. Transvaal, Güney Afrika, 1913.

Grev, kitlesel yürüyüşe dönüştürüldü. Gandhi bu sürecin bütününde rol oynadı. Eylemciler fiilen seyahat yasağını çiğnedi.

Gandhi gözaltına alındı ama eylem devam etti. İşçiler madenlere inmeye reddetti. Direniş, sözleşmeli işçilerin katılmasıyla genişledi. Hükümet direnişin havzaya yayılmasından korktu. Maden ocağı polis tarafından sarıldı. Direnişçi işçilere ateş açıldı. Birçok işçi öldürüldü ve yaralandı.

Hükümetin bu tavrı göçmen işçilerce büyük bir tepkiyle karşılandı. Güney Afrika çapında grev dalgası başladı. Onbinlerce işçi grevdeydi. Binlerce Hintli bu süreçte tutuklandı.

Grev ve direnişin yayılmasının uluslararası düzeyde etkileri oldu. Gelişmelere Hindistan'daki İngiliz yönetimi müdahale etti. İngiltere, Hindistan ve Güney Afrika hükümetleri arasında yapılan görüşmeler sonucu, başta Gandhi olmak üzere bütün tutuklananlar serbest bıraktıldı.

Güney Afrika yönetimi, farklı yöntemlerle kaybettiği prestiji kazanmak istedi.

Gandhi, uygarlıkla "özdeş" tutulan beyazlara ve İngiliz yönetimine karşı mücadele yöntemlerini zenginleştirdi. Gandhi diktatörlüğün acıyan yerine vurmaya başladı. Yapılan bir toplantı sonunda uygarlığın simgesi olan batılı giyim tarzından vazgeçtiğini açıkladı.

Giyim tarzının değiştirilmesi Hindistan'da da etkisini gösterdi. Hintliler, yerel giysilerine bürünüp sömürgeciyle arasında ayrımı net olarak koydu. Hint entellektüel çevreler de, öğrenciler arasında ve zengin aileler içinde batılı giyim tarzı yaygın olmasına rağmen bir müddet sonra bu kesimlerde yerel kıyafetler giymeye başladı. Bu tavır sömürgeciyle özdeş tutulmama eylemini ortaya koyuyordu. Zengin ve "seçkin" Hintliler bile simgesel düzeyde de olsa taraf olmak zorunda kalmıştı.

Önceleri basit bir eylem gibi görünen reddi kıyafet eylemi ve yerel kıyafetler giyme ısrarı, Hindistan'da İngiliz sömürgeciliğine karşı yürütülecek mücadeleyi inanılmaz derecede besledi. "Sıradan" insanların itiraz gücü, muazzam bir kolektif güce dönüştü. Ezber bozdu, özgü-

ven aşıladı.

Gandhi'nin, Güney Afrika'da giyim tarzının değiştirilmesi tavrı, 1914 yılının başında çeşitli eylemlerle beslendi. Gandhi, hükümetin kurduğu diskriminasyonu meşrulaştıran komisyon üyelerinin değiştirilmesi ve komisyonun tarafsız kişiler tarafından oluşturulmasını istedi. Bu talebin reddedilmesiyle 1914 yılının başlarında kolektif yürüyüş eylemi örgütledi.

Aynı anda beyaz demiryolu işçileri grevinin başlaması Güney Afrika'da hayatı felç etti. Hintli direnişçilerle, grevci işçilerin birleşme olasılığı hükümet yetkililerini ciddi rahatsız etti.

Fakat Gandhi Hintlilerle beyaz demiryolu işçilerinin birleşmesine onay vermiyordu. Ona göre bu ittifak doğal bir ittifak değildi ve Hint direnişinin mücadelesini sekteye vurma riski vardı. Gandhi, bu mantıkla Durban yürüyüşünü iptal etti. Bu tavır, iyice sıkışmış hükümeti rahatlattı.

Hintlilerin mücadelesinin hızlı bir gelişim seyri göstermesi hükümetin önlemler almasına yol açtı. Yetkililer, Gandhi'yle görüştü ve bir anlaşmaya varıldı.

Anlaşmayla Hint işçilerin çalışma koşulları düzeltildi, çeşitli diskriminasyon politikalarına son verildi.

Gandhi'nin Güney Afrika'da Satyagraha-Ruh Gücü'yle Hintlileri ayağa kaldırması ve bir anlaşma yapılarak rengi beyaz olmayanlarla, beyaz insanlar arasında eşitliği fiilen tanımış olması (kağıt üzerinde olsa dahi) Hindistan'daki etkisi sarsıcı oldu. Güney Afrika devletinin varlığını ırkçılık politikaları üzerinden inşa etmesi, Gandhi'nin başarısının boyutunu ortaya koyuyordu.

Bu gelişmenin etkisi Güney Afrika'da siyahlar arasında müthiş bir etki yarattı. Siyahlar kongre tarzı örgütlenmeyi gündemlerine aldı. Hatta kongre tarzı örgütlenme esneklik ve kitleleri kavrayan ve birleştiren özellikleriyle evrensel boyut kazandı.

Artık sıra Ruh Gücü'nün Hindistan'da etkisini göstermesindeydi.

HİNDİSTAN'DA PASİF İHTİLAL BAŞLIYOR

Hindistan, 1. Dünya Savaşı'nı kendi coğrafyasında yaşamadı. Ne var ki İngiliz emperyalizmin savaş politikalarına angaje oldu. İngilizler savaşta 1,5 milyon Hintli askeri kendi ordusunun saflarında savaştırdı. Hindistan savaşa önemli oranda ve finansal destek verdi. Savaş yılları ülkede kitleler içinde politizasyonu artırdı.

1915 yılında Hindistan'a dönen Gandhi, Hint halkı tarafından büyük bir sempati ve coşkuyla karşılandı. Bu Gandhi'nin siyasi otoritesinin dışı vurumuydu.

Gandhi'nin siyasi yaklaşımı Kongre Partisi'yle örtüşmekteydi. Bağımsızlık fikri örtüşmenin temel boyutuymdu. Gandhi ve Kongre Partisi özerklikle bağımsızlığa ulaşamayacağını savunuyordu.

Gandhi'nin bağımsızlık anlayışı bir uygarlık eleştirisiydi. Asıl olarak İngiliz uygarlığın Hindistan'ı sömürgeleştirdiğini ileri sürmekteydi. Bir modernizm eleştirisi olarak, uygarlığı eleştiren Gandhi doğala dönmeyi savunuyordu. Kent yaşamını, tüketim terörünü ve konformizmi reddediyordu. Tarıma dayalı bir toplumsal örgütlenmeyi savunuyordu.

Gandhi, Güney Afrika'da örgütlediği ve deneyim kazandığı eylemlere benzer tarzda, eylemler örgütlemeye başladı. Eylemler basit, yalın ve kapsayıcıydı ama Hint toplumun temel sorunu olan kast sistemini bozucu ve yıkıcı içerikteydi. İlk başta bir komün yaşamını çağrıştıran, Şaram adı verilen küçük topluluklar kurdu. Şaram örgütlenmeleri ileride Hint Ulusal Hareketi'nin bir çok önemli isminin yetiştiği alanlara dönüştü.

Gandhi'nin eylem düzeyinde ilk önemli çıkışı 1917 yılında gerçekleşti. Gandhi önderliğinde direnişe başlayan köylü direnişi, İngiliz sömürgecilerine ve büyük toprak sahiplerine karşı gelişti. Gandhi yoksul köylülerin önderliğini yaratarak siyasi etkisini artırdı. Bu süreç Gandhi'yi Kongre Partisi'nin en önemli siyasi kimliğine dönüştürdü.

Eylem Champaran bölgesindeki yüz binlerce yoksul köylüyü harekete geçirdi. Çivit yasağından başlayan direniş yayıldı.

Gandhi, köylüleri şiddetten uzak tuttu. Farklı pasif eylemlerle yoksul köylülerin geniş katılımını sağladı. Bir yıl süren direniş içinde köylülerin alternatif ilişki ve yaşam kurmaları yönünde adımlar atıldı. Kurulan okullarla köylülerin bilinçlenmesi ve kazanımlarının kalıcılaştırılması yönünde çalışmalar yapıldı. Toprak ıslahı, temel sağlık bilgileri, hijyen ve hastalıklardan korunma okullarda anlatılan konulardı.

Temel bilgilerden yoksun, yüzyılların feodal sömürüsü içinde cahil ve yoksul bırakılmış köylüler için bu çalışmalar bir devrim niteliğindedi. Yoksul köylüler ilk defa kolektif güçlerinin farkına varıyordu.

Yoksul köylülerin direnişi Gandhi'yi Hindistan'ın en tanınmış, en etkili kimliğine dönüştürdü.

Champan Bölgesi'ndeki yoksul köylülerin eylemini, Ahmedabad'da iplik işçilerinin eyleme geçmesi ve Gandhi'yi arabulucu olarak çağrılmaları izledi. İşveren Gandhi'nin arabuluculuğunu kabul etmedi. İşçiler direnişlerini greve dönüştürdü. Grev kararının alınmasında Gandhi'nin belirleyici rolü oldu.

Gandhi, grevin başarısının belirli ilkelere bağlı kalınmasıyla mümkün olacağını düşünüyordu. Yapılan toplantılarda bu düşüncelerini işçilere kabul ettirdi. En başta şiddeti reddeden Gandhi, greve iştirak etmeyenlere karşı toleranslı olunmasını ve verilen sadakaların kabul edilmesini istedi. Özellikle grevcilerin direnmesinin önemini belirtti.

Grevin başlamasıyla Gandhi'nin etki gücü bir daha görüldü. Gandhi'nin yeniden arabuluculuk yapma teklifi işverenler tarafından onay görmedi. İşveren, patron-kleyent ilişkisini bozmak istemiyor ve bu ilişkide ısrar ediyordu. Grevin uzaması yönünde taktikler geliştirdi. Grevin uzamasıyla işçilerin çözülüp, işbaşı yapmaları bekleniyordu.

Grevin üçüncü haftasından sonra işverenlerin tahmini doğru çıktı. Grevin tam çözülme noktasında Gandhi net bir tavır koyarak, grevin başarısı için oruç tutacağını açıkladı. Gandhi'nin oruca başlaması, işçilerin yaşadığı demoralizasyonun hızla aşılmasını beraberinde getirdi ve grev anlaşmayla sonuçlandı.

Ahmedabad grevinin başarısı (1916) Satyagraha eyleminin¹³ ülke geneline yayılmasına yol açtı. Gandhi artık her yerdeydi ve her yerde inisiyatifi koyuyordu. Yine Gandhi'nin önderliğinde her eylem ve direnişte işçi önderleriyle komiteler oluşturuldu. Başlangıçta enforsasyon ve acil ihtiyaçları karşılamak için kurulan komiteler zamanla daha etkin güç oldu. Hatta ileride bu komiteler bağımsızlık mücadelesinin taşıyıcı gücüne dönüştü. Bir çok kentte Kongre Partisi'nin yerel gücü gibi işlev gördü.

Satyagraha eylemleri yeni bir eylem biçimleriyle derinleşti. Kheda adlı bölgede köylülerle hükümet yetkilileri arasında verginin verilmesi konusunda çatışmalar çıktı. Köylüler yaşanan kıtlıktan dolayı vergi vermeyeceklerini açıkladı. Hükümet yetkilileri köylülerin bu tavrını isyan olarak gördü ve gereğinde zorla tahsilat yapacaklarını açıkladı. Hükümetin operasyonuna karşı köylüler harekete geçerek, Satyagraha ilan ederek direnişe başladı. Direniş genişledi ve hükümetin meşruluğu tartışılır oldu. Köylüler birlik oluşturarak mücadeleyi yükseltti. Birlik, bölge köylüleri üzerinde örgütlülüğü yaygınlaştırdı. Direniş bölgenin sınırlarını aştı ve tüm Hindistan'a etkisini gösterdi.

Hükümet güçleri ödenmeyen vergileri tahsis etmek için zora başvurmaya başladı. Köylülerin ürünlerine el koydu. Gandhi, haciz edilen ürünlerinin çürümeye terk edilmesini, kapitalizmin doğal sonucu olarak değerlendirdi. Haczi İngiliz sömürgecilerinin bir baskı tekniği olduğunu söyleyerek ve haciz edilen ürünlerine köylülerin yeniden el koymalarını istedi ve bu yönde bir Satyagraha başlattı. Eylem dalgası hızla yayıldı. Kheda bölgesini Hint halkı dikkatle izlemeye başladı. Bu süreçte tutuklanan ve yargılanan köylüler, mahkemeleri tanımadı. Mahkemeden adalet beklemediklerini açıkladı. Eylem dalgasının genişlemesi üzerine hükümet eğer gücü yeten köylüler vergilerini öderlerse, daha sonraki yıl vergilerinin alınmayacağını bildirdi. Hükümetin bu yaklaşımına karşı köylüler eylemlerine son verdi.

Kheda bölgesindeki köylülerin sivil itaatsizlik eylemi bir taraftan Hint halkının direniş sanatlarına yeni zenginlik kazandırırken, diğer

13. *Dominique Lapierre-Lary Collins. Bu gece özgürlük; E.yay.1975.s.89-90*

tarafтан köylü hareketinin etki gücünü ortaya koydu. Gandhi, Kheda eylemleriyle köylü hareketinin bağımsızlık mücadelesindeki potansiyelini kavradı. Köylü hareketi üzerinde yoğunlaşmaya başladı.

İrlanda'da Paskalya Ayaklanması¹⁴ ve Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi Hindistan'da İngiliz sömürgeciliğine karşı mücadeleye güç ve moral verdi. Gelişmeler karşısında sömürgeci güç acil önlemler aldı. 1. Dünya Savaşı'nın başlaması, savaşın yıkıcı etkileri, İrlanda ve Rusya'daki sarsıcı gelişmeler, İngiltere'nin sömürgeci politikalarını ağırlaştırmasına neden oldu.

Bu dönemde Gandhi pragmatist ve reelpolitiker bir tavırla İngilizlerle sıcak ilişki kurdu. Özerklik kazanılacağı umuduyla İngilizlerin Hindistan'da asker toplamasına karşı gelmedi. Hindistan'da sömürgeci hükümeti destekledi. Fakat Gandhi'nin "umutları" savaş bitmesine rağmen gerçekleşmedi. Hatta Mart 1919'da çıkarılan bir yasayla Hindistan'da açık bir sıkıyönetim uygulanmaya başlandı.

BİR GREV TAKTİĞİ: ULUSAL HARTAL

Rowlatt yasasına karşı Gandhi Hindu kültüründe bir ibadet şekli olan ve ruhu arındırmak amacıyla geçici olarak iş bırakmaya ve oruç tutmaya verilen ad olan örgütlemeye başladı.

Hindistan halkının özgürlük mücadelesini boğmayı amaçlayan yasaya en iyi yanıt, dinsel bir davranış modeli müthiş bir eyleme çevrilerek verildi.

İlk adım Kongre Partisi'nin kararıyla, yasanın basımını yasakladığı kitapların basılmasıyla atıldı. Kongre Partisi'nin oluşturduğu çekirdek

14. Paskalya Ayaklanması, İrlanda ulusal ve sınıfsal mücadelesinde önemli bir eşik oldu. Ayaklanma şiddetle bastırıldı ama etkisi olağanüstü oldu. İrlanda halkının direnişi gelişerek güçlendi. Ayaklanma ayrıca İngiliz sömürgeci mücadeleye de güç ve hız kattı. Paskalya Ayaklanması ve İrlanda'da ulusal ve sınıfsal mücadele hakkında daha geniş bilgi için bkz; Volkan Yaraşır, *Uluslararası İşçi Hareketleri; Tüzm zamanlar yayıncılık, 2007, s.71-114.*

kadroyla yasak kitaplar alenen satılmaya başlandı. Hartal eylemiyle dükkanların kepenkleri kapanacak, öğrenciler okullara gitmeyecek, tapınaklar dua etmek için doldurulacak ya da evde oturulacaktı. Kısaca Hartal bir halk grevine dönüştürülecekti. Gelişmeler hızlı oldu. Yasak kitap satma ve satın alma eylemi Hint halkını sarstı ve moral verdi. Bu arada Hindistan'ın bazı bölgelerinde çatışmalar ve kundaklama eylemleri gerçekleşti.

Hartal eyleminin yaratacağı muazzam etkiden çekinen hükümet acil önlemler aldı ve Kongre Partisi'nin iki liderini sürgüne yolladı. Pencap'ta sıkıyönetim ilan edildi.

Pencap ve Amritsar'da halk yasaklara rağmen sokakları ve caddele-ri doldurdu. Amritsar'da (13 Nisan 1919'da) halk üzerine ateş açıldı. 1500 eylemci mitralyöz ateşi sonucu katledildi.¹⁵

Amritsar katliamı moral üstünlüğün İngilizlere geçmesine yol açtı.

İngiliz sömürgeciliği Amritsar katliamında özellikle Sikhlere saldırarak, Hint direnişini bölmeye çalıştı. Ayrıca tutuklu Müslüman liderleri serbest bırakarak Müslüman muhalefetin güçlenmesini amaçladı. Hintlilere de reform vaadinde bulundu. Eyalet yönetimlerinin Hintlilere devredileceği açıkladı. İngilizler bu taktikleriyle Hintlilerin, Müslümanların ve Sikhlerin ortak mücadelesini bölmeyi hedefliyordu.

Reform sözü, Kongre Partisi'nin beklentileriyle birleşince, yeni uzlaşma arayışları gündeme geldi. 1. Dünya Savaşı'nın bitmesi de bu umudu körüklüyordu. Fakat umudun karamsarlığa dönüşmesi uzun sürmedi. İngilizlerin reforma yönelik hiç bir adım atmayacağı kısa zaman sonra ortaya çıktı.

1920 yılının sonunda Kongre Partisi yıllık kongresinde İngilizlerle uzlaşma tavrını değiştirdi. Gandhi, kongreye ağırlığını koydu. Parti yeni bir Satyagraha kampanyasının başlatılmasına karar verdi.

Kongre Partisi, sömürge rejimini sistematik şekilde bloke etmek ve çalışamaz duruma getirmek için çeşitli ve etkili sivil itaatsizlik ey-

15. *Lois Fischer, Gandhi, Milliyet yay.,s.77-81.*

lemleri örgütledi. Kadrolar köylere yollandı. Ajitasyon ve propaganda faaliyetlerine ağırlık verildi. Köylülerden içki içmemeleri ve vergi ödememeleri istendi. Ajitasyon faaliyeti giderek etkili olmaya başladı. Sömürge rejiminin temel ekonomik kaynağını bu iki girdi oluşturmaktaydı. Verginin verilmemesi ve içki tüketiminin ciddi düşüşü ekonominin felç olması anlamına geliyordu. Kongre Partisi İngilizlere Hindistan'ın yönetilmesinin son derece maliyetli olduğunu göstermekteydi. Ayrıca yasaların işlevsiz kılınması yönünde eylemler yapıldı. Hintliler yargı kurumlarını tanımadı, avukatlar duruşmalara çıkmamaya başladı.

Bunun yanında İngiliz kültürünün hegemonyasını parçalamak ve günlük hayatta sömürgeci zihniyeti kırmak için taktikler gündeme sokuldu. Ruhun silahlanması ve kimliğin inşasını sağlayacak, basit ama son derece etkili, "sıradan" bir Hintliyi özneleştirilen eylemler yapıldı.

Bu eylemler içinde en sarsıcısı İngiliz giyim tarzının reddi ve Hintlilerin giyeceklerini el tezgahlarında kendilerinin dokumaları oldu. Her alanda kast ayırımı fiilen aşılarak el tezgahlarında kumaşlar dokunmaya başlandı. İngiliz kumaşından yapılmış elbiselerin şehir merkezlerinde kitlesel gösterilerle imha edilmesi, mazlum bir halkın kolektif ayağa kalkışını simgeleyen ritüel oldu. Bölgede İngiliz tekstil sektörü ağır darbe aldı. Bu eylemlerin önderliğini Gandhi yapıyordu. Pamuk eğirmeye yarayan tahta çıkırık, Gandhi'yle birlikte anılan simgeye dönüştü.

Bu dönemde kast sistemini parçalayan ve Hint halkının birleşik gücünü yaratacak bir adım daha atıldı. En alt kasta mensup olan dokunulmazların Kongre Partisi'ne üye olmalarının önü açıldı.

Müslümanların da eylemlere katılmasıyla Hint halkının mücadele gücü gelişti.

Gandhi, Kongre Partisi'nin politik rotasını belirlemeye başladı. O artık partinin "bilinci ve klavuzuydu."

Eylemler 1921 yılında gelişerek yayıldı. İngiltere, Hindistan'a dominyon statüsü verilmesi yönünde hiçbir adım atmıyordu. Baskı ve şiddet

det politikalarında ısrarını sürdürüyordu. Kongre Partisi de direnişi sürekli kılma kararı aldı. Bazı bölgelerde kendiliğindenci bir tarzda vergi vermeme eylemleri de görülüyordu.

Sömürgeci rejimin katı tutumunda ısrarı, şiddet eylemlerini körükliyordu. Gandhi şiddet dalgasının yayılmasını engellemek için eylemleri durdurma kararı aldı. Gerginlik tırmanmaya devam etti. Bunun üzerine Gandhi hükümetten kendini tutuklamasını istedi. Londra da Gandhi'nin tutuklanması için sömürge hükümetine baskı yapmaktaydı. Fakat hükümet tutuklanmanın yaratacağı etkiden korkarak harekete geçemiyordu. Gandhi bunun üzerine tutuklanmasıyla hiç bir olayın çıkmayacağı sözünü verdi. Ancak bu anlaşmadan sonra Gandhi tutuklandı. (Mart 1922)

Satyagraha eylemlerinin iptali Hindistan'daki sömürgecilik karşıtı hareketin gerilemesine yol açtı. Gandhi'nin tutukluluğu iki yıl sürdü. Sömürgeci yönetim 1921-1922 bütün Hindistan'ı saran dalgadan, geri adım atmadan kurtuldu.

1921-1922 yılları Gandhi'nin Mahatma'ya, kutsal yüce ruha dönüşme dönemi oldu. Gandhi'nin hergün yarım saat iplik eğirmesi, dinsel bir tören ve konsantrasyon zamanı oldu. Çıkrıktan eğrilen pamukludan yapılmış khadi kıyafeti bağımsızlık hareketinin simgesine dönüştü. Gandhi khadisiyle ve mütevazı yaşamıyla bir tür çileciliği, asketikliği gerçekleştiriyordu. Gandhi asketizmle, ahlaki yetkinliği amaçlayan ve bedensel ve dünyevi hazları redderek düşünsel ve ruhsal aşkınlığı hedefliyordu.

Gandhi, “özgürlük sık sık cezaevlerinde, bazen de idam sehpasında aranmalıdır” diyordu.

1920'li yıllar Hindu Müslüman halk arasında gerginliğin artmasına sahne olacaktı. Ulusal hareket bir sessizlik dönemine girmişti. Sömürgeci hükümetin hareketi bölme girişimleri arttı. 1. Dünya Savaşı'nın son bulması, Avrupa'da kurulan yeni dengeler İngiliz devletinin rahatlamasına ve Hindistan'da yeni politikalar geliştirmesine yol açtı. 1920'li yılların ortalarından itibaren, işgalcilerin de kışkırtmasıyla Hindularla Müslümanlar arasında çatışmalar görülmeye başladı.

Kongre Partisi birleşik bir Hindistan politikası izleyerek, hem Hindular, hem Sikhlerin ve hem de Müslümanların arasında örgütleniyordu. Gerginliğin artması Kongre Partisi'nin bu özelliğini kaybetmesine, ağırlıkla Hindu ve Sikhlerin örgütüne dönüşmesine neden oldu. Müslümanların ayrı biçimde örgütlenmesi ve bu örgütlenmenin güçlenmesiyle 1930'larda bağımsız devlet fikri giderek yaygınlaştı.

Bu gelişmenin sınıfsal, kültürel ve sosyal boyutları vardı. Ayrıca İngiliz sömürgeci güçlerinin böl-parçala-yönet taktiğine uygundu. İngilizler birleşik Hindistan'ı kendi sömürgeci stratejileri için ciddi tehlike olarak görmekteydi.

Hintli Müslümanların üst sınıfı ağırlıkla tarımla uğraşırken, Hintli üst sınıflar ticaretle uğraşmaktaydı. Hindu burjuva sınıfı İngilizlerle ticaret yapmanın güvencesi olarak, en büyük "işkolu"olan devlet memurluğunu elinde tutmak istiyordu. Bu iş kolunun elde tutulması geniş patronaj ilişkileri sağlamaktaydı. Bu durum Müslüman üst sınıfları rahatsız etmekte ve ekonomik zayıflığına yol açmaktaydı. Ayrıca Hinduların demografik olarak çoğunluğu teşkil etmesi ve farklı diskriminasyon politikaları Müslümanları rahatsız ediyordu.

Özellikle Kongre Partisi'nin yönetimine Nehru'nun gelmesi ve Nehru'nun politik stratejisinin demokratik devrim ve bağımsız Hindistan anlayışına dayanması Müslüman üst sınıfı şiddetle rahatsız etti. Çünkü bu stratejinin ekonomik boyutu sanayileşme ve toprak reformunu kapsıyordu. Toprak reformu Müslüman üst sınıfların dayandığı temellerin çökmesi anlamına gelecekti. Bu süreçten sonra burjuva Hintlilerle Müslüman üst sınıf arasında iktidar kavgası dinsel görünüm altında sürdü. Bu kavga Pakistan devletinin kurulmasıyla sonuçlandı.

HİNDİSTAN'DA KOMÜNİST HAREKET

Hindistan'da 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra kapitalist gelişme yönünde önemli adımlar atıldı. İngiltere'nin sömürgeci sisteminin kalbi olan Hindistan, aynı zamanda pre-kapitalist ilişkilerin hakim olduğu bir ülkedydi. Hint toplumu aşiret ve kast sistemine dayanıyordu.

Hindistan, İngiliz sömürgeciliğinin hem en büyük pazarı, hem de en önemli hammadde kaynağıydı. İngiltere'nin ekonomik ve nüfuz alanını derinleştirmek yönündeki her hamlesi Hint toplumunun geleceksel yapısını paramparça etti.

Demiryolları dünyanın bütün coğrafyasında olduğu gibi, Hindistan'da da sömürge iktidarının kurulması ve hammaddelerin merkez ülkeye taşınması için kullanıldı.

Hindistan'da başta maden sektörü, demiryolu yapımı, liman ve özellikle tekstil sektörü gelişti. İngiltere Hindistan'dan son derece ucuza aldığı pamuğu, Lancashire'da tekstil fabrikalarında işleyerek kumaş haline getiriyor, yeniden Hindistan'a satıyordu. Hindistan pazarı bütünüyle İngiltere'nin kontrolündeydi. Milyonlarca Hintli, İngiliz tekstil sanayinin güçlenmesinin aracına dönüşmüştü.

20. yüzyılın başında Hindistan işçi sınıfı ağırlıklı bu sektörlerde gelişmeye başladı. Yer yer etkili direnişler ve eylemler yaptı. Bunun yanında tarımsal alan tam bir cehennemdi ve büyük toprak ağaları, yoksul köylüler üzerinde acımasız bir sömürü ağı kurmuştu. Hint burjuvazisi sömürgecinin kanatları altında palazlanıyordu ve tipik bir komprador nitelik taşımaktaydı. Hindistan'daki kast sistemi ezilen yığınların birleşik gücünü parçalıyordu. Hinduizm ve geleneksel Hint değerleri, işçi sınıfının kolektif davranması ve örgütlenmesi önünde bir dizi engel oluşturuyordu.

İngiltere'de işçi ve sosyalist hareketin gelişmişlik düzeyi, Hindistan'daki işçi sınıfı içinde etkili olmadı.

1. Dünya Savaşı öncesinde Hindistan'da birbirinden kopuk sosyalist yönelimli gruplar doğdu. Bu gruplar ağırlıklı Hint milliyetçiliği, Hinduizm ve İngiliz sosyalizminin reformist yönlerinden etkilendi ve sosyalizmle Hinduizmi birleştiren yerel tezler ileri sürdü.

Diğer bir kanatta, başta İngiltere ve çeşitli Avrupa ülkelerinde ve ABD'de yaşayan Hintlilerin buldukları ülkelerdeki sosyalist çevrelerle girdiği ilişki sonucu ortaya çıktı. Bu kesimler özellikle göçmen Hintli işçiler üzerinde faaliyet yürüttü. Öğrenciler arasında etkin ça-

lışmalar yapıldı.

Hindistan'da sosyalist hareket doğmakta olan ve gelişme seyri gösteren işçi sınıfı üzerinde bir etki oluşturmadı. Hint işçi sınıfı milliyetçi anaforum ve Kongre Partisi'nin hegemonyası altındaydı. Anti sömürgeci eylemlere etkin bir şekilde katılsa ve yer yer grevler yapsa da, bağımsız bir güç olarak şekillenmedi. İlk sendikal oluşumlar yüzyılın başlarında ortaya çıktı. Özellikle Gandhi'nin ulusal harekete yön vermeye başlamasıyla, bu yapılar gelişme trendi gösterdi.

İlk sosyal demokrat ve anarşist siyasal örgütlenmeler şiddetle bastırıldı. Kadroları ya ölüme mahkum oldu ya da uzun süreli cezaya çarptırıldı.

1917 Ekim Devrimi Hindistan'da da etkisini gösterdi. Ne var ki Hindistan'da devrimci siyasal bir gücün şekillenmesi, Kongre Partisi'nin değişik toplum kesimleri üzerinde etkili nüfuz kurması ve Hint milliyetçiliğinin yaygın bir ideoloji olmasından dolayı olanaklı olmadı. Komünist Enternasyonal'in Hindistan'ın Asya devrimin gerçekleşmesindeki önemini vurgulayan politik açıklamalarından sonra, Hindistan'a kadrolar yolladı ve özel olarak Hindistan'la ilgilenmeye başladı. Buna rağmen 1927 yılına kadar bir politik odak doğmadı. Ancak 1927'de Bombay'da küçük komünist gruplar enternasyonalin kadroları tarafından birleştirilmesiyle Hindistan Komünist Partisi kuruldu. Ülkenin çeşitli yerlerinde küçük komünist gruplar örgütlenmeye başladı. Komünist Parti kısa bir faaliyetten sonra dağıtıldı. Kadrolarının geniş bir kesimi ve önderleri 1929 yılında tutuklandı.

Fakat komünistlerin yargılanması tam bir komünist ajitasyon ve propagandaya dönüştü. Basının yargılamaları gündemde tutması, halk kitlelerinin komünistlere sempatisini artırdı.

Komünist Enternasyonal, 1928 6. Kongresi'nde sömürge sorununu ele aldı. Enternasyonal Hint komünistlerinin görevini İngiliz emperyalizmine karşı Hindistan'ın bağımsızlığı için mücadele etmek, feodal yapıların tasfiyesi ve tarım devrimini gerçekleştirmek için proletarya ve köylülüğün devrimci diktatörlüğünü kurmak olarak belirledi. Komünistler bunun için Kongre Partisi'nin milliyetçi reformizmini açığa

çıkarmalı ve Gandhi'nin pasif direnişine karşı bağımsızlık için silahlı mücadelenin gerekliliklerini yerine getirmeliydi.

“TUZUN GÜCÜ”: DOKUNULMAZLARIN MUKTEDİR OLUŞU

1929 yılında İngiliz İşçi Partisi iktidara gelmesi ve özerklik statüsüne sıcak bakması, İngiltere’de siyasal gerginliğini artırdı. Avam ve Lordlar Kamarasında Liberal ve Muhafazakar Parti ortak tavır aldı ve İşçi Partisi “özerklik” projesini geri çekti.

Gandhi bu gelişme üzerine İngiliz sömürgeci politikalarını bloke edici bir sivil itaatsizlik eylemi örgütledi. Hedef tuz tekeli kırılabilmek için belirlendi. Hindistan’da tuz tekeli İngilizlerin elindeydi. Gandhi, tekelin kırılması için organizasyonlara başladı.

Tuz yasasının ihlali yönünde bir yürüyüş örgütlendi.¹⁶ Yürüyüş, 12 Mart 1930’da 78 kişiyle başlatıldı. Eylemciler 400 kilometre uzaklıktaki Dandi bölgesine ulaşmayı hedefledi. 24 gün süren yürüyüş Hint halkı tarafından büyük bir sempatiyle ve hayranlıkla karşılandı. Güzergah boyunca binlerce kişi eylemcileri destekledi. Dandi’ye ulaşıldığında Gandhi; kıyıda biriken bir avuç tuzu aldı. Sembolik bir içeriğe sahip bu tavır, fiilen tuz yasasının ihlaliydi. Tuz yürüyüşü sarsıcı etkiler yarattı. Hindistan çapında ihlaller yaygınlaştı.

Hintlilerin bu tavrına İngilizlerin yanıtı çok sert oldu. Bombay’da Kongre Partisi’nin binası basıldı, tüm arşivlere el konuldu, tutuklama kampanyası başlatıldı. Polis saldırılarının yoğunlaşması üzerine, 60 bin kişilik bir kitle gösterisi düzenlendi. Sokak gösterileri, Hartallar yaygınlaştı. Polisle şiddetli çatışmalar yaşandı. İngilizler şiddet ve terör politikalarını yoğunlaştırdı. Peşaver’de yaşanan ayaklanma sonucu, İngiliz yöneticiler, asker ve polis birlikleri şehri terk etmek zorunda kaldı. Şehir bir müddet Hintlilerin kurduğu meclis tarafından yönetildi.

16. Hindistan bağımsızlık mücadelesinin önemli eşiklerinden biri tuz yasasına karşı yüzlerce kilometre süren yürüyüş olmuştur. Tuz yürüyüşünün hikayesi için bakınız; Volkan Yaraşır, Reddin Gücü, MephistoYay., 2004, s.113-119.

Şehirde tekrar İngiliz birlikleri tarafından denetim sağlandığında, onlarca eylemci öldürüldü. Ülke çapında terör ve tutuklama dalgası sonucunda Gandhi'nin de içinde olduğu 60 bin kişi tutuklandı.

Gandhi, yeni bir eylem programı ilan etmişti, tutuklanması da bundan dolayıcıydı. Gandhi'nin tutuklanmasına rağmen, Bombay'ın 200 km uzaklığındaki Dharsana Tuz işletmelerine el konulması eylemi başlatıldı.

İngiliz yönetimi Gandhi'yle ilişkiye özel olarak dikkat ediyordu. İngilizlerin Hindistan'da sömürgeci politikalarının iflas ettiği noktada, radikal gelişmeleri engellemek için Gandhi alternatif olarak düşünülüyordu. Olası bir özerklik durumunda Gandhi'nin sosyalist olmaması sayesinde, Sovyetler Birliği'nin Hindistan'da etki alanı oluşturmasının engellenebileceği hesaplanıyordu. Özellikle Japon emperyalizminin yayılmacılığının Hindistan'ı etkilemesinden korkuluyordu. Gandhi, tercihleriyle de bu anlamda tutuluyordu. İngiliz yönetimi Gandhi'nin bu durumda İngiliz yanlısı bir tutum izleyeceğini düşünüyordu. Uluslararası siyasi konjonktürdeki gelişmeler İngiliz devletinin tespitlerini doğruladı. Hindistan halkı Gandhi'nin telkinleri ve siyasi yönelimleri

sonucu hem Sovyetler Birliği, hem de Japonya karşıtı tavırlar sergiliyordu. Gandhi bütün bunların yanında radikal güçlerin önünü ke-secek tek kişi olarak görülmekteydi. Bütün bunlardan dolayı İngiliz yönetimi, Gandhi'yle ilişkilerine çok dikkat etti. Gandhi'nin halk üzerinde inisiyatifini kaybetmemesi için zen gösterdi.

Dharsana Tuz İşletmesi eylemi Gandhi'nin yokluğuna rağmen ger-ekleştirildi. Eylemciler işletmeye gruplar halinde geldiler. Her gruba polis şiddetle müdahale etti. Polis barikatı aşılmaya çalışıldı. Polisin acımasız şiddetine rağmen eylemciler kendilerini savunmak için bile şiddet kullanmadı. Eylem günlerce sürdü. Onlarca gösterici polis da-yağı sonucu yaşamını yitirdi.

Tuz tekeline karşı eylemler uluslararası düzeyde etki yarattı. İngiliz smrgecililiğinin vahşeti teşhir oldu. Hindistan'ın işgal altında olduğu ve Hint halkının sömürgeci işgale karşı mücadele ettiği "fark" edildi.

Eylemler, Batı smrgecililiği karşısında Hint halkının moral stnl-günü ortaya çıkardı. Sömürgeciler ahlaki bir yenilgi yaşıyordu.

Tuz tekelinesi ihlal eylemlerinin simgesel bir içeriği vardı. Aslında ih-lal bir bütün olarak sömürgeci yasaların ihlalini tetikliyordu. Her ne kadar İngilizler yeni yasalarla mücadeleyi engellemeye çalışsa da, yasa ihlal eylemleri ve sömürgeci işleyişi felç edici taktikler sarsıcı sonuçlar yaratıyordu. Yoğun tutuklama kampanyalarına rağmen direniş devam etti. 1930 yılında cezaevlerinde tutuklu sayısı 100 bini aşmıştı. Hint halkının mücadelesi işkence, baskı, şiddet ve tutuklamalarla engellen-meye çalışıldı, ama yoksul ve a bir halk ayağa kalkmıştı ve onun m-cadelesini engellemek mümkün değildi.

YARI ÇIPLAK FAKİR BİR KİŞİ VE BİR ÜLKE

İngiliz sömürgeci rejimi Hint halkının ayağa kalkışı sonucu tam bir blokaja uğramıştı. Eylemler yayılarak sürüyordu. Bu aşamada İngi-lizler Kongre partisi'ne anlaşma teklifinde bulundu. Teklif parti tara-fından olumlu karşılındı. Anlaşma sürecinde taraflar samimiyetlerini göstermek için adımlar attı. Kongre Partisi eylemleri geçici olarak durdurma kararı aldı. İngilizler ise tutukluların önemli bir kesimini

serbest bıraktı. Baskı yasalarının bazılarını geri çekti.

Delhi Paktı adı verilen anlaşmayla Kongre Partisi'nin Hint halkının tek temsilcisi olduğu ilan edildi ve Hindistan'ın geleceği konusunda kararlarda iradesi tanınıyordu. Ne var ki İngilizler anlaşmaya Hintlilerin statüsü konusunda (bağımsızlık ya da dominyon) hiç bir madde koymaya yanaşmadı. Sömürgeci rejim bu taktikle bir yandan zaman kazanıyor, öte yandan Hindistan'ın üzerindeki hakimiyetini her şart altında sürdürmek istiyordu. Bu sürecin bağımsızlık hareketinde ayrışmalara yol açmasını hedeflemekteydi. Zaten anlaşmanın mahiyeti, Kongre Partisi içinde radikal ve ılımlı kanatlar arasında görüş ayrılıklarını yeniden su yüzüne çıkardı.

Radikal kanat somut bir kazanım elde etme yaklaşımını sürdürdü. İlımlı kanat görüşmelerin sürmesiyle yeni yaklaşımlar doğacağına inanıyordu. İlımlı kanadın politik adımları daha etkili oldu. Gandhi, Hint halkının temsilcisi olarak seçildi.

Görüşmelerde Gandhi tam bağımsızlık ısrarını sürdürdü. İngilizlerin Hindistan'dan çekilmeme tutumu görüşmeleri tıkadı. Görüşmeler somut bir gelişme olmadan bitirildi.

Hindistan'da siyasal tansiyon yeniden yükseldi. Özellikle Bengal'daki şiddet eylemleri İngilizleri zor durumda bırakıyordu. Sınır bölgelerinde "Kızıl Gömlekliler" olarak anılan grubun eylemleri de sömürgeci yönetimi sıkıştırıyordu. Ayrıca bazı bölgelerde köylülerin vergi ödememesi önemli bir sorundu. İngilizler bu gelişmeler üzerine Kongre Partisi'ne yönelik operasyona girişti.

Direnış dalgası yeniden Hindistan'ın bütün coğrafyalarına yayılmaya başladı. Direniş 1927-1931 arasında yaşananlardan daha güçlü ve etkiliydi. Sömürgeci rejim acil ve sert önlemler almak zorunda kaldı. Hindistan'ın bütününe kapsayacak bir istihbarat ağının oluşturulması ve koordine edilmesi için gizli polis kuruldu. Anti-terör timleri adında oluşumlara girilerek, provokasyon, suikast, pasifikasyon eylemleri organize edildi. Polis teşkilatı ve askeri birlikler yeniden yapılandırıldı. Halk üzerinde baskı artırıldı. Hintlilere ait kurumlara, mallara ve bankalardaki yatırımlara el konuldu. Böylece Kongre Partisi'nin mad-

di kaynaklarının eritilmesi amaçlanıyordu. Bu olağanüstü hal uygulamaları yanında, sömürgeci tahakkümünü sürekli kılmak için işbirlikçi sınıflarla ittifak kurmak ihmal edilmedi. Burjuva ve büyük toprak sahibi Hintli işbirlikçi kesimlerle ilişkiler derinleştirildi. Hint toplumunun bölünmüşlüğüne daha da ağırlaştırılan uygulamalar hayata geçirildi. Kast sistemini ve çeşitli düzeylerde diskriminasyonu pekiştirici yasalar çıkarıldı. İngilizlerle işbirliği içinde olan komprador burjuva kesimler ve büyük toprak ağaları bağımsızlık mücadelesinin tüm sosyal dengeleri değiştireceği korkusuyla işbirliğini ifrata vardıyordu. Özellikle işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün bağımsızlık mücadelesinin taşıyıcı gücü olması, işbirlikçi sınıfların korkularını pekiştiriyordu.

Yaşanan süreç Kongre Partisi'nin hızla radikalleşmesini beraberinde getirdi. İngilizler Hindistan'da egemenliğini kalıcılaştırmak ve meşruluk zemini yaratmak için, Kongre Partisi'ni bizzat kurdu muşt u. Önce zengin Hintlilerin partisi olarak faaliyete başlayan parti kısa zamanda sonra bu özelliğini kaybetti. Hint ulusal kurtuluş mücadelesinin gelişmesine bağlı olarak Kongre Partisi önce orta sınıfları kapsadı, daha sonra işçiler ve yoksul köylüler partinin ana gövdesini oluşturdu. 1931 yılında yapılan kongreyle, parti daha radikal bir hatta yer aldı. Sosyalistlerin parti içinde ağırlığı artmaya başladı. Kongre Partisi'nin bu evrimi ve politik programındaki radikalleşme hem İngilizleri, hem de Hint egemen sınıfları açısından tehlike olarak görüldü. Partinin kitleselleşmesi ve Hint yoksulları içinde kök salması İngiliz sömürgecilerini ve Hint burjuvazisini ve toprak ağalarını ciddi derecede tedirgin ediyordu. 1932 yılında anti-sömürgeci eylemlerin yoğunlaşmasını gerekçe gösteren sömürge rejimi, aynı yıl Kongre Partisi ve bütün yan kuruluşlarını kapatarak, yasadışı ilan etti.

İngiliz sömürgecileri Kongre Partisi'nin kapatılmasıyla ciddi bir adım atmıştı ama Hindistan'ı artık eskisi gibi yönetmek mümkün değildi. Uluslararası durum ve Avrupa'daki gelişmeler İngiltere'yi sıkıştırmaktaydı. İngiltere, sömürgelerinde yapmak istediği revizyonu yapamamakta, gelişmelerin kontrol dışına çıkmasından da korkmaktaydı. Hindistan'ın bağımsızlığını ya da özerkliğini yapabildiği oranda geciktirmek, bu zamana kadar değişik varyasyonlarla sömürge

rejimini korumak istedi. Bu yönde, Hint burjuvazisinin de desteğiyle geleneksel kast sistemine hukuki bir boyut kazandırmayı amaçladı. Gandhi yasayı protesto etmek amacıyla hemen açlık grevine başladı. Gandhi'nin eylemi ve kitlesel hareketler, yasanın geri çekilmesiyle sonuçlandı. Hatta olumlu bir gelişme oldu. Tüm Hintlilerin eşitliğinin kabul edildiği bir yasa meclisten geçirildi.

Toplumsal diskriminasyonu körükleyen taktikler tutmayınca, İngilizler bu sefer Hindistan'ın Balkanlaştırılması yönünde adımlar atmaya başladı. Hindistan'ın eyalet ve prensliğe bölünmüşlüğü bu emperyal projenin hayata geçirilmesine fazlasıyla zemin hazırlamaktaydı. İngiltere Hindistan'ı mikro devletlere bölerek, destabilize etmeyi amaçladı. Böylece en azından Hindistan'ın bir bölümünde egemenliğini kalıcılaştırmak istiyordu.

Birmanya'nın Hindistan'dan ayrılması yönündeki faaliyetler, Balkanlaştırma projesinin realize edilmesine yönelik oldu.

Birmanya, İngiliz ekonomisi için önem taşıyan petrol, kereste ve çeşitli madenler açısından zengin bir ülkeydi.

İngiliz sömürgecileri Birmanya'nın ayrılması yönünde çalışmalarını yoğunlaştırdı. Birmanya ayaklanması başladığında, Hindistan'ın farklı bölgelerinde Kongre Partisi'nin kapatılmasına karşı protesto gösterileri yayılıyordu. Birmanya'daki gelişmelerin, Balkanlaşma projelerine uygun biçimlenmesi, İngilizlerin 1934 yılında bir reform paketi hazırlamasına yol açtı. Reform programı doğrultusunda Kongre Partisi'nin yeniden legal faaliyet yürütülmesine izin verildi. Parti reform programı tartışılması için eylemleri durdurma kararı aldı.

1934'te İngiliz Parlamentosu'nda alınan kararlar eyaletlere kısmi özerklik verildi. Hindistan'da eyaletler ve vilayetler arasında federatif sistem kuruldu. Yapılan yeni düzenlemelerle Hindistan'daki İngiliz hükümetinin ve temsilcilerinin yetkileri artırıldı. Hükümet, Londra'dan daha bağımsız hareket etmeye başladı. Bu adımlarla bir taraftan direniş hareketinin kırılması, diğer taraftan Hintlilerin bölünmesi amaçlanıyordu. Çeşitli revizyon ve taktikler İngiliz egemenliğinin yeniden inşasına hizmet etmekteydi.

“Reform” paketinin, Hindistan’da İngiliz egemenliği yeniden düzenlemeye yaradığını fark eden Kongre Partisi ara verdiği eylemlere yeniden başladı. Hatta uzun zaman boykot ettiği, meclis seçimlerine katılma kararı verdi. Kongre, Hindistan’ın fiilen bölünmesini engellemek istiyordu. İngilizler son derece rafine ve soğukkanlı taktiklerle ve yapılanları reform olarak takdim ederek, baskı rejimini güçlendirdi. Ayrıca ırk ve kast esasına dayalı diskriminasyonu derinleştirdi. Yapılanlar Hint burjuvasının çıkarlarına uygundu ve İngilizler burjuvaziden ve bazı elit kesimlerden destek alıyorlardı. Eyaletlere kısmi özerklik veren yasa 1937’de yürürlüğe girdi.

Kongre Partisi yasayı protesto kampanyası başlattı. Yapılan seçimlere ise iştirak etti. Hindistan genelinde oyların ezici çoğunluğunu kazandı. Yasaya göre oluşturulan eyalet meclislerinde sandalyeler ağırlıkla Kongre Partisi’nin eline geçti. Eyalet hükümetleri ve bakanlıklarının çok büyük kısmı Kongre Partisi üyelerinden oluştu.

Yedi büyük eyalet hükümetini elinde tutan Kongre Partisi ilk iş olarak siyasi tutukluları serbest bırakacak kararlar aldı. Merkezi hükümetin bir dizi kararının kadük kalması yönünde organizasyonlar yapıldı. Özellikle eyalet hükümetlerinin çıkardığı tarım yasalarının köylülerin temel sorunlarını azaltıcı işlevi oldu. Çalışma yaşamına ilişkin alınan kararlarda sanayi işçilerinin durumlarında kısmi düzelmeler görüldü. Bu gelişmelerin yanında Kongre Partisi, bağımsız Hindistan projesinin hayata geçirilmesi ısrarını korudu. Bu yöndeki faaliyetlerini yoğunlaştırdı.

Uluslararası konjonktürde önemli alt-üst oluşlar yaşanıyordu. Avrupa’da faşizm etki gücünü artırmıştı. İspanya İç Savaşı bütün şiddetiyle sürmekteydi. İkinci Dünya savaşı kapıda idi. Bütün bu gelişmeler Kongre Partisi’nin uluslararası konjonktürü hesaplayan politikalar geliştirmesine neden oldu.

HİNDİSTAN’IN BAĞIMSIZLIĞINA DOĞRU

II. Dünya Savaşı’nın başlaması emperyalist güçler korelasyonunda bir dizi değişikliği beraberinde getirdi. 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar

önce en büyük sömürgeci güç, daha sonra en güçlü emperyalist odak olarak hareket eden İngiltere, savaşa birlikte bu özelliğini kaybetti. Aslında bu sürecin kökleri 19. yüzyılın son çeyreğine dayansa da özellikle 1. Dünya Savaşı kritik bir moment oldu.

1920-1940 arasındaki dönem, yaşanan süreci derinleştirdi. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın başlaması ise bir zirve niteliği taşıdı. İngiltere 1915-1940 arasında hegemonik devlet olma özelliğini giderek yitirdi. Kapitalizmin eşitsiz ve birleşik gelişim yasası hükmünü gösteriyordu. ABD aynı dönemde hegemon bir güç olarak öne çıkmaya başladı. ABD kuruluşundan itibaren emperyal bir kimlikle hareket etti.

ABD, ciddi emperyalist hamlelerle (başta Güney Amerika'nın sömürgeleştirilmesi olmak üzere) ataklar yaptı. 1. Dünya Savaşı'ndan en karlı emperyalist güç olarak çıktı ve iki savaş arasında muazzam hamlelerle ekonomik nüfuz alanlarını genişletti. II. Dünya Savaşı ve sonuçları İngiltere'yi etkisizleştirip, Avrupa sınırlarına hapsederken ABD birincil emperyal güç olarak olağanüstü gelişmeler kaydetti. Yeni hegemonik devlet artık ABD olacaktı.¹⁷

Yaşadığı problemlerin farkında olan İngiltere, özellikle imparatorluğun kalbi olan Hindistan'ı kaybetmek istemiyordu. II. Dünya Savaşı'nın başlaması İngiltere'nin sorunlarını hızla yoğunlaştırdı. Bir taraftan Avrupa'da faşizm ataklarına cevap vermeli, diğer taraftan sömürgelerdeki egemenliğini korumalıydı. İngiltere aldığı kararlar Hindistan'ı savaşa dahil etti.

Kongre Partisi savaşa karşı tavrını iki biçimde gösterdi. Gandhi ve parti içindeki Gandhi'ci klik, Alman ve Japon güçlerine karşı olduğunu ama bu güçlerle de şiddet kullanarak savaşmak istemediklerini açıkladı. Ayrıca olası bir Japon işgaline karşı İngilizlere karşı gerçekleştirilen Satyagrahalar ile yanıt verileceğini açıkladı. Diğer klik ise Hindistan'ın bağımsızlığı karşılığında müttefik güçlerin cephesinde

17. *ABD Emperyalizminin doğuşu, gelişme momentleri ve emperyal konseptleri hakkında daha geniş bilgi için bakınız; Volkan Yaraşır, Öfkenin Kısa Tarihi; Siyah Beyaz Kitabevi, 2007.*

Almanya ve Japonya'yla savaşacaklarını açıkladı. Sosyalist kanadın lideri Nehru, Hindistan'ın örgütlü bir halk olarak savaşta yer almasına vurgu yaptı. Bu yaklaşım İngiliz hükümeti ve Başbakan Churchill tarafından reaksiyonla karşılıandı. Churchill, pervasızca şunları söyledi: Biz, "Hindistan'ı özgür bir devlet olarak görmek için değil, bütün sömürgelerimizi korumak için savaşa giriyoruz."

İngiltere'nin yaklaşımını netti. İngiltere'nin asıl olarak faşizme, Alman emperyalizminin "kontrollü" yayılmasıyla pek fazla sorunu yoktu. "Batmayan Güneş" Hindistan'ın bağımsızlığını daha büyük tehlike olarak görmekteydi. Çünkü Hindistan, İngiltere'nin bir sömürge imparatorluğu olmasının cisimleşmiş haliydi ve bu imparatorluğun kilit ülkesiydi. Hindistan'daki egemenliğin yeniden tahsisi, tüm sömürgelerdeki egemenliğin pekişmesi olarak görülüyordu. İngiltere, Sovyetler Birliği'nin varlığını birincil ve en büyük tehlike olarak değerlendiriyordu.

Savaşın ilk yıllarında Kongre Partisi ve Gandhi, Hindistan'ın olası bağımsızlığı sonrası gelişmelerden tedirgin olmaya başladı. Çünkü İngiltere'nin Hindistan'ı terk etmesi, Burma'yı işgal eden Japonya'nın harekete geçmesine yol açabilirdi. Hindistan'ın Japonlar tarafından işgal edilme olasılığı yüksekti. Bu durum Kongre Partisi'ni ve Gandhi'yi ciddi bir açmaz içinde bırakmaktaydı. Ulusal hareket bu durumun yarattığı problemleri değerlendirerek, şiddetten özellikle uzak durdu. Ülke çapında sivil itaatsizlik eylemleri yoğunlaştı. Uluslararası kamuoyunun desteği devam ediyordu. Gandhi'nin silahtan ve şiddetten uzak direniş taktikleri, milyonlarca Hintliyi mücadelenin içine sokuyordu. Kitlesele Satyagrahalar sürdü.

İngilizler, Japon işgali tehdidiyle kendi işgallerini meşrulaştırmaya, bağımsızlık ve özerklik taleplerini önlemeye çalıştı. Gandhi yeniden eyleme başlama kararı aldı. Karar üzerine Gandhi yeniden tutuklandı.

Gandhi'nin tutuklanması Hindistan'da tansiyonu hızla artırdı. Kongre Partisi'nin sosyalist kanadının son derece organize, illegal bir askeri örgütlenmesi vardı. Bu yapı Hindistan'ın genelinde karakol, hükümet binaları bombalamaya, demiryollarını, telgraf direklerini tahrip

etmeye başlandı. İngilizler ve işbirlikçilere yönelik seri suikastlar gerçekleştirildi. Radikal sosyalist kanat İngiliz yasalarını fiilen işlemeze hale getirdi. Bazı bölgelerde tüm inisiyatif direnişçilerin eline geçti. “Özgür Hükümetler” ilan edildi. Hindistan ayaktaydı, direniş yayılarak sürüyordu.

“Ağustos Devrimi” adı verilen bu kitlelerin ayağa kalkışı bir müddet sonra duruldu. Savaş müttefiklerin lehine dönüyordu.

1943 yılında açlık tehlikesi boyutunda gıda temin sorunu yaşandı. Hasatın iyi olmasına rağmen sorun stokçuluk ve karaborsadan kaynaklanıyordu. Aynı yıl 1 milyon insan kötü beslenme ve hastalıklar sonucu öldü. Sömürge hükümeti iyice sıkışmıştı.

Savaşın sonuna doğru İngiltere galibiyetten emin olarak, Hint milliyetçileri etkisizleştirme taktiklerini yoğunlaştırdı. Gandhi bu süreçte yeniden harekete geçti. “Ağustos Devrimi”nin sorumlusu olarak hapse atılan Gandhi, 1944 yılında açlık grevine başladı. Greve özgürlük hareketinin diğer kadroları da katıldı.

Açlık grevcilerinin ölüm aşamasına gelmesi direnişin ateşini daha da körükledi. Bu arada Mahadev Desai ve Gandhi'nin karısı Kasturba cezaevinde yaşamını yitirdi. Hint halkı silahlı ayaklanma noktasına geldi. Giderek radikalleşen halktan korkan İngilizler, gerilimi düşürmek için Gandhi ve tutuklu diğer Kongre üyelerini serbest bırakmak zorunda kaldı.

PAKİSTAN KURULUYOR

İngiltere sömürgelerdeki tahakkümünü sürekli kılmak amacıyla ve varolan inisiyatifini sonuna kadar korumak mantığıyla farklı emperyal politikalar geliştirdi. Bu emperyal konseptlerden biri de Hindistan'ın Balkanlaştırılması yönünde oldu. Hindistan'da bir çok eyaletin ve prensliğin bulunması bu plana zemin hazırladı. İngiltere, bu plan doğrultusunda yerel iktidarların güçlenmesi ve daha fazla özerkleşmesi yönünde politikalar izledi. Böylece mikro iktidarlar oluşturup, makro tahakkümünü bunun üzerinden inşa etmeye çalıştı.

Bu yöndeki en önemli adım 1948'de Myanmar- Birmanya'nın Hindistan'dan ayrılmasıyla atıldı. Hindistan'ın bölünmesi yönünde en önemli adımlardan biri de Pakistan'ın kurulmasıyla gerçekleşti.

1870'li yıllarda Engels'in tanımıyla gerileme dönemine giren İngiliz sömürgeciliği, 75 yıllık bir zaman kesitinden sonra hegemon bir güç olma özelliğini yitirdi. ABD kapitalist sistemin yeni liderliğini ele geçirdi. Hindistan'ın bağımsızlığı sömürgecilik ilişkilerinin de yeni bir dönemi ve İngiliz sömürgeciliğinin çözüldüğünü simgeledi.

Savaşın sonu kritik gelişmelere yol açacaktı. Hindistan'ın bağımsızlığı yönündeki çalışmalar, yeni bir Balkanlaşma planının uzantısı olan Pakistan Planı'nın devreye sokulmasına neden oldu.

İngiltere'nin Hindistan'ı bölme planı bu sefer, daha önce Hindistan Ulusal Hareketi içinde yer alan ve önemli kimliklerden biri olan Cinnah'ın bağımsız Pakistan fikriyle örtüşecekti.

Bu eğilim, Hint direnişinin önemli zaaflarından biri olan dinsel çoğunlukları politize etmeye başladı. Cinnah, İngilizlerin Hindistan'ı bölme projesinden yararlanarak özerklik yerine, bölünmenin dinsel temele göre şekillenmesi doğrultusunda politikalar geliştirdi. Müslümanlar Birliği bu yönde faaliyetlerini yoğunlaştırdı.¹⁸ Bu bağımsız devlet projesinin Hindistan coğrafyasının dörtte biri üzerinde kurulması hesaplandı. Bağımsız devlet projesi içinde yer alan bölgelerin büyük kesiminde demografik yapı ilginçti. Azımsanmayacak oranda Müslüman kökenli olmayan halklar yaşamaktaydı. Hatta bağımsız devlet projesinde 20 milyon Müslüman, Hindistan sınırları içinde bırakılıyordu. Bu durum bağımsızlık sonrasında hem Pakistan'da, hem de Hindistan'da etnik, dini, milli polarizasyonlar yaşanmasına, azınlık sorununun tam bir çıkmaza sürüklenmesine ve yeni sömürgecilik ilişkilerinin bu polarizasyonlar ve çatışkılar üzerinden inşa edilmesine yol açacaktı.

Pakistan planının bir boyutu ise tam anlamıyla sınıfsal antagonizma-

18. G. Allana, *Bir Millet'in Yaratıcısı Cinnah, Kültür Bakanlığı Yay.,s.389,1982*

ya dayanmaktaydı. Nehru'nun Hint bağımsızlık mücadelesinde artan etkisi, sosyalistlerin kitlelerle daha içkin bağlar kurmasını sağladı. Bu durum ulusal hareketin köylülük ekseninde şekillenmesinin zeminlerini yarattı. Nehru ve sosyalistlerin toprak reformu yönündeki vurguları yoksul ve topraksız köylülerin dikkatini çekiyordu.

Hindistan'da üst sınıf konumundaki Müslümanlar bağımsızlık sürecinin "kontROLSÜZ" gelişme dinamiğinden rahatsızdı. Bir Hindu rejiminin kurulması egemenlik ilişkilerinin tasfiyesinin önünü açabilirdi. Pakistan planı çerçevesinde bir Müslüman ülkenin kurulması hem olası dinsel temelli isyanların önünün alınmasını, hem de toprak reformu gibi sarsıcı gelişmelerin engellenmesini sağlayabilirdi.

Teokratik bir Pakistan bu sorunların çözümü için elzem nitelik taşımaktaydı. Cinnah'ın rolü de bu noktada oldu. Cinnah, zengin Müslümanların temsilcisi olarak Gandhi'nin ve Kongre Partisi'nin her türlü uzlaşma önerisini reddetti; katı ve ketum bir tavır içinde Bağımsız Pakistan hedefiyle hareket etti. Bu faaliyetleri Pakistan planına uygun bir seyir izledi.

BİRLEŞİK HİNDİSTAN HAYALİ ÇÖKÜYOR: İÇ SAVAŞ VE HİNDİSTAN'IN BAĞIMSIZLIĞI

İngiltere Hindistan'ın bağımsızlığını bir "zorunluluk" olarak görüyordu ve üç aşamalı plan sundu. Kongre Partisi planı reddetti. Plan mihrace devletlerin "bağımsızlaştırılması" Pakistan ve Hindistan'ın dışında kalması üzerine inşa edilmişti.

İngiltere parçalanmış Hindistan'ı küçük devletlere bölerek kontrol edilmesini hesaplıyordu. Bölünmenin dinsel esasa olması ileride din temelli polarizasyonlara ve savaşlara zemin hazırlamaktaydı. İngiltere böylece bir yandan sömürge ilişkilerini yenileyecek, diğer yandan iç kamuoyuna olumlu mesaj verebilecekti.

Kongre Partisi'nin katı tutumu planı işlevsizleştirdi. İngilizlerin yeni proje üretmesi uzun sürmedi. Kongre Partisi ve Müslümanlar Birliği'nin ortak federal hükümet kurması yönünde çalışmalar yapmaya

başladılar. Amaç var olan çelişkileri sıcak tutmak ve bu çelişkilerden maksimum yararlanmaktı. Plan İngilizlerin iki yapının bir araya gelmesinin olanaksızlığı üzerinde kurgulanmıştı ve ortak federal hükümetin başarısızlığının Hindistan'da dinsel bölünmeyi hızlandıracağı ve Balkanlaştırma projesini realize edeceği düşünülüyordu.

Kongre Partisi ve Müslümanlar Birliği'nin genel özellikleri sürecin nasıl gelişebileceğinin verileriyle yüklüdü: "Kongre Partisi teokratik bir yapı değildi. Parti içinde farklı etnik ve dinsel kimliklerden bireyler yer alabiliyordu. Ayrıca bir dizi sosyal devrimi programına almıştı. Parti, üst sınıfların partiyi terk etmesiyle, orta sınıflara ve yoksullara dayanıyordu. Parti her ne kadar sosyalist bir parti hüviyetinde olmasa da, sol tandanslıydı. Bağımsızlığı hedefliyordu ve uluslararası ilişkilerde bağlantısız bir tutum sergilemekteydi. Dünya Savaşı sonrası yeni konjonktürde Hindistan'ın bağımsızlık hareketi içinde yer alması bu yönüyle tesadüfi değildi. Müslümanlar Birliği ise dinsel karakterde bir oluşumdu. Birlik büyük toprak sahiplerinin politik projesinin aracıydı. Birliği kuranlar, Cinnah'ın dışında büyük toprak sahipleriydi. Dini bir devleti programlarına almıştı. Dini bir devlet Müslüman kökenli egemen sınıfların güvenliği ve ekonomik tekeli anlamına geliyordu. (...) Cinnah bu programın ajitatorü, propagandisti ve militanı gibi hareket etti."¹⁹

Nehru önderliğinde oluşturulan hükümete bir dizi gel git ve sarsıntıdan sonra Cinnah da katıldı. Hükümet bir müddet sonra hızla dağıldı. Hindistan genelinde Hindular, Müslümanlar ve Sihler arasında binlerce kişinin öldüğü kanlı çatışmalar yaşandı. Gandhi'nin birlik çabaları bir sonuç vermedi.

Hindistan hızla iç savaş sürecine girdi. Bir dizi görüşme ve toplantının sonunda Kongre Partisi bölünme sürecine onay verdi. 15 Haziran 1947'de Kongre Partisi Hindistan'ın bölünmesini kabul etti. Bu arada Gandhi Birleşik Hindistan mücadelesini sürdürüyordu.

Hindistan 15 Ağustos 1947'de bağımsızlığını ilan etti. Gandhi kutla-

19. *Lois Fischher, Gandhi, Milliyet Yay., s.186-187,1983.*

malara katılmayı reddetti.

Hindistan'ın iki ayrı devlete ayrılması, bir iç savaşın çıkmasını önlemesine rağmen, iki ülke arasında sürekli gerginlik bugüne kadar süregeldi. Emperyalist güçler, bölgenin kontrolünde bu gerginlik ortamından yararlandı ve sürekli gerilim politikası sıcak tutuldu.

Bu durum Hindistan ve Pakistan egemenlerinin işine yaradı. İki ülkenin egemenleri, sürekli gerginlik ortamından ve sürekli düşmanlıktan beslendi, kendi meşruiyetlerini bunun üzerinden kurdular. Her ülkede milliyetçi ve dinci hareketlerin gelişmesi ve kök salması bu kutuplaşma ve düşmanlık üzerinden gelişti.

Gandhi'nin yoksul köylülüğe dayalı, kendi otantik nitelikleri olan ve dünya imparatoru İngiltere'yi dize getiren Birleşik Hindistan mücadelesi ve umudu başarısızlıkla ve yıkımla sonuçlandı. Yoksul Hintlilerin isyanı devrimci özünü yitirdi. Bir müddet sonra da Gandhi (30 Ocak 1948'de) RSSS adlı paramiliter ve faşist örgüte üye birisi tarafından öldürüldü.

HİNDİSTAN CUMHURİYETİ

Hindistan'ın bağımsızlığı sömürgelerin uyanışını simgeleyen en önemli gelişme oldu. İki kutuplu dünyanın belirlediği makro dengeler, 1945 sonrası süreci belirleyecekti. Hindistan yine makro dengelerin yarattığı koşullarda iki kutbun ekonomik ve nüfuz alanının dışında kalan "Tarafsızlar" ya da "Bağlantısızlar" olarak tanımlanan hareketin içinde yer aldı. Nehru'nun sosyalizm anlayışı Hindistan'ın yaklaşımını belirledi.²⁰

Sömürge devrimlerinin yaşandığı bu koşullarda başta Hindistan ve Endonezya olmak üzere "Üçüncü Dünya"²¹ diye tanımlanan ülkeler,

20. Jawaharlal Nehru'nun sosyalizm anlayışı ve dünya politikasına yaklaşımı hakkında bakınız; Nehru, Sosyal Devrimler ve Ulusal Savaşlar; Ant. Yay., 1970.

21. Üçüncü Dünya hakkında daha geniş bilgi için bakınız, Odette Guitard,

sosyalizmi bir kalkınma projesi olarak algıladı. Sosyalizm vurguları adı altında, devlet kapitalizminin bir versiyonu hayata geçirildi. “Sovyet Marksizmi”nin yarattığı deformasyon kendini farklı biçimlerde dışa vurmaya devam ediyordu. Nehru’nun da bağımsızlık sonrası temel yaklaşımı devlet kapitalizmi çerçevesinde oldu. Nehru, sosyalizm perspektifiyle hareket ettiğini ifade etse de “sosyalizm” bir kalkınma politikası olarak hayata geçirildi ve planlı ekonomi ya da içe dönük sermaye birikimi modeli “sosyalizm” diye lanse edildi.

Nehru’nun bağımsızlık sonrası ilk adımı üretim araçlarının sosyalizasyonu yönünde düzenlemelere girişmek oldu. Nehru bu hareketiyle Hindistan’ın yaşadığı korkunç yoksulluğa çözüm üretmeyi ve muazzam etnik ve dini farklılığın yaratacağı olası riskleri hafifletmeyi amaçladı.

Nehru önce Gandhi’nin bir suikast sonucu öldürülmesi, ardından Kongre Partisi’nde önemli bir figür olan ve partinin finansörlüğünü yapan Sardar Patel’in ölümüyle, partinin politik rotasını bütünüyle belirleyen bir konuma geldi.

Ulusal kalkınmacı bir perspektifle hareket etti. Özünde ithal ikameci bir sermaye birikim rejimi hayata geçiriliyordu. Planlı ekonomi doğrultusunda devlet son derece önemli bir ekonomik aktör olarak devreye sokuldu ve ağır sanayi hamleleri gerçekleştirildi. Vergi sisteminde belirli sosyal düzenlemeler yapılarak “adaletli” bir vergi sistemi kuruldu. Burjuvazinin daha fazla vergi ödemesine neden olan bu ve benzeri sosyal düzenlemeler Kongre Partisi içindeki klikler arasında çelişkileri yoğunlaştırdı. Partide sosyalist ve Gandhici kanatlar bir müddet sonra partiden ayrıldı.

Birinci beş yıllık plan 1951-1956 yıllarında uygulandı. Millileştirme politikaları, devletin ekonomide rolünü artırsa da özel sektörün gelişmesine dikkat edildi. Özel sektörü rahatsız edecek herşeyden imtina edildi, hatta özenle “sosyalizm” vurgusundan kaçınıldı.

Artan üretim ihtiyacı üzerinde duruldu ve millileştirmeye ilişkin on

yıllık bir moratoryum ilan edildi.

1950'de Sardar Patel'in ölümünden sonra partinin başkanı seçilen Nehru, "sosyalizm" kurma "hamlelerini", oluşturduğu planlama komisyonu aracılığıyla yaptı. Bu adımlar sosyalistlerin yeniden Kongre Partisi'ne dönmesine yol açtı. Nehru'nun inisiyatifi giderek arttı. Bu dönemde Nehru her ne kadar üretim araçlarının sosyal mülkiyetinden ve üretim araçlarından toplumun bütününün faydalanmasından bahsetse de, bu çabalar radikal ekonomik adımlardan öteye gidemedi. Birinci 5 yıllık plan dönemi, yani 1951-1956 arası bu gelişmelerle simgelendi.

İkinci beş yıllık plan bir nevi kamu ağırlıklı karma ekonomiyi işaretlemekteydi. Kamu sektöründe ağır sanayinin kurulması, Hindistan'da "sosyalizmin" başlatılması olarak ele alınmaktaydı.

Nehru devlet kapitalizmi uygulamalarıyla alt sınıfların refah seviyesini yükseltmeyi amaçladı. Özel sektöre yumuşak davrandı. Kapitalist sınıfı "uysallaştırma" taktikleri olarak görülen bu yönelimler, kapitalizm ontolojisine aykırı bir durumdu.

Nehru özel sektörün tedricen ve zamanla yok olacağına inanıyordu. Kapitalizme vulgarize bir bakış açısı olan bu yaklaşım, aynı zamanda vulgarize bir sosyalizm anlayışının ürünüydü.

Devletin ekonomide rolünün artması, millileştirme politikaları, Nehru için sosyalizme giden yoldu. SBKP'nin büyük devlet politikasının bir yansıması olan ve devrimi donduran ve sosyalizmi yalnızca bir ekonomik kalkınma projesi olarak gören bu politikalar "kapitalist olmayan yolun" bir varyantına tekabül ediyordu.

KOMÜNİST HAREKETİN GELİŞİMİ

Komünist Parti, 1935'ten sonra II. Enternasyonal'in halk cephesine uygun politikalar geliştirdi. Bir dönemde mesafeli ilişki kurduğu Sosyalist Parti'yle (Kongre Partisi içinde yer alıyordu) birlik arayışını hızlandırdı. 1936 yılında birlik sağlandı. Komünistlerin parti içinde inisiyatifleri arttı. Sendikalar, köylüler ve gençlik içinde etkileri yay-

günlaştı. Bu durum sosyalistlerle komünistler arasındaki ilişkileri gerdi. 1940'da konjonktürel ilişki ve birlik dağıldı. İki parti ayrıldı.

Komünist Parti politikalarını Sovyetlerin uluslararası politikalarına bağlı olarak şekillendirdi. 1939 yılında Hitler-Stalin Paktı'nın imzalanması partinin İngiltere karşıtı tavrı sergilemesine yol açtı. Bu yönde bir dizi eylem ve kitlesel grevler örgütlendi. Parti, kitlelere İngiltere aleyhtarı mücadele çağrısı yaptı. 1941'e kadar devam eden bu tutum, Nazilerin Sovyetler Birliği'ne saldırmasıyla değişti. Parti, tam anlamıyla muallakta kaldı. Daha sonra İngiltere'nin desteklenmesi yönünde tavrı sergiledi. Aynı yıllarda bağımsızlık hareketinin yükselmesi, Komünist Parti'yi son derece zor durumda bıraktı. Komünist Partisi'nin pro-sovyetik çizgisi ve her konjonktürde gel-gitli ve çelişik tavrı, kitleler nezdinde büyük itibar yitirmesine neden oldu. Parti, kitle desteğini hızla kaybetti.

1947'de bağımsızlığın ilanı ve Nehru liderliğinde hükümetin kurulması, Komünist Parti tarafından desteklendi. Partinin 1948'de yapılan ikinci kongresinde sol kanattan B.T. Ranadive, genel sekreterliğe getirildi.

Ranadive, proleter devrimin gerçekleşmesi için şartların olgunlaştığını ilan etti. Silahlı eylem kararı aldı ve sınıf içinde grev örgütlenme çabalarına girişti. Mart 1948 demiryolu grevi bu grevlerin başlangıcı olarak düşünüldü. Fakat hem bu grev, hem de daha sonra örgütlenmeye çalışılan grevler başarısızlıkla sonuçlandı. Haydarabad'da örgütlenen köylü ayaklanması şiddetle bastırıldı. Parti 1951 yılına kadar sol sekte tavrını sürdürdü. Bu süre parti ile kitleler arasındaki açığı artırdı. Ayrıca yüz bin parti üyesi, partiden istifa etti. Aynı süreç parti önderliğinin değişmesine neden oldu. Parti önderliğini "maceracı" olarak değerlendiren Ajoy Ghosh genel sekreterliğe seçildi.

Yeni parti programında bu sefer tam tersi bir yönelim içine girildi. Ülkenin sosyo-ekonomik yapısının, işçi sınıfının ve köylülüğün güçsüzlüğünün sosyalist bir dönüşüme izin vermediği ileri sürüldü. Parlamentarizm temel hedef olarak belirlendi. 1951-52 seçimlerine bu perspektifle hazırlanıldı. "Demokratik Halk Hükümeti" şiarı öne

çıkarıldı.

Seçimlerden Komünist Partisi başarıyla çıktı. Kongre Partisi'nden sonra en yüksek oyu aldı.

Ajoy Ghosh önderliğinde sağ kanat, Kongre Partisi'nin sol kanadıyla ittifak kurup, yine pro-sovyetik bir yönelim olan barışçıl yoldan sosyalizme geçiş tezleri yönünde hareket etti. Komünist Partisi'nin sol kanadı bu tezi reddetti. Partinin sağ ve sol kanat arasında görüş ayrılıkları hızla derinleşti.

Bir yandan Çin-Sovyet kutuplaşması, diğer yandan 1962 yılında Çin'in Hindistan'ı işgal girişimi partinin parçalanmasına yol açtı. S.A Darye önderliğinde sağ kanat Nehru hükümetini destekledi. E.M.S Nambadirigad önderliğindeki sol kanat ise Çin eksenli bir tavır sergiledi. Parti 1964 yılında Çin-Sovyet kutuplaşmasının ardından bölündü. Çin yanlısı sol kanat partiden ayrılarak Hindistan Komünist Partisi'ni (Marksist) kurdu.

Çalküta'da Naxalbari'deki köylü ayaklanmasını destekleyen bir miting, 1967.

Ayrılığın en önemli yönlerinden biri de HKP'nin sınıf uzlaşmacı eğilimi ve İngiliz sömürgeciliğine karşı pasif tutumu oldu. Hatta HKP'nin anti-empyralist bir isyan olan Telangana İsyanı'nın yanında yer almaması ve isyana karşı tutum sergilemesi komünist hareketin içinde net bir ayrılığın zeminini yaratmıştı.

Komünist hareket içinde, bundan sonraki süreç fraksiyonist ayrılıklarla kendini dışavurdu. Çin'e yaklaşım ve Çin'in uluslararası politikalarındaki yönelimleri ayrılıklarla temelini oluşturdu. 1960'ların ortalarından sonra başlayan kopuşlar ya da yeniden bir araya gelişler, çok yakın yıllara kadar devam etti. Naksalbari silahlı köylü ayaklanmasının ardından HKP-ML kuruldu.

1969 yılında Charu Mazumdar ve Kanu Sanyal'ın önderliğinde kurulan Hindistan Komünist Partisi (Marksist-Leninist) zamanla komünist hareket içinde öne çıktı. Ve komünist harekete damgasını vurmaya başladı. Ne var ki 1970'li yıllar legal mücadeleye bakış, silahlı mücadele ve Çin Komünist Partisi'nin bölge ve uluslararası politikalara yaklaşımı parti içinde bir çok ayrılığın doğmasına yol açtı. Pro-Sovyetizm ve Pro-ÇKP komünist hareketin ruhunu belirledi. Pro-Sovyetik çizgi erken dönemde düzen içi bir sola evrildi. Sovyetlerin bölgede nüfuz ve ekonomik alan mücadelesinin aparatına dönüştü. Maoizm eğilimli hareketler ise her ne kadar farklı savruluşlar yaşasa da en azından belirleyici bir çizgi olarak ihtilalci ve devrimci özünü korudu. Özellikle mücadelede ısrarla göz doldurdu. Maoist çizgi Hindistan'da parlamentarist yönelim ve devrimci sol ayrımını netleştirdi. Charu Mazumdar ve Kanu Sanyal'ın düşünceleri harekete hakim oldu. Komünist hareket Hindistan'da önemli bir siyasal güç olarak varlığını korudu.²²

22. HKP(ML) 1972 yılında bölündü. Çok parçalı bir görünüm içine giren Maoist çizgi, 20 yıldan fazla bu durumda faaliyet yürüttü. 2004 yılında kurulan HKP(Maoist) silahlı mücadeleyi eksen alan, bir kaç Maoist hareketin birleşimiyle oluştu. Hindistan'da HKP(ML) geleneğini sürdürdü. Birlik Kongresi hakkında daha geniş bilgi için bkz; Partizan; sayı.62, 2007, s.61-78.

NEHRU'DAN INDRA GANDHİ'YE

Nehru'nun "üretim araçlarının sosyalizasyonu" hedefi için en acil sorun olarak etnik ve dil parçalanmışlığının aşılması ya da uzlaşılması görüldü. Bu yönde çalışmalar yapıldı. Aynı dönemde Çin ve Pakistan'la yaşanan savaşlara rağmen ülkede parlamenter düzen korundu.

Nehru'nun "sosyalizasyon" düşüncesine rağmen hükümet, 1969 yılına kadar "millileştirme" yönünde adımlar atmaktan imtina etti. Özünde ulusal kalkınmacı modele ait düzenlemeler kalkınma iktisadına uygun bir sermaye birikim modelini ifade ediyordu. 3. Beş Yıllık Plan içeriği de bu yöndeydi. Plan bir sosyalist dönüşüm modeli olarak takdim edildi. 3. Beş Yıllık Plan 1961-1965 yıllarını kapsadı. 1962 Çin Hindistan sınır savaşında Hindistan'ın yenilmesi, Nehru yönetiminin gücünü sarstı. 1965 Pakistan savaşı, Hindistan'ı hızlı bir militarizasyon sürecine soktu. Bu gelişmelerle birlikte, 1965'te Muson yağmurlarının açtığı felaket ülkede ciddi sorunlara neden oldu. Aynı yıl içinde Nehru'nun ölümü, alt üst edici sonuçlar yarattı. Nehru'nun ölümü Hindistan'ı bir siyasal ve ekonomik krizin eşiğine getirdi. Yaşanan döviz krizi, ekonomik krizi tetikledi.

Nehru'dan sonra başkanlığa Lal Bahadır Shastri geldi. Kısa zaman sonra Shastri'nin ölümü üzerine yakın dönem Hindistan tarihine damgasını vuracak İndira Gandhi 1965 yılında başbakanlığa getirildi.

1967 yılı Gandhi için kritik bir yıl oldu. Seçim yenilgisi, Gandhi'nin siyasal gücünü zayıflattı. Nehru'nun ölümünden sonra sermaye çevrelerinin ve muhafazakar kanadın Kongre Partisi içinde etkisini artırmasına karşılık, Gandhi harekete geçti. Bu birliğe karşı geniş tabanlı bir koalisyon oluşturdu. Siyasal etkisini bunun üzerinden oluşturdu. Gandhi'nin sloganı Garibi-Halao- Fakirliği Ortadan Kaldır'dı.

Yoksullukla mücadele Gandhi'nin muhalifleri tasfiye etmesinin temel stratejisine dönüştü. 1968 yılında Hindistan'daki 14 büyük fabrika millileştirildi. Bu radikal adımlarla birlikte, bankaların kredi programı değiştirildi. Yeni kredi sistemiyle, yoksulluğun önlenmesi hedeflendi ve kamu sektörünün geliştirilmesi yönünde politikalar izlendi. Gandhi'nin bu adımları hızla geniş yığınlar tarafından destek görmesini

sağladı. Gandhi'nin politik gücünü pekiştirmesi karşısında, Kongre Partisi içinden muhalifler hızla geriledi ve çözüldü. Gandhi, artık partinin kontrolünü bütünüyle ele geçirebilirdi.

İ. Gandhi, Hindistan Komünist Partisi ve Kongre Partisi içindeki Marksist eğilimli oluşumla ortak hareket etmeye başladı. Bu adım, beraberinde ideolojik bir birlikteliğin zeminini açtı ve sonuç Kongre Partisi'nden kopuşu beraberinde getirdi. İ. Gandhi'yle birlikte hareket eden yapılar "Birlik" Kongresi adında yeni bir parti kurdu. (1969) Kongre Partisi böylece "birlik" ve "sağ" Kongre Partisi olarak ikiye bölündü. Gandhi, Kongre Partisi'nin başkanlığına getirildi.

Gandhi, devlet önderliğinde ağır sanayi hamlesi yapacak düzenlemeler içine girdi. Bu çabalar, "sosyalist dönüşüm" adıyla gerçekleştirildi. Millileşme, devlet sektörünün yaygınlaşması ve özel sektörün "kontrol" altında tutulması yönünde politikalar geliştirdi. Bu politikalar Nehru'nun "sosyalizm" tasarımından daha ileri adımlardı. Hatta 1971 Anayasası'nda özel mülkiyet hakkının kamu yararına uygunluk şartına bağlanması radikal bir hamle oldu. 1969'da millileştirmeye başlayan süreç derinleştirildi. Tekelci ve özel sektörün faaliyetlerini sınırlayan ve kısıtlayan uygulamalar gündeme getirildi.

1971 yılında yapılan genel seçimlerde Kongre Partisi büyük bir zafer kazandı. Bu "başarı" Gandhi'nin iktidarını pekiştirmesini sağladı ve Gandhi ilk iş olarak müttefiklerinden ayrıldı. 1969 yılında kurulan ittifak 1973'te bütünüyle dağıldı.

Gandhi bir anlamda bürokratik otoriteryanizm inşasına girişti. "Tek adam/kadın", "tek erk" gibi hareket etmeye başladı. Aynı zamanda devlet sektörünün gelişmesi yönünde yatırımlar sürdü. 1972 yılında sigorta şirketlerinin çok büyük bir kısmı devlete devredildi. Aynı yıl demir çelik sektöründeki tek şirkette millileştirildi. Millileştirme hamlesi Hindistan ekonomisinde önemli rol oynayan tekstil sektöründe de sürdü. 1968'de başlayan bu sektördeki millileştirmeler, 1974 yılında genişledi. 150'ye yakın önemli atölye millileştirildi.

Tüm tahıl ticareti devlet tarafından kontrol edilmeye başlandı. Bu Kongre Partisi'nde ittifak yapılan tarım kapitalistlerine rağmen yapıl-

dı. Yine 1970'lerin ortasında Sovyetler Birliği'yle dostluk anlaşması imzalandı.

1970'lerin ortalarında devletleştirme politikaları, bir dizi ekonomik etkenden dolayı aksadı. Petrol krizi etkilerini Hindistan'da gösterdi. Hem kamu ve hem de özel sektördeki enerji yoğun alanlarda ciddi sorunlar yaşanmaya başladı. Muson yağmurları tarım ve özellikle pirinç üretiminde büyük kayıplara yol açtı. Enflasyon hızla yükseldi. Hükümet bir dizi "istikrar" önlemini hayata geçirdi. Bunların başında ücretlerini baskılandırması geldi. 1969'dan beri hayata geçirilen popülist politikalara son verildi.

Bu durum Hindistan işçi sınıfının çeşitli düzeylerde reaksiyonlar göstermesini beraberinde getirdi. 1974 yılında demiryolu işçileri ülke düzeyinde büyük bir grev gerçekleştirdi. Eylem sarsıcı oldu. Hindistan'ı sarsan grev dalgasına Gandhi hükümetinin yaklaşımı sert oldu. Grev şiddetle bastırıldı. Grevin yenilgiyle sonuçlanmasıyla, Gandhi hükümetinin sınıfa yönelik baskı politikaları yoğunlaştı. İlan edilen olağanüstü hal, şiddetle sürdürüldü. Gandhi uyguladığı popülist politikalarla, sınıfı sistemin rektifikasyonun bir parçası haline getirmeyi hedefledi. Bu politikalar, korporatist politikalara birleştirildi ve şiddet eşliğinde yürütüldü. Böylece sınıfın devrimci kimyasının bozulması amaçlandı. Bürokratik otoriteryanizm kendini farklı veçhelerle yeniden inşa etti.

İ. Gandhi, millileştirme politikalarıyla Nehru'nun (babasının) uygulamalarından daha radikal politikalar izledi. Özel sektörün faaliyetlerini

1974 Tüm Hindistan Demiryolu Grevi sırasında eylemdeki işçiler.

kısıtladı. Öte taraftan “periferide az gelişmiş bir burjuva demokrasi” diye tanımlayabileceğimiz Hint demokrasisini ya da parlamenter işleyişi etkisizleştirdi. Olağanüstü hal uygulamaları; keskin bürokratik örgütlenmeler ve otoriter politikalarla pekiştirildi. Bir nevi bürokratik kapitalizm uygulamaları hayata geçirildi.

Bu sarsıcı gelişmelerin yaşandığı dönem, 1977 genel seçimlerinden Kongre Partisi’nin büyük bir yenilgiyle çıkmasıyla son buldu.

1977’de iktidara Janata Partisi geldi. 1977-80 arasında iktidarda kaldı. Janata Partisi devlet kapitalizmi yönünde yeni düzenlemelere girişti. Gandhi’nin özel sektöre mesafeli yaklaşımına uygun adımlar attı. Janata, başta bazı demir çelik şirketlerini ve bazı sektörlerde millileştirme yapma tehdidiyle, özel sektörü bloke edici tutumlar aldı.

1980 yılında İ. Gandhi yeniden iktidara geldi. Yeni hükümetin ekonomik programı daha önceki dönemden oldukça farklıydı. Yoksullukla mücadele rafa kaldırıldı. Hindistan oligarşisinin yani burjuvazi, büyük toprak sahipleri ve bürokrasinin çıkarlarını gözeten politikalar hızla ve radikal bir şekilde uygulanmaya başlandı. En başta kamu harcamaları sınırlandı. Neo-liberal düzenlemeler hayata geçirildi. Deregülasyon uygulamalarıyla özel sektörün önü açıldı ve desteklendi. Kamu sektörünün liberalizasyonu yönünde adımlar atıldı.

1984’te İ. Gandhi’nin bir suikast sonucu öldürülmesinden sonra başkanlığa oğlu Rajiv Gandhi getirildi. 1980 yılından itibaren adım adım hayata geçirilen neo-liberal uygulamalar, Rajiv Gandhi iktidarıyla hızlandı ve derinleşti. Radikal liberalizasyon ve deregülasyon programları Hindistan ekonomi politikasını belirledi. Küresel düzeyde bir karşı devrim programı olan bu gelişmeler, Hindistan’da sarsıcı ve yıkıcı sonuçlar yarattı. 1990 yılları yıkım ve enkaz yıllarıydı.

1989 yılında Rajiv Gandhi seçimleri kaybetti. Daha sonra değişik koalisyon hükümetleri kuruldu. 1991 yılında radikal neo-liberal hamleler gündeme sokuldu.

IMF ve Dünya Bankası’nın radikal “uyum” reformları Hindistan ekonomisinin son 50 yılına damgasını vuran tabloyu bütünüyle de-ğiş-

tirdi. Bu Hindistan işçi sınıfı için yıkım, işsizlik, açlık, yoksulluk ve ölüm anlamına geliyordu. Ama herşeye rağmen sınıf tepkileriyle ve yeni arayışlarıyla neo-liberal karşı devrim sürecine yanıtlar üretmeye çalıştı.

HİNDİSTAN İŞÇİ SINIFININ YENİ ARAYIŞ VE MÜCADELELERİ

Hindistan işçi sınıfı mücadele tarihinin önündeki en büyük engel sınıfın parçalı hali oldu. Bunun yanında kast sisteminin etkileri sınıf içinde sürekli hissedildi. Etnik, dini farklılıklar da sınıfın birleşik ve bağımsız güç olmasının önünde en büyük engeldi. Hindistan'da sendikal hareket köklü geçmişi olmasına rağmen, etkili ve güçlü bir oluşum içine giremedi. Hindistan devrimci hareketinin de sınıf içinde çalışmaları etkili sonuçlar doğurmadı. Devrimci hareket, ağırlıklı ulusal mücadelenin ihtiyaçlarına uygun hareket etti. Sınıf bağımsız devrimci bir güç olarak örgütlenemedi. İşçi sınıfı Hindistan devriminin öznesi olarak ele alınmadı.

Hindistan komünist hareketinin gelişimi bu yönde şekillendi. Komünist hareketin yönelimi SBKP ve ÇKP'nin uluslararası yaklaşımlarına, ekonomik ve nüfuz alanı politikalarına ve devrim tezlerine göre şekillendi. Bu durum komünist hareketin sınıf içinde kökleşmesini engelledi.

Hindistan işçi sınıfının zengin eylem ve mücadele geleneği olmasına karşın, kalıcı ve etkili örgütlenmeler yaratılmadı.

1980 yılında Hindistan'da 36 bin kayıtlı sendika bulunuyordu. Bu sendikalar içinde en kitlesel olanı Kongre Partisi'nin ekseninde hareket eden, 1980'de üye sayısı 3,5 milyon olan INTUC'du. INTUC Kongre Partisi'yle her zaman uyumlu bir politika içinde oldu. INTUC'un dışındaki önemli 13 sendikanın toplam üyesi ise 8 milyondur. Sendikalar arasında rekabet son derece keskin yaşandı. Binlerce sendika, işyeri sendikacılığıyla sınırlı faaliyet yürüterek marjinal konumda kaldı. Bu sendikaların büyük bir kısmı işveren denetiminde hareket etti.

18 Ocak 1982 Mumbai genelinde 60 fabrikada yaklaşık 250.000 tekstil işçisi, ücret ve ikramiye artışları için greve gitti. 16 ay boyunca direnen işçilerin grevi sonunda yenilse de Hindistan işçi hareketinde önemli bir dönüm noktası oldu. Fotoğraftaki isim sendika lideri Dutta Samant.

Hindistan'da uzun dönem sendikalı işçi sayısında büyüme yaşandı. Gandhi'nin olağanüstü hal ilan ettiği dönemde 9 milyondan 7 milyona inen bu sayı, sonraki yıllarda 12 milyona ulaştı. Olağanüstü halin kaldırılmasıyla çeşitli sektörlerde, etkili grevler gerçekleştirildi. Grev hareketine sermaye sert karşılıklar verdi, çok sayıda lokavt yaşandı.

1980'lerin en büyük grevi; Ocak 1982'de başlayan, Temmuz 1983'e kadar yaklaşık 1.5 yıl süren tekstil işçilerinin grevi oldu. Greve 220 bin işçi katıldı.

Bu grev Gandhi'nin sınıfa yönelik açık saldırısının başladığı ve sınıfın mücadele gücünün kırılmasının hedeflendiği grev olarak, Hindistan işçi sınıfı mücadele tarihinde yerini aldı. 1982 tekstil grevinin, İngiltere'de Thatcher'ın neo-liberal politikalar dayattığı ve İngiliz işçi sınıfının direncini kırdığı 1985 madenci greviyle benzerlikler taşıdığı düşünülebilir. Nasıl ki Thatcher neo-liberal karşı devrimci politikalarını madencilerin grevini kırarak ve sınıfı atomize ederek hayata geçirdiyse, Gandhi de ileride hayata geçirilecek radikal neo-liberal politikaların zeminini tekstil grevine savaş açarak başlattı. Greve işçi sınıfı

önemli darbeler aldı. Grevcilerin üçte biri grev bittiğinde ya işten atıldı, ya da sektör değiştirerek başka işe girdi.²³ Bu arada bir çok tekstil işletmesi kapandı. Ama grev içinde ortaya çıkan pratikler Hindistan işçi sınıfına zengin deneyimler bıraktı. Eylem sürecinde son derece zengin örgütlenme ve direniş biçimleri yaşandı. Grev, Hindistan işçi hareketi için yeni bir momentum oldu.

BOMBAY GREVİ: TABAN ÖRGÜTLERİ VE TABAN İNİSİYATİFİ

Bombay'da tekstil işçilerinin grevi hem kitleliliği, hem de etki gücü olarak önemli izler bıraktı. Grev sürecinde yaşanan deneyimler, gerçekleştirilen pratikler ve örgütlenmeler Hindistan sendikal hareketinin yeni bir dönemini simgeledi. Grev her ne kadar ekonomik taleplerle başlasa da, hızla toplumsal bir içeriğe büründü. Aylar süren grev günlerinde sınıfın yaratıcı gücünü gösteren, yaygın, etkili ve militan taban örgütleri doğdu. Grev bu taban örgütlenmelerinin üzerinden devam etti, yaygınlaştı ve güç kazandı.

Grev bir yanıyla çalışma ve yaşam koşullarını düzeltmeyi amaçlasa da, diğer yanıyla tekstil sektörüne çöreklenmiş mücadeleyi tıkayan ve daraltan korporatist karakterli sendikal yapıya karşı gerçekleştirilen bir eylem olarak dikkat çekti. Devlet destekli sendikal yapının, eylemi engelleme ya da içeriğini boşaltma yönünde her girişimi taban inisiyatifiyle boşa çıkarıldı.

Hindistan'da işçilerin çalışma koşulları son derece kötüydü. Özellikle tekstil sektöründe koşullar dayanılmazdı. Ayrıca sektörde yeni teknolojilerin kullanılması iş yoğunluğunu inanılmaz artırmıştı. Sektörde yoğun iş kazaları yaşanıyordu. Bu duruma ücretlerin aşağı çekilmesinin eklenmesiyle işçiler arasında tepkiler giderek arttı. Toplu sözleşme döneminde işçilerin hiçbir belirleyiciliğinin olmaması, tepkinin hızla öfkeye dönüşmesine ve öfkenin patlamasına neden oldu. İşçiler greve

23. John Waterbury, *Sonsuz Yanılgılar Karşısında, Yapı Kredi Yay.,1997,s.354.*

çıkarak hem çalışma ve yaşam koşullarının düzeltilmesini istedi, hem de devlet güdümlü sendikanın işçileri karar süreçlerinin dışında bırakma tavrına karşı etkin bir tutum alındı.

Grevin başlamasıyla zengin ve farklı misyonlarla hareket eden taban örgütlenmeleri doğmaya başladı. İlk dikkat çeken gelişme grev sürecinde, bazı işçilerin köylere dönmesi sonucu, bu işçilerin gittikleri yerlerde grev dayanışma eylemleri yapmaları oldu. Yine bu işçiler grevcilere destek için hasat kaldırma kampanyaları düzenledi. Ayrıca dayanışmanın sürekliliği için çeşitli komiteler kuruldu. Komitelerde köylüler aktif rol oynadı. Köylüler bir yandan yaşamlarını sürdürecekle şeylerle uğraşiyor, diğer yandan sahip oldukları işleri ya da ileride sahip olacaklarını düşündükleri işlerinin korunmasını hedefliyordu. Çünkü grevin başarısının doğal sonuçlarından biri buydu. Bombay grevi sonucunda, düzenli, geçici, sözleşmesiz işçiler arasında ücret farkları azaltıldı. Grev ağırlıkla geçici ve sözleşmesiz işçilerin önderliğinde sürdürüldü.²⁴ Grevde zengin, taban inisiyatiflerine dayanan örgütlenmeler doğdu. Bu taban örgütlenmeleri, Hindistan işçi sınıfının sendikal alanda yeni arayışlarının ve örgütlenmelerinin yol haritası olacaktı.

SINIFIN BÖLÜNÜŞLÜĞÜNE KARŞI BİR ATAK: ULUSAL KONGRE

1990'dan sonra neo-liberal politikaların radikal bir şekilde uygulanması işçi sınıfı tarafından reaksiyonla karşılandı. Bir sosyal yıkım politikası ve sistematik bir saldırı anlamına gelen bu süreç, toplu tensikatlar, işyeri kapatmaları, çalışma koşullarının ağırlaştırılması, zaten son derece baskıcı olan çalışma rejiminin sertleştirilmesi ve özelleştirmeler olarak kendini dışa vurdu. 1990'ların başından itibaren sendikali işçi sayısında hızlı düşüşler yaşandı. Hint milliyetçiliğinin yükselmesi, bu yıkım politikalarını tamamlayıcı işlev gördü. Siyasal iktidarda bulunan hükümetler, Hint milliyetçiliğini körükleyen ve

24. *Sınıf Hareketinde Yön, Mayıs-Haziran 1995, sayı.3, sayfa23.*

Pakistan düşmanlığı üzerinden politikalar geliştirdi. Hatta 1990'ların sonuna gelindiğinde Pakistan'la ilişkiler iyice gerildi. Nükleer savaş tehditleri gündeme geldi. Ülke içinde yer yer katliamlarla sonuçlanan Hindu-Müslüman çatışmaları yaşandı. Bütün bu dinsel ve mezhepsel polarizasyonlar Hindistan işçi sınıfını bölen, onu atomize eden sonuçlar doğurdu. Sınıf, milliyetçiliğin, şoven dalganın etkisinde kaldı. Hindistan işçi sınıfının tarihsel olgu olarak yaşadığı bölünmüşlük, neo-liberal politikalarla derinleşti.

Sınıf, çalışma alanlarının büyüklüğüne, istihdam tiplerine (geçici, sürekli, yazılı ve sözel anlaşmalı, formel eğitimden geçmiş ya da geçmemiş, vasıflı, vasıfsız, topraksız işçiler ve ücretliler gibi) ve buldukları kasta göre şiddetli bölünmüşlük ve parçalanmışlık yaşamaktaydı. Özellikle kast sistemi ve cins ayrımı işçi hareketinin bağımsız, birleşik bir güç olmasının önünde en temel engeldi. Bunun yanısıra pre-kapitalist köklerine dayansa da, Hint kapitalizminin beslendiği tipik istihdam biçimlerinden biri de bağımlı işçilik ilişkileriydi. Tarım ve inşaat sektöründe önemli işgücü kaynağı oluşturan bu çalışma tarzı, 1976 yılında yasaklandı. Yasağa rağmen fiilen bağımlı işçilik uygulanageldi. Bağımlı işçilik, kırsal kesimde üretim borçlarının ödenememesinden kaynaklanan hatta kuşaktan kuşağa devredilen kölelik ilişkilerine dayanıyordu.²⁵ Hindistan kapitalizmi geçmişte İngiliz sömürgeciliğinin Hint toplumunun geleneksel özelliklerinden ve Hinduizmden yararlanması gibi kast sistemi, patriyarkal ve farklı feodal ilişkilerden sonuna kadar yararlandı. Hatta bu pre-kapitalist davranış, norm ve ilişkiler sermayenin sınıfı kontrol ve manipüle etmesini kolaylaştırdı. Sermaye pre-kapitalist ilişki ve kültürü sınıfı atomize etmek için sonuna kadar kullandı.

Bu durum neo-liberal politikalarla en üst noktaya ulaştırıldı. IMF ve Dünya Bankası'nın kararları doğrultusunda hayata geçirilen saldırı politikaları en sert biçimde uygulandı. Sınıfın her düzeydeki örgütlülüğünün dağıtılması hedeflendi.

İşçi sınıfı saldırılara karşı sesiz kalmadı. Sınıf önce korunma refleksi

25. *Agm.*,s.22

gösterdi. Refleks şiddetli patlamaların zemini oldu. İşçi sınıfı karşı devrimci saldırılara, sınıfa karşı sınıf politikasıyla karşılık verdi. 1991, 1992, 1993 yılında milyonlarca işçinin katıldığı üç genel grev yaşandı. İşçi sınıfı ayakta idi. Bu dönemde oluşturulan ve ortak bir sendikal platform olan Ulusal Kongre, genel grevlerin örgütleyicisi olarak öne çıktı. Ulusal Kongre, Hindistan işçi hareketinin yeniden şekillenişini simgeledi. Kongre çeşitli sendika genel merkezlerin iş kolu federasyonlarının, bağımsız sendikaların, çeşitli toplumsal kesimleri temsil eden demokratik kitle örgütlerinin bir araya gelişiyle kuruldu. Bünyesinde farklı siyasal görüşleri barındıran Kongre, katılımcı yapıların eşit oylarına dayalı demokratik bir işleyişle hareket etti. Farklı politik gelişmelere karşı ortak eylem örgütleyen ve ortak karar alan bir mekanizma işlevi gördü.

Hindistan'da Ulusal Kongre, bürokratik ve korporatist bir sendikal geleneğe karşı, yaratıcı bir oluşum olarak önemli işlevler gördü.

Hindistan'da sınıftan uzaklaşan devlet güdümlü ve bürokratik sendikal yapılara karşı benzer yeni sendikal arayışlar ortaya çıktı. Yeni sendikal yapıların kurulması gerektiğine vurgu yapan örgütlerden biri Hindistan Komünist Partisi'nin çizgisinde hareket eden, güçlü bir örgütlülüğe sahip CITU oldu.

1980'lerin sonunda gerçekleşen sektör ve kent düzeyindeki eylemler arayışların önünü açtı. Bu eylemler geleneksel sendikal yapıların bütün çözümsüzlüğünü ortaya çıkardı. İşçi sınıfı fiili eylemlerle yıkıcı gücünü gösterdi. Yaşanan pratikler ortak eylem kültürünü geliştirdi ve çeşitli taban örgütlenmelerini beraberinde getirdi. Bu süreç bir yanıyla da bağımsız sendikal yapıların doğmasına neden oldu. Böylece lokal düzeyde başlayan eylemler, kent ve ülke düzeyine yayılma şansı buldu. Bombay Grevi, bu anlamda önemli bir tarihsel eşik işlevi gördü. 1990'larda gerçekleşen genel grev, grevler yeni eylem ve arayışlara ışık tuttu.

Örneğin; Bombay'da 15 bin genel hizmet işçisinin örgütlü olduğu SARVA ve mühendislik şirketlerinde çalışan 4 bin işçinin örgütlü olduğu Kamani Çalışanlar Sendikası, kayıtlı ve kayıtsız işçiler arasın-

da ayırımın aşılması yönünde dayanışma eylemleri gerçekleştirdi. Bu pratikler sendikal hareketin önündeki en önemli engelin aşılmasına yönelik adımlar olarak dikkat çekti.²⁶

SARVA ve Kamani'nin "alt" kast mensuplarına yönelik katliamları protesto etmesi, yerel mücadelelere katılmaları, sınıfın değişik katmanlarına yönelik dayanışma eylemleri önemli birikimler oldu. Bu iki yapı, bünyesinde 50 sendikayı barındıran 1 milyonu aşkın üyeli Maharashtra İşçiler, Ücretliler ve Kırsal Emekçiler Konferansı'na üye ve Konferans, sendikal hareket içindeki sınıf eksenli hareket eden sayılı örgütlenmelerden biri olarak önemli işlevler görüyor.²⁷

Bunun yanı sıra Yeni Sendikal Hareket- NTUI gibi önemli ve muhalif sendikal örgütlenmeler sınıf içindeki çalışmalarıyla öne çıkıyor. NTUI, 1 milyona yakın üyesiyle sınıf eksenli hareket eden konfederasyonlardan biri. Sınıf mücadelesine vurgu yapan NTUI, sınıfın farklı katmanlarında örgütlenmelerini sürdürüyor. HKP- M ve HKP'nin güdümünde olan CITU ve AITUC statükocu bir çizgiyle hareket ediyor. Yeni sosyal demokrat yapılara dönüşen ve burjuva legalizmine eklenmiş bu yapılar, her ne kadar komünist parti olduklarını iddia etseler de burjuva lejitimasyonun bir parçasına dönüşmüş durumdadılar. Sınıfla kayda değer bir ilişki de kurmuş değiller. Resmi rakamlara göre sendikalara üye işçi sayısı 20 milyon. Toplam 12 konfederasyonun olduğu Hindistan'da, her konfederasyon burjuva siyasetine angajmanlarıyla ve bürokratik nitelikleriyle atıl ve sınıfla bütünleşemeyen bir karakter gösteriyor. Hindistan işçi sınıfı 500 milyonluk dev bir güç. Bu sayısının yüzde 60'ını kır proleterleri oluşturuyor. İşçi sınıfının yüzde 96'sının hiç bir yasal koruması bulunmuyor. İşçilerin yüzde 90'ı küçük işyerlerinde, tarımda ve kırsal alanda, güvencesiz ve kayıt dışı çalışıyor. Hindistan'da 12 milyon çocuk işçi dünya markalarının üretildiği atölyelerde sömürüye maruz kalıyor. Hindistan işçi sınıfının önemli özelliklerinden biri kalifiye işgücünün merkez ülkelere transferidir. Bu noktada özellikle bilişim sektörü ve mühendislik alanları

26. *Agm.,s.23*

27. *Agm.,s.23*

öne çıkmaktadır. Merkez ülkelerin yeni ucuz işgücü bu beyin işgücüdür. Bunun yanı sıra Hindistan küresel bilişim sektörünün üslerinden biridir. Bu sektörün bütününde çalışanların sayısı 10 milyona ulaşmış durumdadır. Küresel piyasalara göre son derece ucuza çalışan bu işçiler donanımlı ve kalifiye niteliktedir. Bunun yanı sıra çağrı merkezlerinde çalışan 1.5 milyon işçi küresel piyasalara hizmet vermektedir. Hindistan uluslararası işbölümünde küresel iş gücü rezervi olarak konumlanmış durumdadır.

Hindistan'da izlenen neo- liberal dönüşüm politikaları ve yeni emek rejimleri bu eksende hayata geçirildi. Hindistan bir nevi küresel işçi cehennemine dönüştü. 2004 yılında iktidara gelen Naredra Modi neo- liberal politikaları derinleştirdi.

BJP hükümeti pro- faşist karakterli bir siyasi çizgiye sahip ve jingoist politikalarla, neo- liberal politikaları en sert biçimde hayata geçiriyor. Hindistan'da neo- liberal politikalar gerçek manada açlığın kitleleşmesi anlamına geliyor. Hindistan nüfusunun bugün dörtte üçü günde 2 dolardan az gelir elde ediyor. Ve açlık sınırının altında ya da aç olarak yaşıyor. Ülke genelinde, son 30 yılda izlenen politikardan dolayı açlığa, sefalete ve borca sürüklenen 250 bin köylü intihar etti. Bu tablo ülkede yaşanan sosyal yıkımın boyutunun küçük bir örneği.

Her şeye rağmen işçi sınıfı bütün bölünmüşlüğüne ve örgütsüzlüğüne rağmen son 20 yılda 17 büyük grev gerçekleştirdi. Özellikle 2015 ve 2016'da gerçekleşen grevler dünyada gerçekleşmiş en büyük grevler olarak tarihe geçti. Özellikle maşizmin, patriyarkalın, feodal baskı ve değer yargıların çemberindeki kadın işçiler bu eylemlerde öne çıkıyor. 2 Eylül 2016'da yeni iş yasalarına ve neo- liberal politikalara karşı gerçekleşen genel grev olağanüstü oldu. Kıta ülkede tam anlamıyla hayat durdu. Genel greve 150 milyon işçi aktif katıldı. Ve bu grev tarihin en büyük genel grevi olarak iz bıraktı. Ayrıca genel grev, "Dev" kıpırdağında bile dünyanın yerinden oynadığını gösterdi. Sınıfın farklı segmentlerinin birleşik bir güce dönüşmesiyle (bu segmentlerin küresel piyasalardaki etkileri düşünüldüğünde), gerçekleşecek bir eylemin küresel düzeyde sarsıcı sonuçlar doğurması kaçınılmazdır.

Bu kitlesel eylemler ve sınıfın bölünmüşlüğü ortadan kaldıran pratikler, yıkıcı gücü yani işçi sınıfını hızla şekillendirecek birikimlerdir. Hindistan'da sınıfın arayışları ve örgütlenme çabaları sürüyor.

Hindistan'da değişik düzeylerde ortaya çıkan bağımsız sendikal yapılar, sınıfın çok katmanlılığına ve atomize oluşuna karşı önemli pratikler gerçekleştirdi.

Farklı dayanışma ve örgütlenme deneyimleri ortaya çıktı. Özellikle yaratılan kadın örgütlülükleri dikkat çekiciydi. İşçi sınıfı bir yandan (alt ya da üst) kast ayırımından kaynaklı parçalanmışlığa, diğer yandan ayrımcı politikalarından kaynaklı bölünmüşlüğe karşı önemli müdahalelerde bulundu. Çeşitli ve zengin örgütlenmelerle bu sorunlara yanıtlar üretmeye çalıştı. Bu yapılardan biri de yarı kooperatif, yarı sendika niteliğindeki SEWA'ydı. SEWA işçi kadın örgütleri içinde adından çok söz ettirdi.

SEWA (SERBEST ÇALIŞAN KADINLAR BİRLİĞİ)

SEWA, TLA-Tekstil İş Örgütü'nden ayrılarak, Serbest Çalışan Kadınlar Birliği olarak kuruldu. 1971 yılında kurulsada TLA'dan ayrılışı 1981'de gerçekleşti. Hindistan'da kadın işgücünün önemli bir oranı kendi hesabına çalışan kadınlardan oluşmaktaydı. Çalışma koşullarının zorluğu ve aldıkları ücretlerin düşüklüğü bu kadınlar arasında sendikal örgütlenme ihtiyacı doğurdu.

TLA, Hindistan'da tekstil işçilerinin ilk ve en büyük sendikal yapıydı. Eskiden beri tekstil işkolunda kadın işçilerin önemli bir ağırlığı bulunuyordu. TLA'nın esin kaynağı Mahatma Gandhi'nin düşünsel sistematigiydi. Sendikal birlik 1920 yılında feminist bir kadın olan Anasuya Sarabhan tarafından kuruldu. Uzun süre etkisiz bir konumda hareket eden sendikanın Kadın Bürosu, 1970'lerin başında kadın terzilerin taşeronlar tarafından sömürülmesi konusunda araştırma yapmasıyla dikkatleri üzerine çekti.²⁸

28. *Ülkü Selçuk, Örgütsüzlerin Örgütlenmesi, Atölye Yay., 2002.s, 117-118.*

Araştırma sendikasının ve sendikal örgütlenmenin kadın işçilerin geniş kesimlerine ulaşamadığını gösterdi. TLA'nın bu yönde faaliyete geçmesinin gerekliliği vurgulandı. TLA bu karar üzerine dikiş dikenler, başlarında yük taşıyanlar ve sokak satıcılarının da içinde bulunduğu serbest çalışan kadınları örgütlemeye başladı.

Örgütlenme çabaları doğal olarak nasıl bir örgüt sorusunu beraberinde getirdi. Örgütlenme toplantıları içinde yeni bir sendikal örgütlenmenin kurulması gerekliliği belirgin bir düşünce olarak öne çıktı. Serbest çalışan kadınların gerçek bir örgütünün olmaması ve geçmişte böyle bir yapının bulunmayışı sendika düşüncesini güçlendirdi. TLA'nın önemli katkılarıyla SEWA 1971 yılında kuruldu.

SEWA'nın ilk mücadelesi varlığını gösterme ve bir sendika olarak resmen tanınma mücadelesi oldu. Çalışma Bakanlığı, bazen somut bir işveren olmaması, bazen de tek bir işverenin bulunmamasından dolayı önceleri bütün girişimleri reddetti. SEWA bakanlığın bu tavrına karşılık içinde önemli zayıflıklar taşıyan, başka bir boyutta içerik bozucu mahiyeti olabilecek tezle karşılık verdi.

SEWA sendikaların zorunlu olarak işveren karşıtı olmadığını, sendikaların asıl amacının işçilerin birliğini sağlamak olduğunu savundu.²⁹

Yürütülen mücadele sonucu 1972 başlarında SEWA sendika olarak resmen tanındı.

SEWA, önce mücadelesini serbest çalışanlara ucuz kredi bulma konusunda yoğunlaştırdı. Ardından çeşitli kooperatif örgütlenmeleri gerçekleştirdi. Kooperatifçilikle sendikal faaliyeti bir arada yürüttü. Sağlık ve sosyal güvenlik problemleriyle ilgilendi. Bu yönde somut adımların atılması için çalışmalar yaptı. SEWA, TLA'dan önemli teknik, lojistik ve mali destekler aldı. Ama iki yapı arasındaki bu ilişki, bir güdümlülük ilişkisine dönüşmedi. TLA siyasi angajmanlı hareket etmesine karşılık, SEWA angajmanlı bir tutum içine girmede. TLA merkezîyetçi ve hiyerarşik, dikey bir yapı karakteri gösterirken,

29. *Agç.,s.118.*

SEWA yatay ve ademi-merkeziyetçi bir işleyişle hareket etti.³⁰

SEWA'nın en dikkat çeken ve en önemli politik pozisyonu kentler arasında çıkan çatışmalarda, alt kastlardan yana tavır alması oldu. SEWA'nın özellikle bu tutumu TLA'yla yollarını ayırmasıyla sonuçlandı.

TLA, SEWA'nın radikal tutumu karşısında gerici bir politika izleyip, SEWA'nın bütün çalışmalarını bloke etmeye çalıştı. Fakat SEWA üyelerinin arasındaki dayanışma, yaşanan krizin atlatılmasına ve sendikal yapının özerklikten, bağımsız bir yapıya evrilmesine neden oldu. SEWA bir anlamda yeniden doğdu.

SEWA'nın yönetiminde TLA kadroları da vardı ve SEWA bankalarında önemli oranda TLA mevduatı bulunduruyordu. Ayrıca TLA'nın teknik, personel, lojistik yardımları bazı patronaj ilişkilerinin doğmasına yol açmıştı. Her ne kadar SEWA 1971-1981 arasında bağımsız bir görünüm çizse de, TLA-SEWA arasında ilişki özerklik ya da ileri derecede özerklik olarak değerlendirilebilir. Bu ilişkinin uzun yıllar zorlanmaması demokratik bir hava yaratsa da Hindistan işçi hareketinin en önemli problemi olan kast sistemine yönelik ilk ciddi ve radikal tavır, varolan ilişkinin paramparça olmasına yol açtı.

SEWA kadınların örgütlenmesini temel amaç olarak belirledi. Bu yönden dört temel güvence için mücadele etti. Yani iş güvencesi, gelir güvencesi, gıda güvencesi ve sosyal güvencenin (sağlık, çocuk bakımı ve barınak) kazanılması ve korunması SEWA'nın sendikal politikalarını belirledi.

SEWA ilk döneminde 15-50 arasındaki üyeden oluşan işkolu komitelerine dayanarak örgütlendi. Üyeler ağırlıklı sabit işi olmayan, yoksul kadınlardan oluştu. Alt kastlardan gelen bu kadınlar sebze, meyve, balık, yumurta satıcılığı ve işportacılık yapıyordu. Bir anlamda sokak işçileriydi. Ayrıca evde çalışan kadınlar ve kol emekçileri de SEWA üyesiydi. SEWA'nın üye sayısı, 2000 yılında 2 milyonu geçti.

30. *Agç.,s.118.*

SEWA geniş bir yelpazede örgütlendi. SEWA'nın içinde ev temizliği yapanlar, hizmet üreticileri, sokak satıcıları, pazarcular ve üretim araçlarına sahip olanlar ama yanında işçi çalıştırmayan küçük üreticiler yer aldı. SEWA'nın bünyesindeki bu üye profili sınıfsal bir bulanıklığı ve şekilsizliği işaret etti. SEWA'nın bu özelliği onun mücadele hedeflerini belirledi. Bazen üyesi işçiler için işveren ve devletle mücadele etti, bazen de onları üretim aracı sahibi yaparak kooperatifler etrafında örgütledi.

SEWA şekilsiz yapısıyla, bir yandan sınıf örgütü olma özelliği gösterirken, diğer yandan küçük burjuva bir örgütlenme gibi hareket etti. Hindistan kapitalizminin karakteristik özellikleri, ülkede yaşanan muazzam yoksulluk boyutu, kıta ülke olarak bir küçük burjuva denizi olması ve en modern kapitalist ilişkilerle pre-kapitalist ilişkinin iç içe geçmişliği hatta birbirini beslemesi bir anlamda SEWA'nın dayandığı zeminler oldu. SEWA işçi sınıfının bir kesiminin biraz da karakterine, sınıf olma sürecine, yaşadığı farklılaşmalara, yarı köylü yarı işçi olma özelliğine ya da hızlı sınıfsal geçiş ve çöküşlerine bağlı biçimlendi. Zamanla küçük burjuva yönelimi ağırlık bastı.

Bir toplantı sırasında SEWA'nın kadın üyeleri...

SEWA'nın faaliyetleri içinde kooperatifçilik ve bankacılık giderek öne çıktı. SEWA, uluslararası sermaye kuruluşlarıyla ilişki kurdu ve kuruluşların belirlediği çerçevede hareket etmeye başladı. Bu ilişki Hindistan'daki kronik ve muazzam boyutlardaki yoksulluğun yönetilmesi olarak da değerlendirilebilir. Kapitalizmin kendini rektifiye etme araçlarının zenginliği ve muhalefeti absorbe etme yeteneği düşünüldüğünde SEWA'nın bu özellikleri ya da evrimi düşündürücüdür.

Yine de SEWA'nın metropollerde enformel sektörde örgütlenme pratikleri önem taşıdı. Özellikle son derece atomize bir karakter taşıyan evde çalışan kadınları ve sokak işçilerini sınıfsal çıkarları etrafında bir araya getirmesi ciddi bir deneyimdi. Tabii ki SEWA pratiğini, sınıfı küçük burjuvalaştıran, sınıfsal karakteri bozan, aşındıran ve sınıfsal bulanıklık yaratan adımlarını görerek ele almak gerekiyor.

SEWA'nın en büyük başarılarından biri de ev eksenli çalışan kadınların ve sokak işçilerinin tanımlı hale getirilmesi ve bazı temel haklar kazanması oldu. Evde çalışma koşullarını iyileştiren ve bazı yasal haklardan faydalanılmasını sağlayan sözleşmeler oluşturuldu. SEWA'nın bu pratikleri, uluslararası boyutta ev eksenli çalışan işçi kadınların mücadelesine güç verdi ve örnek oluşturdu. Yok sayılan sokak işçiliğini görünür kıldı. Bunun en somut örneği ülkemizde atık madde toplayan işçilerin varlığının kabulüdür.

ASYA'DAKİ AFRİKA: HİNDİSTAN

Hindistan büyük sefalet ve yoksullukla, olağanüstü zenginliğin bir arada yaşandığı, paradoksların gündelik hayatın parçası olduğu bir kıta ülke.

Hindistan 1 milyarı geçen nüfusuyla dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi. Bu nüfusun yarısı, yani 500 milyona yakın kişi yoksulluk sınırında yaşarken, nüfusun dörtte biri ise açlık sınırında yaşamını sürdürüyor. Bunun yanında Hint burjuvazisi milyon dolarlık zenginleriyle Forbes dergisinin de ilk sıralarında yer alıyor.

Hindistan'da milyonlarca insan açlık ve sefalet içinde, sokakta hayatını sürdürüyor. Hindistan'da en temel insani ihtiyaçlardan mahrum

onbinlerce insan, her yıl kolayca tedavi edilecek hastalıklar nedeniyle yaşamlarını kaybediyor. Asya'daki Afrika görünümüyle Hindistan yoksulluğun yıkıntıları altında eziliyor.

Hindistan işçi sınıfı yarım milyarlık nüfusuyla muazzam bir güç olarak ortada duruyor. Bu sayının büyük bir kısmını Hint kapitalizminin yapısına bağlı olarak kır proleterleri oluşturuyor. Asya'nın dev gücü olan Hindistan işçi sınıfı örgütsüzlüğünden, bölünmüşlüğünden ve parçalanmışlığından dolayı son derece kötü koşullarda çalışıyor ve yaşamını sürdürüyor.

Hindistan işçi sınıfı örgütlülüğü demek, dünyayı sarsacak bir gücün harekete geçmesi anlamına geliyor.

HKP'nin (Maoist), Hindistan'ın 600 bölgesinin 187'sini kontrolü altında tutması önemli devrimci imkanlar yaratıyor. Bu imkanların sınıf hareketiyle bütünleşmesi, kıtayı sarsacak gelişmelerin önünü açabilir.

Hindistan işçi sınıfı tarihi, muazzam ve zengin deneyimlerle yüklü bir tarih. Bu tarih bir yanıyla da bugüne ışık tutuyor. Genel boykotlar, halk grevleri, çeşitli sivil itaatsizlik eylemleri, enformel sektörde örgütlenme pratikleri ve işçi kadın örgütlenmeleri işçi sınıfının hem kolektif belleğinde izler bırakıyor, hem de bugün izlenmesi gereken yolu gösteriyor.

“Dev” kendi birikimlerinden öğrenerek ayağa kalkabilir. Hindistan işçi sınıfının yakın dönemde yarattığı zengin pratikler, sınıfın bölünmüşlüğüne karşı önemli çabalar olarak dikkat çekiyor. Hindistan işçi sınıfı özellikle kast sistemine ve cins ayrımcılığına karşı yeni deneyimler ortaya koyarak, biriktiriyor. Bu biriktirme süreci uzun bir dönemi kapsayabilir. Fakat sınıfın yıkıcı enerjisi her fabrikada, atölyede, evde ve sokakta birikiyor. Yer yer bu birikimler kendini şiddetli patlamalarla dışa vuruyor. 2016 genel grevi böyle bir pratik olarak sınıfın kolektif hafızasında iz bıraktı.

İnternet Kaynakları

Mazumdar, Çaru (2018), “ Hindistan’da Köylü Savaşı”, <https://komunizminguncelligi.wordpress.com/2018/05/17/hindistanda-koylu-savasi-gelismenin-tek-marksist-yolu-caru-mazumdar> (erişim tarihi 23.6. 2018)

Brezilya’da İşçi Partisi İktidarı, http://kizilcik.org/index.php?option=com_content&view=article&id=734:brezilya-da-isci-partisi-iktidar&catid=42&Itemid=5 (erişim tarihi 13.07. 2017)

Dünya İşçi Sınıfı Hareketi, <http://devrimciproletarya.net/dunya-isci-sinifi-hareketi-2012/> (erişim tarihi 17. 07. 2017)

İşçi Sınıfının Değişen Yapısı ve Devrimci Görevler, <https://thkp-c.com/perspektif/325> (erişim tarihi 05.03.2018)

Federici, Silvia (2018), “Proletaryadan Kognitaryaya İşçi Sınıfından Çokluğa, Gayri Maddi Emek Kuramının Yanılgıları”, <http://www.eskop.com/skopbulten/proletaryadan-kognitaryaya-isci-sinifindan-cokluga-gayri-maddi-emek-kuraminin-yanilgilari/1914> (erişim tarihi 06.03. 2018)

Doğan, Özgür (1994), “Hindistan”, <http://marksist.net/TRH/Hindistan.htm> (erişim tarihi 04.04. 2017)

Hindistan’da Komünist Hareketin Kısa Tarihi ve Maoistler, <http://www.yenidemokrasi1.net/hindistan-komunist-hareketinin-kisa-tarihi-ve-maoistler.html> (erişim tarihi 04.04.2017)

Meriç, İlkey (2017), “ Güney Kore’de Askeri Diktatörlüğe Karşı Mücadelenin 30 Yılı”, <http://marksist.net/ilkay-meric/guney-korede-as>

keri-diktatorluklere-karsi-mucadelenin-otuz-yili-2 (erişim tarihi 14.06.2017)

Silver, Beverly (2017),” Küresel İşçi Sınıfının Yeniden Yapılanması”,
<https://baslangicdergi.org/kuresel-isci-sinifi/> (erişim tarihi 22.10.2018)

Meriç, İlkey (2009),” Sefalet ve Çelişkiler Ummanı Hindistan”,
http://marksist.net/ilkey_meric/sefalet_ve_celiskiler_ummani_hindistan.htm (erişim tarihi 06.04.2017)

Doğan, Özgür (1994), “Hindistan: Bir Ulusun Doğum Sancıları”,
<http://marksist.net/TRH/Hindistan.htm> (erişim tarihi 06.04.2017)

Duru, Ceylan (2018), “ Arjantin’de Kriz ve İşçilerin Mücadelesi”,
<http://marksist.net/ceyhan-duru/arjantinde-kriz-ve-iscilerin-mucadelesi> (erişim tarihi 29.10.2018)

Danton, Gutierrez Antonio (2008), “Patronsuz İşçiler: Arjantin’de İşçilerin Özyönetimi”,
<http://www.yeryuzupostasi.org/2018/07/21/patronsuz-isciler-arjantinde-iscilerin-oz-yonetimi-jose-antonio-gutierrez-d/> (erişim tarihi 15.08.2018)

Akkaya, Yüksel (2002), “ Arjantin İşçi Sınıfında Yeni Yönelimler”,
<http://sendika62.org/2002/02/arjantin-isci-sinifinda-yeni-yonelim-lersendikal-hareketin-evrimi-yuksel-akkay-1276/> (erişim tarihi 22.06.2017)

Kök, Gözde (2010), “ Arjantin’in Yakın Tarihi ve Peronizmin Mirası”,
<http://haber.sol.org.tr/content/arjantin'-yakın-tarihi-ve-peronizmin-mirası> (erişim tarihi 20.06.2017)

Durmaz, Saip Orkun (2016), “ Arjantin’den Bir Sınıf Mücadelesi Deneyimi: Piqueteros Hareketi”,

http://www.academia.edu/31791057/Arjantin_den_bir_sınıf_mücadelesi_deneyimi_Piqueteros_Hareketi (erişim tarihi 20. 06. 2017)

Uluslararası Komünist Birlik (2014), “Brezilya İşçi Partisi ve Üçüncü Dünya Reformizmi”,

<https://www.union-communiste.org/tr/2014-06/brezilya-isci-partisi-ve-ucuncu-dunya-reformizmi-3800> (erişim tarihi 13. 09.2018)

Tansever, Ayşe (2005), “Topraksız Köylü Hareketi”,

<https://www.yolsiyasidergi.org/topraksiz-koylu-hareketi-mst-ayse-tansever> (erişim tarihi 04.04. 2018)

Dağlı, Kerem (2016), “Kore İşçi Sınıfı Direniyor”,

<http://marksist.net/kerem-dagli/guney-kore-isci-sinifi-direniyor> (erişim tarihi 17. 06. 2017)

Sonn, Hochul (1997),” Güney Kore İşçi Hareketi’nin Geçikmiş Yükselişi”,

<http://marksistteori.org/32-proleter-dogrultu/sayi-12-eylul-ekim-1997/603-guney-kore-isci-sinifi-hareketi-nin-gecikmis-yukselesi.html> (erişim tarihi 18. 06. 2017)

Kesintisiz Kolektifi (2018), “Filipinler Komünist Partisi, Hiç Bitmeyen Umut”,

<https://kesintisiz.org/tag/filipinler-komunist-partisi/> (erişim tarihi 06.03. 2018)

Sison, Maria Jose (2016), “Filipinler İşçi Sınıfı Üzerinde Gün Geçtikçe Yaygınlaşan Neo-liberal Saldırıları”,

<http://isyandan.org/makaleler/filipinler-isci-sinifi-uzerinde-gun-gectikce-yogunlasan-neoliberal-saldirilar/> (erişim tarihi 06. 03. 2018)

Meriç, İlkey (2014), “Mandela ve Güney Afrikalı Emekçilerin Mücadelesi”,

<http://marksist.net/ilkey-meric/mandela-ve-guney-afrikali-emekcilerin-mucadelesi.htm> (erişim tarihi 09. 07. 2018)

Güntekin, Emre (2013),” Mandela’nın Geride Bıraktığı Güney Afrika”,

<http://sosyalistgundem.com/mandelanin-geride-biraktigi-guney-afrika-kapitalizm-icin-cennet-isci-sinifi-icin-cehennem-emre-guntekin/> (erişim tarihi 11.07. 2018)

Durmuş, Mustafa (2016), “ Hindistan İşçi Sınıfı’ndan Neo-liberalizme ve Hindutva Faşizmine Uyarı”,

<http://siyasihaber4.org/hindistan-isci-sinifindan-neoliberalizme-ve-hindutva-fasizmine-uyari> (erişim tarihi 11.10.2018)

<http://www.klsi.org/english>

Dergiler-Ansiklopediler

Efendisiz Aylık Politik Dergi, Sayı:1, 1988.

Zemin Aylık Sosyalist Dergi, Sayı:1, Ekim 1986.

Dünya Solu, Sayı:3, 1989.

Dünya Solu, Sayı:4, 1990.

Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi, Sayı: 154, 2002.

Cosmo Politik, Sayı:2, 2002

Cosmo Politik, Sayı: 4, 2003.

Özgür Hayat, Sayı: 33, 2003.

Özgür Hayat, Sayı: 60, Ocak 2005.

Özgür Hayat, Sayı:61, Şubat 2005.

Toplumsal Ekoloji, Sayı: 4, 2005.

Partizan, Sayı: 62, 2007.

Sınıf Mücadelesinde Yön, Sayı: 3, Mayıs- Haziran 1995.

Sınıf Hareketinde Yön, Sayı: 4, Temmuz 1995.

Express, Sayı: 20, 2002.

Sınıf Bilinci, Sayı: 8, 1990.

Le Monde Diplomatie, Aralık 2003.

Sosyalizm Dergisi, Sayı:33, 2005.

Yeni Adımlar, Sayı: 3, 1973.

DİSK Dergisi, Sayı:65-66-67, Mayıs, Haziran, Temmuz 1980.

Petrol İş Yıllığı, 1990.

New Left Review 2003 Türkiye Seçkisi, 2007.

Devrimler ve Karşı Devrimler Ansiklopedisi, Cilt: 3, Gelişim Yayınları,1975.

Liderler Ansiklopedisi, Cilt: 4, İletişim Yayınları, 1986.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 4-5, İletişim Yayınları, 1989.

Minju Nachung, Die neue Arbeiterbewegung in Südkorea, 1996.

Critical Sociology, Vol: 19, No:2, 1992.

New Left Review, No:165, 1987.

Özgür Üniversite Forumu, Sayı: 29, 2005.

Emek Araştırmaları Dergisi, Sayı:21, 2016

KAYNAKÇA

Ahmet, Aziz (1990). Hindistan'da ve Pakistan'da Modernizm ve İslam, İstanbul:Yöneliş.

Allana, G. (1982). Bir Milletın Yaraticısı Cinnah, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Altınörs, Alp (Haz.) (2010). Arjantin'in Guevaracıları, İstanbul: Akademi Yayınları.

Amin, Samin ve Frank, Gunder A. ve Chomsky, N. (1995). Düşük Yoğunluklu Demokrasi Yeni Dünya Düzeni ve Politik Güçler, İstanbul: Alan Yayınları.

Amin, Samir ve Frank, Gunder Frank (1995). Düşük Yoğunluklu Demokrasi, İstanbul: Alan Yayınları.

Arcan, Özgür (2005). Kartallar Sonsuz Topraklarda Uçar, İstanbul: Babil Yayınları.

Arent, H. ve King L. M. (1994). Sivil İtaatsizlik, İstanbul: Afa Yayınları.

Ataöv, Türkkiye (1977). Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri, Ankara: AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Aygün, Tarık (2006). Efendiliğin Reddi, İstanbul: Versus Yayınları.

Aysu, Abdullah (2010). Topraksız Kır İşçileri Hareketi, İstanbul: Su Yayınları.

Aysu, Abdullah (2018). Tarım ve Özgürlük, Ankara: Epos Yayınları.

Beer, Max (1989). Sosyalizm ve Sosyal Mücadeleler Tarihi, İstanbul: Can Yayınları.

Bello, Maria Jeso (1968). A History of Modern Brazil, Stanford: Stanford University.

Biko, Steve (2014). Siyah Bilinci, Ankara: Dipnot Yayınları.

Blustein, Paul (2010). Ve Paralar Geldiği Gibi Gitti, İstanbul: Varlık

Yayınları.

Boraine, Alex (2005). Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu Güney Afrika Deneyimi, İstanbul: Aram Yayınları.

Breuer, M. Wilhelm ve Hartman, Bernd (1975). Latin Amerika'da Devrim, İstanbul: Bilim Yayınları.

Camus, Vergara Leandro (2018). Toprak ve Özgürlük, İstanbul: Sümer Yayınları.

Cangatin, İrfan (1993). Gerilla ve Sonrası, İstanbul: Bireşim Yayınları.

Carr, H. E. (2010). Komintern ve İspanya İç Savaşı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Castro, Fidel (1978). Latin Amerika Üzerine, İstanbul: Evren Yayınları.

Çelikkol, Güneş (2007). Direnişlerin Güney Kutbu, İstanbul: Agora Kitaplığı.

Çiçek, Atıl ve Eraydın (2018). Sivil İtaatsizlik, İstanbul: Doruk Yayınları.

Claudin, Fernando (1990). Komintern'den Kominform'a, Cilt:I-II, İstanbul: Belge Yayınları.

Clement, Catriherina (1996). Hindistan Uğruna, İstanbul: İnkılap Yayınları.

Cogito (2011). Sivil İtaatsizlik, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Colleoni, Angelo (1997). Amerikan Emperyalizmi Tarihi, İstanbul: Sosyalist Yayınlar.

Demir, Gülten (1999). Asya Krizi ve IMF, İstanbul: Derin Yayınları.

Doğruel Fatma ve Doğruel, Suut (2006). Bıçak Sirtında Büyüme ve İstikrar, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Dolay, Nur (1985). Latin Amerika Başkaldırıyor, İstanbul: Süreç Yayınları.

Dougald, Mc Charles (1987). *The Marcos File*, San Francisco: San Francisco Publishers.

Fischer, Louis (1983). *Gandi*, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Galeona, Eduardo (2017). *Latin Amerikanın Kesik Damarları*, İstanbul: Sel Yayınları.

Gandhi (1997). *Bir Yaşam Öyküsü*, İstanbul: Cem Yayınları.

Gott, Richard (2009). *Latin Amerika'da Gerilla Hareketleri*, Ankara: İlk Eriş Yayınları.

Guerrero, Arnord (1977). *Filipinlerde Halk Savaşı ve Toprak Devrimi*, İstanbul, Kava Yayınları.

Guitard, Odette (1966). *Üçüncü Dünya Sömürgelerin Uyanışı*, İstanbul: Kitapçılık Ticaret Ltd. Şti. Yayınları.

Guma, de Alex (1972). *Güney Afrika Kurtuluş Mücadelesi*, İstanbul: Yöntem Yayınları.

Habermas, Jürgen (2006). *Sivil İtaatsizlik*, İstanbul: Afa Yayınları.

Harnecker, Marta (1997). *Latin Amerika Solu Kendini Anlatıyor*, İstanbul: Ceylan Yayınları.

Harnecker, Marta (2006). *Bir Hareket Yaratmak MST*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Harnecker, Marta (2010). *21. Yüzyıl Sosyalizmi ve Latin Amerika*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Henderson, Callum (2000). *Asya'nın Çöküşü*, İstanbul: Alfa Yayınları.

Hiriyana, Mysore (2011). *Hint Felsefesi Tarihi*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Hobsbawn, Eric (1996). *Kısa 20. Yüzyıl*, İstanbul: Sarmal Yayınları.

Kaya, Korhan (2016). *Hint Felsefesinin Temelleri*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

- Kılınç, Mustafa (2010). Ateş Çemberindeki Ülke Filipinler, İstanbul: Umut Yayınları.
- Koo, Hagen (2001). Korean Workers: The Culture and Politics Of Class Formation, New York: Cornell University.
- Kulke, Herman ve Rothermund, Dilmar (2001). Hindistan Tarihi, İstanbul: İmge Yayınları.
- Kürkçügil, Masis (Haz.) (2002). Bizim İçin Ağlama IMF, İstanbul: Everest Yayınları.
- Kürkçügil, Masis (Haz.) (2004). Latin Amerika'nın Kaynayan Damarları, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Lapierre, Dominique ve Collins, Larry (1975). Bu Gece Özgürlük, İstanbul: E Yayınları.
- Lenin, İ. V. (1995). Doğu'da Ulusal Kurtuluş Hareketleri ve Sömürgele Sorunu, İstanbul: Belge Yayınları.
- Lievesley, Geraldine ve Ludlam, Steve (2012). Latin Amerika'da Radikal Sosyal Demokrasi Deneyimleri, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Löwy, Michael (1998). Latin Amerika Marksizmi, İstanbul: Belge Yayınları.
- Luraghi, Raimondo (1994). Sömürgecilik Tarihi, İstanbul: Sosyalist Yayınlar.
- Luther, Ulrich Hans (1984). Güney Kore Bir Model Olabilir mi?, İstanbul: Belge Yayınları.
- Majul, Edip C. (1992). Filipinlerde Çağdaş İslami Hareket, İstanbul: Şafak Yayınları.
- Mandela, Nelson (1986). Özgür Bir Güney Afrika, İstanbul: Belge Yayınları.
- Marighella, Carlos (1970). Şehir Gerillası, İstanbul: Ant Yayınları.
- Marshall, Peter (2003). Anarşizmin Tarihi, İstanbul: İmge Yayınları.

- Marx ve Engels (1976). Seçme Yapıtlar1, Ankara: Sol Yayınları.
- McNally, David (2013). Başka Bir Dünya Mümkün, İstanbul: Yordam Yayınları.
- Morais, Fernando (1990). Olga, İstanbul: Belge Yayınları.
- Müller, Jan (2017). Popülizm Nedir?, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Munck, R. (1988). The New International Labour Studies, London: Zed.
- Mussa, Michael (2003). Zaferden Trajediye, İstanbul: Yeni Hayat Kütüphanesi.
- Myrdal, Jan (2013). Hindistan Üzerinde Kızıl Yıldız, İstanbul: Patika Yayınları.
- Nehru, C. P. (2016) Dünya Tarihi Kesitler, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Nehru, J. (1970). Sosyal Devrimler Ulusal Savaşlar, İstanbul: Ant Yayınları.
- Ness, Immanuel (2018). Güneyin İsyanı, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Noble, E Mardgaret (2002). Hindu Söylenceleri, İstanbul, İmge Yayınları.
- Ölçüsüz, Hayrettin (1994). Sivil İtaatsizlik, İstanbul: Afa Yayınları.
- Özbalkan, Müslim (1970). Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri, İstanbul: Ant Yayınları.
- Özbudun, Sibel (2005). Latin Amerika Başkaldırıyor, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Özbudun, Sibel (Haz.) (2008). Latin Amerika'da İsyanın Tarihi, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Özğürlü, Metin (2005). Anadolu'da Küresel Fabrikanın Doğuşu, İstanbul: Emek Çalışmaları Merkezi.
- Panitch, Leo ve Albo, Greg (Haz.) (2017). Sınıflar Dönüşürken, İs-

tanbul: Yordam Yayınları.

Panitek, Leo ve Leys, Colin (Haz.) (2009). Küresel Parlama Anları, İstanbul: Yordam Yayınları.

Parsa, Misagh (2004). Devlet İdeoloji Devrim, İstanbul: İletişim Yayınları.

Partnoy, Alicia (1988). Okulcuk, İstanbul: Bibliotek Yayınları.

Petras, James (2003). Küreselleşme Kıskaçında Arjantin, İstanbul: Cosmopolitik.

Petras, James (2004). Küreselleşme ve Direniş, İstanbul: Mephisto Yayınları.

Petras, James (2005). Latin Amerika ve Emperyalizm, İstanbul: Mephisto Yayınları.

Petras, James ve Veltmeyer, Hery (2007). Latin Amerika'da Devlet İktidarı ve Toplumsal Hareketler, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Pomeroy, William (1969). Filipinler Gerilla Savaşı, İstanbul: Toplum Yayınları.

Quartum, Jean (1977). Regis Debray ve Brezilya Devrimci Hareketi, Ankara: A Yayınları.

Raby, L. D. (2007). Latin Amerika ve Sosyalizm, İstanbul, Yordam Yayınları.

Raby, L. D. (2017). Günümüz Latin Amerika ve Sosyalizm, İstanbul: Yordam Yayınları.

Regalado, Robert (2010). Latin Amerika Yol Ayrımında, İstanbul: Akademi Yayınları.

Renou, Louis (2017). Hinduizm, Ankara: Dost Yayınları.

Rive, Richard (1985). Güney Afrika Siyah Öfke, İstanbul: Metis Yayınları.

Robins, Niek (2017). Dünyayı Değiştiren Şirket, İstanbul: h2o Kitap.

Rouquie, Alain (1986). *Latin Amerika'da Askeri Devlet*, İstanbul: Alan Yayınları.

Sazak, Fikret (2008). *Sendikal Kriz Yaklaşımları*, Ankara: Epos Yayınları.

Seidman, G. (1994). *Manufacturing Militance: Workers Movements in Brazil and South Africa 1970-1985*, California: University of California Press.

Selen, Maide (1993). *Hinduizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Sen, Mala(1997). *Hindistan'ın Haydut Kraliçesi*, İstanbul: Ayraç Yayınları.

Steer, Albert (1997). *Che'nin Mirası*, İstanbul: Belge Yayınları.

Stein, Burton (2015). *Hindistan Tarihi*, İstanbul: İnkılap Yayınları.

Sung, İl Kim (1975). *Kore Devrimi Üzerine*, İstanbul: Teori Yayınları.

Thoreau, D. Henry ve Gandhi, K. M. (1999). *Sivil İtaatsizlik ve Pasif Direniş*, İstanbul: Vadi Yayınları.

Topal, Aylin- Haz. (2008). *Latin Amerika'yı Anlamak*, İstanbul: Yordam Yayınları.

Topuz, Hıfzı (1971). *Kara Afrika*, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Tören, Tolga (2011). *Yeni Güney Afrika Kararan Kapitalizm*, İstanbul: SAV.

Trager, F. (1964). *Marxism in Southeast Asia*, Stanford: Stanford University.

Tuncer, Hüner (1992). *İrkçılıktan Özgürlüğe*, İstanbul: Çağdaş Yayınları.

Uçkan, Gürkan (1986). *Güney Afrika Cumhuriyeti*, İstanbul: Yarın Yayınları.

Upery, Saint Marc (2007). *Meydan Okuyan Sol*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Veltmeyer, Hery (2006). Latin Amerika ve Başka Bir Kalkınma, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Weber, Gaby (2000). Gerilla Bilanço Çıkartıyor, İstanbul: Belge Yayınları.
- Wolpert, Stanley (2014). Gandhi'nin Tutkusu, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Woodcock, George (1998). Anarşizm Bir Düşünce ve Hareketin Tarihi, İstanbul: Kaos Yayınları.
- Yaraşır, Volkan (1997). Uluslararası İşçi Hareketleri, İstanbul: Tüm Zamanlar Yayınları.
- Yaraşır, Volkan (2001). Gerçeğin Çölüne Hoş Geldiniz 11 Eylül, İstanbul: Gendaş Yayınları.
- Yaraşır, Volkan (2004). Gücün Reddi, İstanbul: Mephisto Yayınları.
- Yaraşır, Volkan (2004). Reddin Gücü, İstanbul: Mephisto Yayınları.
- Yaraşır, Volkan (2006). Devrimin Gökkuşaağı, İstanbul: Mephisto Yayınları.
- Yeğin, Metin (2006). Patronsuzlar, İstanbul: Versus Yayınları.
- Yeğin, Metin (2015). Topraksızlar, İstanbul: Öteki Yayınları.
- Yeliseyeva, Y. N. (2010). Yakın Çağlar Tarihi, İstanbul: Yordam Yayınları.
- Yeşil, H (2013). Latin Amerika 21. Yüzyıl Sosyalizmi mi?, İstanbul: Dönüşüm Yayınları.
- Yörükoğlu, Rıza (1988). Doğu Asya Krizi, İstanbul: Alev Yayınları.
- Zarakolu, Ragıp (Der.) (1985). Latin Amerika'da Militarizm Devlet ve Demokrasi, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Güney Afrika Deneyimi (2013). İstanbul: Petrol-İş Sendikası.

Kitapta 20. yüzyılın son çeyreğinde çeşitli ülkelerde ortaya çıkan ve 2000'li yılların başlarında da varlığını sürdüren proletaryanın tarihsel deneyimleri ve pratikleri incelendi.

TERS DALGA'da Arjantin, Brezilya, Güney Kore, Güney Afrika, Hindistan ve Filipinler'de yaşanan muazzam örgütlenme ve direniş pratikleri değerlendirildi.

TERS DALGA tarihin öznesine bir vurgudur. Ve geleceğin fethini gerçekleştirecek kolektif gücün yaratıcı zenginliğidir.

Enternasyonalizm ve dünyayı değiştirmek için biriktirmek, deneyimlerden öğrenmek, Tarih ve Pratik arasındaki diyalektik bağı kurmak gerekir.

Çünkü G. Lukacs'ın dediği gibi "Proletarya hem devrimin nesnesi, hem öznesidir".